

บทที่ 3

การวิเคราะห์โครงสร้างของวรรณกรรมนิทานภาคต่าง ๆ

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างของวรรณกรรมนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ ทั้งสี่ภาค คือ วรรณกรรมนิทานภาคกลาง วรรณกรรมนิทานภาคใต้ วรรณกรรมนิทานภาคเหนือ และ วรรณกรรมนิทานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยนำเสนอที่ละภาค

ในการวิเคราะห์โครงสร้างของนิทาน ผู้วิจัยได้อาศัยแนวการแบ่งประเภทโครงเรื่องของนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ ที่ ศิราพร รัฐะฐาน ณ ถลาง (๒๕๓๙) ได้ทำไว้ โดยการแบ่งประเภทของโครงเรื่องนิทานตามการเริ่มต้นเรื่อง การนำเสนอการแยกประเภทโครงเรื่องของวรรณกรรมนิทานทุกภาคในบทนี้ จึงจะแยกเป็นโครงเรื่อง ๓ ประเภท ดังนี้

โครงเรื่องแบบที่ ๑ เรื่องเริ่มที่ตัวละครวัยเด็ก เช่น สังข์ทอง จำปาสีด้น มักจะประกอบด้วยเหตุการณ์หลัก ๆ ๓ ตอนดังนี้

- ตอนวัยเด็ก
- ตอนได้นาง
- ตอนกลับเมือง

โครงเรื่องแบบที่ ๒ เรื่องเริ่มที่ตัวละครวัยหนุ่ม ไปเรียนวิชากับพระฤาษีจนกระทั่งได้นาง เช่น การเกิด โมงป่า มักจะประกอบด้วยเหตุการณ์หลัก ๆ ๓ ตอนดังนี้

- ตอนได้นาง
- ตอนผจญภัย - ได้นางครั้งที่สอง
- ตอนกลับเมือง

โครงเรื่องแบบที่ ๓ เรื่องเริ่มที่ตัวละครมีมเหสีอยู่แล้ว ได้ออกประพาสป่า ผจญภัยจนได้นาง โครงเรื่องแบบนี้ตัวละครจะมีมเหสีหลายคน เช่น ไชยเชษฐ ไชยทัต มักจะประกอบด้วยเหตุการณ์หลัก ๆ ๓ ตอนดังนี้

- ตอนผจญภัย - ได้นางครั้งที่สอง
- ตอนผจญภัยครั้งที่สอง
- ตอนได้ลูก - กลับเมือง

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อเรื่องของวรรณกรรมนิทานจักรวาลฯ และลองจำแนกพฤติกรรมหลักในวรรณกรรมนิทานจักรวาลฯ วงศ์ฯ ของไทย แล้วพบว่ามามีพฤติกรรมหลักจำนวนหนึ่งที่พบเพิ่มเติมจาก ๓๑ พฤติกรรมที่พบในนิทานมหัศจรรย์ของรัสเซีย ซึ่งผู้วิจัยจะขอแทนค่าพฤติกรรมนั้นๆ ด้วยตัวอักษรไทย พฤติกรรมหลักที่พบเพิ่มเติมในวรรณกรรมนิทานไทยมีดังนี้

๑. ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี แทนค่าด้วย (ช)
๒. ตัวเอกพลัดพรากจากคนรัก แทนค่าด้วย (ค)
๓. หลังจากพลัดพรากก็ได้พบกัน แทนค่าด้วย (ง)
๔. ตัวเอกออกบวช แทนค่าด้วย (จ)
๕. การอิจฉาริชยา แทนค่าด้วย (ฉ)
๖. ตัวเอกได้พบกับพี่น้องโดยการแปลงศร แทนค่าด้วย (ช)

นอกจากนั้นยังมีพฤติกรรมอีกจำนวนหนึ่งที่แม้ว่าจะมีลักษณะเช่นเดียวกับพฤติกรรมหลักของนิทานรัสเซีย แต่มีรายละเอียดเพิ่มเติม เช่น พฤติกรรมของตัวโกง (A) ของนิทานรัสเซียมีจำนวนทั้งหมด ๑๔ แบบ^{*} เช่น ตัวโกงลักพาตัวเอก (A^1) ตัวโกงใช้เวทมนต์คาถา (A^2) ตัวโกงทำลายพืชผลเสียหาย (A^3) ผู้วิจัยพบว่ามามีพฤติกรรมของตัวโกงในนิทานไทยที่เข้าข่ายพฤติกรรมตัวโกง (A) ในลักษณะอื่นๆ อีก ซึ่งผู้วิจัยจะยังคงใช้ตัวอักษร A ตามพฤติกรรมตัวโกงของพรอพท์ แต่จะลำดับตัวเลขเพิ่มเติมดังนี้

๑. ตัวโกงต้องการภรรยาของตัวเอก แทนค่าด้วย ($A^{16.1}$)
๒. ตัวโกงนำตัวเอกไปฝังที่โคนต้นไม้ แทนค่าด้วย (A^{20})
๓. ตัวโกงสะกดให้ตัวเอกหลับ แทนค่าด้วย (A^{21})
๔. ตัวโกงกล่าวหาว่าตัวเอกเป็นชู้กับผู้อื่น แทนค่าด้วย (A^{22})
๕. ตัวโกงปรารถนาทรัพย์สินของตัวเอก แทนค่าด้วย (A^{23})
๖. ตัวโกงทำให้ตัวเอกถูกผู้อื่นเกลียดชัง แทนค่าด้วย (A^{24})
๗. ตัวโกงทำให้ตัวเอกได้รับความยากลำบาก แทนค่าด้วย (A^{25})
๘. ตัวโกงสับเปลี่ยนลูกของตัวเอก แทนค่าด้วย (A^{26})

นอกจากนั้นพฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D) ของนิทานรัสเซียมีจำนวนทั้งหมด ๑๐ แบบ^{*} เช่น ผู้วิเศษทดสอบตัวเอก (D^1) ผู้วิเศษตั้งคำถามตัวเอก (D^2) ผู้วิจัยพบว่ามามีพฤติกรรมที่จัดว่าเป็นพฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D) ในลักษณะอื่นๆ เพิ่มเติมในนิทานจักรวาลฯ วงศ์ฯ ของไทยอีก

๑. ผู้วิเศษช่วยให้ตัวเอกรอดชีวิต แทนค่าด้วย ($D^{3.1}$)
๒. ผู้วิเศษช่วยให้ตัวเอกฟื้นคืนสติ แทนค่าด้วย (D^{11})

* ดูเพิ่มเติมในภาคผนวก ก

๓. ผู้วิเศษช่วยเหลือลูกของตัวเอก แทนค่าด้วย (D^{12})

ส่วนพฤติกรรมตัวเอกขณะตัวโกง (I) ของนิทานรัสเซียมีจำนวนทั้งหมด ๖ แบบ^๑ เช่น ชัยชนะในการต่อสู้กันในที่โล่ง (I^1) ชัยชนะจากการแข่งขัน (I^2) ผู้วิจัยพบลักษณะพฤติกรรมที่บอกวิธีการชนะตัวโกง (I) เพิ่มเติมอีกในนิทานไทย ดังนี้

๑. ชัยชนะด้วยสติปัญญา แทนค่าด้วย (I^7)

นอกจากนี้พฤติกรรมตัวเอกแต่งงานและขึ้นครองบัลลังก์ (W) ของนิทานรัสเซียมีจำนวนทั้งหมด ๕ แบบ^๑ เช่น การหมั้นหมาย (W^1) การค้นหาเจ้าสาว (W^2) ผู้วิจัยพบว่า มีพฤติกรรมที่เข้าข่าย พฤติกรรมตัวเอกแต่งงานและขึ้นครองบัลลังก์ (W) ในลักษณะอื่นๆ อีกในนิทานจักรๆ วงศ์ๆ ของไทยดังนี้

๑. การแต่งงานที่ต้องผ่านการทดสอบความสามารถ แทนค่าด้วย (W_m)
๒. การลักลอบเข้าหา แทนค่าด้วย (W_k)
๓. การอุ้มสม แทนค่าด้วย (W_k^1)
๔. เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา แทนค่าด้วย (W_k^2)
๕. การเลือกคู่ แทนค่าด้วย (W_k^3)
๖. บริวารของตัวเอกลักพาผู้หญิงมาให้ แทนค่าด้วย (W_k^4)

ต่อไปนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์โครงสร้างวรรณกรรมของนิทานแต่ละภาค โดยจะนำเสนอการวิเคราะห์วรรณกรรมนิทานแต่ละภาคที่ละโครงเรื่อง ตามลำดับตอนดังที่กล่าวมาข้างต้น และในการวิเคราะห์แต่ละโครงเรื่อง ก็จะนำเสนอการแยกพฤติกรรมของนิทานแต่ละเรื่องให้เห็นโดยละเอียด โดยใช้ทั้งพฤติกรรมหลัก ๓๑ พฤติกรรมของนิทานรัสเซียและพฤติกรรมหลักที่พบเพิ่มเติมในนิทานจักรๆ วงศ์ๆ ของไทย และในตอนท้ายของแต่ละโครงเรื่อง จะมีการสรุปพฤติกรรมหลักและเขียนเป็นสูตรโครงสร้างของโครงเรื่องแต่ละประเภทของวรรณกรรมนิทานแต่ละภาค

ในการสรุปสูตรโครงสร้างนั้น ผู้วิจัยได้พิจารณาความถี่หรือการปรากฏซ้ำกันของพฤติกรรมหลักเดียวกันของนิทานเรื่องต่างๆ ตั้งแต่สองเรื่องขึ้นไปมาเป็นพฤติกรรมหลักของนิทานโครงเรื่องนั้นๆ เช่น ในโครงเรื่องแบบที่ ๑ ของวรรณกรรมนิทานภาคกลาง ที่มีนิทานอยู่ ๖ เรื่อง หากพบพฤติกรรมหลักที่ปรากฏซ้ำกันมากกว่า ๒ เรื่องขึ้นไปก็จะนับพฤติกรรมนั้นเป็นพฤติกรรมหลักเพื่อนำมาสรุปโครงสร้างของโครงเรื่องประเภทนั้นๆ

^๑ ดูเพิ่มเติมในภาคผนวก ก

๓.๑ วรรณกรรมนิทานภาคกลาง

วรรณกรรมนิทานของภาคกลางที่นำมาศึกษานี้มีทั้งหมด ๒๑ เรื่อง ดังนี้ พินสุรวงศ์ สังข์ทอง สังข์ศิลป์ไชย ดาวเรือง จำปาสีตัน ชินราช การเกิด คาวี โมงป่า มณีพิไชย สุวรรณหงส์ โคบุตร สมุทรโคดม ทินวงศ์ สิงห์คี ลั่นทอง กุสราช สุวรรณรัตน์ ไชยทัต พิมสุวรรณค์ ไชยเชษฐ

๓.๑.๑ โครงเรื่องแบบที่ ๑ พบในวรรณกรรมนิทานภาคกลาง ๖ เรื่อง คือ พินสุรวงศ์ สังข์ทอง สังข์ศิลป์ไชย ดาวเรือง จำปาสีตัน และชินราช ผู้วิจัยได้แบ่งโครงเรื่องแบบที่ ๑ ออกเป็น ๓ ตอน คือ ตอนวัยเด็ก ตอนได้นาง และตอนกลับเมือง ผู้วิจัยจะแยกพฤติกรรมตัวละครในนิทานแต่ละเรื่อง โดยแยกเป็นพฤติกรรมในแต่ละตอน ดังนี้

๑. เรื่องพินสุรวงศ์

ตอนวัยเด็ก

- ท้าวพินสุรียากับนางสร้อยสุมาลี ครองเมืองศรีสวัสดิ์ไม่มี ความเป็นมาของตัวละคร
โอรสสืบราชบัลลังก์ จึงขอบุตรของปุโรหิต ชื่อว่าไวยทัตมา เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
แต่งตั้งเป็นรัชทายาท ต่อมาไม่นานนางสร้อยสุมาลีทรง
ครรภ์ ประสูติโอรสชื่อพินสุรวงศ์
- ปุโรหิตอิจฉาจึงใช้เวทมนต์บันดาลให้อากาศมืดมิดไปทั่ว การอิจฉาริษยา (ω)
บอกวิธีแก้อาถรรพ์คือ ต้องขับไล่พระพินสุรวงศ์ออกจาก
เมืองไป
- ท้าวพินสุรียาจำใจต้องให้ลอยแพพระพินสุรวงศ์ ตัวโงกเหวี่ยงตัวเอกลงทะเลหรือ
ลอยแพ (A^{10})
- พระพินสุรวงศ์ถูกลอยแพไป ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)

ตอนได้นาง

- เมื่อขึ้นมาพบพญานาคถูกครุฑจับพระพินสุรวงศ์ก็ช่วยไว้ ตัวเอกซึ่งไม่มีใครรู้จักกลับบ้าน
พญานาคตอบแทนบุญคุณโดยให้ท้าววิรุณาคาโอรสของ หรือไปยังเมืองอื่น (o)
ตน เดินทางไปเป็นเพื่อน ทั้งสองเดินทางไปหลายปีจนไป
ถึงเมืองไตรจักร ก็เข้าไปขออาศัยอยู่กับตายายที่เฝ้าสวน
- นางผกาเกสร ราชธิดาของท้าวมหาวงศ์กับนางจัดสินี เจ้า มีรูปร่างใหม่ (T^1)
เมืองไตรจักรมาชมสวน พระพินสุรวงศ์เห็นก็นิกรัก จึงสวม
แหวนของท้าววิรุณาคา ร่างกายกลับกายเป็นหญิงไป
- นางผกาเกสรพาไปอยู่ในวังและชุบเลี้ยงเป็นคนสนิท การลักลอบเข้าหา (Wn)
พระพินสุรวงศ์กลับเป็นชายได้นางเป็นชายา

- นางผกาเกสรตั้งครรภ์ ท้าวมหาวงศ์กับนางจัดสินี เห็นผิด
สังเกต ให้เสนายักษ์ทำหีบยนต์มาให้นางผกาเกสร หีบนี้
ถ้าผู้หญิงเป็นคนเปิดจะไม่เกิดอะไรขึ้น นางผกาเกสรได้ยิน
เสียงดนตรีในหีบก็รีบเร่งให้พระพิณสุริวงค์เปิด พอเปิด
หีบยักษ์หุ่นในหีบก็ออกมาจับพระพิณสุริวงค์มัดไว้ ท้าว
มหาวงศ์ให้ประหารชีวิต ตัวโกงสั่งฆ่าตัวเอง (A¹³)
- ท้าววิรุณาคามาช่วยพระพิณสุริวงค์ไปได้เมืองบาดาล พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D)
- ท้าววิรุณาคาชวนน้องสาว คือ นางจันตรียกพลนาคา
มารบกับท้าวมหาวงศ์ได้ชัยชนะ พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D)
- ท้าวมหาวงศ์จัดพิธีอภิเษกสมรสให้พระพิณสุริวงค์กับนาง
ผกาเกสรให้ครองเมืองไตรจักร การอภิเษกสมรส และการก้าวสู่
บัลลังก์ (W**)
ตอนกลับเมือง
- เมื่อนางผกาเกสรประสูติโอรสชื่อพระพงศ์สุริยา พระ
พิณสุริวงค์คิดจะกลับไปแก้แค้นบุโรหิต นางขอตามไปด้วย
โดยฝากโอรสไว้กับท้าวมหาวงศ์ ตัวเองออกเดินทาง (จากบ้าน)
(↑)
- เมื่อลงสำเนาไปได้ ๕๐ วัน เกิดลมสลาตันจึงทอดสมออยู่ที่
หน้าเขานำวังอสุรปักษ์ หรือวิรุชยปักษ์ บ่าวของท้าวหนทสูร
เห็นสำเนาทอดสมออยู่ก็เหาะไปสะกดคนให้หลับแล้วอุ้ม
พระพิณสุริวงค์กับนางกำนัลสามคนไปถวาย ตัวโกงลักพาตัวเอง (A¹)
- ท้าวหนทสูรมีมเหสีเป็นกนิรี มีราชธิดาชื่อนางเหมวัน
ครองเมืองจักรวาล พอเห็นพระพิณสุริวงค์ก็ให้เอาไป
จองจำไว้ ตัวโกงกักขังตัวเอง (A¹⁵)
- นางจันตรี กับนางผกาเกสรมาช่วยพระพิณสุริวงค์ แสร้ง
หลงใจพระพิณสุริวงค์ หลอกให้อุ้มนางเหมวันตามไปจน
พ้นเขตแดนเมืองไตรจักร แสร้งให้หลงทางฝากนางเหมวัน
ไว้กับพระพิณสุริวงค์ ผู้วิเศษทดสอบตัวเอง (D¹)
- พระพิณสุริวงค์เกี่ยวพานางเหมวัน จนได้นางเป็นมเหสี
แล้วพานางหนีไปเมืองบาดาล เมื่อตัวเองเดินทางไปเมืองไหน
ก็ได้ภรรยา (Wk²)
- นางทั้งสองกลับมาไม่เห็นจึงตามไปที่เมืองบาดาล พระ
พิณสุริวงค์ก็ทราบความจริง ความโชคร้ายหรือความขาด
แคลนนั้นหมดไป (K)

๒. เรื่องสังข์ทอง

ตอนวัยเด็ก

- ท้าวศวมลมีมเหสีสองพระองค์ชื่อนางจันทร์เทวี กับนางจันทร์รา ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- นางจันทร์ทามเหสีรองริษยานางจันทร์เทวี เมื่อจันทร์เทวี ประสูติโอรสเป็นหอยสังข์ นางจันทร์ทาดิตสินบนโหรให้โหร ทำนายว่าเป็นกาลกิณี การอิจฉาริษยา (ω)
- ท้าวศวมลจึงจับไล่ นางจันทร์เทวีกับหอยสังข์ไปจากเมือง ตัวโง่ขับไล่ตัวเอง (A^9)
ตัวเองออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- นางจันทร์ทามให้ท้าวศวมลจับพระสังข์ถ่วงน้ำ พระสังข์ จึงถูกจับไปถ่วงน้ำ ตัวโง่เหวี่ยงตัวเองลงทะเล หรือลอยแพ (A^{10})
- พญานาคนำไปเลี้ยงจากนั้นพาพระสังข์ไปให้นางยักษ์ พันธุ์ตตุแล พญาดิกรรณแรกของผู้ช่วยเหลือ (D)
- เมื่ออยู่กับนางพันธุ์ตตุแล พระสังข์เกิดความสงสัยจึง ค้นหาความจริง พบบ่อเงิน บ่อทอง รูปเงาะ เกือก และ กระบอง ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
- เมื่อได้โอกาสจึงชุบตัวในบ่อทอง สวมรูปเงาะ ใส่เกือกและ ถึงกระบอง มีรูปร่างใหม่ (T^1)
- พระสังข์เหาะหนีนางพันธุ์ตตุไป ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)

ตอนได้นาง

- นางรจนาราชธิดาของท้าวสามลกับนางมณฑา เสียงพวง มาลัยไปให้พระสังข์ในรูปเจ้าเงาะ การเลือกคู่ (Wk^3)
- ท้าวสามลไล่เจ้าเงาะกับนางรจนาไปอยู่กระท่อมปลายนา ตัวโง่ขับไล่ตัวเอง (A^9)
- ท้าวสามลใช้ให้พระสังข์ไปตีคัลกับพระอินทร์ งานยากที่ตัวเองถูกทดสอบให้ ทำ (M)
- พระสังข์ตีคัลชนะพระอินทร์ ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)
- ท้าวสามลให้พระสังข์ครองเมืองแทน และจัดอภิเชกสมรส การอภิเชกสมรส และการก้าวสู่ บัลลังก์ (W^{**})
พระสังข์กับนางรจนา

ตอนกลับเมือง

- ท้าวศวมลทราบความจริงต่างๆ จึงจับนางจันทร์ทาม เฒ่าสุเมธา และโหรมาประหารชีวิต ยาย ตัวโง่หรือคนที่ปลอมเป็นตัว เองถูกลงโทษ (U)
- ท้าวศวมลไปรับนางจันทร์เทวีกลับเมือง ความโชคร้าย หรือความขาด แคลนนั้นหมดไป (K)

๓. เรื่องสังข์ศิลป์ไชย

ตอนวัยเด็ก

- ท้าวกุมภกัณฑ์มีมเหสีคือนางเกสรสุมณฑา ซึ่งลักพานางมาจากพี่ชายของนาง คือ ท้าวเสนาภุญ ทั้งสองมีราชธิดาชื่อนางสุพรรณ ท้าวกุมภกัณฑ์ต้องยกนางสุพรรณให้พญานาค เนื่องจากแพ้สกา วันหนึ่งนางเกสรสุมณฑาฝันว่าพระอิศวรให้พระอาทิตย์มาเปล่งรัศมีเป็นไฟไหม้ปราสาท แล้วนำตัวนางไป ท้าวกุมภกัณฑ์ทำนายฝันว่า ญาติของนางจะเป็นศัตรูกับท้าวกุมภกัณฑ์ และจะพานางไปเสีย
- พระสังข์ศิลป์ไชยถูกขับไล่ออกจากเมือง เนื่องจากโหรทำนายว่าเป็นกาลกิณี เพราะถือศรกับพระขรรค์ออกมาจากครรภ์

ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)

ตัวโกงขับไล่ตัวเอก (A^9)
ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(↑)

ตอนได้นาง

- เมื่อพระสังข์ศิลป์ไชยอายุได้ ๑๕ ปี หกกุมารโอรสของพี่สาวนางประทุม สั่งให้พระสังข์ศิลป์ไชยไปตามหานางเกสรสุมณฑา
- พระสังข์ศิลป์ไชยได้รับคำสั่งให้ไปตามหานางเกสรสุมณฑา
- พระสังข์ศิลป์ไชยตัดสินใจไปตามหานางเกสรสุมณฑา
- เมื่อตามหานางเกสรสุมณฑาพบ พระสังข์ศิลป์ไชยบังคับให้นางหนีไป
- พระสังข์ศิลป์ไชยต่อสู้กับท้าวกุมภกัณฑ์
- พระสังข์ศิลป์ไชยฆ่าท้าวกุมภกัณฑ์
- พระสังข์ศิลป์ไชยทำพญานาคเล่นสกา
- พระสังข์ศิลป์ไชยเล่นสกาชนะ
- เมื่อเผาศพท้าวกุมภกัณฑ์แล้ว พระสังข์ศิลป์ไชยก็พานางเกสรสุมณฑากับนางสุพรรณไปพบหกกุมาร
- หกกุมารอิจฉาคิดฆ่าพระสังข์ศิลป์ไชยด้วยวิธีการต่างๆ
- หกกุมารปล้ำพระสังข์ศิลป์ไชยตกเหว
- พระอินทร์มาช่วยพระสังข์ศิลป์ไชย

การขาดและความขาดแคลน (a)

การใกล้เกลี่ยและเหตุการณ์
เชื่อมโยง (B)

ตัวเอกยินยอมที่จะออกไปเสาะ
หา (C)

ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(↑)

ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)

ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

ต่อสู้กันด้วยการแข่งขัน (H^2)

ชัยชนะจากการแข่งขัน (I^2)

ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(↑)

การอิจฉาริษยา (ฉ)

ตัวโกงร่วมเดินทางไปกับตัวเอก
และโยนตัวเอกลงไปในเหว (*A)

พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
(D)

ตอนกลับเมือง

- พระสังข์ศิลป์ไชยเดินทางกลับเข้าเมือง ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)
- พระสังข์ศิลป์ไชยออกประพาสป่า ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- พระสังข์ศิลป์ไชยรบกับเสนาท้าวเสนาภูง ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- พระสังข์ศิลป์ไชยรบชนะได้พบกับท้าวเสนาภูง ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- พระสังข์ศิลป์ไชยเดินทางกลับเมืองพร้อมกับพาท้าวเสนาภูงไปขอคืนดีกับนางประทุม ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)

๔. เรื่องดาวเรือง

ตอนวัยเด็ก

- ดาวเรืองเป็นลูกของธนนไชยเศรษฐี กับนางสุวรรณพิมพา ความเป็นมาของตัวละคร เมื่อคลอดออกมา ร่างกายสะอาดหมดจด ไม่มีคราบโลหิต เหตุการณ์เริ่มต้น (α) ติดกาย หน้าตางดงาม
- ดาวเรืองมีคุณสมบัติมีกำลังเท่ากับ ๗ ช่างสาร มูลโคตร น้องชายของธนนไชยเศรษฐี เห็นว่าดาวเรืองมีแรงมาก จึงคิดอุบายจะฆ่า ให้เด็กโวยวายว่าดาวเรืองรังแก มูลโคตร จึงไล่ดาวเรืองออกจากบ้าน ตัวโกงขับไล่ตัวเอก (A^9)
- ดาวเรืองจากนางสุวรรณพิมพาบอกว่าอีก ๓ ปีจะกลับมา ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)

ตอนได้นาง

- ดาวเรืองเดินทางไปพบกับเศรษฐี ๒ คน ดาวเรืองเลือกอยู่กับกลาหเศรษฐี ๔ ปีต่อมาจึงได้แต่งงานกับนางสาคร เทวีลูกสาวของเศรษฐี ตัวเอกซึ่งไม่มีใครรู้จักกลับบ้าน หรือไปยังเมืองอื่น (o) เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน ก็ได้ภรรยา (Wk^2)
- นายโกณฑัญญ์พ่อค้าเห็นนางสาครต้องใจ จึงต้องการนางมาเป็นภรรยา ตัวโกงต้องการภรรยาของตัวเอก ($A^{16.1}$)
- กลาหเศรษฐียินดียกนางสาครให้โกณฑัญญ์พ่อค้า จึงขับไล่ดาวเรืองออกจากบ้าน ตัวโกงขับไล่ตัวเอก (A^9)
- เศรษฐีให้นำดาวเรืองไปปล่อยเกาะ ตัวโกงเหวี่ยงตัวเอกลงทะเล หรือลอยแพ (A^{10})
- ดาวเรืองเดินทางมา ๑๕ วัน ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- เดินทางมาถึงเกาะแห่งหนึ่ง พบต้นไทรมีสระน้ำ ในสระมีดอกบัวบาน ดาวเรืองขอยุ่ที่นั่น ตัวเอกซึ่งไม่มีใครรู้จักกลับบ้าน หรือไปยังเมืองอื่น (o)

- ดาวเรืองเด็ดดอกบัวมา ๒ ดอก แล้วอธิษฐานหากนางชื่อตรงขอให้ดอกบัวอย่าเหี่ยวแห้ง แล้วฝากดอกบัวกับคนมาชามาให้นางสาคร นางสาครก็อธิษฐานเช่นกัน ถ้าดาวเรืองยังไม่ตายขอให้ดอกบัวสดอยู่เสมอ
- ดาวเรืองได้นางโสฬสลูกสาวพระอินทร์มาเป็นภรรยา เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (Wk^2)
- พระอินทร์มาช่วยดาวเรือง โดยปลอมเป็นขุนนหน้ายักษ์ มาถามปริศนา ผู้วิเศษตั้งคำถามตัวเอก (D^2)
- พระอินทร์สั่งให้พระฉลุกรรมเนรมิตสำเนาให้ดาวเรือง เพื่อกลับไปแทนพระคุณแม่ ตัวเอกได้ของขวัญวิเศษ (F)
- ตอนกลับเมือง
- ดาวเรืองเดินทางมาถึงเมืองท้าวอกุศล ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- ท้าวอกุศลต้องการสำเนาและข้าวของของดาวเรือง ตัวเอกต้องการทรัพย์สินของตัวเอก (A^{23})
- ท้าวอกุศลทำอุบายชวนดาวเรืองเล่นสกาจนตึก แล้วให้เสนาเอาเต่าทองคำร้อยชั่งไปไว้ในเรือของดาวเรือง จึงริบสมบัติของดาวเรืองแล้วให้นำตัวไปชังไว้ ตัวเอกกักขังตัวเอก (A^{15})
- พระอินทร์ส่งนางโสฬสมาช่วย นางโสฬสออกอุบายจนท้าวอกุศลแพ้ การต่อสู้กับผู้ช่วยเหลือที่เป็นศัตรู (D)
- ท้าวอกุศลถูกขับไล่ไป เนรเทศตัวเอก (I^6)
- เมื่อดาวเรืองพบกับนางโสฬสจึงสลบไป หลังจากพลัดพรากก็ได้พบกัน (g)
- ดาวเรืองคืนสมบัติให้ท้าวอกุศล ท้าวอกุศลสำนึกผิดจึงยกเมืองให้ดาวเรืองครอง ตัวเอกได้รับเงินหรือสิ่งของอื่นๆ ตอนท้ายเรื่อง (W^0)
- ดาวเรืองกลับมาถึงบ้าน ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)
- ดาวเรืองเดินทางไปหาแม่ ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- ดาวเรืองปลอมตัวเป็นคนเซื่อง ตัวเอกในโฉมหน้าใหม่ (T)
- มุลโคตรถูกลงโทษ ตัวเอกหรือคนที่ปลอมเป็นตัวเอกถูกลงโทษ (U)
- ท้าวสุรราชยกสมบัติให้ดาวเรืองครองเมือง ตัวเอกได้รับเงินหรือสิ่งของอื่นๆ ตอนท้ายเรื่อง (W^0)
- ดาวเรืองออกบวช ตัวเอกออกบวช (J)

๕. เรื่องจำปาสี่ต้น

ตอนวัยเด็ก

- พระเจ้านันทะจักราช กับนางสุวณณะเกศะนี ยังไม่มีโอรส พระธิดาพระอินทร์จึงส่งนางฟ้าลงมาเกิดเพื่อชดใช้กรรม วันหนึ่งนางสุวณณะเกศะนี ฝันว่าดอกมณฑาทองตกลงมา ถูกตัวนาง นางคว้าไว้แล้วเหาะไปบนฟ้า โจรทั้งสี่คน ทำนายว่าทั้งสองพระองค์จะได้พระราชธิดา แต่เมื่อพระธิดาอายุ ๑๕ พรรษา จะเกิดเหตุร้ายทำให้เสียบ้านเมือง
 - เมื่อพระธิดาอายุได้ ๑๕ พรรษา พระยาครุฑเข้ามาจับคน และสัตว์ต่างๆ กินจนหมด
 - พระสุวณณธิดา ซึ่งซ่อนตัวอยู่ในกลอง มีเทพยดาคอยคุ้มครอง
 - นางสุวณณธิดาเป็นมเหสีของท้าวหนนทรราช ซึ่งเป็นผู้ที่มาช่วยนางให้ออกจากกลองได้
 - นางจันทะอัคคีมีเหลืออีกองค์ของท้าวหนนทรราช อัจฉานางสุวณณธิดาที่กำลังตั้งครรภ์
 - นางจันทะอัคคีทำเสน่ห์ให้ท้าวหนนทรราชเกลียดชังนางสุวณณธิดา
 - เมื่อนางสุวณณธิดาประสูติโอรส ๔ องค์ นางจันทะอัคคีนำลูกหมา ๔ ตัวป้ายโลหิตแล้วนำมาวางไว้แทน จากนั้นนำกุมารทั้ง ๔ ไปลอยแพ
 - นางสุวณณธิดาถูกส่งตัวไปรับใช้ในครัวเชียงทาส
 - กุมารทั้งสี่ถูกลอยแพมา
 - พระอินทร์มาช่วยพัฒนาของกุมารทั้งสี่ให้ไปเกยหน้าบ้านตายาย
 - นางจันทะอัคคีรู้ข่าวว่ากุมารทั้งสี่ยังมีชีวิตอยู่จึงคิดกำจัด
 - กุมารทั้งสี่เสียชีวิตเพราะกินขนมใส่ยาพิษที่นางกำนัลนำมาให้
 - พระอินทร์นำน้ำทิพย์มาดับกองไฟที่ตายายนำสี่กุมารมาเผา
 - กุมารทั้งสี่กลายเป็นต้นจำปา ๔ ต้น
- ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- การขาด ความขาดแคลน (a)
- พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D)
- เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (wk^2)
- การอิจฉาวิชา (ฉ)
- ตัวโกงทำให้ตัวเอกถูกผู้อื่นเกลียดชัง (A^{24})
- ตัวโกงเหวี่ยงตัวเอกลงทะเลหรือลอยแพ (A^{10})
- ตัวโกงทำให้ตัวเอกได้รับความยากลำบาก (A^{25})
- ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D)
- ตัวเอกถูกตามล่า (Pr)
- ตัวโกงสั่งฆ่าตัวเอก (A^{13})
- พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D)
- ตัวเอกในโฉมหน้าใหม่ (T)

- ตายายเฝ้าบำรุงรักษาไม่ให้ใครมาทำร้ายต้นจำปาสี่ต้น การช่วยเหลือตัวเอกจากการตามล่า (Rs)
- นางจันทะอัคคีเอาชวานพันต้นจำปาทองแต่ไม่สำเร็จ พยายามทำลายต้นไม้ที่พระเอกหลบอยู่ (Pr⁷)
- นางจันทะอัคคีจึงบังคับให้ตายายเอาเชือกผูกต้นจำปาทองแล้วนำไปลอยกลางแม่น้ำ ตัวโกงเหวี่ยงตัวเอกลงทะเลหรือลอยแพ (A¹⁰)

ตอนได้นาง

- พระอินทร์ทรงพัดต้นจำปาไปเกยหาด ซึ่งฤาษี ๒ คนทรงบำเพ็ญศีลอยู่ พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D)
- ฤาษีชูปต้นจำปาทองให้กลายเป็นกุมารทั้งสี่ ชื่อว่า จำปาทอง พระนันทกุมาร จำปานิล และสุวัณณคงคา ช่วยเหลือตัวเอกให้มีชีวิตอีกครั้ง (D³)
- กุมารทั้งสี่คิดจะตามหาพระบิดา พระมารดา พระอินทร์ จึงเนรมิตสำเภาทอง พร้อมด้วยโภชนาการต่างๆ รวมถึงนายต้นหนด้วย ตัวเอกได้ของขวัญพิเศษ (F)
- กุมารทั้งสี่เดินทางมาถึงเมืองท้าวพรหมหัตถ์ ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
- ท้าวพรหมหัตถ์ยกเมืองให้กุมารทั้งสี่ครอง และอภิเษกสุวัณณคงคากับนางศรีดอกไม้วัดพระธิดา การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่บัลลังก์ (W^{**})

ตอนกลับเมือง

- กุมารทั้งสี่ลงสำเภาเดินทางมาถึงเมืองกบิลพัสดุ์ ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
- กุมารทั้งสี่รบกับท้าวจกคะนุหนเจ้าเมือง ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- จำปาทองฆ่าท้าวจกคะนุหน ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- ท้าวจกคะนุหนสั่งมเหสีไว้ว่าหากถูกกุมารทั้งสี่ฆ่าให้ยกพระธิดาให้อภิเษกกับสี่กุมาร จำปานิลจึงได้อภิเษกกับนางสุวัณณภิรมภา การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่บัลลังก์ (W^{**})
- นางจันทะอัคคีเท็จทูลท้าวหนทราชนางสุวัณณธิดาหนีตามชู้ไป ตัวโกงนำตัวเอกไปฝังที่โคนต้นไม้ (A²⁰)
- ท้าวหนทราขรับนางสุวัณณธิดา และสี่กุมารเสด็จเข้าเมือง ตัวเอกกลับบ้าน (↓)

๖. เรื่องชินราช

ตอนวัยเด็ก

- ท้าวชินุราชมีมเหสี ๒ องค์ คือ นางประไพ มเหสีฝ่ายขวา นางประดิษฐ์ มเหสีฝ่ายซ้าย พระองค์ไม่มีโอรสและพระ ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น (α)

ธิดา จึงทำพิธีอธิษฐานขอโอรส นางประไพฝันว่าพระ
อาทิตย์สว่างจ้าตกมาในมือตามที่พระอินทร์เนรมิต

- นางประดิษฐ์อัญฉานางประไพจะมีโอรส จึงติดสินบนโพร การอิจฉาวิชา (ฉ)
- ให้ทำนายว่าโอรสจะเป็นกาลีทำบ้านเมืองพินาศ
- นางประดิษฐ์ทำเสน่ห์ให้ท้าวชินุราชหลงไหลและจับไล่ ตัวโงงจับไล่ตัวเอง (A^๐)
- นางประไพและโอรสออกจากเมือง
- นางประไพและโอรสจึงต้องพลัดพรากจากบ้านเมือง ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)

ตอนได้นาง

- ฤาษีนำทารกมาเลี้ยงโดยอธิษฐานขอให้ให้น้ำนมไหลจากนิ้ว พุทธกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D)
- ฤาษีตั้งชื่อว่าชินุรัตน์ พร้อมทั้งสอนศิลปศาสตร์ให้ ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี (ข)
- ฤาษีชุบศรให้ชินุรัตน์ ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
- ชินุรัตน์ลอบเข้าปราสาทของนางเสาวรสและได้นาง การลักลอบเข้าหา (Wก)

๓.๑.๒ การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๑ ของวรรณกรรมนิทาน

ภาคกลาง

- | | | |
|---------------|---|--|
| ๑. ตอนวัยเด็ก | α | ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น |
| | ฉ | การอิจฉาวิชา |
| | A | พฤติกรรมของตัวโงง |
| | ↑ | ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) |

พฤติกรรมเหล่านี้ ถือว่าเป็นพฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๑ ตอนวัยเด็ก เพราะพบในนิทานทั้ง ๖ เรื่อง

พฤติกรรม α ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น เราจะพบพฤติกรรมนี้ในนิทานทุกเรื่อง เพราะเป็นการปูพื้นเรื่องให้เรื่องมีที่มาที่ไป เพื่อนำไปสู่เหตุการณ์ต่างๆ พฤติกรรมนี้จะเล่าถึงภูมิหลังของตัวละครว่าเป็นลูกใคร มีกำเนิดที่พิสดารอย่างไร ในแต่ละเรื่องก็จะมีอนุภาคต่างๆ กันออกไป เช่น ในเรื่องสังข์ทอง ตัวเอกประสูติเป็นหอยสังข์ เรื่องดาวเรือง ตอนเกิดมาตัวเอกร่างกายสะอาดหมดจดไม่มีเลือดติดตามร่างกายสักหยด

พฤติกรรม ฉ การอิจฉาวิชา พบในนิทาน ๔ เรื่อง คือ เรื่องพิณสุริวงค์ เรื่องสังข์ทอง เรื่องจำปาสี่ต้น และเรื่องชินราช พฤติกรรม ฉ การอิจฉาวิชาจะเกิดขึ้นต่อจากพฤติกรรม α ความเป็นมาของตัวละคร การอิจฉาวิชาเป็นประเด็นการขัดแย้งที่ทำให้ตัวเอกถูกขับไล่ออก

จากบ้านเมือง พลัดพรากจากที่อยู่ ทำให้ตัวเองต้องออกเดินทางแล้วต้องไปพบเหตุการณ์ต่างๆ อีกมากมาย เช่น ในเรื่องพิณสุริวงค์ ปุโรหิตอิจฉาที่พระพิณสุริวงค์เกิดมา ทำให้ลูกของตนไม่ได้เป็นพระมหากษัตริย์ จึงใช้เวทมนต์บันดาลให้อากาศมืดมิดไปทั่วเมือง แล้วแกล้งบอกวิธีแก้คือต้องขับไล่พระพิณสุริวงค์ซึ่งเป็นโอรสของพระมหากษัตริย์ออกจากเมือง นอกจากนี้พฤติกรรมนี้ยังเป็นพฤติกรรมที่ทำให้เห็นโฉมหน้าของตัวโกงอีกด้วย

พฤติกรรม A พฤติกรรมของตัวโกง เป็นอีกหนึ่งพฤติกรรมที่พบในนิทานทุกเรื่อง ตัวโกงจะเป็นตัวละครที่ช่วยส่งและเสริมให้ตัวเองดูโดดเด่น หากนิทานเรื่องไหนไม่มีตัวโกง ผู้อ่านคงขาดรสชาติในการอ่านไปมากที่สุดทีเดียว ในตอนวัยเด็กนี้ ตัวโกงจะกลั่นแกล้ง และใส่ร้ายตัวเองให้ได้รับความยากลำบาก จนต้องออกจากบ้านเมืองของตนไปผจญภัยอยู่กลางป่า ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น เรื่องสังข์ศิลป์ไชย พระสังข์ศิลป์ไชยถูกขับไล่จากเมือง (A^๑) เรื่องจำปาสีตัน นางจันทะอัคคีทำเสน่ห์ให้ท้าวหนทราชเกลียดชังนางสุวณณิศา (A^{๒๔}) และเมื่อนางสุวณณิศาประสูติโอรสนางจันทะอัคคีก็นำลูกสุนัขป้ายโลหิตแล้วนำมาวางไว้แทน จากนั้นก็นำพระโอรสลอยแพไป (A¹⁰) พฤติกรรมนี้จำแนกได้อีกหลายประเภท โปรดดูที่ภาคผนวก

พฤติกรรม ↑ ตัวเอกออกเดินทางจากบ้าน พบพฤติกรรมนี้ในนิทานทุกเรื่องเช่นกัน เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากตัวโกงใส่ร้ายกลั่นแกล้ง ทำให้ตัวเองต้องออกเดินทางจากบ้านเมือง และถือเป็นพฤติกรรมลำดับสุดท้ายในตอนวัยเด็ก การออกเดินทางนี้จะทำให้ตัวเองต้องผจญภัย เผชิญกับอุปสรรคนานาประการ นำไปสู่ความสนุกสนาน และการแสดงความสามารถ ความมีสติปัญญาของตัวเอง และที่สำคัญทำให้ตัวเองได้พบกับนางอันเป็นที่รัก

๒. ตอนได้นาง

ในตอนนี้เรื่องจะมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ทำให้พฤติกรรมหลักมีความหลากหลายมากขึ้น

๒.๑	๐	การเดินทางไปเมืองอื่นที่ไม่มีใครรู้จัก
	W	การแต่งงาน
	A	พฤติกรรมของตัวโกง
	W	การแต่งงาน

พฤติกรรมเหล่านี้ จะพบในนิทาน ๓ เรื่อง คือ เรื่องพิณสุริวงค์ เรื่องสังข์ทอง และเรื่องดาวเรือง แต่พฤติกรรม ๐ การเดินทางไปเมืองอื่นที่ไม่มีใครรู้จัก จะไม่พบในเรื่องสังข์ทอง พฤติกรรมนี้จะเกิดขึ้นเป็นลำดับต่อมาจากที่ตัวเองออกเดินทางจากบ้านเมือง เช่น เรื่องพิณสุริวงค์ เป็นสาเหตุให้ได้พบกับผู้คนมากมายหน้าหลายตา จนได้มาพบกับนางที่ถูกต้อง

พฤติกรรม W การแต่งงาน เกิดขึ้นหลังจากที่ตัวเอกได้พบกับนางอันเป็นที่รัก และได้ นางมาเป็นภรรยา หรือมเหสี พฤติกรรมนี้สามารถแยกย่อยได้อีกหลายประการ เช่น เรื่องพิณ สุริวงค์ เป็นพฤติกรรม Wk การลักลอบเข้าหา พระพิณสุริวงค์ที่แปลงกายเป็นหญิง กลับร่างเป็น ชายแล้วได้นางผกาเกสรเป็นชายา เรื่องสังข์ทอง พฤติกรรม Wk³ การเลือกคู่ นางรจนาเสี่ยง พวงมาลัยให้พระสังข์ในรูปของเจ้าเงาะ

พฤติกรรม A พฤติกรรมของตัวโกง พฤติกรรมนี้จะเกิดหลังพฤติกรรม W การแต่งงาน ทำให้ตัวเอกต้องพลัดพรากกับนาง เป็นการเผชิญอุปสรรคเป็นครั้งที่ ๒ ตัวโกงจะมาในรูปแบบที่ แตกต่างกัน เช่น เรื่องดาวเรืองที่มีพฤติกรรมตัวโกงปรากฏอยู่หลายประเภท พฤติกรรมนี้ทำให้ ตัวเอกได้พบกับนางอีกคน หลังจากที่ต้องพลัดพรากกับนางคนแรก ซึ่งระหว่างพฤติกรรม A กับ พฤติกรรม W ครั้งที่ ๒ นี้จะมีพฤติกรรมอื่นแทรกอยู่ในบางเรื่อง เช่น เรื่องพิณสุริวงค์ มีพฤติ กรรม D พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ เรื่องสังข์ทอง จะมีพฤติกรรม M - N การทดสอบความ สามารถของตัวเอก จนเป็นที่ยอมรับ จึงได้เข้าพิธีอภิเษกสมรสในเวลาต่อมา

๒.๒ H - I พฤติกรรมตัวเอก ต่อสู้กับตัวโกง
M - N ตัวเอกทำงานสำเร็จ

พฤติกรรม H - I ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกงพบถึง ๒ ครั้ง ในเรื่องสังข์ศิลป์ไชย เพราะเรื่องนี้ เนื้อเรื่องเน้นการช่วยตามหาคนที่หายไป เน้นการผจญภัย ต้องต่อสู้กับศัตรู จึงปรากฏ พฤติกรรมนี้บ่อยกว่าเรื่องอื่น

พฤติกรรม M - N งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำ - ตัวเอกทำงานสำเร็จ จะพบใน เรื่องสังข์ทอง ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมที่เด่นมาก เพราะต้องผ่านการทดสอบถึงหลายครั้ง จึงจะชนะ ใจบิดาของนาง

พฤติกรรม D พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ เมื่อตัวเอกถูกตัวโกงทำร้าย ก็จะมีผู้มาช่วย เหลือ เช่น เรื่องจำปาสี่ต้น เมื่อตายายได้รับคำสั่งจากนางจันทะอัคคีแล้ว ก็ได้นำต้นจำปาทองไป ลอยกลางแม่น้ำ พระอินทร์มาช่วยพัดต้นจำปาไปเกยหาด ซึ่งมีฤาษี ๒ ตน ทรงบำเพ็ญศีลอยู่

พฤติกรรม F ตัวเอกได้ของขวัญพิเศษ เมื่อผู้วิเศษมาช่วยเหลือแล้ว ก็ได้ให้ของขวัญวิเศษไว้ใช้ด้วย ในเรื่องจำปาสี่ต้น เมื่อกุมารทั้งสี่คิดถึงจะตามหาพระบิดา พระมารดา พระอินทร์ได้เนรมิต สำเนาทอง พร้อมด้วยโภชนาการต่างๆ ไปให้พร้อมด้วยต้นหน

พฤติกรรม W การแต่งงาน เมื่อตัวเอกออกเดินทางก็ได้พบนางอันเป็นที่รัก จากการช่วยเหลือของผู้วิเศษ และได้แต่งงานกับนาง

๓. ตอนกลับเมือง	↑	ตัวเอกออกเดินทางจากบ้าน
	A	พฤติกรรมของตัวโกง
	D	พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
	K	ความโชคร้ายหรือความขาดแคลนนั่นหมดไป
	↓	ตัวเอกกลับบ้าน

หลังจากที่ตัวเอกเดินทางกลับเมืองอาจจะมีการเดินทางของตัวเอกอีกครั้ง ที่ทำให้ต้องพบกับตัวโกง แล้วมีผู้วิเศษมาช่วยเหลือ ทำให้ความโชคร้ายหมดไป หรืออาจจะได้นางอีก ๑ คน แล้วจึงกลับบ้านเมืองของตน เรื่องก็จบลงด้วยความสุข แต่ในบางเรื่อง เช่น สังข์ศิลป์ไชยซึ่งเน้นที่การต่อสู้ จึงพบพฤติกรรม H - I อีกครั้งหนึ่ง

๓.๑.๓ โครงเรื่องแบบที่ ๒ พบในวรรณกรรมนิทานทั้งหมด ๑๒ เรื่อง คือ การเกิด คาวี โมงป่า มณีพิไชย สุวรรณหงส์ โคบุตร สมุทโรคตม ทินวงศ์ สิงห์สร้างสี่ ลิ่นทอง กุสราช และ สุวรรณรัตน์ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ตอน คือ ตอนได้นาง ตอนผจญภัยได้นาง และตอนกลับเมือง

๑. เรื่องการเกิด

ตอนได้นาง

- ท้าวมณฑา และนางมหาวงษ์ ครองเมืองอุทยาน ประกาศ ความเป็นมาของตัวละคร ให้กษัตริย์ทั้งหลายมาร่วมในพิธีสมุพร พระธิดาชื่อนาง เหตุการณ์เริ่มต้น (α) สาวหยุด โดยมีเงื่อนไขว่าถ้าใครสามารถยกศรที่ต้องใช้คน ยกถึงพันคนก็จะได้อภิเษกกับนาง กล่าวถึงพระการเกิด โอรสของท้าวกาหลง และนางลำเจียก ครองเมืองวาริน
- พระการเกิดมาเรียนวิชากับพระฤาษี ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑) ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี (ข)
- หลังจากที่พระอินทร์มาเข้าฝันบอกเรื่องของนางสาวหยุด ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) พระการเกิดจึงได้กราบลาพระฤาษีออกเดินทางไปเมือง (↑) อุทยาน
- พระการเกิดยกศร งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ ทำ (M)
- พระการเกิดยกศรได้สำเร็จ ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)

- พระการเกิดรบกับกษัตริย์เมืองต่าง ๆ ที่อิจฉา ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- พระการเกิดใช้ไม้เท้าตันชี้ตายปลายชี้เป็นชี้ให้กษัตริย์
เหล่านั้ันตายหมด แล้วภายหลังจึงชุบให้ฟื้น ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- พระการเกิดอภิเษกสมรสกับนางสาวหยุด การแต่งงานที่ต้องผ่านการ
ทดสอบความสามารถ (Wm)

ตอนผจญภัย – ใต้นางครั้งที่สอง

- ท้าวบุตรดานยัักษ์ตนหนึ่ง โอรสของท้าวทานตะวันและนาง
นมสวรรค์พบกับกษัตริย์เมืองต่าง ๆ ที่รบแพ้พระการเกิด ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
จึงยกทัพมาตีเมืองอุทยานของนางสาวหยุด จึงได้ต่อสู้กับ
พระการเกิด
- พระการเกิดใช้ไม้เท้ากายสิทธิ์ชี้ท้าวบุตรดานตาย ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- ท้าวประยงค์โอรสของท้าวมะลิวัลย์ ซึ่งเป็นสหายของท้าว
ทานตะวัน อาสาไปรบกับพระการเกิด ได้สะกดทุกคนใน ตัวโกงกักขับตัวเอก (A¹⁵)
เมืองให้หลับ แล้วอุ้มพระการเกิดมาจองจำไว้
- พระการเกิดขี่ม้าผ่านไปเมืองของท้าวกรุงสีพิมล ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
ตัวเอกซึ่งไม่มีใครรู้จักกลับบ้าน
หรือไปยังเมืองอื่น (o)
- พระการเกิดเห็นนางมะลิทอง ธิดาท้าวกรุงสีพิมลนี้รักจึง
ลักลอบเข้าหานางในตอนกลางคืน เกี่ยวพาราสีนางจนได้ การลักลอบเข้าหา (Wk)
นางเป็นชaya
- ท้าวกรุงสีพิมลรู้ความจริงจึงสั่งให้เสนาผูกทอกยนต์ดักไว้ ตัวโกงสั่งฆ่าตัวเอก (A¹³)
ที่หน้าต่างห้องนางมะลิทอง เมื่อพระการเกิดขี่ม้าเหาะเข้า
ไปจึงถูกทอกยนต์ตาย

ตอนกลับเมือง

- พญาครุฑพ้อเสียงของพระการเกิดบินผ่านมาเห็นศพพระ
การเกิดก็จำได้ จึงนำศพไปให้พระโคดมสมมิตรนาคา การชุบชีวิต (K^o)
อาจารย์ของพระการเกิดชุบให้ฟื้น
- ท้าวกรุงสีพิมลทราบว่าพระการเกิดฟื้น และกลับมาจึงยก
ทัพมาล้อมปราสาทของนางมะลิทอง ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- พระการเกิดฆ่าท้าวกรุงสีพิมล แล้วชุบให้ฟื้นภายหลังก็
ปรับความเข้าใจกัน ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- พระการเกิดพานางมะลิทองกลับเมืองของพระองค์ ตัวเอกกลับบ้าน (↓)

๒. เรื่องคารวี

ตอนได๋นาง

- ลูกเสือกกับลูกโคเป็นเพื่อนสนิทกัน เพราะลูกเสือกถูกแม่เสือก
ทิ้งไปจึงไปขออาศัยจากแม่โคประทังชีวิต และให้สัญญาว่า
จะไม่ให้แม่เสือกทำอันตรายแม่โค แต่แม่เสือกได้ลอบฆ่าแม่
โคกินเป็นอาหาร ลูกเสือกกับลูกโคจึงช่วยกันฆ่าแม่เสือก
ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- หลังจากทีฆ่าแม่เสือกแล้วก็ออกเดินทางไปด้วยกัน ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- ทั้งสองไปพบพระฤาษี ท่านชูปลูกเสือกให้เป็นคนแล้วตั้งชื่อ
ว่าทลวิไชย ตั้งชื่อลูกโคว่า คารวี ตัวเอกในโฉมหน้าใหม่ (T)
- ทั้งสองเรียนวิชากับพระฤาษี ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี (ช)
- เมื่อเรียนสำเร็จ พระฤาษีให้ทลวิไชยและคารวีออกท่องเที่ยว
แสวงหาบ้านเมืองครอบครอง ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(\uparrow)
- พระทลวิไชยได้ครองเมืองจันทรบุรี ส่วนพระคารวีเดินทาง
ไปถึงเมืองร้างแห่งหนึ่ง ตัวเอกซึ่งไม่มีใครรู้จักกลับบ้าน
หรือไปยังเมืองอื่น (o)
- พระคารวีพบหญิงคนหนึ่งอยู่ในกลอง ชื่อว่า จันทรสูดา
นางมีความสวยและมีผมหอม นางเป็นราชธิดาของท้าว
พรหมจักร ครองเมืองจันทรนคร มีนกอินทรีสองตัวโฉบ
เอาผู้คนไปกินหมด นางซ่อนอยู่ในกลองจึงรอดตาย พระ
คารวีอาสาปราบนกอินทรี แล้วได้อภิเษกสมรสกับนาง การแต่งงานที่ต้องผ่านการ
ทดสอบความสามารถ (Wm)
งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้
ทำ (M)
- วันหนึ่งนางจันทรสูดาอาบน้ำสระผม เก็บผมที่ร่วงใส่ผอบ
ล่อยน้ำไป ผอบล่อยไปเมืองพัททวิสัย ท้าวสันนุราชเจ้า
เมืองเก็บผอบได้คลั่งไคล้ นางมาก ยายเฒ่าที่ศประสาทจึง
อาสาไปนำนางมาให้ เมื่อยายเฒ่าไปอยู่กับพระคารวี และ
นางจันทรสูดาก็แกลังปรนนิบัติรับใช้อย่างซื่อสัตย์ ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)
ตัวโกงพยายามสืบหาข้อมูลของ
ตัวเอก (ϵ^1)
- นางจันทรสูดาตายใจ เล่าให้ยายเฒ่าฟังว่า ดวงใจพระคารวี
อยู่ในพระชรรค์ ถ้าเอาพระชรรค์ไปเผาไฟ พระคารวีจะสิ้น
ใจตาย ตัวโกงได้รับข้อมูลของตัวเอก
(ζ^1)
- ยายเฒ่าจึงได้ลวงให้พระคารวีวางพระชรรค์ให้ห่างกายแล้ว
จึงหยิบพระชรรค์ไปเผาไฟจนพระคารวีล้มลงสิ้นใจ ตัวโกงฆ่าตัวเอก (A^{14})
- จากนั้นก็พานางจันทรสูดาไปให้ท้าวสันนุราช ตัวโกงลักพาตัวเอก (A^1)

ตอนกลับเมือง

- พระหลวิไชยเมื่อเห็นดอกบัวของพระคาวิที่ให้ไว้ก่อนจะจากกันเที่ยวแห่งก็ตกใจ จึงออกติดตามหาพระคาวิจนพบ ช่วยให้พระคาวิฟื้นคืนชีวิต การชุบชีวิต (K^0)
- พระหลวิไชยติดตามพระคาวิไปยังเมืองพัทวิสัย แล้วแปลงกายเป็นฤๅษี จากนั้นแปลงกายพระคาวิให้เล็กเท่าตุ๊กตาเอาใส่ย่ามไปด้วย ตัวเอกมีรูปลักษณ์ใหม่ (T^1)
- พระหลวิไชยผลึกท้าวสันนุราชตกไปตาย ผู้เฒ่าช่วยเหลือโดยปราศจากการร้องขอ (d^7)
- นางคันทมาลีให้ไวยตัด หลานของท้าวสันนุราชยกทัพมารบกับพระคาวิ ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- พระคาวิรบชนะ ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

๓. เรื่องโม่งป่า

ตอนได้นาง

- ท้าวภักทวงศ์กับนางมัจฉา มีโอรสชื่อพระอภัยทัต โทรมานายว่าคู่ครองของพระอภัยทัตเป็นคนต่างเมือง และเป็นคนที่ตายแล้ว ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- กษัตริย์ทั้งสองต้องการให้พระอภัยทัตมีคู่ครอง จึงป่าวร้อง ร้อยเอ็ดกษัตริย์ให้พาราชิตามาให้พระอภัยทัตเลือกคู่ แต่พระอภัยทัตไม่พอพระทัยราชาธิดาเหล่านั้น การไม่มีเจ้าสาว (a^1)
- นางมัจฉาจึงให้พระอภัยทัตปลอมตัวเป็นโม่งป่า รูปร่างใหญ่โต ผิวดำ จมูกยาว ตาเหลือก ผมยารุงรัง ตัวเอกในโฉมหน้าใหม่ (T)
- นางยังมอบไม้เท้าตันซีตายปลายซีเป็นไปด้วย ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
- นางสั่งว่าเมื่อพระอภัยทัตไปพบหญิงที่ดีคู่ควร ก็ไม่ให้ร่วมประเวณี ต้องพามาให้นางดูก่อน คำสั่งหรือข้อห้าม (γ^2)
- พระอภัยทัตในรูปของโม่งป่าก็ออกเดินทางโดยคิดว่าคงไม่มีหญิงใดมาชอบชายอัปลักษณ์เช่นนี้ ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (\uparrow)
- โม่งป่าเดินทางมาพบศพของนางนิลวดี จึงใช้ไม้เท้าวิเศษ ชูขึ้นมาไต่ถามความจริง นางเล่าให้ฟังว่าถูกนกอินทรี โฉบนางไปกลางมหาสมุทร นางหล่นลงว่ายน้ำอยู่ ๗ วัน ๗ คืน เมื่อเล่าจบนางขอเป็นทาสรับใช้ติดตามโม่งป่าไปทุกหนทุกแห่ง โม่งป่าให้นางแสดงตัวเป็นภรรยา และ ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)

- เนรมิตผ้าขาวให้นางพันกาย ขณะเดินทางได้พบกับยักษ์
วิรุณวิกจึงสู้รบกัน
- ยักษ์วิรุณวิกแพ้ ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
 - โม่่งป่าพานางนิลวดีเดินทางกลับเมืองบรรพต ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
 - ระหว่างเดินทางกลับเมืองบรรพต โม่่งป่าและนางนิลวดี ตัวเอกซึ่งไม่มีใครรู้จักกลับเมือง หรือไปยังเมืองอื่น (o)
 - ท้าวพันธุราชได้ยินเรื่องราวของโม่่งป่าจึงให้จับตัวโม่่งป่า ตัวโกง (A)
 - ท้าวพันธุราชเห็นนางนิลวดีก็อยากได้เป็นมเหสี จึงให้เอา ตัวโกงสั่งฆ่าตัวเอก (A^{13})
โม่่งป่าไปประหาร
 - เพชรฆาตใช้อาวุธฆ่าโม่่งป่าไม่ตายจึงใช้ไฟเผา โม่่งป่าจึง ชัยชนะด้วยสติปัญญา (I^7)
ลวงท้าวพันธุราชว่าถ้าต้องการจะฆ่าตนให้ตายต้องผลึก
ให้ตกเหว และท้าวพันธุราชต้องเป็นคนผลึกเอง เมื่อท้าว
พันธุราชผลึกโม่่งป่าก็จุดท้าวพันธุราชลงเหวไปด้วย
 - เมื่ออยู่ในเหวท้าวพันธุราชเกรงกลัวโม่่งป่า จึงยอมเป็น ตัวเอกกลับบ้าน (↓)
ทาส โม่่งป่าจึงพานางนิลวดีไปยังเมืองบรรพต
 - ท้าวพันธุมัจฉานอกิเชกสมรสนางนิลวดี กับโม่่งป่า การอภิเชกสมรสและการก้าวสู่
ราชบัลลังก์ (W^{**})
- ตอนผจญภัย – ได้นางครั้งที่สอง**
- โม่่งป่าถูกร้อยเอ็ดกษัตริย์ตำว่าจึงสู้รบกัน ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
 - โม่่งป่าเหาะไปสู่ในอากาศได้ชัยชนะ ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
 - โม่่งป่าสองใจนางนิลวดีจึงกลายร่างเป็นพระอภัยทัด ตัวเอกเป็นที่รู้จัก (Q)
 - โม่่งป่าพานางกลับเมือง ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
 - ขณะพักผ่อนอยู่กลางป่า นางหิรัญยักษาทเห็นโม่่งป่าจึงใช้ ตัวโกงใช้เวทมนต์คาถา (A^2)
เวทมนต์เป่าให้พระอภัยทัดหลงใหลนาง จากนั้นก็พาไปที่
คูหาของนาง
 - นางนิลวดีใช้อำนาจไม้เท้าอุมพระอภัยทัดเหาะไปสร่งน้ำ ตัวเอกใช้ของวิเศษ (F)
ทิพย์เพื่อคลายเวทมนต์ของนางหิรัญยक्षा
 - จากนั้นพระอภัยทัดได้ต่อสู้กับท้าวพาลีราช ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
 - พระอภัยทัดได้รับชัยชนะ ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
 - หลังจากได้รับชัยชนะพระอภัยทัดก็อุมนางนิลวดีเหาะมา เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ถึงอาศรมฤๅษีโคดม พักสร่งน้ำในสระพนางประทุมเกษร ก็ได้ภรรยา (W^2)
จึงพานางไปด้วย

ตอนกลับเมือง

- เมื่อเดินทางไปถึงภูเขาศักดิ์สิทธิ์ พระอภัยทัตต้องการลองใจ มีรูปร่างใหม่ (T^1)
ว่านางทั้งสองริษยากันหรือไม่ จึงแปลงตัวเป็นหงส์ทอง
แล้วซ่อนไม้เท้าไว้ในกาย เมื่อนางทั้งสองตื่นขึ้นมาหาพระ
อภัยทัตไม่พบ หงส์ทองก็บอกว่ามียักษ์มาลักพระอภัยทัต
ไป ให้นางตามไป
- นางประทุมเกสรจึงอุ้มนางนิลวดีเหาะไปตามทางที่หงส์ที่ มีรูปร่างใหม่ (T^1)
ให้ พระอภัยทัตแปลงเป็นยักษ์มาตีเมือง
- นางประทุมเกสรแปลงเป็นยักษ์มาต่อสู้จนพระอภัยทัตหนี ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)
ไป จากนั้นพระอภัยทัตก็แปลงกายเป็นโม่งป่าเสด็จเข้า
เมืองเพื่อลองใจนางทั้งสอง

๔. เรื่องมณีพิไชย

ตอนได้นาง

- พระพิไชยนุราชกับนางจันทร์เทวีมีโอรสชื่อพระมณีพิไชย ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- พระมณีพิไชยไปประพาสป่าพบนางในปล่องไม้ไผ่มีกลิ่น การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่
กายหอม จึงพานางกลับเมืองและทำพิธีอภิเษกสมรสกับ ราชบัลลังก์ (W^{**})
นาง พระพิไชยนุราชให้ชื่อนางว่า ยอพระกลิ่น

ตอนกลับเมือง

- นางจันทร์เทวีไม่ชอบนางยอพระกลิ่น จึงฆ่าแมวแล้วนำ การอิจฉาริษยา (Ω)
เลือดแมวมาทาปากนางยอพระกลิ่น เอาหางแมวแซมผม ตัวโกงขับไล่ตัวเอก (A^0)
นางและกล่าวหาว่าเป็นยักษ์แล้วขับไล่ออกจากเมือง
- พระอินทร์พระบิดาของนางยอพระกลิ่น ลงมาช่วยแปลง ตัวเอกในโฉมใหม่ (T)
ร่างให้เป็นพราหมณ์ และให้คาถากันสัตว์พิษ จากนั้น พหุติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
คลใจให้นางจันทร์เทวีไปสร่งน้ำตุงในดอกบัวกัดสิ้นชีวิต (D)
พระพิไชยนุราชจึงให้เสนาป่าวร้องหาหมอรักษา
- นางยอพระกลิ่น หรือพราหมณ์แปลงอาสาสมัครรักษา เมื่อ ชัยชนะด้วยสติปัญญา (I^7)
รักษานางจันทร์เทวีจนฟื้นจึงถามเรื่องนางยอพระกลิ่น
โดยบอกว่า ถ้าโกหกจะต้องตาย
- นางจันทร์เทวีกลัวตายจึงบอกความจริง ทำให้พระ ตัวโกงหรือคนที่ปลอมเป็นตัว
พิไชยนุราชซึ่งแอบฟังอยู่หลังม่านโกรธมาก จึงไล่ทุบตี เอกถูกลงโทษ (U)
นางจันทร์เทวี

๕. เรื่องสุวรรณหงส์

ตอนได้นาง

- พระสุวรรณหงส์เป็นโอรสของท้าวสุทนต์นุราช กับนาง ความเป็นมาของตัวละคร
ตรีสุวรรณครองเมืองไอยร์ตัน คินหนึ่งพระสุวรรณหงส์ฝัน เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
ว่ามีดอกบัวผุดขึ้นมาที่หน้าพระลาน เมื่อนำเกสรดอกบัว
มาทาพระองค์จึงฟื้นขึ้น โหราทำนายฝันว่าพระองค์จะได้
คู่ครอง แล้วถูกศัตรูฆ่าตาย คู่ครองจะเอายามาช่วยให้ฟื้น
หลังจากวันนั้นเมื่อพระสุวรรณหงส์ไปสร่งน้ำ ได้พบผอบ
ทองมาลอยวนอยู่ จึงเก็บมาเปิดดู เห็นพวงมาลัยร้อยเป็น
ตัวอักษรความว่า นางเกศสุริยอยู่เมืองมัตตังอัครนาถ
เสี่ยงพวงมาลัยหาคู่ครอง ถ้าผู้ใดเก็บผอบนี้ได้ขอให้ไป
ตามหานาง
- หลังจากที่พระสุวรรณหงส์อ่านข้อความในผอบก็หลงไหล การไม่มีเจ้าสาว (a^1)
นางเกศสุริยอย่างมาก แต่ไม่รู้หนทางไปเมืองมัตตังอัครนาถ
ท้าวสุทนต์นุราชพระบิดา แนะนำให้ชักง้าวเสี่ยงไป หากว่า
ลอยไปตกเมืองไหนแสดงว่านางอยู่เมืองนั้น
- พระสุวรรณหงส์อธิษฐานแล้วชักง้าว ว่าวไปตกเมือง ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
มัตตังอัครนาถ ฝันอยู่กับยอดปราสาทของนางเกศสุริย (\uparrow)
พระสุวรรณหงส์ก็ได้สายป่านไปหานาง
- พระสุวรรณหงส์ได้นางเกศสุริยเป็นมเหสี การลักลอบเข้าหา (wk^2)
- พี่เลี้ยงทั้งห้าคนของนางเกศสุริยมาเห็นจึงคบคิดกันนำ ตัวโกงฆ่าตัวเอก (A^{14})
หอกยนต์มาผูกไว้ที่หน้าต่าง เมื่อพระสุวรรณหงส์ได้สาย
ป่านมาหานางเกศสุริยในตอนค่ำจึงถูกหอกยนต์แทงที่
หน้าอก
- พระสุวรรณหงส์ก็แข็งพระทัยได้สายป่านกลับมาสิ้น ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)
พระชนม์ที่เมืองไอยร์ตันของพระองค์

ตอนผจญภัย – ได้นางครั้งที่สอง

- นางเกศสุริยเมื่อทราบเรื่องราวทั้งหมดก็หนีออกจาก การชุบชีวิต (H^9)
เมืองไป ร้องให้คร่ำครวญจนสลบอยู่กลางป่า พระอินทร์
จึงประทานน้ำมันสำหรับชุบชีวิตให้นาง และแปลงร่างนาง
เป็นพราหมณ์ นางจึงเดินทางมายังเมืองไอยร์ตันพบท้าว
สุทนต์นุราชกำลังทำพิธีเผาศพพระสุวรรณหงส์ นางจึง
อาสาชุบพระสุวรรณหงส์ให้ฟื้น

- พระสุวรรณหงส์พินขึ้นมาทราบเรื่องราวจึงโกรธมาก จึงเดินทางไปเมืองมัตตังอัครนาถ ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (\uparrow)
 - ท้าวสุวรรณวิกพระบิดานางเกศสุริยงทำรบกับพระสุวรรณหงส์ ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
 - พระสุวรรณหงส์ฆ่าท้าวสุวรรณวิกตาย ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
 - พระสุวรรณหงส์จึงขึ้นครองเมืองมัตตังอัครนาถแทนท้าวสุวรรณวิก การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่บัลลังก์ (W^{**})
 - ต่อมาพระสุวรรณหงส์พานางเกศสุริยงกลับเมืองไอยร์ตัน ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
 - ระหว่างเดินทางพระสุวรรณหงส์กับนางเกศสุริยงหยุดพักของวิเศษปรากฏด้วยความสมัคใจ (F^6)
 - ม้าสู้ไม่ได้ พอดีกับกุมภคฑ์ออกมาเห็นม้า จึงได้ช่วยฆ่าการต่อสู้กับผู้ช่วยเหลือที่เป็นศัตรู (D^9)
 - เมื่อพระสุวรรณหงส์ตื่นขึ้นไม่เห็นม้า ก็พานางเกศสุริยงเดินไปจนถึงแม่น้ำใหญ่ นางผีเสื้อน้ำที่ถูกสาบให้เฝ้าแม่น้ำนั้นเห็นพระสุวรรณหงส์อยากได้เป็นพระสวามี จึงแปลงตัวเป็นยายแก่เจ้าของเรือ ตัวโกงปลอมเป็นตัวเอก หรือปลอมเป็นอย่างอื่นเพื่อหลอกลวงตัวเอก (A^{12})
 - เมื่อไปถึงกลางแม่น้ำ นางบันดาลให้เกิดพายุ จากนั้นนางผีเสื้อน้ำก็ฉกนางเกศสุริยงตกเรือไป ตัวโกงร่วมเดินทางไปกับตัวเอก และโยนตัวเองลงไปในเหว ($*A$)
 - นางผีเสื้อน้ำแปลงร่างเป็นนางเกศสุริยงติดตามพระสุวรรณหงส์ไปถึงเมืองไอยร์ตัน ตัวโกงปลอมเป็นตัวเอก หรือปลอมเป็นอย่างอื่นเพื่อหลอกลวงตัวเอก (A^{12})
 - พระอินทร์สงสารนางเกศสุริยงที่ว่ายน้ำอยู่เป็นเวลา ๗ วัน ๗ คืน จึงตั้งใจให้นางเงือกน้ำมาช่วยพานางเกศสุริยงไปอยู่ด้วย กุมภคฑ์กับม้าตามมาพบนางจึงพานางกลับเมืองไอยร์ตัน แล้วช่วยฆ่านางผีเสื้อน้ำตาย ตัวโกงหรือคนที่ปลอมเป็นตัวเอกถูกลงโทษ (U)
 - พระสุวรรณหงส์กับนางเกศสุริยงนำรางวัลไปให้พวกเงือกน้ำ และพระสุวรรณหงส์ก็ได้นางจันทร์เงือกน้ำเป็นมเหสี เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (Wn^2)
- ตอนกลับเมือง**
- พระสุวรรณหงส์เดินทางไปร่วมพิชัยกศร ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
 - พระสุวรรณหงส์ยกศรได้สำเร็จ งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำ (M)
- ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)

- พระสุวรรณหงส์อภิเชกสมรสกับนางบุณฑลิกา การแต่งงานที่ต้องผ่านการทดสอบความสามารถ (W_m)
- วิรุณมุขคู่หมั้นคู่หมายของนางบุณฑลิกาตามมาทวงนางคืน จึงได้สู้รบกับพระสุวรรณหงส์ ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- วิรุณมุขถูกพระสุวรรณหงส์ฆ่าตาย ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- พระสุวรรณหงส์กลับไปหามเหสีที่เมืองไอยร์ตัน ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)
- พระสุวรรณหงส์ไปประพาสป่า ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- พระสุวรรณหงส์ถูกนางยักษ์ที่แปลงเป็นมนุษย์เกี่ยวพาราตี ตัวโกงปลอมตัวเป็นตัวเอก หรือปลอมเป็นอย่างอื่น เพื่อหลอกลวงตัวเอก (A^1)
- พระสุวรรณหงส์เดินทางต่อจนไปพบนางกนิษฐ ก็เข้าไปเกี่ยวพาราตี เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (Wn^2)

๖. เรื่องโคบุตร

ตอนได้นาง

- ท้าวพรหมทัต มีธิดาชื่อนางมณีสาคร และโอรสชื่อพระอรุณ บุโรหิตทรยศทำการกบฏ ฆ่าท้าวพรหมทัตและมเหสี ส่วนนางมณีสาครกับพระอรุณหนีทัน เมื่ออยู่ในป่าทั้งสองลงเล่นน้ำในสระของยักษ์ทั้งสี่ จึงถูกตามฆ่า พระโคบุตรผ่านมาพบเข้าจึงช่วยไว้ ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- พระโคบุตรเดินทางมาพบเข้า จึงช่วยฆ่ายักษ์ ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- พระโคบุตรฆ่ายักษ์และชุบให้ฟื้น ยักษ์ทั้งสี่จึงยอมเป็นทาส ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- พระโคบุตรพาทั้งสองไปส่งเมือง ชุบชีวิตท้าวพรหมทัต ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (\uparrow)
- ท้าวพรหมทัตจึงให้พระโคบุตรครองเมือง แต่พระโคบุตรขอลาไปท่องเที่ยวพร้อมกับพระอรุณ
- เมื่อเดินทางไปถึงเมืองกาหลง พระโคบุตรและพระอรุณไปอาศัยอยู่กับตายายที่เฝ้าสวน ตัวเอกซึ่งไม่มีใครรู้จักกลับบ้าน หรือไปยังเมืองอื่น (o)
- พระโคบุตรให้นกสาริกาที่ช่วยชีวิตไว้ขณะเดินทางอยู่กลางป่าเป็นสื่อติดต่อกับนางอำพันมาลา พระธิดาเจ้าเมืองกาหลง จนได้นางเป็นมเหสี เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (Wn^2)
- พระโคบุตรพานางอำพันมาลา กลับเมืองพรหมทัต ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)

ตอนผจญภัย – ได้นางครั้งที่สอง

- พระอาทิตย์บิดาของพระโคบุตรสร้างเมืองให้ชื่อว่าปราการ
บรรพต แล้วทำพิธีอภิเษกสมรสพระโคบุตรกับนาง
มณีสาครและนางอำพันมาจา ซึ่งพระโคบุตรนี้กรักนาง
มณีสาครเมื่อตอนพบกันที่เมืองของนาง การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่
บัลลังก์ (W**)
- ต่อมาพระโคบุตรไม่สนใจนางอำพันมาลา ทำให้นางน้อย
ใจจึงให้เถรกระอำมาทำเสน่ห์ ตัวโกงใช้เวทมนตร์คาถา (A^2)
- พระอรุณมาช่วยแก้เสน่ห์ พระโคบุตรโกรธมากจึงให้ยักษ์
ทั้งสี่ตนไปฆ่าพวกญาตินางอำพันมาจาที่เมืองกาหลง แต่
ยักษ์ทั้งสี่สู้ขอไว้ ตัวเอกยกโทษให้ตัวโกง หรือคน
ที่ปลอมเป็นตัวเอก (Uneg)
- ท้าวตะวันตกา สหายของท้าวทศกัณฐ์ทราบข่าวว่าท้าว
ทศกัณฐ์ถูกพระโคบุตรฆ่าตาย จึงรับคนที่จะอาสาไปจับ
พระโคบุตร นางवासูพระธิดารับอาสาไปจับพระโคบุตร
โดยแปลงตัวเป็นมนุษย์อยู่ในดอกบัวทองลอยเข้ามาหา
พระโคบุตรที่กำลังลอยกระทงอยู่ ตัวโกงปลอมเป็นตัวเอก หรือ
ปลอมเป็นสิ่งอื่นเพื่อหลอกหลวง
ตัวเอก (A^{12})
- พระโคบุตรพานางไปไว้ในปราสาท หลงไหลนางจนไม่
ออกว่าราชการ เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ก็ได้ภรรยา (Wn^2)

ตอนกลับเมือง

- ท้าวตะวันตกาส่งพระพายไปบอกนางवासูให้รีบกลับ
นางจึงพาพระโคบุตรลงไปที่บาดาลและจองจำไว้ ตัวโกงกักขังตัวเอก (A^{15})
- ท้าวตะวันตการับกับพระโคบุตร พระอรุณและยักษ์ทั้งสี่
ที่ตามไปช่วย ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- ท้าวตะวันตกาถูกพระโคบุตรฆ่าตาย ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

๗. เรื่องสมุทรโคดม

ตอนได้นาง

- พระสมุทรโคดมกับพระโพธิ์ตพระอนุชา กราบลาพระ
ชนกชนนีไปเรียนวิชาที่เมืองลงกาสิงหล ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(↑)
- ขณะที่สำเภากล่นอยู่กลางมหาสมุทร สำเภาแตก สองพี่
น้องจึงพลัดพรากกัน พระสมุทรโคดมลอยคออยู่เจ็ดวัน
ไปขึ้นฝั่งที่เมืองสิงหนบุรี ตัวเอกซึ่งไม่มีใครรู้จักกลับบ้าน
หรือไปยังเมืองอื่น (o)
- นางชลคัมภากับพี่น้องทั้งหกของนางกำลังเล่นน้ำ นางเห็น
การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่
บัลลังก์ (W**)

พระสมุทรโคดมจึงอธิษฐานว่าหาเป็นเนื้อคู่กันขอให้
ขอนไม้ลอยมาขวางนาง นางจึงช่วยพระสมุทรโคดมไว้ได้
นางจึงได้อภิเษกสมรสกับพระสมุทรโคดม

ตอนผจญภัย – ได้นางครั้งที่สอง

- พระเจ้ากรุงจีนส่งสาสน์มาขอนางชลศัพภา ด้วยความโลภ ตัวโงงต้องการภรรยาของตัว
ท้าวสามลราชจึงยกนางให้พระเจ้ากรุงจีน นางอธิษฐานขอ เอก ($A^{16.1}$)
เป็นคู่กับพระสมุทรโคดมทุกชาติ แล้วกลั่นใจตายไปเกิด
เป็นธิดานางจันทกนิรมีชื่อว่า สุวรรณมาลา
- หลังจากนั้นท้าวสามลราชให้นำพระสมุทรโคดมไปปล่อย ตัวโงงเหวี่ยงตัวเอกลงทะเลหรือ
เกาะแก้ว ลอยแพ (A^{10})
- ต่อมาพระสมุทรโคดมได้นางสุวรรณมาลา ซึ่งก็คือนาง เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ชลศัพภากลับชาติมาเกิดนั่นเอง ก็ได้ภรรยา (Wn^2)
- พระสมุทรโคดมได้ครองรัตนคีรี การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่
บัลลังก์ (W^{**})

ตอนกลับเมือง

- ท้าวสามลราชได้ทราบข่าวพระสมุทรโคดมจึงริษยา จึงมี การอิจฉาริษยา (α)
สารให้พระสมุทรโคดมไปไหว้ พระสมุทรโคดมบอกว่าถ้า
เป็นพ่อตาก็ขอให้ส่งนางชลศัพภาคืนมาให้ ท้าวสามลกริ้ว
จึงมีสารไปหาพะกาพระเจ้ากรุงจีนให้ยกทัพมาช่วย
- พระสมุทรโคดม และนางสุวรรณมาลาสู้รบกับท้าวสามล ตัวเอกต่อสู้กับตัวโงง (H)
ราชและท้าวพะกาพระเจ้ากรุงจีน
- ท้าวสามลราชถูกนางสุวรรณมาลาฆ่าตาย ตัวเอกชนะตัวโงง (I)
- หลังจากนั้นพระสมุทรโคดมยกไพร่พลกลับเมือง ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)

๘. เรื่องพระทินวงศ์

ตอนได้นาง

- ทินวงศ์เป็นโอรสของท้าวพิทวงศ์และนางสุวรรณประไพย ความเป็นมาของตัวละคร
แห่งเมืองสุวรรณรัตนา เหตุที่พระองค์ได้ชื่อนี้เพราะพระ เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
มารดาฝันว่าได้ดวงอาทิตย์มาไว้กับพระทรวง พระทินวงศ์
มีพี่เลี้ยงด้วยกันทั้งหมด ๔ คน
- เมื่อทินวงศ์มีพระชนม์ ๑๒ พรรษา ทรงลาพระบิดามารดา ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
ไปเรียนวิชา (\uparrow)

- ขณะพักอยู่ในป่าพระอินทร์ทรงอุ้มพระทินวงศ์ไปเรียนวิชา กับพระฤาษี (ข)
 - พระทินวงศ์เมื่อเรียนกับพระฤาษีได้ม้านิลรัตน์
 - วันหนึ่งพระทินวงศ์พบยักษ์นั้นทากาสูรจึงสู้รบกัน
 - พระทินวงศ์ฆ่ายักษ์ตาย
 - พระทินวงศ์เดินทางมายังเมืองพรหมชาติตามที่พระฤาษี บอกว่าจะพบคู่ครอง
 - พระทินวงศ์ปลอมเป็นคนพิการ และแอบอยู่ในอุทยานจน ได้พบนางมลทาทิพเกสร
 - พระชนิษฐาทั้ง ๗ องค์ของนางจิงทูลท้าวอโยชนุสินพระ บิดา พระองค์จึงไล่นางมลทาทิพเกสรไปอยู่อุทยานกับคน พิการ พระอินทร์จึงทรงมาช่วย โดยทำศึกลีกับท้าว อโยชนุสิน
 - พระทินวงศ์อาสาตีศึชนะ
 - ท้าวอโยชนุสินรับพระทินวงศ์กับนางมลทาทิพเกสรเข้า เมือง
- ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี (ข)
ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
ตัวเอกซึ่งไม่มีใครรู้จักกลับบ้าน หรือไปยังเมืองอื่น (o)
ตัวเอกในโฉมหน้าใหม่ (T)
งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ ทำ (M)
ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)
การแต่งงานที่ต้องผ่านการ ทดสอบความสามารถ (Wm)

ตอนผจญภัย - ได้นางครั้งที่สอง

- พระชนิษฐาทั้งเจ็ดของนางมลทาทิพเกสรริษยาจึงยุยงนาง มลทาทิพเกสรให้ล่องใจพระทินวงศ์ว่ารักนางจริงหรือไม่ ด้วยวิธีการต่างๆ ทำให้พระทินวงศ์โกรธ
 - นางทั้งเจ็ดยุยงให้นางมลทาทิพเกสรใช้มีดลับหน้าพระ ทินวงศ์ พระทินวงศ์จึงขี่ม้าออกจากเมืองไป และกล่าวว่า หากผลไม่หายจะไม่กลับมา
 - นางทิพเกสรวิ่งตามง้องอนให้พระทินวงศ์ยกโทษให้ แต่ไม่ สำเร็จ นางเป่าปี่จนหมดลมวิ่งไปตายในป่า เมื่อพระ ทินวงศ์พบว่านางขาดใจตายจึงเศร้าโศกเสียใจ สิ้นใจตาม นางไป พระอินทร์จึงทรงชุบชีวิตทั้งสองพระองค์
 - ทั้งสองพระองค์จึงเดินทางกลับเมือง
- การอิจฉาริษยา (ฉ)
ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (↑)
การชุบชีวิต (K^๑)
ตัวเอกกลับบ้าน (↓)

ตอนกลับบ้านเมือง

- นางกายวันมเหสีองค์แรกของพระทินวงศ์ คิดกำจัดนาง มลทาทิพเกสร
- การอิจฉาริษยา (ฉ)

- นางให้ยายเฒ่าบ่าบี ใช้อุบายปลอมสารจากท้าวพิทวงศ์ พระบิดาพระทิงวงศ์ให้พระทิงวงศ์ไปคล้องช้างป่า ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (\uparrow)
- นางกายวันทนต์นางมลทาทิพเกสร ตัวโกงทำร้ายตัวเอกจนบาดเจ็บ หรือพิการ (A^6)
- จากนั้นจึงนำนางมลทาทิพเกสรไปโยนน้ำเพราะคิดว่านางตายแล้ว ตัวโกงเที่ยวตัวเอกลงทะเล หรือลอยแพ (A^{10})
- พระทิงวงศ์ติดตามหานางมลทาทิพเกสร และได้แม่เหล็กอีก ๒ องค์ คือนางสุวรรณศรีศรีกันรี และนางวันทมาลัย เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน ก็ได้ภรรยา (Wk^2)

๙. เรื่องสิงห์สร้างสี่

ตอนได้นาง

- สิงห์สร้างสี่เป็นโอรสของท้าวสิงหจักร และนางอุบลมาลี แห่งเมืองพัฒนพิไล มีพี่เลี้ยงที่เชี่ยวชาญในการรบชื่อ ปริชายุทธ ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- สิงห์สร้างสี่ ออกประพาสป่า ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (\uparrow)
- สิงห์สร้างสี่สู้รบกับโจรวิวัน ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- สิงห์สร้างสี่ได้รับชัยชนะ ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- สิงห์สร้างสี่ได้นางเบญจวรรณ ธิดาท้าวหน้าโจรเป็นชายา เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน ก็ได้ภรรยา (Wk^2)
- สิงห์สร้างสี่ได้นางเหมวดีเป็นชายา เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน ก็ได้ภรรยา (Wk^2)
- สิงห์สร้างสี่กับนางทิพสุคนธ์ อภิเษกสมรสกัน การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่ราชบัลลังก์ (W^{**})

๑๐. เรื่องลิ้นทอง

ตอนได้นาง

- ลิ้นทองเป็นโอรสของพระยาปัสวดี กับนางเกษมาลี แห่งเมืองโสฬส ลิ้นทองมีความสามารถเทศนาธรรมได้ไพเราะ ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- ขณะที่ทรงเทศนาอยู่นั้นได้พบกับกาลเศรษฐี กาลเศรษฐีถามว่าลิ้นทองเป็นใคร ลิ้นทองบอกว่าตนเป็นลูกท้าวพระยา หากมีเรื่องเดือดร้อนให้มาหาตนได้ วันหนึ่งลิ้นทองฝันร้ายโทรทำนายว่า พระยาปัสวดีจะสิ้นพระชนม์ จึงมีคำสั่งควบคุมการเข้าออกพระราชวังอย่างเคร่งครัด

เมื่อกาลเศรษฐีถูกบิดาไล่ออกจากบ้านมาขอพบลิ้นทองไม่ได้พบ จึงโกรธลิ้นทองหาว่าหลอกลวง ไปฝึกวิชามาล้างแค้นลิ้นทอง

- กาลเศรษฐีฝึกวิชาสำเร็จจึงกลับมาแก้แค้นลิ้นทองโดยฆ่า พระยาปศุสัตว์ ความตายของพ่อหรือแม่ (β^2)
- พระอินทร์อุ้มลิ้นทองไปทิ้งไว้ที่อาศรมฤๅษีมหาจน พุทธิกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D)
- ลิ้นทองจึงเรียนวิชากับพระฤๅษี ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤๅษี (ข)
- ลิ้นทองแปลงเป็นนกสาธิตา มีรูปร่างใหม่ (T^1)
- นางเกษมาลีนำนกสาธิตาแปลงไปขายให้กาลยักษ์ จน ชัยชนะด้วยสติปัญญา (I^7)
- ปรากฏกาลยักษ์ได้ กาลยักษ์กับกาลเศรษฐีเป็นสหายกัน
- ลิ้นทองได้นางสุวรรณมาลาเป็นชายา เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน ก็ได้ภรรยา (Wn^2)
- ระหว่างเดินทางนางกินรีสองพี่น้องมาลึกลิ้นทองไป เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน ก็ได้ภรรยา (Wn^2)
- ลิ้นทองลอบเข้าไปหานางสุวรรณกำภู ธิดาพระยาอภัย มีรูปร่างใหม่ (T_1)
- โดยแปลงเป็นรัตเกล้าของนางได้นางเป็นชายา การลักลอบเข้าหา (Wn)

๑๑. เรื่อง กุสราช

ตอน ได้นาง

- พระกุสราชเป็นโอรสพระเจ้าโอการาช และนางศิวลวดี ความเป็นมาของตัวละคร
- เป็นผู้ที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด และเชี่ยวชาญในการรบแต่ เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- มีรูปร่างหน้าตาอัปลักษณ์ เมื่ออายุ ๑๖ ปี พระบิดา ต้องการให้ครองเมือง แต่กุสราชป่วยเบี่ยงว่าตนรูปไม่งาม คงไม่มีใครต้องการแต่งงานด้วย จะขอยู่ปรนนิบัติพระ บิดาพระมารดาจนกว่าทั้งสองพระองค์จะสิ้นพระชนม์ แล้วจะขอออกบวช
- ต่อมาพระกุสราชทำอุบายให้ช่างทองหล่อรูปของหญิง การไม่มีเจ้าสาว (a^1)
- รูปงามแล้วบอกพระมารดาว่าหากพบหญิงงามที่งามตั้ง รูปทองนี้จะยอมแต่งงาน
- อำมาตย์ได้หาหญิงงามตามเมืองต่างๆ จนพบนาง การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่ บัลลังก์ (W^{**})
- ประภาวดี พระธิดาของท้าวมัทราช เป็นหญิงที่งามตั้ง รูปทองที่หล่อขึ้น จึงมีพิธีอภิเษกสมรสพระกุสราช และ นางประภาวดีในเวลาต่อมา

- เมื่ออภิเษกแล้ว นางศีรลวดีทำอุบายไม่ให้ทั้งสองอยู่ด้วยกันตอนกลางวัน เพราะเกรงว่านางประภาวดีจะรังเกียจพระกุสุราช แต่ทั้งพระกุสุราชและนางประภาวดีต่างต้องการเห็นกันและกัน พระกุสุราชจึงปลอมเป็นคนเลี้ยงช้าง
- ในที่สุดเมื่อนางประภาวดีรู้ว่าพระกุสุราชรูปไม่งาม จึงหนีกลับเมือง

ตัวเอกในโฉมหน้าใหม่ (T)

ตัวเอกเป็นที่รู้จัก (Q)

ตอนกลับเมือง

- พระกุสุราชติดตามนางไปยังเมืองมัทราช
- พระกุสุราชปลอมเป็นคนรับใช้ นางประภาวดีรู้ก็ตำว่าอย่างรุนแรง
- พระอินทร์รู้จึงเวทนาพระกุสุราช จึงมีสารปลอมไปถึงเจ้าเมืองทั้งเจ็ดพระนครว่าท้าวมัทราชจะยกพระธิดาให้เจ้าเมืองทั้งเจ็ดยกทัพมา ท้าวมัทราชก็กริ้วนางประภาวดีว่าเป็นเพราะนางที่หนีพระกุสุราชกลับมา จึงสั่งให้ตัดนางเป็นเจ็ดท่อนให้เจ้าเมืองทั้งเจ็ด นางจึงต้องบอกว่าพระกุสุราชอยู่ในเมือง
- นางลตทิจูยอมอ่อนน้อมต่อพระกุสุราชพระกุสุราชอาสาออกรบ
- พระอินทร์ทรงนำมณีมาให้พระกุสุราช หากปรารถนาสิ่งใดมณีนี้จะบันดาลให้ตามใจปรารถนา
- พระกุสุราชนำมณีมาส่องตามร่างกาย รูปร่างก็กลับงดงาม
- พระกุสุราชรับชนะเจ้าเมืองทั้งเจ็ด
- พระกุสุราชพานางประภาวดีกลับเมือง

ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (↑)

ตัวเอกในโฉมหน้าใหม่ (T)

ผู้วิเศษมาช่วยเหลือโดยปราศจากการร้องขอ (d⁷)

ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)

ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)

ตัวเอกในโฉมหน้าใหม่ (T)

ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

ตัวเอกกลับบ้าน (↓)

๑๒. เรื่องสุวรรณรัตน์

ตอนได้นาง

- พระสุวรรณรัตน์เป็นโอรสของท้าวสุวรรณราช กับนางรัตนมณี แห่งเมืองพาราณสี ทรงมีม้าคู่พระทัย เป็นม้าแม่ลูกอ่อนสีขาว
- พระสุวรรณรัตน์ ได้รับมาลัยที่นางประทุมมาลัย เสียงมาคล้องที่พระกรของตน ทำให้พระองค์คลั่งไคล้ถึงนางมาก
- พระสุวรรณรัตน์จึงลาพระบิดาพระมารดาออกตามหานาง

ความเป็นมาของตัวละครเหตุการณ์เริ่มต้น (α)

การไม่มีเจ้าสาว (a¹)

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)

- พระสุวรรณรัตน์มาเรียนวิชากับพระฤาษี ผู้ซึ่งเก็บนาง ประทุมมาโดยมาเลี้ยงไว้ ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี (ช)
- เมื่อพระสุวรรณรัตน์จะลาพระฤาษีกลับเมือง พระฤาษี มอบนางประทุมมาโดยให้เป็นชaya เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไทรก็ ได้ภรรยา (Wn^2)

ตอนผจญภัย - ใต้น้ำครั้งที่สอง

- ขณะเดินทาง นางยักษ์วารีเห็นพระสุวรรณรัตน์รูปงามจึง นำนางประทุมมาโดยไปขังไว้ในถ้ำ ตัวโงกักขังตัวเอก (A^{15})
- จากนั้นนางยักษ์วารีก็แปลงร่างเหมือนนางประทุมมาโดย การปลอมเป็นตัวเอกหรือปลอม เป็นสิ่งอื่นเพื่อหลอกลวงตัวเอก เข้าเล่าโลมพระสุวรรณรัตน์ (A^{12})
- พระสุวรรณรัตน์เห็นผิดสังเกตในที่สุดก็รู้ความจริงว่าไม่ใช่ คนที่ปลอมเป็นตัวเอกถูกเปิดเผย (Ex)
- ม้าของพระสุวรรณรัตน์จึงเข้าต่อสู้กับนางยักษ์แปลง ตัวเอกต่อสู้กับตัวโงก (H)
- นางยักษ์วารีแพ้และขอถวายบ้านเมือง ตัวเอกชนะตัวโงก (I)
- พระสุวรรณรัตน์ได้ธิดานางยักษ์วารี คือนางเกตแก้วเป็น เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไทรก็ ได้ภรรยา (Wn^2)

ตอนกลับเมือง

- พระสุวรรณรัตน์ทรงคิดขอมายักษ์จักรวรรดิพระบิดานาง ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) เกตแก้ว จึงทรงลาไปเจ็ดวันโดยฝากนางประทุมมาโดยไว้ (↑) กับยักษ์วารีและนางเกตแก้ว
- นางยักษ์ทั้งสองริษยานางประทุมมาโดยค่านางต่างๆ การอิจฉาริษยา (ฉ)
- นางประทุมมาโดยทนไม่ไหวจึงหนีออกจากเมือง
- นางเกตแก้วใส่ร้ายว่านางประทุมมาโดยหนีตามชู่ไป ตัวโงกกล่าวหาภรรยาของตัวเอก ว่าเป็นชู่กับผู้อื่น (A^{22})
- พระสุวรรณรัตน์ไม่ทรงเชื่อ ออกติดตามหานาง พานาง ตัวเอกกลับบ้าน (↓) และโอรสกลับเมืองพาราณสี
- พระสุวรรณรัตน์ยกราชสมบัติให้กับเหล่าโอรส ส่วนพระองค์ การออกบวช (จ) และนางประทุมมาโดยออกบวช

๓.๑.๔ การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๒ ของวรรณกรรม นิทานภาคกลาง

๑. ตอนได้นาง

- ๑.๑ α ความเป็นมาของตัวละคร
 \uparrow ตัวเอกออกเดินทางจากบ้าน
 ข ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี
 \uparrow ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)

พฤติกรรม α ความเป็นมาของตัวละคร ซึ่งเหตุการณ์เริ่มต้น พบในนิทานเกือบทุกเรื่อง เช่น เรื่องการเกิด ท้าวมณฑาและนางมหาหงส์ ครอบเมืองอุทยาน ประกาศให้กษัตริย์ทั้งหลายมาร่วมในพิธีสุมพร พระธิดาชื่อนางสาวหยุดโดยมีเงื่อนไขว่าถ้าใครสามารถยกศรได้ ก็จะได้อภิเษกกับนาง ทำให้พระการเกิดต้องออกเดินทางไปยกศร

พฤติกรรม \uparrow ตัวเอกออกเดินทางจากบ้าน พฤติกรรมนี้จะพบต่อจากพฤติกรรม α ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น เพราะมีปมขัดแย้งที่ทำให้ตัวเอกต้องออกเดินทาง เช่น ออกไปเรียนวิชาในเรื่องการเกิด คาวิ ทินวงศ์ หรือออกไปประพาสป่าในเรื่อง มณีพิไชยสิงห์ศรีงสี

พฤติกรรม ข ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี พฤติกรรมนี้เกิดขึ้นหลังจากพฤติกรรม \uparrow ตัวเอกเดินทางจากบ้าน พฤติกรรมนี้จะเตรียมความพร้อมให้กับตัวเอกมีวิชาความสามารถพร้อมที่จะแก้ปัญหาในพฤติกรรมต่างๆ ต่อไป

พฤติกรรม \uparrow ตัวเอกออกเดินทางจากบ้าน เมื่อตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษีจบแล้ว ก็จะออกเดินทางต่อไป พฤติกรรมนี้จะนำเรื่องไปสู่พฤติกรรมที่ทดสอบความสามารถของตัวเอกและทำให้ตัวเอกได้พบกับนาง

- ๑.๒ a' การไม่มีเจ้าสาว
 \uparrow ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)

พฤติกรรม a' การไม่มีเจ้าสาว จะพบในเรื่อง สุวรรณหงส์ และสุวรรณรัตน์ ทำให้พระเอกต้องออกเดินทางหาคู่ครอง ทำให้เกิดพฤติกรรมต่อไป คือ พฤติกรรม \uparrow ตัวเอกต้องออกเดินทางจากบ้านเมือง เพื่อไปหานาง แล้วก็พบกับนาง เช่น สุวรรณหงส์ แต่บางเรื่องก็ต้องไปเรียนวิชาก่อน แล้วจึงได้นาง เช่น สุวรรณรัตน์

- ๑.๓ M งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำ
 N ตัวเอกทำงานสำเร็จ

H	ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง
I	ตัวเอกชนะตัวโกง
W	การแต่งงาน

พฤติกรรม M - N เป็นพฤติกรรมที่ทดสอบความสามารถของตัวเอกเมื่อเรียนวิชากับพระราชาจบแล้ว ถ้าต้องใช้สติปัญญา และความสามารถ เพื่อให้ได้นางที่หมายปอง เช่น เรื่อง การเกิด จะพบทั้งพฤติกรรม M - N และ H - I แล้วจึงต่อยพฤติกรรม W การแต่งงาน จะเห็นว่าพฤติกรรม W การแต่งงานจะมีหลายรูปแบบ เช่น เมื่อตัวเอกรบชนะศัตรูก็จะได้ลูกสาว ศัตรูเป็นภรรยา เช่นเรื่อง สิงห์ครึ่งสี เมื่อสิงห์ครึ่งสีรบกับโจรวิวันชนะ ก็ได้นางเบญจวรรณ ลูกสาวหัวหน้าโจรเป็นชายา Wn^2 เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา

๒. ตอนผจญภัย - ได้นาง	H	ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง
	I	ตัวเอกชนะตัวโกง
	W	การแต่งงาน

เมื่อตัวเอกได้นางคนแรกแล้วก็มักจะมีพฤติกรรม ที่ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง เนื่องจากก่อนที่ตัวเอกจะได้นางนั้น มักจะต้องผ่านการประลองฝีมือต่อสู้กับตัวโกงหลายๆ คนที่ต่างหมายปองนางของตัวเอกเช่นกัน เมื่อตัวเอกได้นางแล้ว ตัวโกงนั้นก็จะทำรบอีกครั้ง เช่น เรื่อง โมงป่า หลังจากที่โมงป่าอภิเษกสมรสกับนางนิลวดี ก็ได้สู้รบกับร้อยเอ็ดกษัตริย์ที่มาด่าว่า (H)

พฤติกรรม I ตัวเอกชนะตัวโกง พฤติกรรมนี้จะเกิดขึ้นต่อจากพฤติกรรม H ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง พฤติกรรมนี้สุวรรณหงส์จะพบทั้งพฤติกรรม H - I ท้าวสุวรรณวิกพระบิดาของเกศสุริยงทำรบกับพระสุวรรณหงส์ (H) พระสุวรรณหงส์ฆ่าท้าวสุวรรณวิกตาย (I) พระสุวรรณหงส์อภิเษกกับนางเกศสุริยง และขึ้นครองเมืองแทนท้าวสุวรรณวิก (W^{**}) และพฤติกรรม M งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำกับพฤติกรรม N ตัวเอกทำงานสำเร็จ จึงทำให้มีเนื้อเรื่องยาวกว่าเรื่องอื่นจึงได้นางหลายครั้ง พระสุวรรณหงส์ร่วมพิชิตขจร (M) ยกศรีได้สำเร็จ (N) พระสุวรรณหงส์อภิเษกสมรสกับนางบุณฑลิกา (Wm)

พฤติกรรม W การแต่งงาน พฤติกรรมนี้จะมีหลายประเภท และเกิดขึ้นหลังพฤติกรรม H - I และพฤติกรรม M - N ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว

นอกจากนี้ยังมีอีกหนึ่งพฤติกรรมที่มักเกิดขึ้นซ้ำๆ และต่อเนื่องกันทั้งที่เป็นพฤติกรรมประเภทเดียวกัน นั่นคือ พฤติกรรมของตัวโกง (A) ที่พบในนิทาน ๓ เรื่อง คือ สุวรรณหงส์ A^{12}

*A A¹² สมุทรรโคตม A^{16.1} A¹⁰ และสุวรรณรัตน์ A¹⁵ A¹² แสดงให้เห็นว่าตัวโกงมีบทบาทในนิทานเป็นอย่างมาก และมักจะเป็นคนคนเดียวกัน

๓. ตอนกลับเมือง	T	ตัวเอกในโฉมหน้าใหม่
	D	พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
	H	ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง
	I	ตัวเอกชนะตัวโกง
	↓	ตัวเอกกลับบ้าน

หลังจากที่ตัวเอกพบกับอุปสรรค ก็จะปิดฐานะที่แท้จริงของตนเองด้วยการ ปลอมตัว เช่น เรื่องคารี พระหลวิไชยแปลงกายพระคารีให้เล็กเท่าตุ๊กตาจากนั้นเอาใส่ย่ามของตน (T¹) เรื่องมณีพิไชย พระอินทร์พระบิดาของนางยอพระกลืนลงมาช่วยแปลงร่างให้นางเป็นพราหมณ์ เรื่องกุสราช พระกุสราชติดตามนางประภาวดีมายังเมืองมัทราช ก็ปลอมตัวเป็นคนรับใช้ (T)

พฤติกรรม D พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ จะพบต่อจากพฤติกรรม T ตัวเอกในโฉมหน้าใหม่ เพราะต้องมีผู้วิเศษหรือผู้ช่วยเหลือในการปลอมตัว และผู้วิเศษหรือผู้ช่วยเหลือจะช่วยแก้ปัญหาให้กับตัวเอก ช่วยให้ได้รับชัยชนะ เพราะที่ตัวเอกต้องปลอมตัวหรืออยู่ในโฉมหน้าใหม่นั้นเนื่องจากเพราะว่ามีปัญหาที่ต้องแก้ไข จึงนำไปสู่พฤติกรรมที่ตัวเอกต้องต่อสู้กับตัวโกงต่อไป

พฤติกรรม H – I ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง – ตัวเอกชนะตัวโกง แม้ว่าผู้วิเศษจะช่วยเหลือตัวเอกให้ปัญหาคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น แต่ตัวเอกก็ต้องผ่านการทดสอบ หรือแก้ปัญหาที่ต้องต่อสู้กับตัวโกงเพื่อแสดงความเก่งต่อไป เช่น เรื่องกุสราช เมื่อพระอินทร์ช่วยเหลือตัวเอกโดยมีสารปลอมไปถึงเจ้าเมืองทั้งเจ็ดพระนคร ทำให้ท้าวมัทราชพระบิดาของประภาวดีกริ้ว ทำให้นางต้องลดทิวาอมพระกุสราช พระกุสราชจึงอาสาออกรบ (H) พระกุสราชรบชนะ (I) พระกุสราชจึงได้พานางประภาวดีกลับบ้านต่อไป (↓)

พฤติกรรม ↓ ตัวเอกกลับบ้าน พฤติกรรมนี้เป็นพฤติกรรมลำดับสุดท้ายของเรื่อง เมื่อปัญหาต่างๆ คลี่คลาย การผจญภัยสิ้นสุดลง ตัวเอกก็จะเดินทางกลับบ้านพร้อมกับนาง

๓.๑.๕ โครงเรื่องแบบที่ ๓ พบในวรรณกรรมนิทานภาคกลาง ๓ เรื่อง คือ ไชยทัต พิมสุวรรณค์ และไชยเชษฐ

๑. เรื่องไชยทัต

ตอนผจญภัย – ได้นางครั้งที่สอง

- พระไชยทัตเป็นโอรสของท้าวโกมลกับนางแก้วจิตรา ครองเมืองพรหมกฏ มีมเหสีชื่อนางสุพันทลิกา ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- วันหนึ่งพระไชยทัตกับมเหสีออกมาประพาสป่า ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- ยักษ์ชื่อท้าวกระเวน แปลงเป็นกวางทองล่อให้พระไชยทัตตาม แต่พระไชยทัตวิ่งเข้าหลบในโพรงไม้ พฤติกรรมของตัวโกง (A)
- เมื่อยักษ์ไปแล้วพระไชยทัตออกจากโพรงไม้จะเดินทางกลับเมืองแต่หลงทางไปพบนางอุทุมพรที่อาศรมขณะที่พระฤาษีไม่อยู่ ก็เกี่ยวพาราสีจนได้นางเป็นมเหสี เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (Wk^2)
- ท้าวคนธรรพ์แปลงตัวเป็นพระไชยทัตลอบเข้าไปหานางอุทุมพร ตัวโกงปลอมเป็นตัวเอก หรือปลอมเป็นอย่างอื่นเพื่อหลอกลวงตัวเอก (A^{12})
- ท้าวคนธรรพ์สู้รบกับพระไชยทัต ตัวเอกสู้รบกับตัวโกง (H)
- ท้าวคนธรรพ์แพ้หนีไป ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- ท้าวไชยทัตพานางอุทุมพรกลับเมือง พระฤาษีมอบน้ำมันสำหรับชุบคนตายให้ฟื้นติดตัวไปด้วย ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)

ตอนผจญภัยครั้งที่สอง

- ขณะเดินทางไปกลางป่า พระไชยทัตกับนางอุทุมพรพลัดกันไปคนละทาง ตัวเอกพลัดพรากจากคนรัก (ค)
- พระไชยทัตเดินทางต่อไป พบคนธรรพ์นอนตายอยู่ จึงใช้น้ำมันชุบคนธรรพ์ให้ฟื้น คนธรรพ์จึงยอมเป็นทาส ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
ตัวเอกยกโทษให้ตัวโกงหรือคนที่ปลอมเป็นตัวเอก (Uneg)
- พระไชยทัตลอบเข้าไปสมัครสังวาสกับนางวรรณิ์ การลักลอบเข้าหา (Wn)
- ท้าวสนธราสงสัยจึงให้สุนทรน้องชายของนางวรรณิ์ไปตาม สุนทรได้สู้รบกับพระไชยทัต พระไชยทัตรบแพ้ ท้าวสนธราสงวาทิขุนยักษ์ให้จับพระไชยทัตมาขังไว้ในกรงเหล็กกรงเดียวกับม้า ตัวโกงกักขังตัวเอก (A^{15})
- ท้าวคนธรรพ์มาช่วยพระไชยทัตกับม้าออกจากกรงเหล็ก ได้รับการช่วยเหลือโดยตัวละครอื่น (K^2)

- พระไชยทัตฆ่าท้าวสนธราตาย ผากนางวรจันทรไว้กับ
สุนทรและออกติดตามนางอุทุมพรพร้อมกับคนธรรพ์ ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
 - พระไชยทัตพบกับนางอุทุมพร หลังจากพลัดพรากก็ได้พบกัน (ง)
- ตอนได้ลูก - กลับเมือง**
- พระไชยทัตพานางอุทุมพรกลับไปเมืองพรหมกฏ ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)
 - นางสุพันทลิกาอิจฉานางอุทุมพร ใช้ให้นางอุทุมพรทำงาน
หนัก การอิจฉาริษยา (จ)
 - เมื่อนางคลอดโอรสก็ทุบตีนางสลบไป แล้วนำโอรสไปทิ้ง
น้ำ ตัวโองเหวี่ยงตัวเอกลงทะเลหรือ
ลอยแพ (A^{10})
 - นางสุพันทลิกาทูลพระชนนีว่านางอุทุมพรหนีตามชู้ไป ตัวโองกล่าวหาว่าตัวเอกเป็นชู้
กับผู้อื่น (A^{22})
 - พระฤาษีมาพบโอรสของนางอุทุมพรจึงนำไปเลี้ยง ใช้ชื่อ
ว่าพระไชยสุริวงศ ส่วนนางวรจันทรมีโอรสชื่อพระ
ทรงภานุต พระไชยทัตพานางทั้งสองพร้อมพระโอรสเฝ้า
พระชนนี เรียกนางสุพันทลิกามาซักถาม นางถูกพระ
ไชยทัตลงโทษ ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)
ตัวโองหรือคนที่ปลอมเป็นตัว
เอกถูกลงโทษ (U)
 - นางสุพรรณคีรีมารดาของนางสุพันทลิกาโกรธมาก ให้คน
มาทำเสน่ห์พระไชยทัต ตัวโองใช้เวทมนต์ (A^2)
 - วาที่ขุนยักษ์ให้คนธรรพ์ไปห้ามรถพระอาทิตย์ไม่ให้ลับสู่
ขอบฟ้าก่อนพระไชยทัตขึ้น ได้รับการช่วยเหลือโดยตัวละคร
อื่น (K^2)
 - นางอุทุมพรขอชีวิตนางสุพันทลิกาไว้ไม่ให้ถูกประหาร จึง
ให้เนรเทศไปจากเมือง เนรเทศตัวโอง (I^6)

๒. เรื่องพินสวรรค์

ตอนผจญภัย - ได้นาง

- พระพินสวรรค์มีมเหสีชื่อนางอุบลวรรณ ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- พระพินสวรรค์และมเหสีออกประพาสป่า ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- พระพินสวรรค์หลงทางอยู่ในสวนของนางแสงสุริยา ตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้
ได้นางแสงสุริยาเป็นมเหสี ภรรยา (Wn^2)
- ท้าวหคัณฐ์ พระบิดาของนางทราบเรื่องได้สู้รบกัน ตัวเอกต่อสู้กับตัวโอง (H)
- ท้าวหคัณฐ์ถูกฆ่าตาย ตัวเอกชนะตัวโอง (I)

ตอนผจญภัยครั้งที่สอง

- พระพินสวรรคค์ พร้อมด้วยนางแสงสุริยา และนางอุบลวรรณ
ไปเที่ยวสวน ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(↑)
- นางแสงสุริยาริษยานางอุบลวรรณที่พระพินสวรรคค์เก็บ
ดอกไม้ให้ ใส่ความว่านางอุบลวรรณว่าตนเอง และกล่าวหา
ว่านางอุบลวรรณตกเป็นมเหสีของท้าววรรณราชแล้ว การอิจฉาวิชา (ฉ)
- พระพินสวรรคค์พานางอุบลวรรณขี่ม้าออกจากเมือง ตัวเอกขี่ (ม้า) ไป เดินทางทาง
บกหรือทางน้ำ (G^2)
- ขณะที่ทั้งสองหลับ วิทยาธรชื่อ วิรุณมุข ชโมยกระบอง
ศร พระชรรคค์ รวมทั้งที่ซึ่งเกิดจากอำนาจอาวุธเหล่านี้ก็
หายไป ของวิเศษถูกคว่ำไป (F^3)

ตอนได้ลูก - กลับเมือง

- พระพินสวรรคค์กับนางอุบลวรรณตื่นมาเห็นอาวุธหายไป ตัวโงกักขังตัวเอก (A^{15})
ก็ออกเดินทางต่อ จนนางอุบลวรรณประสูติพระโอรส
พระพินสวรรคค์ออกไปหาน้ำมาสร้งให้โอรส จึงถูกยักษ์
กุมพินจับไปใส่กรงเหล็ก
- พระฤาษีมาพบกุมารนอนอยู่จึงนำไปเลี้ยงให้ชื่อว่า พระ
กฤษณาวงศ์ ผู้วิเศษช่วยเหลือลูกของตัวเอก
(D^{12})
- พระพินสวรรคค์ออกตามหามเหสีและพระโอรส เมื่อพบกัน
เล่าความทุกข์ยากลำบากให้ฟังและกลับเมือง ความโชคร้ายหรือความขาด
แคลนหมดไป (K)

๓. เรื่องไชยเชษฐ

ตอนผจญภัย - ได้นางครั้งที่สอง

- พระไชยเชษฐ เป็นโอรสของท้าวธรรมีกกับนางแก้วสังจา
ครองเมืองเหมันต์ และมีนางสนมอยู่ ๗ คน ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- วันหนึ่งพระไชยเชษฐพานางทั้ง ๗ ไปประพาสป่า ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
- เทวดาแปลงเป็นกวางทองให้พระไชยเชษฐไล่ตามจนไปถึง
เมืองสิงหล พร้อมกับพี่เลี้ยงทั้งสี่คนเข้าไปในสวนที่นาง
สุวิญชากำลังประทับอยู่ ตัวเอกซึ่งไม่มีใครรู้จักกลับบ้าน
หรือไปยังเมืองอื่น (o)
- ยักษ์ที่เฝ้าสวนจับกุมพระไชยเชษฐ พระไชยเชษฐขอ
อภัยโทษจากท้าวสิงหล ร้องขอความเมตตา (D^5)

- ท้าวสิงหนครช่วยรบกับบรรณพัศดรซึ่งยกทัพมาตีเมืองจนได้รับ
ชัยชนะ งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบ (M)
ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)
- พระไชยเชษฐาจึงได้อภิเษกกับนางสุวิงชา และพานางกลับ
เมือง การอภิเษกสมรส และการก้าวสู่
บัลลังก์ (W**)
ตัวเอกกลับบ้าน (↓)

ตอนผจญภัยครั้งที่สอง

- นางสนมทั้งเจ็ดอิจฉานางสุวิงชามาก การอิจฉาริษยา (ฉ)
- นางทั้งเจ็ดออกอุบายว่ามีช้างเผือกเข้ามา พระไชยเชษฐาจึง
ออกไปคล้องช้างในป่า ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(↑)

ตอนได้ลูก - กลับเมือง

- เมื่อนางสุวิงชาประสูติโอรส นางทั้งเจ็ดเอาผ้าผูกตานาง
สุวิงชาไม่ให้เห็น ลักเอาโอรสใส่หีบไปฝังที่โคนต้นไม้ แล้ว
เอาท่อนไม้ชุบโลหิตใส่พานไปใช้พระไชยเชษฐา
ตัวโกงนำตัวเอกไปฝังที่โคนต้นไม้ (A²⁰)
- เมื่อพระไชยเชษฐากลับมาถึง ทราบเรื่องจึงให้เนรเทศนาง
สุวิงชาไป พระบิดากับพระมารดาของพระไชยเชษฐาทราบ
เรื่องก็โกรธพระไชยเชษฐาสั่งให้ไปตามนางสุวิงชาที่เมือง
สิงหนคร การใกล้เกลี่ย เหตุการณ์เชื่อมโยง (B)
- ท้าวสิงหนครยอมยกโทษให้พระไชยเชษฐา แต่ต้องทำพิธี
อภิเษกใหม่เพื่อล้างอาย การอภิเษกสมรส และการก้าวสู่
บัลลังก์ (W**)
บังลังก์ (W**)

๓.๑.๖ การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๓ ของวรรณกรรมนิทาน ภาคกลาง

โครงเรื่องแบบที่ ๓ มีทั้งหมด ๓ ตอน คือ ตอนผจญภัย - ได้นางครั้งที่สอง ตอนผจญ
ภัยครั้งที่สอง และตอนได้ลูก - ตอนจบ

เนื่องจากในโครงเรื่องนี้มีนิทานอยู่ทั้งหมด ๓ เรื่องจึงขอวิเคราะห์ตลอดทั้งเรื่องโดยไม่
แยกวิเคราะห์เป็นตอนๆ เหมือนโครงเรื่องแบบที่ ๑ และโครงเรื่องแบบที่ ๒

α ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น

↑ ตัวเอกออกเดินทางจากบ้าน

W การแต่งงาน

H	ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง
I	ตัวเอกชนะตัวโกง
M	งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำ
N	ตัวเอกทำงานสำเร็จ
↑	ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
A	พฤติกรรมของตัวโกง

พฤติกรรม α ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น พฤติกรรมนี้พบในนิทานทั้ง ๓ เรื่อง เพราะช่วยทำให้ผู้อ่านทราบความเป็นมาของตัวละคร ในโครงเรื่องแบบที่ ๓ นี้ เนื้อเรื่องจะเริ่มที่ตัวเอกมีชายาอยู่แล้ว พฤติกรรมนี้จึงบอกแล้วว่าตัวเอกเป็นลูกของใคร ครองเมืองไหน มีมเหสีชื่ออะไร เช่นเรื่องไชยทัต พระไชยทัตเป็นโอรสของท้าวโกมล กับนางแก้วจิตรา ครองเมืองพรหมกฏ มีมเหสีชื่อนางสุพันทลิกา

พฤติกรรม ↑ ตัวเอกออกเดินทางจากบ้าน พฤติกรรมนี้เกิดขึ้นต่อจากที่ได้กล่าวถึงความเป็นมาของตัวละครแล้ว ตัวเอกจะพาชายาไปเสด็จประพาสป่า ซึ่งทำให้ได้ผจญภัยและได้พบกับนางอีกคน เช่น เรื่องไชยทัต พระไชยทัตเมื่อหลงทางจนไปพบกับนางอุทุมพรก็ได้นางเป็นชายาอีกคน (Wk^2)

พฤติกรรม W การแต่งงาน เมื่อออกเดินทางก็จะทำให้ตัวเอกได้พบกับนางคนอื่นอีก เช่น เรื่องพิมสวรรค์ พระพิมสวรรค์หลงทางอยู่ในสวนนางแสงสุริยา ก็ได้นางแสงสุริยาเป็นชายา (Wk^2) เมื่อได้นางคนที่สอง ก็มีเหตุให้ต้องผจญภัย ต้องเผชิญอุปสรรคอีกครั้ง จึงเกิดพฤติกรรม $H - I$ หรือพฤติกรรม $M - N$

พฤติกรรม H ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง เมื่อตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง ทำให้พลัดพรากจากนางเมื่อต่อสู้ได้ชนะ ตัวเอกก็ออกติดตามหานางที่หายไป ทำให้ไปยังอีกเมืองหนึ่ง และก็ได้นางอีกครั้ง เช่น ในเรื่องไชยทัต ในโครงเรื่องแบบนี้จะมีการผจญภัย ๒ ครั้ง กว่าที่จะได้รับชัยชนะหรือการยอมรับ

พฤติกรรม M งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำ พฤติกรรม N ตัวเอกทำงานสำเร็จ ในเรื่องไชยเชษฐ ตัวเอกต้องอาสาออกรบกับศัตรูที่มาตีบ้านเมืองของนางให้สำเร็จ จึงจะได้นาง

พฤติกรรม ↑ ตัวเอกออกเดินทางจากบ้าน เมื่อตัวเอกได้นางอีกคนเป็นชายา ก็จะออกเดินทางเพื่อตามหามเหสีคนแรก ทำให้ได้ผจญภัย และได้พบกับตัวโกงที่ตัวเอกสามารถเอาชนะด้วยสติปัญญา และด้วยการมีผู้วิเศษมาช่วยเหลือ

พฤติกรรม A พฤติกรรมของตัวโกง เมื่อตัวเอกเดินทางกลับเมือง และมีโอรสจากชายาคนใดคนหนึ่ง ก็จะเกิดความอิจฉาริษยากันขึ้น ทำให้ต้องมีการใกล้เคียงเรื่องราวที่เกิดขึ้น และเรื่องก็จบลงอย่างสงบสุข

สรุป

เราอาจสรุปสูตรโครงสร้างของวรรณกรรมนิทานภาคกลางได้ ๓ แบบ ตามประเภทของโครงเรื่อง ดังนี้

๑. โครงสร้างแบบที่ ๑ ของวรรณกรรมนิทานภาคกลางนำมาเขียนเป็นสูตรโครงสร้างหลักได้ ดังนี้

$$\alpha \quad \text{จ} \quad A \quad \uparrow \quad \circ \quad W \quad A \quad \left\{ \begin{array}{cc} M & N \\ D & F \end{array} \right\} \quad W \quad \uparrow \quad \left\{ \begin{array}{cc} A & D \\ H & I \end{array} \right\} \quad K \quad \downarrow$$

โครงสร้างแบบนี้เป็นโครงสร้างวรรณกรรมนิทานภาคกลางที่มีเนื้อเรื่องจัดอยู่ในโครงเรื่องแบบที่ ๑ เรื่องเริ่มที่ตอนวัยเด็ก พฤติกรรมสำคัญเป็นเรื่องของการอิจฉาริษยาระหว่างแม่สีคนอื่น ๆ ของบิดาพระเอกกับแม่ของตัวเอกในตอนที่ยังอยู่ในวัยเด็ก เมื่อมีพฤติกรรม จ การอิจฉาริษยา ก็จะมีการกลั่นแกล้งทำให้เกิดพฤติกรรม A ตัวโกง เป็นลำดับต่อมา ตัวโกงจะมีหลายรูปแบบ เช่น จับตัวเอกลอยแพ (A¹⁰) ตัวโกงขับไล่ตัวเอก (A⁹) ทำให้ตัวเอกต้องออกเดินทางจากบ้านเมือง (↑) ได้แต่งงาน (W) เมื่อตัวเอกได้นางก็จะพบกับอุปสรรคครั้งที่ ๒ กล่าวคือ พฤติกรรม A ตัวโกงจะปรากฏอีกครั้ง ทำให้ตัวเอกต้องพลัดพรากกับนาง ต้องผ่านการทดสอบ การทดสอบมีทั้งการต่อสู้กับตัวโกง H - I หรือมีงานยากให้ตัวเอกทำจึงจะได้นางอย่างสมบูรณ์

๒. โครงสร้างแบบที่ ๒ ของวรรณกรรมนิทานภาคกลางนำมาเขียนเป็นสูตรโครงสร้างหลักได้ ดังนี้

$$\alpha \quad \left\{ \begin{array}{c} \uparrow \\ a^1 \end{array} \right\} \quad \text{ข} \quad \uparrow \quad \left\{ \begin{array}{cc} M & N \\ H & I \end{array} \right\} \quad W \quad H \quad I \quad W \quad T \quad D \quad H \quad I \quad \downarrow$$

โครงสร้างแบบนี้เป็นโครงสร้างวรรณกรรมนิทานภาคกลางที่มีเนื้อเรื่องจัดอยู่ในโครงเรื่องแบบที่ ๒ นี้เรื่องเริ่มที่ตอนได้นาง ตัวเอกอยู่ในวัยหนุ่ม ดังนั้นหลังจากพฤติกรรม α ความ เป็นมาของตัวละครก็จะต่อยด้วย พฤติกรรม ↑ ตัวเอกออกเดินทางจากบ้าน เพราะพฤติกรรมนี้ จะนำไปสู่พฤติกรรมอื่น ๆ คือ พฤติกรรม ข ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี เพื่อทำให้ตนเองมีสติ ปัญญาความสามารถ เตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับอุปสรรคนานาประการ เพื่อที่จะได้นางอันเป็นที่รักนั่นเอง

การได้นางของตัวเอกนั้นต้องผ่านการทดสอบความสามารถหรือไม่ก็ต้องสู้กับตัวโกง ซึ่งอาจเป็น พ่อ หรือพี่ชายของนาง ทำให้มีทั้งพฤติกรรม M - N และ H - I เมื่อได้นางคนแรกแล้วก็มีปมปัญหาต่อไปที่ทำให้ตัวเอกต้องเผชิญ จึงมีพฤติกรรมการต่อสู้ H - I อีกครั้ง แล้วจึงได้นางอีกคนหนึ่ง จากนั้นก็จะมีพฤติกรรมของผู้ช่วยเหลือ ทำให้ผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ ไปได้ เรื่องจึงจบลง

๓. โครงสร้างแบบที่ ๓ ของวรรณกรรมนิทานภาคกลางนำมาเขียนเป็นสูตรโครงสร้างหลักได้ ดังนี้

$$\alpha \quad \uparrow \quad W \quad \left\{ \begin{array}{cc} H & I \\ M & N \end{array} \right\} \quad \uparrow \quad A$$

โครงสร้างแบบนี้เป็นโครงสร้างวรรณกรรมนิทานภาคกลางที่มีเนื้อเรื่องจัดอยู่ในโครงเรื่องแบบที่ ๓ พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องทั้ง ๓ แบบของวรรณกรรมนิทานท้องถิ่นภาคกลางนั้น พบว่ามีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ ในโครงเรื่องแบบที่ ๑ ตอนได้นาง พฤติกรรมที่ได้จะเหมือนกับพฤติกรรมตอนได้นาง ซึ่งเป็นตอนแรกของโครงเรื่องแบบที่ ๒ อันประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก คือ M N (H I) W ตอนได้นางของโครงเรื่องทั้งสองแบบนี้ ตัวเอกจะต้องผ่านการทดสอบความสามารถ แก้ปัญหาจึงจะได้นางอันเป็นที่รัก

๓.๒ วรรณกรรมนิทานภาคใต้

วรรณกรรมนิทานของภาคใต้นำมาศึกษามีทั้งหมด ๑๔ เรื่อง คือ สีนุราช พระรถเสน หรือ นางสิบสองคำกาพย์ วรวงศ์ เจ็ดจากำกาพย์ ปองครกคำกาพย์ สุวรรณสิน สุวรรณหงส์ การะเกด โสนน้อยคำกาพย์ ศิลปศาสตร์ พระแสงสุริฉาย สุพรรณรังสี อำไพยราช และ พระวรรณไตร แบ่งออกเป็น ๓ โครงเรื่อง ดังนี้คือ

โครงเรื่องแบบที่ ๑ เรื่องเริ่มที่ตัวละครวัยเด็ก เช่น พระรถเสน วรวงศ์ เป็นต้น

โครงเรื่องแบบที่ ๒ เรื่องเริ่มที่ตัวละครวัยหนุ่ม เช่น สุวรรณสิน สุวรรณหงส์ เป็นต้น

โครงเรื่องแบบที่ ๓ เรื่องเริ่มที่ตัวละครมีภรรยาแล้ว เช่น พระแสงสุริฉาย สุพรรณรังสี เป็นต้น

๓.๒.๑ โครงเรื่องแบบที่ ๑ เรื่องเริ่มที่ตัวละครวัยเด็ก มีทั้งหมด ๕ เรื่อง คือ สีนุราช พระรถเสนหรือนางสิบสองคำกาพย์ วรวงศ์ เจ็ดจากำกาพย์ และปองครกคำกาพย์ แบ่งออกได้เป็น ๓ ตอน คือ ตอนวัยเด็ก ตอนได้นาง และตอนกลับเมือง

๑. เรื่องสินุราช

ตอนวัยเด็ก

- ท้าวอาทิตย์เจ้าเมืองพาราณสี มเหสีชื่อนางเกษณี มีโอรส ชื่อพระสัชนู มีพระธิดาชื่ออภิเรน ท้าวอาทิตย์ต้องการให้โอรสและธิดาทั้งสองอภิเชกกัน พระสัชนูไม่ยอม ให้ม้าคู่พระทัยช่วยเหลือ ม้าเหาะไปยังเมืองต่างๆ จนถึงเมืองท้าวสวัสดิราช เห็นพระธิดาชื่อนางคัพภา ให้นึกชอบ จึงขอสไบของนางไปให้พระสัชนู พระสัชนูหลงใหลนางมาก
- เมื่อถึงวันอภิเชก พระสัชนูก็ขึ้นม้าหนีไปอยู่กับพระฤาษี คำสั่งถูกละเมิด (δ^2) ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- หลังจากเรียนวิชากับพระฤาษีจนชำนาญ จึงขึ้นม้าเหาะไปยังปราสาทนางคัพภา ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี (ช) ตัวเอกขี่(ม้า)ไป เดินทางทางบกหรือทางน้ำ (G^2)
- พระสัชนูได้นางคัพภาเป็นชายาโดยการยกธนู การแต่งงานที่ต้องผ่านการทดสอบความสามารถ (Wm)
- หลังจากนั้นพระสัชนูก็พานางคัพภากลับเมืองของตน ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)
- ระหว่างทางหยุดพักที่ศาลาในป่าซึ่งเป็นยักษ์ ยักษ์ต่อสู้กับม้า ม้าแพ ทำให้พระสัชนูและพระนางคัพภาต้องผจญภัยในป่าโดยไม่มีพาหนะ ตัวโกง (A)

- ทั้งสองพลัดพรากจากกันระหว่างอยู่กลางทะเล
 - พระอินทร์ให้นางเมขลาช่วยพระสัชนูขึ้นฝั่ง
 - พระสัชนูได้พบกับนางกิเรนน้องสาว นางกิเรนช่วยให้พระสัชนูได้นางอัญชันน้องของมารมาเป็นชายา
 - เมื่อได้มักลับคืนมาก็ออกติดตามหานางคัพภางจนพบ
 - พระสัชนูพานางอัญชันและนางกิเรนหนีท้าวกันดาร ท้าวกันดารและไพรุณ ออกติดตาม ได้สู้รบกันจนยักษ์ทั้งสองสิ้นชีพ
 - พระสัชนูไปรับนางคัพภ่า ทั้งหมดเดินทางกลับเมือง
 - ท้าวอาทิตย์พระบิดาพระสัชนู ได้จัดพิธีอภิเษกให้นางคัพภ่าเป็นมเหสีใหญ่ นางกิเรนและนางอัญชันเป็นรองตามลำดับ ต่อมานางทั้งสามให้กำเนิดโอรสพร้อมกัน นางคัพภ่าให้กำเนิดโอรสชื่อว่า สินนุราช นางกิเรนให้กำเนิดธิดาชื่อ เกสรมาลี และนางอัญชันให้กำเนิดบุตรชื่อ ปราบรินทร์
- ตอนได้นาง**
- เมื่อสินนุราชเจริญวัยขึ้น ได้เดินทางไปศึกษาวิชากับพระนาคราฤาษี
 - เมื่อศึกษาวิชาจนอายุได้ ๑๖ ปี ก็ลาพระฤาษีกลับเมือง พระฤาษีมอบผอบให้ และสั่งห้ามเปิดระหว่างทาง
 - ระหว่างทางด้วยความอยากรู้ สินนุราชก็เปิดผอบออก จึงพบนางแก้วอุบลมณฑา
 - ยักษ์กรุงธนบุรีได้มาลักนางไป และสะกดขยาจนสินนุราชสลบไป
 - ปราบรินทร์เมื่อเรียนวิชาจบจึงลาพระฤาษีกลับเมือง พบสินนุราชซึ่งสลบอยู่จึงเข้าช่วยเหลือจนฟื้น
 - ทั้งสองเล่าเรื่องราวแต่หนหลังให้ฟัง แล้วแผลงศรพิสูจนกัน จึงเชื่อแน่ว่าเป็นพี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน
- ตอนกลับเมือง**
- ทั้งสองออกตามหานางอุบลมณฑล พบกับนกอินทรียี่ตัว

ตัวเอกพลัดพรากจากคนรัก (ค)

พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D)

เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (Wk^2)

หลังจากพลัดพรากก็ได้พบกัน (ง)

ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)

ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)

การอภิเษกสมรส และการก้าวสู่บัลลังก์ (W^{**})

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)

ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี ช

คำสั่งหรือข้อห้าม (Y^2)

คำสั่งถูกละเมิด (δ^2)

ตัวโกงสะกดให้ตัวเอกหลัก (A^{21})

ผู้เฒ่าช่วยให้ตัวเอกฟื้นคืนสติ (D^{11})

ตัวเอกได้พบกับพี่น้อง โดยการแผลงศร (ช)

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)

หนึ่งซึ่งนางสั่งความเอาไว้ นกนำไปจนพบนางและช่วย
เหลือนางจนพ้นเงื้อมมือยักษ์มาได้

- จากนั้นก็ลักพานางสุวรรณมาลีลูกสาวยักษ์มาด้วย ท้าว
กรุงธนธ้อออกติดตามเกิดสู้รบกัน ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- พระฤาษีช่วยให้รบชนะ ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- ทั้งหมดปรับความเข้าใจกัน และเดินทางกลับเมือง ตัวเอกกลับบ้าน (↓)

๒. เรื่องพระรถเสนหรือนางสิบสองคำกาพย์

ตอนวัยเด็ก

- ณ เมืองไพสาลี พระรถสิทธิ์ผู้ครองเมืองไม่มีมเหสี
พลเมืองมีความสุขโดยทั่วกัน ไกลๆ เมืองมีหมู่บ้านหนึ่งมี
เศรษฐีชื่อพรหมจันไม่มีบุตร จึงไปหาพระฤาษีให้ช่วย ฤาษี
สั่งให้ไปเก็บกวาดที่บ่อน้ำไปสัก ๒-๓ ก้อน แต่เศรษฐีเก็บ
ก้อนกรวดไปถึง ๑๒ ก้อน จากนั้นนารรยาตั้งครรรภ์ติดต่อ
กันมิได้เว้นจนมีลูก ๑๒ คน เป็นหญิงทั้งสิ้น
ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- เมื่อลูกโตขึ้นทรัพย์สมบัติก็ร่อยหรอลงทุกทีจนกลายเป็น
คนยากจนแสนเข็ญ วันหนึ่งเศรษฐีจึงอุบายนำลูกทั้งสิบ
สองคนไปทิ้งเสียในป่า ตัวโกงขับไล่ตัวเอก (A^0)
ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(↑)
- นางสิบสองเดินทางมาพบนางยักษ์สนทราและได้อาศัยอยู่
กับนางยักษ์ พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
(D)
- วันหนึ่งนางยักษ์ออกป่าไม่กลับมาเหมือนเช่นเคย นางสิบ
สองจึงออกเที่ยวตามหา พบกองกระดูกอยู่มากมาย จึงรู้
ว่ายายที่ตนอาศัยอยู่ด้วยเป็นยักษ์ เลยชวนกันหนี ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(↑)
- ช่างสารและควายป่าได้ช่วยกำบังนางทั้งสิบสองเอาไว้
และไล่ทำร้ายนางยักษ์จนหนีไป พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
(D)
- นางทั้งสิบสองเดินทางต่อไปจนถึงเมืองไพสาลี และได้เป็น
มเหสีของพระรถสิทธิ์ การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่
บัลลังก์ (W^{**})
- นางยักษ์แปลงกายเป็นหญิงงามชื่อว่า สมุดชา แล้วเดิน
ทางไปเมืองไพสาลี พระรถสิทธิ์รับนางไว้เป็นชายา และ
หลงรักนางจนลืมนางสิบสอง ตัวโกงปลอมเป็นตัวเอกหรือ
ปลอมเป็นอย่างอื่นเพื่อหลอก
ลวงตัวเอก (A^{12})
- นางยักษ์แปลงแกล้งล้มป่วย ออกอุบายว่าต้องได้ดวงตา
นางสิบสองมารักษาจึงจะหาย พระรถสิทธิ์จึงสั่งให้ควัก
ดวงตานางสิบสองนางทั้งสิบสองคลอดบุตร แต่จับลูกของ
ตัวโกงทำร้ายตัวเอกจนบาดเจ็บ
หรือพิการ (A^0)

ตนกินหมดเพราะความอดอยาก มีแต่นางเกาน้องคนเล็ก
ผู้เดียวที่ไม่ได้กินเนื้อลูกของตน นางให้ชื่อพระกุมารว่า
พระรถเสน

ตอนได้นาง

- พระอินทร์ให้พระวิษณุกรรมไปช่วยพระรถเสน
 - นางสมุดชาคิดฆ่าพระรถเสน แกล้งทำเป็นไข้อยู่ พระรถสิทธิ์
จึงให้โอรสไปเอายาโดยนำสาส์นของนางสมุดชาไป
 - พระรถเสนขึ้นม้าออกเดินทาง
 - แว่พักยังสำนักพระฤาษี พระฤาษีจึงแปลงสาส์นเสียใหม่
 - พระรถเสนออกเดินทางถึงเมืองดาวัน ได้อภิเษกกับกักริและ
ได้ครองเมือง
 - พระรถเสนได้ขโมยกำพวดซึ่งบรรจุหัวใจของนางสนทราไว้
พร้อมทั้งห่อดวงตานางสิบสอง ยารักษาตา แล้วเดินทาง
กลับเมือง
 - เมื่อใส่ดวงตาให้ป่าและแม่เฒ่าเรียบร้อยแล้ว เข้าเมืองเล่าความ
ให้พระรถสิทธิ์ทราบ ความทั้งหมดล่วงรู้ถึงสมุดชา จึงกลายเป็น
ยักษ์ออกสู้รบกับพระรถเสน
 - พระรถเสนหักไม้กำพวด นางยักษ์ถึงแก่ความตาย
- พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D)
ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)
ตัวเอกขี่(ม้า)ไป เดินทางทาง
บกหรือทางน้ำ (G²)
พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
(D)
เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ก็ได้ภรรยา (Wk²)
ตัวเอกกลับบ้าน (↓)
ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)

ตอนกลับเมือง

- พระรถเสนคิดถึงกักริหรือเมรี จึงออกเดินทางไปหา
 - เมื่อนางเมรีรู้ว่านางสนทราสิ้นชีพแล้วก็เสียใจจนขาดใจ
ตาย พระรถเสนจัดพิธีศพของนางเมรี โดยให้พระ
วิษณุกรรมมาช่วย จากนั้น พระรถเสนขึ้นม้ามาหาฤาษี
อยู่เรียนวิชา
 - พระรถเสนลอบเข้าหานางทศนารี น้องสาวของเมรี
 - ความรู้ถึงเจ้าเมือง จึงให้ทหารล้อมปราสาทไว้ พระรถเสน
พานางหนีไป ท้าวทศวงศ์ออกติดตามสู้รบกัน พระฤาษีรู้
เหตุการณ์ออกไปห้ามศึก ท้าวทศวงศ์ยกโทษให้
 - จากนั้นรับเข้าเมือง แล้วจัดพิธีอภิเษกให้
- ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี (ข)
การลักลอบเข้าหา (Wk)
ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
การอภิเษกสมรส และการก้าวสู่
บัลลังก์ (W**)

- ต่อมาพระรถเสนาคิดถึงพระมารดาจึงทูลลากลับเมือง
พร้อมชายา ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)

๓. เรื่องวรรณคดี

ตอนวัยเด็ก

- ทำวรวงษาหลงกลเชื่อคำยุยงของมเหสีฝ่ายซ้ายคือนางกาไว
กล่าวโทษโอรสนางวงศ์สุริยามเหสีฝ่ายขวา ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- ทำวรวงษาสั่งให้นายปัญญาเพชฌฆาตนำโอรสทั้งสองคือ
พระทองบุญเรือง และพระวรวงศ์ไปฆ่าเสีย ตัวโกงสั่งฆ่าตัวเอก (A^{13})
- นายปัญญาเพชฌฆาตปล่อยให้โอรสทั้งสองหนีไป พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
(D)
- พระทองบุญเรืองและพระวรวงศ์พลัดพรากกัน พระวรวงศ์
ถูกเฒ่าเศรษฐีชโมยแก้วแหวนเงินทอง และถูกทุบตี ตัวโกง (A)

ตอนได้นาง

- นางคารวีได้ช่วยรักษาพระวรวงศ์จนอาการดีขึ้น พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
(D)
- เมื่อปราบยักษ์สำเร็จ เจ้าเมืองมุขชาก็มอบนางมณฑาเป็น
มเหสี และเฒ่าเศรษฐีก็ยกนางคารวีให้พระวรวงศ์อีกคน ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)
การแต่งงานที่ต้องผ่านการ
ทดสอบความสามารถ (W_m)
เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ก็ได้ภรรยา (W_k^2)
- พระเลื้อเมืองนำแก้ววิเศษมามอบให้พระวรวงศ์ ตัวเอกได้ของขวัญพิเศษ F
- ต่อมาพระวรวงศ์คิดถึงพระมารดาจึงเสด็จออกจากเมือง
พร้อมกับนางคารวี เหาะไปบนอากาศโดยใช้แก้ววิเศษ ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
ตัวเอกเหาะไป (G^1)
- เมื่อทั้งสองเหาะมาถึงศาลาก็เข้าพักเพราะค่ำแล้ว ทำให้
ถูกฤๅษีชโมยแก้ววิเศษไป ขงวิเศษถูกคว่ำไป (F^3)
- ทำให้ทั้งสองต้องเดินทางกลางป่า มาพบยักษ์เฝ้าสระ
คงคา ระหว่างที่ทั้งสองกำลังข้ามอยู่นั้นก็บังเกิดพายุใหญ่ ตัวเอกพลัดพรากจากคนรัก
(ค)
- พระวรวงศ์เดินทางมาพบพระทองบุญเรือง ส่วนนางคารวี
พบกับพราหมณ์ให้เสื้อผ้า แล้วพานางมาอยู่ที่บ้าน แต่เมีย ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(\uparrow)

พรานใจร้าย เมื่อนางประสูติพระโอรสก็นำพระโอรสไปทิ้ง นางออกติดตามจนพบลูก และมาพบศาลาที่บรรยายเรื่องราวต่าง ๆ ตามที่พระวรวงศ์กับพระทองบุญเรื่องทำได้ทั้งหมดจึงได้พบกัน

หลังจากพลัดพรากก็ได้พบกัน (ง)

ตอนกลับเมือง

- เมื่อพระวรวงศ์กับพระเชษฐาได้รับนางคารวีเข้าเมืองแล้ว ได้จัดพิธีทำขวัญกุมาร และให้นามว่า พระคารวงศ์ ต่อมาสองพี่น้องคิดถึงพระมารดาจึงยกทัพเข้าล้อมเมืองของพระบิดาไว้ แล้วส่งสาส์นไปท้ารบ ไวยทตบุตรนางกาไวออกชนช้าง
- ไวยทตเสียที่แก้วรงค์ถูกฆ่าตาย
- จากนั้นสองพี่น้องจึงส่งทูตเข้าไปในเมือง ขอให้ส่งนางวงศ์สุริยาพระมารดา กับนางกาไวออกไปให้ เมื่อทั้งสองเห็นพระมารดา ก็ออกไปรับ และให้คุมตัวนางกาไวไว้ รุ่งขึ้นให้เปิดตัวนางกาไวมาหน้าประจาน เมื่อทั้งหมดพบหน้ากัน และท้าววงษาทราบความจริง ต่างโศกเศร้ารำไรให้จนสลบไปถึงกับสิ้นชีพไปทั้งหมด ร้อนถึงพระอินทร์จึงบันดาลฝนแก้วให้ตกลงมา

ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)

ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

ตัวโกงหรือคนที่ปลอมเป็นตัวเอกถูกลงโทษ (U)

๔. เรื่องเจ็ดจาคำกาพย์

ตอนวัยเด็ก

- เทพบุตรองค์หนึ่งทำผิดจึงถูกส่งลงมาเกิดในเมืองมนุษย์ โดยมาจุติในครรภ์ของนางออก นางมีสามีชื่อตานน มีอาชีพตัดฟืนขาย เมื่อนางคลอดบุตรๆของนางกินอาหารได้ถึงเจ็ดกระจ่าง จึงให้ชื่อว่า “เจ็ดจา”
- ตั้งแต่มีบุตรตายยั้งจนลงทุกที ต้องอดมือกินมือ สองตัวเมียจึงอุบายจะฆ่าลูกเสีย โดยตานนชวนเจ็ดจาไปตัดฟืนในป่า เมื่อไม้ใหญ่ที่โค่นจะล้มลง ตานนให้เจ็ดจาเข้าไปเอาป่าแบกรับไว้จนไม้ทับเจ็ดจาจมดิน ตานนเข้าใจว่าบุตรตายแน่แล้วจึงกลับบ้าน แต่ด้วยเจ็ดจามีกำลังมหาศาล และด้วยบุญญาธิการ จึงแบกไม้ต้นนั้นกลับมาบ้านได้ แล้วใช้ไม้ั้นนั้นขุดทำเป็นเรือ ลาพ่อแม่ออกเที่ยวเรือเล่นสบายใจ

ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น (α)

ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (↑)

ตอนได้นาง

- กล่าวถึงพระเจ้ากาหลง ครองเมืองพิราชนคร ตรัสสั่งให้เสนาป่าวประกาศหาคนมาแข่งเรือกับเหล่าผีพายประจำพระองค์ เจ็ดจ้าวชั่วจึงเข้าสมัครโดยเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ก่อนลงมือแข่งเจ็ดจากินอาหารเจ็ดกระบุง การแข่งเรือครั้งนี้เจ็ดจาชนะ ทำให้พระเจ้ากาหลงอับอายไพร่ประชาเป็นอันมาก จึงให้รางวัลแก่เจ็ดจาเท่าที่จะสามารถนำไปได้ เจ็ดจากลับบ้านสานกระบุงสูงหกศอกสองกระบุง แล้วเข้าสู่ราชวัง พระราชาให้เบิกพระคลังเงินพระคลังสองตึก
 - เจ็ดจาเอาเงินทองใส่กระบุงแบกกลับบ้าน แล้วสร้างบ้านขึ้นใหม่ มอบเงินทองให้พ่อแม่แล้วตนเองออกเที่ยวป่า
 - พอตค่าเทวดาเนรมิตศาลาที่พักให้ รุ่งเช้าอาบน้ำในสระ แล้วกลับมาบวงสรวงเทวดา บังเกิดเทวดาสามองค์ องค์หนึ่งประทานพร้าให้ องค์หนึ่งเนรมิตเชือกเป็นนาคเข้าทำลายศัตรูได้ และอีกองค์หนึ่งประทานหม้อวิเศษสามารถเนรมิตอาหารกินได้ทั้งเมือง
 - เจ็ดจาได้ของสามอย่างแล้วลาเทวดาออกเดินทางไปพบนายพลาซึ่งเป็นพรานเบ็ดมีกำลังมากเกิดต่อสู้กัน นายพลายอมแพ้เป็นข้ารับใช้
 - เดินทางต่อไปพบนายขุนชร ต่อสู้กัน ขุนชรพ่ายยอมเป็นข้ารับใช้อีก ขุนชรชำนาญในการเดินป่า จึงนำเจ็ดจาไปพบนายคันทับ นายคันทับมอบตัวเป็นข้าแล้วนำเรือแพมาเนรมิตเป็นมณฑป สมมติให้เจ็ดจาเป็นกษัตริย์ประทับบนมณฑป
 - เจ็ดจาเดินทางต่อไปถึงเมืองซีตชิน ซึ่งเป็นเมืองสิงโตต่อสู้กัน เจ็ดจาชนะเจ้าเมืองมอบนางแก้วดาราบุตรีให้เป็นภรรยา
- งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำ (M)
ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)
- ตัวเอกกลับบ้าน (↓)
ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D)
ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
- ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
การสร้างปราสาทราชวัง (T²)
- ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (Wk²)

ตอนกลับเมือง

- กล่าวถึงนางเกศสุตาธิดาท้าวโกรพ ทูลลาพระบิดาไปเที่ยวอุทยาน ขณะสร่งน้ำอยู่เจ็ดจามาพบเข้า ทั้งสองรักชอบกันจนความทราบถึงท้าวโกรพ จึงสั่งให้ทหารไปจับ
- เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (Wk²)

ตัวเจ็ดจก แต่เจ็ดจกพานางหนีไปเสียก่อน ท้าวโกรทกริ้วมาก ให้ยกพลออกติดตามจนไปตั้งค่ายอยู่ใกล้กับที่อยู่ของเจ็ดจก ขุนสิทธิ์วิทยารับอาสาไปจับตัวเจ็ดจก

๕. เรื่องปองครกคำกาพย์

ตอนวัยเด็ก

- มีกษัตริย์องค์หนึ่งชื่อกษัตริย์เจตราช ครองเมืองไชยราช ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- มีมเหสีชื่อ นางวิชา กษัตริย์เจตราชต้องส่งคนไปเป็นส่วยให้ ยักษ์ชื่อ ไชทศพิภ ครองอยู่กรุงทิมวาไลย การส่งส่วยทำ เป็นประจำ ๓ ปีต่อครั้ง ยักษ์ไชทศพิภ มีอัครชายาชื่อ ลีวิกา ชาวเมืองของกษัตริย์เจตราชกลัวยักษ์จึงหนีออกจาก เมือง กษัตริย์เจตราชกับนางวิชาจึงปรึกษากันว่าจะทำ อย่างไรดี ผลที่สุดก็คิดที่จะทำทานจะได้ผลกรรมเวร นาง วิชา ก็ทำบุญและปรารถนาจะได้โอรส พระอินทร์จึงส่ง เทวดาชื่อสุวรรณมาเกิดเป็นโอรส ชื่อ วินราช
- นางวิชาต้องพาโอรสหนีไปจากเมืองเพราะกลัวยักษ์จะฆ่า ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
↑
- นางวิชาต้องพาโอรสหนีไปจากเมืองเพราะกลัวยักษ์จะฆ่า ลูก แล้วยักษ์ก็เข้ามาในเมืองจับเอาเจตราชไป แต่ไม่ฆ่า กลับให้ไปครองเมืองอภิเชกกับนางไกรลิตที่มีพงษ์พันธุ์ เป็นกนิหรร แล้วก็กลับมาครองเมืองดั่งเก่า
- ส่วนนางวิชา ก็เดินทางเรื่อยมาจนมาพบกับพรานแห่ง พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D)
ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(↑)
- เมืองสาวัดดี พรานก็พาข้ามน้ำไปเผชิญเกิดพายุแพแตก นางถูกน้ำพัดไป นายพรานได้โอรสเอาไว้ ผลสุดท้ายนาง วิชา ก็จมน้ำตาย น้ำพัดศพไปถึงสุวรรณคีติ ฤาษีมาพบเข้า ก็ชุบชีวิตให้ นางจึงอยู่ปรนนิบัติฤาษี ฤาษีเล่าให้ฟังว่า โอรสของนางตอนนี้อยู่บ้านโคกเต้ามีความสุขสบายดี นายพรานจัดพิธีทำขวัญให้และพรารหมณ์ตั้งชื่อ วินราช หลังจากนั้น ๗ ปี พรานก็เล่าเรื่องแต่อดีตให้วินราชฟัง โดยตลอด ไม่นานนายพรานก็ตาย วินราชจึงเดินร่อนเร่ ขอดทานไปในเมืองเพราะหวังจะพบบิดา

ตอนได้นาง

- วินราชมาถึงสาวัดดี ซึ่งเป็นเมืองที่เจริญมีการค้าขายกับ ต่างชาติ โคตรการเศรษฐี ๑๒ คน เป็นเจ้ากรุงอยู่เป็นชาย ๗ หญิง ๕ เจ้าเมืองชื่อ เศรษฐีโคตรการ มีเมียชื่อ บุญ ตัวเอกซึ่งไม่มีใครรู้จักกลับบ้าน หรือไปยังเมืองอื่น (o)

- เรือน มีธิดาคนหนึ่งยังไม่ได้แต่งงาน วิศวราชครั้งเป็นขอทานเอามือป้องปากครกเที่ยวขอทานไป ชาวบ้านจึงเรียกว่า “ปองครก”
- วันหนึ่งเป็นวันสงกรานต์ นางมาลัยก็ไปเล่นสงกรานต์เจอ ปองครกเข้าก็เกิดรักกัน แต่บิดามารดาไม่เห็นด้วยจึงให้ขังจางวัง นางจึงหนีไปอยู่กับปองครกแล้วเที่ยวขอทานไปด้วยกัน
 - กล่าวถึงปองครกพบงูตายตัวหนึ่ง หวังจะเอามาเป็นอาหาร พระอินทร์เกิดสงสารอยากจะช่วยจึงแปลงเป็นครุฑมาแลกเอางูไปโดยให้แก้วไว้แทน แก้วนี้มีฤทธิ์มากจะชุบชีวิตคนก็ได้ นึกอะไรก็ได้สมปรารถนา หลังจากได้แก้ว ปองครกก็บริบูรณ์ ชาวบ้านให้ข้าวปลาอาหารมาก
 - กล่าวถึงเศรษฐี ๑๒ คน จัดสำเนา ๑๒ สำ นางมาลัยขอให้ปองครกโดยสารไปกับเรือเพื่อตามหานางวิชา เรือแล่นมา ๑๕ วัน ก็ถึงเมืองที่นางวิชาอยู่ พอดีนางสุวินชาป่วยหนักถึงตาย ปองครกก็รับอาสารักษาให้ด้วยลูกแก้ววิเศษจนนางฟื้น
 - ปองครกจึงอภิเษกกับนางและได้ครองเมือง อยู่ต่อมานางวิชารู้ว่านางสุวินชาอภิเษกก็คิดว่าอภิเษกกับลูกตน จึงร้อยมาลัยให้เป็นปริศนา ปองครกพอได้เห็นพวงมาลัยก็เข้าใจ ผลที่สุดก็ได้พบกับมารดา
- ตอนกลับเมือง**
- อยู่มาวันหนึ่งปองครกคิดถึงนางมาลัย แล้ววันหนึ่งปองครก สุวินชา และวิชา ก็กลับไปยังเมืองที่ปกครองมา และมีพระราชสาส์นไปให้เศรษฐีโคตรการ แล้วให้รับนางมาลัยขึ้นสำเนา นางมาลัยและนางสุวินชาต่างก็รักใคร่กันดี เศรษฐีโคตรการทูลเชิญให้เข้าในวัง
 - อยู่ต่อมาปองครกก็คิดจะไปตามหาพ่อจึงเดินทางไปกลางทาง
 - ไปพบฤาษีเลยได้เรียนวิชาอาคมอยู่ด้วยจนสำเร็จแล้วก็เดินต่อไปหาพ่อแต่เผชิญหลงไปเข้าเมืองยักษ์ ไปพบวานรตายอยู่ตัวหนึ่งจึงชุบให้ฟื้น แล้ววานรก็พาไปเมืองยักษ์
- เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไทก็ได้ภรรยา (Wก^๒)
- ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
- ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (↑)
- การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่บัลลังก์ (W**)
- ตัวเอกกลับบ้าน (↓)
- ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (↑)
- ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี (ข)

- ปองครกจะเข้าปราสาทของนางพิมพัทธ์จันทร์ แต่มียักษ์ การลักลอบเข้าหา (Wn) ล้อมอยู่รอบ วิจารณ์จึงสะกดให้ล้มหมด ปองครกก็ถอย ยอดปราสาทแล้วเสด็จเข้าในปราสาท

๓.๒.๒ การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๑ ของวรรณกรรมนิทานภาคใต้

๑. ตอนวัยเด็ก	α	ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น
	A	พฤติกรรมของตัวโกง
	\uparrow	ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
	D	พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ

พฤติกรรม α ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น เราจะพบพฤติกรรมนี้ในนิทานทั้ง ๕ เรื่อง พฤติกรรมนี้จะกล่าวถึงภูมิหลังของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านทราบว่าตัวละครเป็นใคร เช่น เรื่องสินนุราช จะกล่าวถึงตัวละครที่เป็นพ่อของตัวเอกเช่นเดียวกับเรื่องพระรถเสนที่กล่าวถึงความเป็นมาของแม่ของตัวเอกเป็นอันดับแรก ทำให้เราได้ทราบรายละเอียดของตัวละครมากขึ้น

พฤติกรรม A พฤติกรรมของตัวโกง เราจะพบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๒ เรื่องคือ เรื่องพระรถเสน และ วรวงศ์ พฤติกรรมนี้จะเกิดขึ้นหลังจากพฤติกรรม α ความเป็นมาของตัวละคร กล่าวคือ เมื่อตัวเอกเกิดมานั้นก็มักพบกับตัวโกงที่จะคอยกั่นก้างตัวเอก เช่น เรื่องวรวงศ์ เมื่อนิทานกล่าวถึงภูมิหลังของตัวละคร พฤติกรรมต่อไปที่กล่าวถึง คือ ตัวโกงสั่งฆ่าตัวเอก (A^{13}) เมื่อพระวรวงศ์เกิด ท้าววงษาได้สั่งให้เพชรฆาตนำโอรสทั้งสองคือพระทองบุญเรือง และพระวรวงศ์ไปฆ่า

พฤติกรรม \uparrow ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๔ เรื่อง คือ เรื่องสินนุราช พระรถเสน เจ็ดจาคำกาพย์ และปองครกคำกาพย์ เมื่อตัวเอกถูกตัวโกงกั่นก้างแล้วทำให้อยู่ในบ้านเมืองของตนไม่ได้ จนต้องออกเดินทางจากบ้าน เช่น เรื่องพระรถเสน เศรษฐีซึ่งเป็นพ่อของนางสิบสอง ได้นำนางทั้งสิบสองคนไปทิ้งในป่า จะเห็นว่าตัวเอกจะออกเดินทางจากบ้านเมืองของตน แม้จะไม่เต็มใจก็ตามที่ แต่พฤติกรรมนี้ก็แสดงการเคลื่อนที่จากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง

พฤติกรรม D พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๓ เรื่อง คือ เรื่องพระรถเสน วรวงศ์ และปองครกคำกาพย์ มักพบพฤติกรรมนี้หลังจากพฤติกรรม \uparrow ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) เนื่องจากผู้ช่วยเหลือหรือผู้วิเศษจะมาช่วยแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ให้ดีขึ้น

ได้ เช่น เรื่องปองครกค้ำกาพย์ ขณะทีวีนราช (ตัวเอก) ซึ่งต่อมาได้ชื่อใหม่ว่าปองครกกำลังข้ามแม่น้ำกับแม่ เผอญเกิดพายุแพแตกแต่ก็ได้มีนายพรานมาช่วยเอาไว้ได้ทัน

๒. ตอนได้นาง	D	พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
	M	งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำ
	N	ตัวเอกทำงานสำเร็จ
	W	การแต่งงาน
	F	ตัวเอกได้ของขวัญพิเศษ

พฤติกรรม D พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๒ เรื่อง คือ เรื่องพระรถเสน และวรรณคดี นิทานบางเรื่องหลังจากที่ตัวเอกได้พบกับผู้ช่วยเหลือครั้งแรกแล้วมักจะพบกับผู้ช่วยเหลืออีกครั้ง เมื่อต้องพบกับอุปสรรค เช่น เรื่องวรรณคดี หลังจากพระรถเสนถูกเศรษฐีชัชโมยทรัพย์สิน และถูกทูปตี นางคารวีได้มาช่วยรักษาพระรถเสนจนอาการดีขึ้น

พฤติกรรม M - N งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำ - ตัวเอกทำงานสำเร็จ พบในนิทาน ๒ เรื่องคือ เรื่องวรรณคดี และเจ็ดจาคำกาพย์ พฤติกรรมทั้งสองจะเกิดขึ้นคู่กัน เพราะเมื่อตัวเอกถูกทดสอบความสามารถ ตัวเอกก็จะสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ ทำให้มักจะได้รับนางเป็นรางวัลต่อมา เช่น เรื่องวรรณคดี หลังจากทีพระรถเสนปราบยักษ์ได้เป็นผลสำเร็จ เจ้าเมืองผดุงฯ ก็มอบนางมณฑุให้เป็นมเหสี

พฤติกรรม W การแต่งงาน พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๓ เรื่องคือ เรื่องพระรถเสน วรรณคดี และปองครกค้ำกาพย์ ตัวเอกมักจะได้นางระหว่างการเดินทาง เช่น เรื่องพระรถเสน เมื่อเดินทางถึงเมืองดาวัน พระรถเสนได้นางกักรีเป็นชายา เพราะพระฤาษีแปลงสาสน์ให้ใหม่

พฤติกรรม F ตัวเอกได้ของขวัญพิเศษ พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๓ เรื่องคือ เรื่องวรรณคดี เจ็ดจาคำกาพย์ และปองครกค้ำกาพย์ เมื่อตัวเอกได้นางแล้วผู้วิเศษจะมอบของขวัญให้ตัวเอก เช่น เรื่องวรรณคดี พระเสื้อเมืองนำแก้ววิเศษมามอบให้พระรถเสน หลังจากได้แต่งงานกับนางมณฑุ และได้นางคารวี

๓. ตอนกลับเมือง	↑	ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
	ช	ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี
	Wก	การลักลอบเข้าหา
	H	ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง
	I	ตัวเอกชนะตัวโกง
	↓	ตัวเอกกลับบ้าน

พฤติกรรม ↑ ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๓ เรื่อง คือ เรื่องสินธุราช พระรถเสน และปองครกคำกาพย์ ที่ตัวเอกจะออกเดินทางอีกครั้ง

พฤติกรรม ข ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๒ เรื่อง คือ เรื่อง พระรถเสน และปองครกคำกาพย์ พฤติกรรมนี้เกิดขึ้นหลังจากที่ตัวเอกออกเดินทางจากบ้าน ซึ่งเป็นคำตอบว่าตัวเอกมักจะออกเดินทางเพื่อมาเรียนวิชากับพระฤาษี เช่น เรื่องพระรถเสน

พฤติกรรม Wk การลักลอบเข้าหา พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๓ เรื่อง คือ เรื่องพระรถเสน เจ็ดจาคำกาพย์ และปองครกคำกาพย์ เมื่อตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษีจบแล้ว ก็จะลอบเข้าหานาง เช่น เรื่องปองครกคำกาพย์ ปองครกลอบเข้าหานางพิมพ์กัศัตรุจันทร์ ได้นางเป็นชายา

พฤติกรรม H - I ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง - ตัวเอกชนะตัวโกง พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๓ เรื่อง คือ เรื่องสินธุราช พระรถเสน และวรวงศ์ ที่ตัวเอกอาจต้องต่อสู้กับตัวโกงอีกครั้ง

พฤติกรรม ↓ ตัวเอกกลับบ้าน พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๒ เรื่อง คือ เรื่องสินธุราช และ พระรถเสน เมื่อตัวเอกต่อสู้กับตัวโกงจนได้รับชัยชนะ ตัวเอกจะเดินทางกลับบ้านเมืองของตน เรื่องจึงจบลงอย่างสันติสุข

๓.๒.๓ โครงเรื่องแบบที่ ๒ เรื่องเริ่มที่ตัวละครวัยหนุ่ม มีทั้งหมด ๕ เรื่อง คือ สุวรรณสิน สุวรรณหงส์ การะเกด โสนน้อยคำกาพย์ และศิลปศาสตร์ แบ่งออกได้เป็น ๓ ตอน คือ ตอน ได้นาง ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง และตอนกลับเมือง

๑. เรื่องสุวรรณสิน

ตอนได้นาง

- ท้าวสุวรรณ กษัตริย์เมืองชลบทมีมเหสีชื่อสุวรรณมาลา ความเป็นมาของตัวละครนางสุวรรณมาลาฝันว่าพระอินทร์มอบดวงจินดาให้นาง เหตุการณ์เริ่มต้น (α) แต่พายุพัดดวงจินดาตกหายไป แต่ภายหลังนางได้กลับคืนมา ไทหร่านายว่า จะได้พระโอรส แต่ต้องจากบ้านเมือง ต่อมานางตั้งครรภ์ประสูติพระโอรสชื่อ สุวรรณสิน เมื่อสุวรรณสินเป็นหนุ่ม พระบิดาจัดงานอภิเษกให้ โดยเชิญเจ้าเมืองที่เป็นเมืองขึ้นทั้งปวงให้นำธิดามาให้สุวรรณสินเลือก แต่ไม่มีนางใดเป็นที่พอใจ ฝ่ายพระมารดาเชื่อคำทำนายนายเกรงโอรสจะจากไปจึงซักถามหมายจะเป็นธูระ

หาคู่อภิเษกให้ แต่สุวรรณสินปฏิเสธ แล้วทูลว่าปรารถนาจะออกจากเมือง กล่าวถึงนางเกศสุริยา ธิดาท้าวอาทิตย์และนางแก้วดารา กรุงพรหมกฏปรารถนาจะมีคู่ครอง แต่ไม่ชอบชายใด พี่เลี้ยงจึงอาสาจะให้นางได้คู่ครอง จึงวาดรูปของนางเป็นปริศนาแล้วให้อิษฐาน จากนั้นพี่เลี้ยงทำคนออกเดินทางจนถึงเมืองชลบท พี่เลี้ยงอิษฐานว่า ถ้าพระสุวรรณสินกับนางเกศสุริยามีวาสนาเคยสร้างสมกันมา ขอให้เทพเจ้าได้ปราณี แล้วนำผอบซึ่งใส่รูปปริศนาห่อผ้า เทียวขับเพลงชมโฉมนางเกศสุริยาจนพระสุวรรณสินได้ยินเข้าก็อัศจรรย์ใจ จึงเรียกนางวรจันทร์ผู้ขับเพลงมาถาม ได้เห็นผอบให้เกิดหลงใหล จึงวาดรูปของพระองค์ใส่ผอบให้พี่เลี้ยงนำไปให้นางพร้อมด้วยอำมรงค์อิภวหนึ่ง และฝากว่าอีกเจ็ดวันจะเสด็จไปหา

- เมื่อถึงเวลาพระสุวรรณสินให้พี่เลี้ยงเตรียมเรือเหาะไปหานางตามนัด ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (↑)
- เมื่อไปถึงเมืองของนางเกศสุริยาพระสุวรรณสินก็เข้าไปหานางในยามราตรี การลักลอบเข้าหา (Wn)

ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

- เวลาเช้านางเกศสุริยาบอกพี่เลี้ยงว่านางฝันเป็นเคราะห์ห้ามมิให้ใครเข้าไปในห้องของนาง ทำให้สนมกำนัลสงสัย เมื่อความจริงปรากฏ สนมกำนัลจึงนำความไปทูลให้เจ้าเมืองทราบ ท้าวอาทิตย์สั่งให้ทหารล้อมเมืองไว้ แต่พระสุวรรณสินได้นำนางและพี่เลี้ยงขึ้นเรือเหาะหนีไป ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (↑)
- พระสุวรรณสินหยุดพักในป่าใหญ่ และชวนกันเล่นน้ำในสระอโนดาต ฝ่ายยักษ์ไวภักดีออกล่าสัตว์มาพบเข้าให้ติดใจนางเกศสุริยา จึงสะกดมนต์ให้ทุกคนสลบไป ตัวโกงสะกดให้ตัวเอกหลับ (A²¹)
- ยักษ์ไวภักดีลักพานางเกศสุริยากลับเมือง ตัวโกงต้องการภรรยาของตัวเอก (A^{16.1})
- ฤาษีโคดมเหาะมาพบพระสุวรรณสินสลบอยู่ เข้าช่วยเหลือจนฟื้น เข้าถามจนรู้ความจริง จึงเล่าให้พระสุวรรณสินฟัง พระสุวรรณสินออกติดตามพบพญาวานรที่ถูกยักษ์ฆ่าตาย แต่ฟื้นขึ้นเพราะถูกน้ำค้าง พญาวานรมอบสไบของนางให้ ผู้วิเศษช่วยให้ตัวเอกฟื้นคืนสติ (D¹¹)

ตอนกลับเมือง

- พระสุวรรณสินนำกองทัพลึงที่ญวณรมอบไว้ให้ออกตามนาง และทำสงครามระหว่างกันยึดเยื่อ ฝ่ายยักษ์ออกรบหลายครั้ง แต่แพ้กลับไปทุกครั้ง ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- ลิงลักนางสุริจันทร์ธิดายักษ์มาถวายแก่พระสุวรรณสิน ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- ยักษ์ไวภักดีให้วิรุณทรแปลงเป็นเกศสุรียาตายลอยน้ำมา พระสุวรรณสินลงสรงน้ำพบเข้าให้โสภนิก แต่ชมพูพานขุนกระบี่จับศพลูกองเพลิงจึงรู้ว่าเป็นยักษ์ ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- ต่อมาพระสุวรรณสินถูกยักษ์ลอบจับได้ แล้วนำไปขังกรงเหล็กไว้ บริวารของตัวเอกลักพาผู้หญิงมาให้ (Wk^4)
- นางสุริจันทร์ได้ช่วยเหลือไว้ แล้วชมพูพานเข้าไปนำพระสุวรรณสินออกมาได้ ตัวโกงสั่งฆ่าตัวเอก (A^{13})

ตัวโกงกักขังตัวเอก (A^{15})

ช่วยให้ได้รับอิสรภาพ รอดพ้นจากการคุมขัง ($*D^4$)

๒. เรื่องสุวรรณหงส์

ตอนได้นาง

- ท้าวสุธรรมกับนางรัตนมาลีครองกรุงไอยรัตน์ ไม่มีโอรสสืบสันตติวงศ์ ราษฎรทุกชั่วร้อนใจ กราบทูลให้ท้าวสุธรรมทำพิธีบวงสรวงขอบุตร พระองค์จึงประกาศว่าสนมคนใดมีบุตรจะมอบราชสมบัติให้ นางสนมทั้งหลายจึงทำพิธีบวงสรวงขอบุตร แต่นางรัตนมาลีไม่ทำเช่นนั้น คงภาวนารักษาศีลจนพระอินทร์ให้เทพบุตรมาจุติในครรภ์ ประสูติแล้วให้พระนามว่า สุวรรณหงส์ ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- กล่าวถึงนางเกษสุริยงธิดายักษ์วันฤกษ์กับนางรัตนมาณีแห่งกรุงหริติน ไม่ปรารถนาจะอภิเษกกับยักษ์ จึงเสียดมาลัยรักหาคู่ พระสุวรรณหงส์เก็บไว้ได้ การเลือกคู่ (Wk^3)
- จึงทูลลาพระชนกชนนีไปหานาง แม้จะถูกทัดทานอย่างไรก็ไม่ยอม การไปครั้งนี้มีปัญหามากด้วยระยะทางไกล พระอินทร์จึงให้พระวิษณุกรรมสร้างหงส์ยนต์ให้จนได้ไปพบนาง ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
- แต่ด้วยกรรมแต่หนหลังพระสุวรรณหงส์ต้องถูกทอกยนต์ของนางพี่เลี้ยงทั้งสี่และมาลัยสี่ที่เมืองของตน ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
ตัวเอกเหาะไป (G^1)
ตัวโกง (A)

- นางเกษสุรียาตามไปช่วยโดยปลอมเป็นพราหมณ์ใช้น้ำมันวิเศษที่พระอินทร์ประทานให้ทาพระวรกาย จนพระสุวรรณหงส์คืนชีพ การชุบชีวิต (K°)
- พระสุวรรณหงส์สงสัยว่าพราหมณ์คงเป็นเกษสุรียาปลอม มาจึงแต่งกลพิสูจน์หลายครั้ง แต่นางรู้ล่วงหน้าจึงไม่สำเร็จ และนางได้หนีกลับเมืองสร้างรูปชู้ฝั่งแทนตัวนาง หลอกไว้บนตำหนัก เพราะพระสุวรรณหงส์อาฆาตแค้น ด้วยเข้าใจว่านางเป็นผู้ฆ่า พระสุวรรณหงส์ติดตามนางไป ถึงเมืองหริตน์ ด้วยโทสะได้พันรูปชู้ฝั่งด้วยเข้าใจว่าเป็นเกษสุรียา แล้วสำนึกผิดคิดสังหารพระองค์เอง นางเกษสุรียาเข้าช่วยไว้ได้ ต่อมาได้อภิเษกกัน การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่บัลลังก์ (W^{**})

ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

- พระสุวรรณหงส์นำเกษสุรียากลับเมืองไอยร์ตน์ ระหว่างทางสายบังคับหอกยนต์ขาด หงส์ยนต์ตกลงริมแม่น้ำจิวราตี ทั้งสองอาศัยเรือของนางยักษ์สุนทรี่ซึ่งทำกลปลอมเป็นหญิงชรา ตัวโกงปลอมเป็นตัวเอกหรือปลอมเป็นอย่างอื่นเพื่อหลอกลวงตัวเอก (A^{12})
- ถึงกลางแม่น้ำยักษ์สุนทรี่เนรมิตให้ท้องฟ้ามืดคลุ้ม เข้าจับนางเกษสุรียาทิ้งน้ำเสีย แล้วปลอมตนเป็นเกษสุรียาอีกภาคหนึ่ง ตัวเอกพลัดพราจากคนรัก (ค) ตัวโกงปลอมเป็นตัวเอกหรือปลอมเป็นอย่างอื่นเพื่อหลอกลวงตัวเอก (A^{12})
- ยักษ์กุมภันท์ทหารคนสนิทของนางเกษสุรียาคิดถึงนางและรู้สึกสังหรณ์ใจ จึงออกเดินทางไปเยี่ยมนางที่เมืองไอยร์ตน์ ระหว่างทางได้พบหงส์ยนต์หักทำลายอยู่จึงออกค้นหาจนได้พบนางเกษสุรียาซึ่งตอนนั้นเงือกปลาพบเข้าและมอบให้อยู่กับนางเมขลา กุมภันท์พบนางแล้วออกเดินทางไปถึงเมืองไอยร์ตน์ ได้ฆ่ายักษ์สุนทรี่เสีย แล้วนำพระสุวรรณหงส์ไปรับนางเกษสุรียากลับเมือง หลังจากพลัดพราาก็ได้พบกัน (ง)
- ตอนนี้พระสุวรรณหงส์ได้นางสนทรี่ซึ่งเป็นเงือกปลาเป็นชายาด้วยอย่างลับๆและนางเมขลามอบนางพิมพ์าธิดา เมื่อดูตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (WK°) พญานาคให้เป็นชายาอีกคน

ตอนกลับเมือง

- เมืองรัตนาเกิดใช้ห้า นกหัสตินมากินศพผู้คนตายหมด
ทั้งเมือง คงเหลือนางอรพิมพ์เพียงคนเดียวที่รอดชีวิตอยู่
เพราะทำวพรหมจักรวรรดิผู้เป็นพระราชบิดาใส่ไว้ใน
กลองกลแล้วให้จำศีล นางอยู่ในกลองจนพระอินทร์
สงสาร จึงตั้งใจให้พระสุวรรณหงส์ออกประพาสป่า
 - จากนั้นพระมาตุลีแปลงเป็นกวางทองเข้าล่อ จนพระ
สุวรรณหงส์ตามไปถึงเมืองรัตนา ได้นางอรพิมพ์เป็น
ชายา
 - เมืองเนินจักรวาล ยักษ์จักรกฤษณ์และนางอำภาผู้เป็น
มเหสีปรารถนาจะให้ธิดาสุพันธลิกาอภิเษกกับยักษ์ จึง
ตกลงวันอภิเษกกับยักษ์รามสูรไว้ แต่นางสุพันธลิกาไม่
ปลงใจด้วย จึงให้แตงนาวาขึ้น และให้พี่เลี้ยงทั้งสี่ไปขับ
เพลงยอโฉมของนางยังเมืองต่าง ๆ เมื่อพระสุวรรณหงส์
ทรงทราบเรื่องให้เกิดปฏิพัทธ์จึงลาชายาทั้งสามออกไป
ศึกษาวิชา
 - เมื่อเรียนวิชาจนชำนาญแล้วได้เสด็จไปหานาง ได้นาง
เป็นชายาอย่างลับๆ เมื่อถึงกำหนดวันอภิเษก เรื่องจึง
ถูกเปิดเผยขึ้น
 - สุวรรณหงส์ออกรบกับรามสูรเพื่อชิงนาง ทั้งสองสู้กัน
เป็นสามารบไม่แพ้ชนะกัน สอบถามได้ความเป็น
ศิษย์ร่วมอาจารย์กัน จึงอย่าศึก และยักษ์รามสูรให้
สุวรรณหงส์ได้นางไว้ครอง
 - สุวรรณหงส์หลงนางสุพันธลิกาจนเกษสุริยงและพิมพา
ต้องปลอมเป็นพราหมณ์ตามมาถึงเมืองเนินจักรวาล
สุพันธลิกาใส่ความสองพราหมณ์ว่าเข้าปลุกปล้ำข่มขืน
จึงมีการสอบสวนเกิดขึ้น สุวรรณหงส์ตัดสินเข้าข้าง
สุพันธลิกา สองพราหมณ์จึงเขียนสาส์นทิ้งไว้แล้วหนี
กลับเมือง สุวรรณหงส์อ่านสาส์นแล้วสำนึกได้รับเดิน
ทางกลับเมืองพร้อมสุพันธลิกา จากนั้นชายาของพระ
สุวรรณหงส์ประสูติโอรสและธิดา คือ เกษสุริยงและ
พิมพาประสูติโอรสชื่อ ศิลปิธนูและสุทิวังศ์ อรพิมพ์
สุพันธลิกา และสุนทรี ประสูติธิดาชื่อวรัตติ เกษรอำภา
และมณีสาคร ตามลำดับ
- ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)
- เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ก็ได้ภรรยา (Wk²)
- ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี (ข)
- ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)
การลักลอบเข้าหา (Wk)
ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- ตัวเอกกลับบ้าน (↓)

๓. เรื่องการกระเเดด

ตอนได้นาง

- พระการะเเดดโอรสท้าวเเดดสุริยวงศ์กับนางมณฑาทแห่ง
กรุงเกษมออกประพาสป่าพร้อมด้วยม้าคู่ใจ มาพบนาง
หนึ่งงามยิ่งนักกำลังลงเล่นน้ำ ให้หลงรักจึงถามม้าวา
นางเป็นใคร ม้าตอบว่านางสุวรรณมะลิทองเป็นธิดา
มารแห่งกรุงศรีพิมล นางมีลักษณะพิเศษคือ เมื่อจะไป
ไหนจะกลายเป็นดอกมะลิให้พี่เลี้ยงใส่พานพาไป
- เมื่อนางมะลิทองกลับเมือง พระการะเเดดแอบตามเข้าไปใน
ปราสาทและได้นางเป็นชายาอย่างลับๆ แต่จะอยู่กับนาง
เฉพาะกลางคืนเท่านั้น กลางวันหลบไปอยู่ใต้ต้นไทรในป่า
- ฝ่ายเจ้ากรุงศรีพิมลไม่เห็นธิดาขึ้นไปเฝ้า ให้สงสัยสั่งให้
สนมกำนัลสอดส่องดูจนรู้ความจริง จึงสั่งให้ทหารจับ
พระการะเเดดให้ได้ ทหารยักษ์คนหนึ่งชื่อไวยกรรณ
อาสาจับพระการะเเดดโดยทำทอกยนต์ดัก พระการะเเดด
ต้องหอกพร้อมด้วยม้า นางมะลิทองเฝ้าคอยพระการะเเดด
เมื่อไม่เห็นจึงออกมาดูได้พบกัน พระการะเเดดเห็นว่า
จะสิ้นชีพเป็นแน่ สั่งให้นางเอาไปลอยแพ สั่งเสร็จก็สิ้นใจ

ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

- ครุฑชื่อเทวีไลยราชบินมาพบศพระการะเเดด ดู
ลักษณะคล้ายพระเเดดสุริยวงศ์ผู้เป็นสหาย จึงนำไปยัง
ภูฎิพระฤาษีตาไฟ ฤาษีชุบชีวิตขึ้นมาแล้วถามความ
ทราบว่าเป็นโอรสของศิษย์ตนจึงสอนศิลปศาสตร์ให้
- พระการะเเดดเรียนวิชาจนชำนาญแล้วลาพระฤาษีไป
หานางมะลิทอง ฤาษีมอบพระขรรค์วิเศษให้ประจำกาย

ตอนกลับเมือง

- พระการะเเดดปลอมตัวเป็นพราหมณ์เข้าหานางมะลิ
ทอง แล้วกล่าวของความรักโดยบอกว่าภรรยาตายไป
ปรารถนาจะได้นางเป็นคู่ นางมะลิทองปฏิเสธรับรัก
แล้วเล่าเรื่องพระการะเเดดให้พราหมณ์ฟัง

ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(\uparrow)
ตัวเอกขี่(ม้า)ไป เดินทางทางบก
หรือทางน้ำ (G^2)
การลักลอบเข้าหา (Wก)

ตัวโกงได้รับข้อมูลของตัวเอก
(ζ^1)
ตัวโกงฆ่าตัวเอก (A^{14})

ช่วยเหลือตัวเอกให้มีชีวิตอีกครั้ง
(D^3)
การชุบชีวิต (K^9)
ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี (ช)
ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
ตัวเอกได้ของขวัญวิเศษ (F)

ตัวเอกในโฉมหน้าใหม่ (T)

๔. โสนน้อยคำกาพย์

ตอนได้นาง

- เมืองโรมวิไล ท้าวหัสวิไชกับนางเกษณี มีธิดาชื่อโสนน้อย
โทรทํานายว่าพระธิดาจะมีพระสวามีเป็นผีต่างเมือง
ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- นางเกรงจะได้พระสวามีเป็นผีตามที่โทรทํานาย ซึ่งคง
เป็นที่เลื่อมเสียดพระเกียรติยศของพระชนกพระชนนีเป็น
ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)
- ฝ่ายพระอินทร์เมตตาจึงประทานเครื่องทรงวิเศษให้
ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)

ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

- นางเดินป่าพบศพนางकुลาจึงซุบซิ่นมาให้เป็นเพื่อนร่วม
เดินทาง นางมาถึงอุทยานเมืองนพรัตน์ซึ่งมีท้าวกาลิก
ตัวโกงปลอมเป็นตัวเอก หรือ
ปลอมเป็นอย่างอื่นเพื่อหลอก
ลวงตัวเอก (A^{12})
ราชเป็นเจ้าเมือง มีนางประไพลัคณาเป็นมเหสี ทั้งสอง
พระองค์มีโอรสชื่อ พระพิจิตร พระพิจิตรสิ้นพระชนม์อยู่
ในอุทยาน นางโสนน้อยมาพบเข้าจึงซุบแล้วนางไปสร่ง
น้ำ นางकुลาจึงถือโอกาสขโมยเครื่องทรงเสีย โดยแต่ง
เครื่องทรงนั้นทำที่เป็นธิดากษัตริย์ เรียกชื่อตนเองว่า
โสนน้อย และเรียกโสนน้อยกว่าकुลา
- ต่อมาพระพิจิตรเดินทางเที่ยวทะเล ถูกพายุคลื่นลมพัด
ของวิเศษถูกแสดงให้เห็น (F^2)
ไปออกเมืองโรมวิไล ท้าวหัสวิไชจึงพระราชทานเรือน
น้อยให้พระพิจิตร เรือนนี้เป็นเรือนกลของโสนน้อยโดย
เฉพา คนอื่นยกไม่ขึ้น พระพิจิตรเดินทางมาถึงเมือง
นพรัตน์ เมื่อจะยกเรือนน้อยปรากฏว่ายกไม่ขึ้น ให้
แปลกใจ เพราะตอนออกทะเลก็ถอนสมอไม่ขึ้น ต้องให้
นางโสนน้อยมาถอน ครั้งนี้จึงดำริว่า เรือนน้อยนี้น่าจะ
มีอะไรเกี่ยวข้องกับนางอยู่ นางอาจเป็นพระธิดาหัสวิไช
หรือผู้มีบุญญาธิการแต่ต้องตกยากก็ได้ จึงให้คนไปหา
โสนน้อยมา โสนน้อยมาถึงก็เข้าเรือนได้พร้อมด้วยสนม
กำนัลเป็นจำนวนมาก เป็นที่แปลกประหลาดยิ่ง

ตอนกลับเมือง

- ฝ่ายนางकुลาเห็นโสนน้อยหายไป ออกเที่ยวตามหาจน
คนทีปลอมเป็นตัวเอกถูกเปิด
เผย (Ex)
มาถึงเรือนน้อย ได้ยินเสียงคนพูดจาอยู่ข้างใน จำเสียง
ได้ว่าเป็นโสนน้อยจึงเรียกให้ออกมาแต่ไม่เป็นผล ครั้ง

ให้สนมกำนัลช่วยเหลือก็ไม่มีใครช่วย กลับหลบหน้าไป
สิ้น นางโมโหจึงตำท้ออย่างไร้สามัญต่าง ๆ นานา
แล้วเข้าไปหมายจะยกเรือนน้อยทิ้งทะเล แต่ยกเท่าไรก็
ไม่เขี่ยอนจึงคงตำท้ออยู่เช่นนั้น จนพระพิจิตรสั่งให้ทหาร
ออกไปจับตัวแล้วนำไปสอบสวนหน้าพระที่นั่ง นางรู้ว่า
กลแตกจึงรับสารภาพโดยเล่าเรื่องแต่หนหลังให้ฟัง

- นางकुลาณกุลงโทษให้เป็นทาสอยู่ประจำสวนอุทยาน ตัวโกงหรือคนที่ปลอมเป็นตัว
เอกกุลงโทษ (U)
- ฝ่ายโสนน้อยได้เข้าวัง พระพิจิตรมีสาส์นถึงท้าวหส์วิไช การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่
บัลลังก์ (W**) เล่าความทั้งหมดให้ทราบ

๕. เรื่องศิลปะศาสตร์

ตอนได้นาง

- ท้าวรัตขังครองเมืองสีพี มีมเหสีชื่อเกศนี ไม่มีโอรสสืบ ความเป็นมาของตัวละคร
ราชสมบัติ ท้าวรัตขังจึงให้ประกาศว่า สนมคนใดมีบุตร เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
จะให้ราชสมบัติ สนมทั้งหลายจึงบนบานแม่มดหมอมด
เพื่อหวังจะมีบุตรชาย ส่วนนางเกศนีได้บำเพ็ญภาวนา
ถือศีลและบริจาคทาน ร้อนถึงพระอิศวร จึงให้พระ
วิษณุกรรมหาเทพบุตรสี่องค์จตุจากวิมาน เกิดเป็น
ศิลปะศาสตร์โอรสท้าวรัตขังกับนางเกศนีองค์หนึ่ง ส่วน
อีกสามองค์ให้เกิดเป็นสัตว์รับใช้พระศิลปะศาสตร์ มีช้าง
นกแก้ว และจระเข้
- กล่าวถึงท้าวหงสา มีมเหสีชื่อสิรวดี นางสิรวดีทรงครรภ์ ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
ครบเทศกาล เกิดอาเพศนางสิ้นพระชนม์ชีพ พระอิศวร (↑)
ให้พระวิษณุกรรมลงมาเอาพระธิดาออกจากครรภ์
ท้าวหงสาให้สร้างปราสาทสำหรับพระธิดาโดยเฉพาะ
และให้นามว่า นางปราสาททอง นางทรงสิริโฉมและมี
เสียงไพเราะยิ่งนัก มีนกสาริกาเป็นสัตว์รับใช้ มีนาย
สำเภาสามคนออกเดินทางจากเมืองสีพี ถูกคลื่นลมซัด
เข้าเมืองหงสา บังเอิญนายสำเภาคคนหนึ่งได้ยินเสียงนาง
ปราสาททองก็สิ้นสติไป ฟื้นขึ้นแล้วเดินทางกลับสีพี ทูล
ความให้พระศิลปะศาสตร์ทราบ ศิลปะศาสตร์เกิดความ
เสน่หา จึงส่งนกแก้วไปดูลาดเลาก่อน นกแก้วกลับ

มาบอกข่าวว่า นางเป็นหญิงงามที่หาใครเปรียบมิได้ ศิลป์ศาสตร์จึงเดินทางไปหงสา

- ลอบเข้าหานางปราสาททอง ทั้งสองลักลอบได้เสียกัน การลักลอบเข้าหา (Wk)
- จนนางก็รำคาญที่เสี่ยงนำความไปบอกนางอุบล นางอุบลยังเคียดแค้นท้าวรัตซึ่งอยู่ จึงหาทางกลั่นแกล้งพระศิลป์ศาสตร์ผู้เป็นโอรส โดยบอกให้นางปราสาททองนอนหนุนแขนขวาของพระศิลป์ศาสตร์เพื่อให้เวทมนตร์เสื่อม

ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

- พระศิลป์ศาสตร์ล่านางปราสาททองกลับเมืองสีพี ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
- ระหว่างทางพบจระเข้ตะโขงใหญ่เกิดต่อสู้กัน ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- พระศิลป์ศาสตร์สู้ไม่ได้เพราะเวทมนตร์เสื่อมหมดแล้ว ได้รับการช่วยเหลือโดยตัวละครตัวอื่น (K²)
- จึงเข้าไปอยู่ในท้องพญากุมภิจระเข้พี่เลี้ยง แล้วจระเข้ทั้งสองต่อสู้กัน จระเข้ตะโขงใหญ่เสียที่ถูกกัดตาย พญากุมภีมีความเหนื่อยอ่อนจึงดำลงไปพักอยู่ที่บาดาลในถ้ำของตน นายอุหมงปลาออกกลองอวน พบตะของพระศิลป์ศาสตร์นำไปถวายท้าวรัตซึ่ง นางเกษนีเศร้าโศกมาก เพราะเข้าใจว่าโอรสสิ้นชีพแล้ว แต่นกแก้วทูลว่าพระศิลป์ศาสตร์อยู่ในท้องกุมภีไม่มีอันตราย ท้าวรัตซึ่งจึงเอากะบองดีน้ำ พญากุมภีจึงผุดขึ้น สำรอกศิลป์ศาสตร์ออกมา

ตอนกลับเมือง

- ต่อมาศิลป์ศาสตร์หนีออกจากสีพีอีก ได้เรียนวิชากับ ฤาษีสุมเมธ แล้วเดินทางไปหานางปราสาททอง ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
- ฝ่ายนางปราสาททองคิดถึงศิลป์ศาสตร์ ร้องไห้อาลัยจนหมดสติ ศิลป์ศาสตร์กลับถึงเมืองจึงนำไปให้ฤาษีชุบชีวิตให้ ศิลป์ศาสตร์และนางปราสาททองลาฤาษีกลับเมือง โดยขี่ช้างเหาะไป ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี (ช) ตัวเอกกลับบ้าน (↓) ตัวเอกเหาะไป (G¹)

๓.๒.๔ การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๒ ของวรรณกรรมนิทานภาคใต้

๑. ตอนได้นาง	α	ความเป็นมาของตัวละคร
	\uparrow	ตัวเอกออกเดินทางจากบ้าน
	W	การแต่งงาน

พฤติกรรม α ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น พบพฤติกรรมนี้ในนิทานทุกเรื่อง เพราะนิทานจะต้องกล่าวถึงภูมิหลังของตัวละครเสมอ ก่อนที่จะมีเรื่องราวต่างๆต่อไป บางเรื่องอาจมีการกล่าวถึงความเป็นมาของตัวละครยาวนานกว่าเรื่องอื่น เพราะได้กล่าวถึงเมืองของตัวเอกและเมืองของนาง เช่น เรื่องสุวรรณสิน

พฤติกรรม \uparrow ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๔ เรื่อง ที่พฤติกรรมนี้เกิดขึ้นต่อจาก การกล่าวถึงความเป็นมาของตัวละครยกเว้น เรื่องสุวรรณหงส์ ที่พฤติกรรมนี้เกิดขึ้นหลังจากพฤติกรรม F ตัวเอกได้ของวิเศษ ตัวเอกอาจเดินทางไปเที่ยวป่า แล้วจึงได้พบกับนาง เช่น เรื่องการะเกต จึงเกิดพฤติกรรม W การแต่งงาน เป็นลำดับต่อมา

พฤติกรรม W การแต่งงาน พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๔ เรื่อง ยกเว้นเรื่องโสหน้อยคำกาพย์มักพบพฤติกรรมนี้ หลังจากที่ตัวเอกออกเดินทางจากบ้าน เช่น เรื่องการะเกต ขณะที่พระการะเกตออกประพาสป่าได้พบนางมะลิทองเล่นน้ำอยู่ เมื่อนางมะลิทองกลับถึงเมือง พระการะเกตจึงแอบตามหานางเข้าไปในปราสาท และได้นางเป็นชายา (Wก)

๒. ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

\uparrow	ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
A	พฤติกรรมของตัวโกง
A	พฤติกรรมของตัวโกง

พฤติกรรม \uparrow ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๒ เรื่อง คือ เรื่องสุวรรณสิน และศิลป์ศาสตร์ เมื่อตัวเอกได้นางแล้วก็จะเดินทางอีกครั้ง เช่น เรื่องศิลป์ศาสตร์ ลักลอบได้นางปราสาททองแล้ว ต่อมาพระศิลป์ศาสตร์ก็ล่านางปราสาททองกลับเมืองสี่พี่ของตน จะเห็นว่าพฤติกรรมนี้แสดงถึงการเคลื่อนที่ของตัวเอกจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง

พฤติกรรม A พฤติกรรมของตัวโกง พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๓ เรื่องด้วยกัน คือ เรื่องสุวรรณสิน สุวรรณหงส์ และโสหน้อยคำกาพย์ จะเห็นว่าในตอนนี้นพบพฤติกรรมตัวโกงติดต่อกัน

๒ ครั้ง ถึงสองเรื่อง แต่อย่างไรก็ตามตัวโง่ที่พบนั้นจะเป็นคนคนเดียวกัน เช่น เรื่องสุวรรณหงส์ พุทธกรรมแรกยักษ์สุนทรี่ปลอมเป็นหญิงชรา แล้วเนรมิตท้องฟ้าให้มีตครึ้ม เมื่อจับนางเกศสุริยง ชายาของพระสุวรรณหงส์ทิ้งลงน้ำ นางก็ปลอมตัวเป็นนางเกศสุริยงแทน ทำให้พระสุวรรณหงส์ เข้าใจผิดพานางยักษ์แปลงเข้าเมือง

๓. ตอนกลับเมือง	↑	ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
	W	การแต่งงาน
	ช	ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี
	↑	ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
	↓	ตัวเอกกลับบ้าน

พุทธิกรรม ↑ ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) พบพุทธิกรรมนี้ในนิทาน ๓ เรื่อง คือ เรื่องสุวรรณสิน สุวรรณหงส์ และศิลปศาสตร์ แม้ว่าจะเป็นตอนท้ายของเรื่อง แต่ตัวเอกจะเดินทางอีกเพราะภารกิจยังไม่เสร็จสิ้น เช่น เรื่องสุวรรณศิลป์ออกตามหานางเกศสุริยาที่ถูกยักษ์ลักพาไป ซึ่งการเดินทางนี้อาจทำให้ตัวเอกได้นางอีกครั้ง

พุทธิกรรม W การแต่งงาน พบพุทธิกรรมนี้ในนิทาน ๓ เรื่อง คือ เรื่องสุวรรณสิน สุวรรณหงส์ และโสณน้อยคำกาพย์ พุทธิกรรมนี้เกิดขึ้นต่อจากที่ตัวเอกออกเดินทางจากบ้าน ตัวเอกมักจะได้นางอีก เช่น เรื่องสุวรรณหงส์ ระหว่างทางที่พระสุวรรณหงส์ประพาสป่าได้พบพระมาตุลีแปลงเป็นกวางทองล่อพระสุวรรณหงส์ให้ตามไปถึงเมืองรัตนางจนได้พบกันนางอรพินท์ และได้นางเป็นชายาในที่สุด

พุทธิกรรม ช ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี พบในนิทาน ๒ เรื่องคือ เรื่องสุวรรณหงส์ และเรื่องศิลปศาสตร์ เมื่อตัวเอกเดินทางอีกครั้ง ตัวเอกอาจได้นางก่อน แล้วจึงไปเรียนวิชากับพระฤาษี เช่น เรื่องสุวรรณหงส์ หรือออกเดินทางจากที่หนึ่งมา แล้วมาเรียนวิชากับพระฤาษีทันที เช่น เรื่องศิลปศาสตร์ เมื่อพระศิลปศาสตร์หนีออกจากเมืองสีพีก็ได้ไปเรียนวิชากับพระฤาษีสุเมธ

พุทธิกรรม ↑ ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) พบในนิทาน ๒ เรื่องคือ เรื่องสุวรรณหงส์ และเรื่องศิลปศาสตร์ เมื่อตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษีจบแล้ว ก็จะออกเดินทางอีกครั้ง อาจได้นางอีก แล้วได้ต่อสู้กับตัวโง่ก่อนที่จะเดินทางกลับเมือง เช่น เรื่องพระสุวรรณหงส์ เมื่อพระสุวรรณหงส์เรียนวิชากับพระฤาษีสำเร็จแล้วก็ลาพระฤาษีเดินทางไปหานางสุพันธุลิกา เพราะได้ฟังเพลงขับขมโฉมนาง แล้วลักลอบเข้าหานางจนได้นางเป็นชายา จากนั้นได้สู้รบกับยักษ์รามสุรคู่มั่นของนาง

พฤติกรรม ↓ ตัวเอกกลับบ้าน พบในนิทาน ๒ เรื่อง คือ เรื่องสุวรรณหงส์ และศิลปะศาสตร์ เมื่อเรื่องราวต่างๆ คลี่คลาย ตัวเอกก็มักเดินทางกลับบ้านเมืองของตน

๓.๖.๕ โครงเรื่องแบบที่ ๓ เรื่องเริ่มที่ตัวละครมีภรรยาแล้ว มีทั้งหมด ๔ เรื่อง คือ พระแสงสุริฉาย สุพรรณรังสี อำไพราช และพระวรรณตรง แบ่งออกได้เป็น ๓ ตอน คือ ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง ตอนผจญภัยครั้งที่สอง และตอนได้ลูก-กลับบ้านเมือง

๑. เรื่องพระแสงสุริฉาย

ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

- | | |
|--|---|
| <ul style="list-style-type: none"> - นางแสงแก้วธิดามารชื่อ วิจิตรราช ได้พระแสงสุริฉาย | <p>ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
การลักลอบเข้าหา (W₀)</p> |
| <ul style="list-style-type: none"> - โอรสเจ้ากรุงโกทรกับนางแสงจันทร์เป็นพระสวามี โดย - เริงสวาทกันอยู่ในปราสาทอย่างลับ ๆ | <p>ตัวโกงได้รับข้อมูลของตัวเอก
(ζ^1)</p> |
| <ul style="list-style-type: none"> - ต่อมาความสว่างรู้ถึงฤทธิกันผู้เป็นอนุชาของนางแสงแก้ว - จึงกราบทูลต่อพระบิดา ท้าววิจิตรราชกริ้วมาก ประราธนา - จะฆ่าชายชู้ของธิดาเสียจึงให้ทหารล้อมปราสาทไว้ | <p>ตัวโกงสั่งฆ่าตัวเอก (A^{13})
ผู้วิเศษได้ให้ความช่วยเหลือเมื่อ
ได้รับการร้องขอ (F^0) (หรือ
การพาตัวเอกไปยังจุดหมาย G)
ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)</p> |
| <ul style="list-style-type: none"> - ฝ่ายพระแสงสุริฉายรำลึกถึงช่างคู่บารมี ช่างเหาะมาช่วย - โดยพาพระแสงสุริฉายและนางแสงแก้วหนีไป | <p>ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง H
ตัวเอกชนะตัวโกง I</p> |
| <ul style="list-style-type: none"> - ฝ่ายฤทธิกันเข้าค้นปราสาทไม่พบ จึงออกติดตามมาทัน - เกิดสู้รบกัน พระแสงสุริฉายแผลงศรเป็นภูเขาไฟสูงขวาง - หน้ามารไว้ แล้วนำนางเที่ยวชมป่า | <p>ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง H
ตัวเอกชนะตัวโกง I</p> |

ตอนผจญภัยครั้งที่สอง

- | | |
|--|--|
| <ul style="list-style-type: none"> - ท้าววิจิตรราชตามฤทธิกันมาพบ จึงแผลงศรทำลายภูเขา - ไฟนั้นเสีย แล้วรีบตามมาทันพระแสงสุริฉาย สู้รบกัน - ด้วยอภินิหาร ท้าววิจิตรราชสิ้นพระชนม์ | <p>ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง H
ตัวเอกชนะตัวโกง I</p> |
| <ul style="list-style-type: none"> - ฤทธิกันยอมแพ้แล้วทูลเชิญไปครองเมือง แต่พระแสงสุ - ริฉายกลับยกเมืองให้ฤทธิกันครอง จัดการศพท้าววิจิต - ราชแล้ว พระแสงสุริฉายนำนางแสงแก้วกลับบ้านเมืองของ - ตน | <p>ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)</p> |
| <ul style="list-style-type: none"> - ระหว่างทางได้แวะสำนักพระดาบสผู้เป็นอาจารย์ | <p>นำ เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน</p> |

นางอุบลวรรณซึ่งเป็นชายาอีกองค์หนึ่ง เป็นลูกพระดาบสเดินทางกลับเมือง ถึงเมืองแล้วนางแสงแก้วนิรมิต ตกแต่งเมืองขึ้นใหม่

ก็ได้ภรรยา (Wk^2)
ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)

ตอนได้ลูก-กลับเมือง

- ต่อมาพระแสงสุริยาฉายนำไพร่พลไปเยี่ยมพระอัยกา เมื่อถึงเมืองพระอัยกาแล้วพักพลอยู่นอกเมือง ส่งสาส์นไปทูลให้ทรงทราบ เมื่อพระอัยกาได้รับสาส์นทั้งโศกและดีพระทัยระคนกัน เพราะขาดสัมพันธ์กันมานาน แต่โอรสทั้งหกกลับไม่เชื่อว่าเป็นพระญาติวงศ์ เข้าใจว่าเป็นกลของข้าศึก จึงให้พระบิดาตอบปฏิเสธ ไม่ยอมต้อนรับและทำรบ จนเกิดสงครามระหว่างกัน โอรสทั้งหกสิ้นชีพในสนามรบ

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(\uparrow)
ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

๒. เรื่องสุพรรณรังสี

ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

- ท้าวมหาจักรให้จักรนารายณ์ผู้เป็นโอรสจัดทัพติดตามชิงตัวพระธิดาซึ่งพระพรณรังสีลักพาไปค้างแรมอยู่บนเขาอกเมือง
- ท้าวยักษ์กับพระพรณรังสีต่อสู้กัน พระพรณรังสีมีอำมรงค์วิเศษสำหรับอธิษฐานสิ่งที่ปรารถนาเพื่อช่วยในการต่อสู้ ผลการรบฝ่ายยักษ์แพ้ พระยาครุฑพาหนะของจักรนารายณ์ถูกฆ่าตาย ทำให้ท้าวมหาจักรเดือดดาลมาก เกณฑ์หัวเมืองขึ้นแล้วคุมทัพออกรบเอง แต่พ่ายแพ้กลับมา
- จึงคิดการใหม่โดยให้จักรนารายณ์กับไวราบแปลงตนเป็นแมลงวันเกาะท้ายรถทรงของพระพรณรังสีตอนเสด็จกลับเมือง เมื่อถึงกลางทางหยุดค้างแรม จักรนารายณ์และไวราบกลับเป็นยักษ์สะกดมนตรีให้พระพรณรังสีและพี่เลี้ยงหลับ แล้วเข้าหมายจะปลงพระชนม์ แต่ทำการไม่สำเร็จ ได้แต่ฆ่าเฉพาะพี่เลี้ยง แล้วนำธิดาเจ้ากรุงมารกลับเมือง ท้าวมหาจักรกริ้วพระธิดามากที่ปลงใจกับมนุษย์ จึงกำหนดให้ประหารชีวิตในวันรุ่งขึ้น

ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
การลักลอบเข้าหา (Wk)
ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

ตัวโกงสะกดให้ตัวเอกหลับ
(A^{21})

ตอนผจญภัยครั้งที่สอง

- พระพรณรังสีตื่นขึ้นไม่เห็นนางก็เสียพระทัย นกสาริกา ตัวโง่งต้องการภรรยาของตัวเอง (A^{16.1})
ซึ่งตามเสด็จด้วย และบินหนีไปต้อนยักษ์เข้าสะกดมนตร์ ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
ทูลว่า ยักษ์มาลักไปอีก พระองค์จึงให้นกสาริกาเข้าไป สืบข่าวได้ความจริงเรื่องวันประหารนาง พระพรณรังสี (↑)
จึงเสด็จเข้าไปในเมืองยักษ์แย่งตัวนางได้มาอีก โดย เนมิตให้ไฟไหม้บ้านเมือง ปราสาทราชวัง ขณะที่ผู้คน วุ่นวายอยู่กับการดับเพลิง พระองค์ก็เสด็จลอดเข้าไปหา นาง ก่อนพานางหนีได้ให้นางกราบทูลลานาง สุนนที่ผู้ เป็นมารดา

ตอนได้ลูก-กลับเมือง

- ฝ่ายท้าวมหาจักร เมื่อเสียทีแก่มนุษย์เป็นครั้งที่สองก็ให้ ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
เสียพระทัยยิ่งขึ้น ทั้งเจ็บ ทั้งแค้น จึงฆ่าตัวตายโดย (↑)
กระโดดเข้ากองเพลิง เมื่อพระพรณรังสีนำนางออก นอกเมืองได้แล้ว ทรงนิรมิตให้ฝนทำแก้วตกลงมาดับไฟ แล้วนำนางเดินทางชมธรรมชาติมาด้วยความ เพลิดเพลิน

๓. เรื่องอำไพยราช

ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

- มีเมืองหนึ่งชื่อเหมราช ท้าวอำไพยราชผู้เป็นเจ้าของมี ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
ชายา ๓ องค์ คือ สุวรรณอัมพร สร้อยสุวรรณ และ เกสร สำหรับนางเกสรนั้นจุดจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เกิด ในดอกบัว มีกลิ่นกายหอม ชายาทั้งสามทรงครรภ์อ่อนๆ วันหนึ่งเกสรชวนสร้อยสุวรรณทูลลานางสุวรรณอัมพร ชายาองค์ใหญ่จะไปประพาสอุทยาน แต่ไม่ได้รับอนุญาต เพราะกำลังทรงครรภ์ นางเกสรเสียใจสลบไป ท้าว อำไพยราชทรงทราบเรื่องคิดว่านางสิ้นชีพจึงหมดสติไป ด้วย ฝ่ายนางสุวรรณอัมพรและสร้อยสุวรรณเข้าใจว่า พระสวามีสิ้นพระชนม์ก็ร่ำไห้สลบไปอีก เหล่าสนมกำนัล ซึ่งเห็นเหตุการณ์และรู้ข่าวต่างคร่ำครวญสลบไปหมดสิ้น ทั้งปราสาท

- กล่าวถึงท้าวปักยี อยู่บนเขาเนาวรัตน์พร้อมด้วยนางปักยีซึ่งมีครรภ์อ่อนๆ นางปักยีอยากกินมนุษย์ ท้าวปักยีต้องออกไปหามาให้กินทุกวัน วันหนึ่งบินมาถึงเมืองเหมราช หอมกลิ่นเนื้อนางก็แปลกใจ มองเข้าไปในปราสาทไม่เห็นใคร จึงทลายเข้าไปในปราสาทชั้นใน เห็นผู้คนสลบกันหมด จึงคิดจะกินให้สำราญใจ แต่เทวดาเข้าดลใจทำให้รู้สึกนึกสงสาร เพียงแต่จับเอาตัวนางเกสรและนางสร้อยสุวรรณาไป

ตัวโง่งต้องการภรรยาของตัวเอง
(A^{16.1})
- **ตอนผจญภัยครั้งที่สอง**
 - ฝ่ายท้าวอำไพยราช นางสุวรรณอัมพา และสนมกำนัลซึ่งสลบอยู่ พระเสื้อเมืองสงสารจึงช่วยเหลือให้ฟื้นคืนมา ท้าวอำไพยราชพบว่าสองนางหายไป จึงคิดจะออกติดตาม นาวสุวรรณอัมพรจะตามเสด็จด้วย ท้าวอำไพยราชไม่ยอม ให้นางประสูติเสียก่อนจึงจะไปได้ แล้วได้มอบหมายให้พญาม้าออกสืบข่าวนางทั้งสองล่องหน้า

ตัวเองออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)
 - **ตอนได้ลูก-กลับเมือง**
 - กล่าวถึงนางปักยีคลอดบุตรเป็นชาย มีปีกหางเหมือนแม่ แต่ตัวและหน้าตาเป็นยักษ์ จึงให้นามว่า “อินทักษ์” มีนิสัยหยาบคาย มีกระบองอันทรงอิทธิฤทธิ์เป็นอาวุธ วันหนึ่งนางสร้อยสุวรรณาอยากออกชมป่า ท้าวปักยีพร้อมภรรยาและอินทักษ์จึงพาไป พญาม้ามาพบเข้าจึงกลับไปทูลท้าวอำไพยราช ในตอนนี้ทางเมืองเหมราชนางสุวรรณอัมพรประสูติโอรสมีบุญญาธิการมาก พระอินทร์ได้ลงมาประทานพระขรรค์และอำมรงค์ให้พระกุมาร และประทานนามว่า แสงอัมพร

ผู้วิเศษช่วยเหลือลูกตัวเอง
(D¹²)
 - ท้าวอำไพยราชทรงทราบข่าวจากพญาม้า ออกติดตามมาพบนางสร้อยสุวรรณากับพวกท้าวปักยี จึงสะกดมนตร์ให้หลับ แล้วนำเอานางสร้อยสุวรรณาออกมา เมื่อท้าวปักยีตื่นขึ้นได้สู้รบกับพญาม้าและท้าวอำไพยราช

ตัวเองออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)
ตัวเองต่อสู้กับตัวโง่ง (H)
 - ท้าวปักยีและภรรยาถูกฆ่าตาย ส่วนอินทักษ์ นางสร้อยสุวรรณาทูลขอชีวิตไว้ จากนั้นทั้งหมดออกติดตามนางเกสรต่อไป

ตัวเองชนะตัวโง่ง (I)
ตัวเองยกโทษให้ตัวโง่ง หรือคนที่ปลอมเป็นตัวเอก (Uneg)

๔. เรื่องพระวรรณนคร

ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

- กล่าวถึงวรรณนครเมื่อคราวตามมารดาได้ภรรยาเป็นยักษ์ เมื่อกลับมาเมืองบิดาโกรธใหญ่ว่าไปได้เมียเป็นยักษ์ เตียวพวกยักษ์จะตามมาราวิแล้วจะเกิดการรบครั้งใหญ่ขึ้น แต่วรรณบอกว่าเป็นไรจะพานางยักษ์หนีไปเอง และให้บิดาเป่ามนตร์ให้ตน และประลองฝีมือกับบิดา
 - กล่าวถึงช่างฝ่ายพวกยักษ์กุมภกรรณ เมื่อไม่เห็นนางยักษ์ ซึ่งเป็นลูกสาวชื่อ สุวรรณกลืนก็ตกใจพากันหาก็ไม่เจอ จึงเตรียมไพร่พลเพื่อจะออกติดตามถ้าเจอแล้วจะฆ่าผู้นั้นที่พานางยักษ์หนีไป จึงส่งลูกชายออกตามหา เดินทางในป่าเสียงดังโครมครามสนั่นไปทั่วป่า พระวรรณเมื่อได้ยินเสียงนั้นก็รู้ทันทีว่าพวกยักษ์ยกพวกมาจึงรีบขอลาพ่อไป บิดาจึงให้มนต์คาถาเพื่อป้องกันตัว
 - แต่ยังไม่ทันจะจากไปก็พอดีพวกยักษ์มาถึง เกิดการต่อสู้กันใหญ่ ฝ่ายยักษ์ตายไปหลาย
 - ฝ่ายกุมภกรรณ ฤทธิ์กรรมเห็นไม่ได้รับการจึงกลับไปหาบิดาของตน บิดาจึงจัดกองทัพไปใหม่ และต่อสู้กันจนฝ่ายยักษ์แพ้อีก
 - พวกยักษ์โมโหมากจึงขึ้นไปหาเทวดาว่าวรรณเป็นลูกใคร ทำไมจึงเก่งนัก พอรู้ว่าเป็นลูกใครจึงแปลงตัวเป็นพ่อของวรรณ และเรียกวรรณมาสั่งให้ไปหายักษ์ฤทธิ์กรรม แต่วรรณไม่เชื่อใจ จึงลองประลองฝีมือกับฝ่ายกุมภกรรณตายไป
- ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
การลักลอบเข้าหา (พก)
- ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)
- ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- ตัวโกงปลอมเป็นตัวเอกหรือปลอมเป็นอย่างอื่นเพื่อหลอกลวงตัวเอก (A^12)
ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

ตอนผจญภัยครั้งที่สอง

- ในที่สุดกุมภกรรณก็ตาย เมื่อตายแล้วนางสุวรรณกลืนก็พาวรรณกลับมาเมืองตน เพื่อไปหาแม่ของนาง
 - นางกุศมาลาแม่ของสุวรรณกลืนให้วรรณปกครองบ้านเมือง แต่วรรณขอตัวไปหามารดาที่ยังอยู่ในป่าซึ่งตามหามา ๓ ปีแล้ว เมื่อออกเดินทางก็ไปเจอแม่และพี่สาวชื่อวรรณขที่ป่าหิมพานต์ เมื่อพบแล้วก็ได้อยู่กับมารดาและพี่สาว
- ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)
- ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)

- อยู่มาวันหนึ่งก็คิดถึงแม่เสีย จึงสามารถตาและพี่สาวออกเดินทางเพื่อจะกลับไปหาเมีย ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
- ระหว่างเดินทางก็ผ่านเมืองสมุทรจึงได้ลูกสาวเมืองสมุทรชื่อสุดซาเป็นเมีย เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (Wn^2)
- อยู่ได้ไม่นานก็ลาอีก เจ้าเมืองสมุทรให้พานางสุดซาไปด้วย ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)

ตอนได้ลูก-กลับเมือง

- เมื่อถึงเมืองยักษ์แล้วก็เข้าไปหานางกุศมาลาแม่ยาย และนางสุวรรณกลั่นเมียรักพร้อมทั้งนางสุดซา พบพบเมียแล้วก็จะนำเมียทั้งสองไปไหว้แม่ของตนคือนางสุภัทราที่เมืองคิมหันต์ ตัวเอกกลับบ้าน (↓)
- จากนั้นก็จะไปหาบิดาเพื่อให้มาปกครองเมืองกับแม่ และเล่าความจริงให้บิดาฟังว่าแม่อยู่กับพี่สาวสร้างเมืองกันเอง ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
- บิดาได้ฟังดังนั้นก็สงสาร เพราะตนเองเป็นคนขี้ไต้ ภรรยาออกจากวังด้วยความหุเบาไปเชื่อนางสิริมาผู้เป็นเมียน้อยเกลี้ยกล่อม จึงสั่งให้พระวรรณตรกลับไปหามารดา ก่อน ถ้าตนเองไปได้จะตามไป ความโชคร้ายหรือความขาดแคลนนั้นหมดไป (K)

๓.๒.๖ การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๓ ของวรรณกรรมนิทานภาคใต้

๑. ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง	α	ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น
	Wn	การลักลอบเข้าหา
	A	พฤติกรรมของตัวโกง
	F	ตัวเอกได้ของวิเศษ
	↑	ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
	H	ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง
	I	ตัวเอกชนะตัวโกง
	A	พฤติกรรมของตัวโกง

พฤติกรรม α ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น พบพฤติกรรมนี้ในนิทานทุกเรื่อง เพราะเป็นการเกริ่นนำให้ทราบถึงภูมิหลังของตัวละครต่างๆ เช่น เรื่องพระสุริยฉาย กล่าวถึงเหตุการณ์ที่พระแสงสุริยฉายลักลอบได้นางแสงแก้วเป็นชายา

พฤติกรรม Wk การลักลอบเข้าหา พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๓ เรื่องคือ เรื่องพระแสงสุริยฉาย สุพรรณรังสี และพระวรรณทร

พฤติกรรม A พฤติกรรมของตัวโกง พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๒ เรื่อง คือ เรื่องพระแสงสุริยฉายและเรื่องอำไพยราช ตัวโกงจะกลั่นแกล้งตัวเอก หรืออาจต้องการภรรยาของตัวเอก เช่น เรื่อง อำไพยราช กล่าวถึงนางปักษีที่กำลังมีครรภ์อ่อน อยากกินเนื้อมนุษย์ ทำให้ท้าวปักษีสามีของนางต้องหาเนื้อมนุษย์มานางกิน วันหนึ่งก็ได้ไปพบกับชายาทั้งสองของท้าวอำไพยราช จึงจับเอาตัวนางไป

พฤติกรรม F ตัวเอกได้ของวิเศษ พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๒ เรื่อง คือ เรื่องพระแสงสุริยฉาย และพระวรรณทร เมื่อตัวเอกกำลังเผชิญกับอันตรายเพราะถูกตัวโกงคุกคาม ก็จะทำให้ระลึกถึงของวิเศษที่ตนมีอยู่ และได้้นำออกมาใช้ เช่น เรื่องพระแสงสุริยฉาย ขณะที่พระแสงสุริยฉายจะถูกฆ่าก็ระลึกถึงช้างคู่บุญบารมีให้มาช่วย ทั้งนี้ช้างถือว่าเป็นของวิเศษอย่างหนึ่ง

พฤติกรรม ↑ ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๒ เรื่อง คือ เรื่องพระแสงสุริยฉายและพระวรรณทร เมื่อตัวเอกได้ใช้ของวิเศษมาช่วยแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ ตัวเอกก็จะออกเดินทางเพื่อหนีตัวโกง นั่นก็คือมีการเคลื่อนที่จากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง

พฤติกรรม H - I ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง และตัวเอกได้รับชัยชนะ พบในนิทาน ๓ เรื่อง คือ เรื่องพระแสงสุริยฉาย สุพรรณรังสี และพระวรรณทร ขณะที่ตัวเอกออกเดินทางเพื่อหนีตัวโกง ก็อาจจะมาพบกับตัวโกงจึงเกิดการต่อสู้กัน แต่ในที่สุดตัวเอกก็จะได้รับชัยชนะ เช่น เรื่องพระวรรณทร เมื่อพระวรรณทรรู้ว่าพวกยักษ์ยกทัพมาก็รีบหนีออกจากเมืองทันที แต่ก็พอดีกับพวกยักษ์มาถึงเสียก่อน จึงเกิดการสู้รบกันขึ้น

พฤติกรรม A พฤติกรรมของตัวโกง พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๒ เรื่องคือ เรื่องสุพรรณรังสี และพระวรรณทร ตัวเอกได้พบกับตัวโกงอีก หลังจากที่ได้อุตู้กันแล้วตัวโกงแพ้ ตัวโกงอาจใช้วิธีการใหม่เพื่อเอาชนะตัวเอก เช่น เรื่องสุพรรณรังสี หลังจากที่พระยาครุฑพาหนะของจักรนารายณ์ถูกฆ่าตาย ท้าวมหาจักรโอรธมาก จึงให้จักรนารายณ์กับไวราบแปลงตัวเป็นแมลงวันเกาะท้าวรณทรงของพระพรณรังสี และเข้าสะกดมนต์ให้พระพรณรังสีและพี่เลี้ยงหลับเพื่อจะลอบปลงพระชนม์

๒. ตอนผจญภัยครั้งที่สอง ↑ ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
Wk² เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา

พฤติกรรม \uparrow ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) พบพฤติกรรมนี้ในนิทานทั้ง ๔ เรื่อง ตัวเอกจะออกเดินทางอีกครั้งจนทำให้ได้พบกับนางอีก

พฤติกรรม Wk^2 เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๒ เรื่อง คือ พระแสงสุริยฉาย พระวรรณ ในระหว่างการเดินทางตัวเอกอาจได้ภรรยาอีกคน เช่น เรื่องพระแสงสุริยฉาย ระหว่างเดินทาง พระแสงสุริยฉายได้แวะหยุดพักกับพระฤๅษี ทำให้ได้นางอุบลวรรณาสาวของพระฤๅษีเป็นชายาอีกคน

๓. ตอนได้ลูก-กลับเมือง	\uparrow	ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
	H	ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง
	I	ตัวเอกชนะตัวโกง

พฤติกรรม \uparrow ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) พบพฤติกรรมนี้ในนิทานทั้ง ๔ เรื่อง การที่ตัวเอกออกเดินทางอีกครั้ง อาจทำให้ได้สู้รบกับตัวโกงอีก

พฤติกรรม H - I ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง และตัวเอกชนะตัวโกง พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๒ เรื่อง คือ เรื่องพระแสงสุริยฉาย และอำไพยราช ในตอนนี้ปมปัญหายังไม่หมดไป ทำให้ตัวเอกต้องต่อสู้กับตัวโกงอีก เช่น เรื่องอำไพยราช พระอำไพยราชเมื่อรู้ว่าใครคือผู้ลักพาชายาทั้งสองไป ก็เกิดการสู้รบกันจนได้รับชัยชนะในที่สุด

สรุป

เราอาจสรุปโครงสร้างของวรรณกรรมนิทานภาคใต้ได้ ๓ แบบตามประเภทของโครงเรื่องได้ ดังนี้

๑. โครงสร้างแบบที่ ๑ ของวรรณกรรมนิทานภาคใต้ นำมาเขียนเป็นสูตรโครงสร้างหลักได้ ดังนี้

α A \uparrow D D M N W F \uparrow ข Wk H I \downarrow

โครงสร้างแบบนี้เป็นโครงสร้างวรรณกรรมนิทานภาคใต้ที่มีเนื้อเรื่องจัดอยู่ในโครงเรื่องแบบที่ ๑ เรื่องเริ่มที่ตอนวัยเด็ก จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมหลักที่พบในโครงเรื่องแบบที่ ๑ นี้ในตอนต้นตัวเอกจะพบกับตัวโกงที่ทำให้ตัวเอกต้องออกเดินทางจากบ้าน ได้พบกับผู้ช่วยเหลือจนกระทั่งมาได้นาง แต่การได้นางนั้นตัวเอกมักจะต้องแสดงความสามารถให้เป็นที่ประจักษ์เสียก่อน แล้วจึงจะได้นาง จากนั้นจึงออกเดินทางต่อไป อาจจะไปเรียนวิชากับพระฤๅษี แล้วได้นาง

อีกครั้งด้วยการลกลอบเข้าหาทำให้ต้องสู้รบกับตัวโกงในตอนท้าย เมื่อได้รับชัยชนะแล้วจึงเดินทางกลับเมือง

๒. โครงสร้างแบบที่ ๒ ของวรรณกรรมนิทานภาคใต้ นำมาเขียนเป็นสูตรโครงสร้างหลักได้ ดังนี้

$$\alpha \quad \uparrow \quad W \quad \uparrow \quad A \quad A \quad \uparrow \quad W \quad \text{ช} \quad \uparrow \quad \downarrow$$

โครงสร้างแบบนี้เป็นโครงสร้างวรรณกรรมนิทานภาคใต้ที่มีเนื้อเรื่องจัดอยู่ในโครงเรื่องแบบที่ ๒ เรื่องเริ่มที่ตอนวัยหนุ่ม จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์หลักของโครงเรื่องแบบที่ ๒ นี้ตัวเอกจะเดินทางหลายครั้ง ซึ่งทำให้ได้พบกับนางที่รัก และในขณะเดียวกันก็ได้พบกับตัวโกงด้วย และโดยเฉพาะในตอนท้ายของเรื่อง เห็นได้ว่าตัวเอกได้ไปเรียนวิชากับพระฤๅษีก่อนที่จะเดินทางกลับเมือง

๓. โครงสร้างแบบที่ ๓ ของวรรณกรรมนิทานภาคใต้ นำมาเขียนเป็นสูตรโครงสร้างหลักได้ ดังนี้

$$\alpha \quad Wn \quad A \quad F \quad \uparrow \quad H \quad I \quad A \quad \uparrow \quad Wn^2 \quad \uparrow \quad H \quad I$$

โครงสร้างแบบนี้เป็นโครงสร้างวรรณกรรมนิทานภาคใต้ที่มีเนื้อเรื่องจัดอยู่ในโครงเรื่องแบบที่ ๓ เรื่องเริ่มที่ตอนตัวเอกมีภรรยาอยู่แล้ว จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์หลักที่พบในโครงเรื่องแบบที่ ๓ นี้ ตัวเอกจะได้พบกับตัวโกง และได้ต่อสู้กับตัวโกงถึง ๒ ครั้ง โดยเฉพาะการต่อสู้ครั้งที่ ๒ จะเป็นการต่อสู้ในช่วงที่ตัวเอกกลับเมือง แสดงให้เห็นว่าในโครงเรื่องแบบที่ ๓ นี้ ตัวเอกต้องเผชิญอุปสรรคตั้งแต่ตอนต้นเรื่องจนถึงตอนจบเรื่อง

๓.๓ วรรณกรรมนิทานภาคเหนือ

วรรณกรรมนิทานของภาคเหนือที่นำมาศึกษามีทั้งหมด ๑๔ เรื่อง คือ หงส์หิน นางผมหอม ปลาตะเพียนทอง บัวระวงศ์หงส์อำมาตย์ สุวรรณเมกษะหมาขนคำ กำกาดำ เจ้าสุวัตรวรรณพราหม เจ้าแสงเมืองหลงถ้ำ สุวรรณหอยสังข์ ชิวหาลิ้นคำ ช้างงาเดียว วงศ์สวรรค์ จันตะมา แบ่งออกเป็น ๒ โครงเรื่อง คือ

๓.๓.๑ โครงเรื่องแบบที่ ๑ เรื่องเริ่มต้นที่ตัวละครในวัยเด็ก มีทั้งหมด ๗ เรื่อง คือ หงส์หิน ช้างโพงนางผมหอม ปลาตะเพียนทอง บัวระวงศ์หงส์อำมาตย์ สุวรรณเมกษะหมาขนคำ และ กำกาดำ แบ่งออกได้เป็น ๓ ตอน คือ ตอนวัยเด็ก ตอนได้นาง และตอนกลับเมือง

๑. เรื่องหงส์หิน

ตอนวัยเด็ก

- ที่เมืองพาราณสี พระมารดาของเจ้าเมืองถูกยักษ์ลักไป ความเป็นมาของตัวละคร
เจ้าเมืองนี้มีภรรยาเจ็ดคนทุกคนต่างก็ตั้งครรภ์ ต่อมาทก เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
นางที่เป็นเมียน้อยก็คลอดบุตรเป็นชายทั้งหมด ส่วนเมีย
หลวงยังไม่คลอดบุตร พญาพาราณสีให้โหรทำนายบุตรใน
ครรภ์ โหรทำนายว่าพระโพธิสัตว์มาเกิด
- เมียน้อยทั้งหกจึงอิจฉาเมียหลวงที่จะมีบุตรเป็นพระ การอิจฉาริษยา (α)
โพธิสัตว์ จึงร่วมมือกันกลั่นแกล้ง เมื่อนางวิมาลาซึ่งเป็น ตัวโกงนำตัวเองไปฝังที่โคนต้น
เมียหลวงคลอดบุตรชายนั้น ทกนางก็เอาเด็กทิ้งไปได้ฤณ ไม้ (A^{20})
ปราสาท และเอาหมามาเปลี่ยนแทน ตัวโกงลับเปลี่ยนลูกของตัวเอง
(A^{26})
- พระอินทร์จึงมารับบุตรของนางวิมาลาไปเลี้ยงไว้บน พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
สวรรค์ (D)
- ท้าวพาราณสีโกรธนางวิมาลามากมีรับสั่งในขับไล่ นาง ตัวโกงขับไล่ตัวเอง (A^9)
นางวิมาลาได้ไปอาศัยอยู่กับตายายที่สวนแห่งหนึ่ง
- ส่วนพระโพธิสัตว์ที่อยู่บนสวรรค์ขอลงมาหาแม่ พระอินทร์ ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
จึงเสกหงส์ทำจากหินให้เป็นพาหนะ พร้อมทั้งมอบดาบ
กัญชุยให้เป็นอาวุธ
- แล้วกุมารก็ลงมาหาแม่ในสวนของตายาย ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
ตัวเอกเหาะไป (G^1)

ตอนได้นาง

- ในเมืองนี้มียักษ์กินคนมาอยู่ตรงทางแห่งหนึ่ง ถ้าครบเจ็ด วันยักษ์จะมากินคนครั้งหนึ่ง วันหนึ่งเป็นวันกำหนดยักษ์จะมา เจ้ากุมารน้อยกับทกกุมารเล่นสบบ้ากันแล้ว ทกกุมารก็ห้ามเจ้ากุมารน้อยว่าอย่าเพิ่งกลับไปจะถูกยักษ์กิน
 - เจ้ากุมารน้อยก็ไม่ฟัง ซีนกลับไปและได้ฆ่ายักษ์ตาย ทกกุมารก็ให้ค่าจ้างแก่เจ้ากุมารน้อย เพื่อรับสมอ้างว่าพวกตนฆ่ายักษ์ตายเอง ท้าวพราณสีจึงจัดงานทำขวัญกุมารทั้งหก แล้วก็ให้ไปตามหาย่าซึ่งถูกยักษ์ลักไป ทกกุมารจึงไปจ้างเจ้ากุมารน้อยให้ไปตามย่าให้
 - เจ้ากุมารน้อยก็ขี่หงส์หินไปถึงเมืองยักษ์แห่งหนึ่ง พญายักษ์ชื่อวัสสะวโรรู้ว่ากุมารเป็นพระโพธิสัตว์จึงยกลูกสาวให้คนหนึ่ง ชื่อนางมุกชวดี
 - แล้วเจ้ากุมารก็ลาไปถึงเมืองกุมภณทัตได้ลูกสาวกุมภณทัตชื่อจุลกันธา (จุลคันธา) อีกคนหนึ่ง
 - กุมารน้อยลาไปเมืองยักษ์อีกเมืองหนึ่ง พญายักษ์ชื่ออาณูมาได้ยกลูกสาวชื่อสะหลีจันตา (ศรีจันทรา) แล้วกุมารน้อยก็ลาไปเมืองที่อยู่ของย่า ได้พ่าย่ามาตามทางได้รับกับยักษ์มากมาย
 - ยักษ์แพเจ้ากุมาร กุมารน้อยก็พ่าย่ามาถึงปราสาทนางศรีจันทรา นางจุลคันธา นางมุกชวดี ตามลำดับ นางทั้งสามอธิษฐานขอให้ปราสาทเหาะตามหงส์หินมาถึงฝั่งน้ำที่ทกกุมารรออยู่ กุมารน้อยก็สั่งให้นางทั้งสามคอยอยู่ยังฝั่งน้ำฝากหนึ่ง ส่วนเจ้ากุมารพ่าย่าไปหาทกกุมาร
 - ทกกุมารจับกุมารน้อยฆ่าเสียแล้วพ่าย่าไปเมืองพราณสี นางทั้งสามก็พาปราสาทเหาะตามหากุมารพบว่านอนตายอยู่ นางทั้งสามจึงโศกเศร้ารำพันถึงเจ้ากุมาร
- การขาด ความขาดแคลน (a)
- ตัวเอกยินยอมที่จะไปเสาะหา (C)
- ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)(↑)
ตัวเอกขี่ (ม้า) ไป เดินทางทางบกหรือทางน้ำ (G²)
เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (Wk²)
- ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)(↑)
เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (Wk²)
- ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)(↑)
เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (Wk²)
ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- ตัวโกงฆ่าตัวเอก (A¹⁴)

ตอนกลับเมือง

- พระอินทร์จึงแปลงกายเป็นพราหมณ์เอายาทิพย์มาชโลม
เจ้ากุมารจนฟื้นขึ้น เจ้ากุมารจึงพานางทั้งสามมาหานาง
วิมาลา ส่วนทางเมืองพาราณสีก็มีงานสมโภชรับขวัญพระ
มารดาของท้าวพาราณสี พระมารดาเล่าเรื่องกุมารที่ซี้
หงส์หินให้ท้าวพาราณสีฟัง
 - ท้าวพาราณสีสั่งข้าราชการไพร่พลชีวิตแม่ลูกสิบสองคน
แล้วแผ่นดินก็สับสนเอาร่างคนทั้งสิบสองนั้น และเชิญนาง
วิมาลา กับนางมุกชวดี จุลคันธา และศรีจันทร์เข้าเมือง
พาราณสี พร้อมทั้งจัดงานอภิเษกเจ้ากุมารกับนางทั้งสาม
เป็นคู่ครองกัน และรับตายายมาอยู่ในวังด้วย
- การชุบชีวิต (K^0)
- ตัวโกงหรือคนที่ปลอมเป็นตัว
เอกถูกลงโทษ (U)
- ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)
- การอภิเษกสมรส และการก้าวสู่
ราชบัลลังก์ (W^{**})

๒. เรื่องข้างโพงนางผมหอม

ตอนวัยเด็ก

- มีเมืองๆ หนึ่งชื่อเมืองสะหลีรัตน (ศรีรัตน) มีเจ้าเมือง
ชื่อท้าวพรหมทัต ท้าวพรหมทัตมีลูกสาวชื่อสีดา เมื่อนาง
สุตาอายุได้ ๑๖ ปีก็ไปเที่ยวชมสวนได้หลงไปในป่าคน
เดียว นางได้ไปกินน้ำที่รอยเท้าข้างซึ่งเป็นปัสสาวะของ
ข้างเชือกหนึ่ง ครั้นนางกลับมาเมืองก็ตั้งครรภคตลอดลูก
เป็นหญิงตั้งชื่อว่านางผมหอม ต่อมานางสีดามีลูกสาวอีก
คนหนึ่งชื่อนางแปงสี นางผมหอมและนางแปงสีก็ถามแม่
ว่านางเป็นลูกของใคร นางสีดาก็เล่าเรื่องให้ฟังและบอกว่า
เป็นลูกของข้าง นางผมหอมกับนางแปงสีจึงไปหาข้าง ข้าง
ให้นางทั้งสองชื่อ นางผมหอมกับนางแปงสีก็อธิษฐานว่า
ถ้าเป็นลูกของข้างโพงจริงก็ขออย่าให้มีอันตราย
- ความเป็นเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(\uparrow)

ตอนโตนาง

- นางแปงสีซึ่งไม่ใช่ลูกของข้างก็ตกข้างตาย ส่วนนางผ
มหอมนั้นข้างพาไปอยู่ในป่าสร้างอุโมงให้อยู่โดยชนกอนหิน
มาก่อ แล้วข้างก็ไปหามนุษย์มาเป็นคนรับใช้ พร้อมทั้งหา
เครื่องใช้มาให้นางมากมาย จนกระทั่งนางผมหอมอายุ
ครบ ๑๖ ปี นางก็อธิษฐานหาคู่ แล้วเอาผมหอมของนางซึ่งมี
กลิ่นหอมมากใส่ในผอบทองลอยน้ำไป
- การเลือกคู่ (Wk^3)

- กล่าวถึงเมืองอีกเมืองหนึ่งชื่อเมืองหล้าหน้า พญาหล้าหน้ามี
โอรสชื่อสิทธิกุมาร เมื่ออายุเจ้าสิทธิกุมารได้ ๑๖ ปี พญา
หล้าหน้าก็ให้หาหญิงสาวมาให้เจ้าสิทธิกุมารเลือกเป็นคู่
ครอง เจ้าสิทธิกุมารก็ไม่ได้เลือกใครเลย ขณะนั้นผอบทอง
ก็ไหลมาถึงเมืองหล้าหน้า ผู้คนที่ลงเล่นน้ำจะหยิบผอบ
ผอบก็จมน้ำหายไปแล้วก็ไหลขึ้นมาใหม่ เจ้าสิทธิกุมารผู้
เดียวที่จับผอบทองได้เมื่อเปิดดูพบผมหูหญิงมีกลิ่นหอม
เจ้าสิทธิกุมารก็ลาพระมารดาไปตามหาเจ้าของผมหู เดิน
ทางผ่านบ้านผีโพง (ผีกระสือ) นางผีกระสือตนหนึ่งแปลง
กายเป็นหญิงสาวเข้ามาทักทายเจ้าสิทธิกุมาร แต่นางมี
ผมหูเหม็น เจ้าสิทธิกุมารจึงรู้ว่านางนี้ไม่ใช่มนุษย์ จึงหนี
จากผีกระสือไป เจ้าสิทธิกุมารไปถึงที่อยู่ของนางผมหู
ได้รู้จักรักกัน และอยู่ด้วยกันเป็นเวลาเจ็ดปี
 - นางผมหูมคลอดบุตรชายคนหนึ่งชื่อสีลา และบุตรสาว
ชื่อสุจาดา (สุชาดา) เจ้าสิทธิกุมารก็พานางผมหูและ
ลูกทั้งสองหนีจากช่างโพง เพื่อจะเดินทางไปยังเมืองหล้า
หน้า ช่างโพงตามมาทันที่เชิงเขาแห่งหนึ่ง ทั้ง ๔ คนก็ขึ้นไป
อยู่บนยอดเขา ช่างขึ้นไม่ได้จึงเรียกนางผมหูมาสั่งเสีย
ก่อนจะตายว่าให้อองาไปเพราะงานนี้ศักดิ์สิทธิ์ ถ้าขว้างลง
น้ำก็จะกลายเป็นเรือ
 - แล้วช่างโพงก็ตาย นางก็ถอดอองาและวางางลงน้ำกลายเป็นเรือ
ทั้งยังมีข้าวของเงินทอง เพชรนิลจินดามากมาย
เมื่อเดินทางผ่านถึงบ้านนางผีกระสือ เจ้าสิทธิกุมารก็บอก
นางผมหูมว่า ถ้าเห็นสิ่งใดผิดปกติก็อย่าได้ชักถามและ
อย่าจับต้อง ใครเรียกก็ให้แกล้งทำไม่ได้ยินเสีย
 - แต่กลิ่นผมหูของนางทำให้นางผีกระสือที่เคยอาฆาตได้กลิ่น
นางผีกระสือจึงแปลงกายเป็นดอกบัวลอยมาใกล้เรือ ลูก
ทั้งสองอยากได้ดอกบัวนั้น นางผมหูมจึงก้มลงหยิบ
ดอกบัว นางผีกระสือจึงลากนางผมหูมลงน้ำ แล้วนางผี
กระสือก็แปลงกายเป็นนางผมหูมแทน
- การลักลอบเข้าหา (Wn)
- ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(↑)
- ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
- ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
- ตัวเอกขี่ (ม้า) ไป เดินทางทาง
บกหรือทางน้ำ (G²)
- การห้าม (γ¹)
- ตัวโง่ปลอมเป็นตัวเอก หรือ
ปลอมเป็นอย่างอื่นเพื่อหลอก
ลวงตัวเอก (A¹²)

ตอนกลับเมือง

- เมื่อไปถึงเมืองหล้าหน้า พญาหล้าหน้าจัดพิธีเรียกขวัญ นางผีกระสือแต่งกายไม่เป็นและกินอาหารอย่างไม่ระวังกิริยา เจ้าสิทธิ कुमार สงสัยว่านางไม่ใช่นางผมหอม ลูกทั้งสองกราบทูลเรื่องแม่เก็บดอกบัวเมื่อผ่านบ้านนางผีกระสือ เจ้าสิทธิ कुमार จึงให้ลูกทั้งสองและเสนาไปหานางผมหอม ลูกทั้งสองไปพบแม่และอ้อนวอนให้กลับเข้าเมืองหล้าหน้า แต่นางผมหอมไม่ยอมไป เจ้าสิทธิ कुमार จึงแกล้งยกทัพออกจากเมืองไปรับนางผมหอมมา แล้วให้เพชฌฆาตไปหลอกนางผีกระสือว่าให้นางมารับเจ้าสิทธิ कुमार นางผีกระสือหลงเชื่อ เพชฌฆาตจึงฆ่านางเสีย

ตัวเอกกลับบ้าน (↓)

การปลอมเป็นตัวเอก (L)

คนที่ปลอมเป็นตัวเอกถูกเปิดเผย (Ex)

ตัวโกง หรือคนที่ปลอมเป็นตัวเอกถูกลงโทษ (U)

๓. เรื่องป่าตะเพียนทอง (ปลาตะเพียนทอง)

ตอนวัยเด็ก

- มีเมืองๆ หนึ่งชื่อ เมืองปารา (พารา) มีครอบครัวหนึ่งสามีชื่อหลอ ภรรยาชื่อหลง ทั้งสองมีอาชีพทำไรทำสวน ต่อมานางหลงตั้งครรภ์ และคลอดลูกเป็นปลาตะเพียนทอง นายหลอและนางหลงไม่รักลูกเลย แต่ก็ได้เลี้ยงมาเป็นเวลาหลายปี จึงได้ขายแก่พ่อค้าสำเภา ในร่างปลานั้นปรากฏว่ามีร่างผู้หญิงซ่อนอยู่ เมื่อพ่อค้าแล่นเรือไปถึงกลางทะเล นางตะเพียนทองก็ออกจากปลามาชมทะเล พ่อค้าจึงพานางไปถวายแก่ท้าวมาตตุลี แห่งเมืองเมรุลา นางตะเพียนทองจะออกจากร่างปลาเฉพาะในตอนกลางคืน ส่วนตอนกลางวันนางก็เข้าไปอยู่ในร่างปลาตามเดิม
- พระมาตตุลีมีชายาอยู่แล้วชื่อนางราวี นางราวีอิจฉานางตะเพียนทอง จึงให้คนไปลักปลาทองจะเอามาแกง
- พระอินทร์แปลงกายเป็นกามาแย่งนางไป แล้วเนรมิตปราสาทให้นางอยู่พร้อมทั้งให้บริวารข้าทาสมากมาย
- พระอินทร์ได้ให้แหวนวงหนึ่ง ให้นางสวมนี้นางก็กลายเป็นร่างชาย และมีฤทธิ์มาก ส่วนท้าวมาตตุลีก็ออกติดตามหานางจนพบ แล้วพานางกลับไปยังเมืองเมรุลา อภิเชกนางตะเพียนเป็นมเหสี

ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น (α)

การอิจฉาริษยา (ฉ)

พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D)

ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)

การอภิเชกสมรส และการก้าวสู่ราชบัลลังก์ (W**)

ตอนได้นาง

- พ่อของนางราวีซึ่งเป็นพราหมณ์ปุโรหิต โกรธที่ท้าวมาตลี
สั่งให้ชิงนางราวี จึงส่งสาสน์กลับไปยังท้าวทสสะราชาแห่ง
เมืองมิตถิรา โดยทำนกเสกขึ้นและให้บอกว่าขอเชิญ
ท้าวทสสะยกทัพมารบกับท้าวมาตลี เพราะท้าวมาตลี
มีน้องสาวที่สวยงามคนหนึ่ง ปุโรหิตรับอาสาจะเป็นไส้ศึก
ให้ ท้าวทสสะยกทัพมา พราหมณ์ปุโรหิตแอบส่งสาสน์
ลับแต่ถูกจับได้ พราหมณ์จึงถูกฆ่าตัดหัวเสียบประจาน ทั้ง
สองกษัตริย์ได้พบกัน จึงรู้เรื่องพราหมณ์ปุโรหิตไม่ซื่อสัตย์
กษัตริย์ทั้งสองก็เป็นไมตรีกัน ต่อมานางตะเพียนทอง
คลอดโอรสให้ชื่อว่าสุวรรณวงศ์ กุมารองค์นี้ชอบดำน้ำและ
ดำเก่ง เจ้าสุวรรณวงศ์ขอร้องโยชให้นางราวี นางราวีจึง
รักเจ้าสุวรรณวงศ์มาก ครั้งหนึ่งเจ้าสุวรรณวงศ์ดำน้ำตาม
มังกร

ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(↑)
- จึงหายตัวไปได้โผล่ขึ้นกลางป่าเป็นอุทยานมีผลไม้มาก
มาย เจ้าสุวรรณวงศ์ได้เก็บผลไม้กิน เงาะซึ่งเป็นผู้เฝ้าสวน
ก็โกรธร้องตำกุมาร เจ้าสุวรรณวงศ์จึงเอาคชามาตีศีรษะ
เงาะ เงาะขอชีวิตแล้วชี้ทางไปคูหาแห่งหนึ่งบอกว่ามีอาวุธ
อย่างต้อยู่ในนั้น

ตัวเอกที่ไม่มีใครรู้จักกลับบ้าน
หรือไปยังเมืองอื่น (o)
- เจ้าสุวรรณวงศ์ก็เดินทางไปตามที่เงาะบอก ไปพบยักษ์
สองตนรักษาถ้ำอยู่ ยักษ์จะทำร้าย เจ้าสุวรรณวงศ์จึงฆ่า
ยักษ์โดยขว้างแหวนของแม่ที่ให้ไว้ถูกยักษ์ ยักษ์ขอชีวิต
แล้วพากุมารไปยังถ้ำ เจ้าสุวรรณวงศ์ได้เรียนคาถาอาคม
และยังได้อาวุธค้อนทิพย์

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)(↑)
ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
- วันหนึ่งไวยะกันพบบริวารชมสวน เจ้าสุวรรณวงศ์ผ่านมา
ได้สู้รบกัน เจ้าสุวรรณวงศ์ฆ่าไวยะกันตาย ยักษ์บริวารพา
กันมาราบหูลท้าวไวยะกาด ท้าวไวยะกาดมาดูศพลูก
เจ้าสุวรรณวงศ์ก็แปลงกายเป็นไวยะกันบอกท้าวไวยะกาด
ว่าตนยังไม่ตาย แล้วก็พากันเข้าในเมือง เจ้าสุวรรณวงศ์
เห็นนางมาลากินีรักจึงเข้าหานางมาลาโดยไม่มีใคร
สงสัย เจ้าสุวรรณวงศ์เข้าหานางมาลา โดยแปลงกายเป็น
ตนเองอย่างเดิม เจ้าสุวรรณวงศ์กับนางมาลากรีกกันและ
ชวนกันหนีกลับไปเมืองพารา

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)(↑)
ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
ตัวเอกในโฉมหน้าใหม่ (T)
การลักลอบเข้าหา (Wk)

- ส่วนผานณรงค์โกรธเจ้าสุวรรณวงศ์จึงไปขอร้องลุงชื่อท้าวโลกวินาศ ซึ่งเป็นเจ้าเมืองยักษ์อยู่ที่เมืองทะเลให้มารบกับเจ้าสุวรรณวงศ์ เมื่อยกทัพมาถึงบรรพตาทราบว่าเจ้าสุวรรณวงศ์กับนางมาลาหนีไป ยักษ์ทั้งสองพร้อมทั้งบริวารก็ออกติดตามมาทันกลางป่าก็สู้รบกัน ยักษ์ผู้เจ้าสุวรรณวงศ์ไม่ได้ก็หลบหนีไป

ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (\uparrow)
ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
 - ขณะนั้นมีนางยักษ์คนหนึ่งมาพบเจ้าสุวรรณวงศ์ และมาลาซึ่งกลายเป็นชาย นางยักษ์นี้รักนางมาลาจึงตรงเข้าอุ้มเอานางมาไว้ในถ้ำ นางยักษ์แปลงกายเป็นหญิงแล้วบอกนางมาลาว่าตนเองเป็นนางฟ้าถูกสาบมาเฝ้าถ้ำ นางมาลาไม่รู้จะทำอย่างไรจึงต้องอยู่กับนางยักษ์

ตัวโกงต้องการภรรยาของตัวเอก ($A^{16.1}$)
 - กล่าวถึงเจ้าสุวรรณวงศ์ครั้นตื่นขึ้นไม่พบนางมาลา ก็โศกเศร้าจนสลบไป

ตัวเอกพลัดพรากจากคนรัก (ค)
หลังจากพลัดพรากก็ได้พบกัน (ง)
 - พระอินทร์มาชุบชีวิตและบอกว่านางมาลานั้นเข้าไปในเมืองเมรุลาแล้ว เจ้าสุวรรณวงศ์ตั้งใจได้ออกตามนางไป แต่ระหว่างทางเกิดลมพายุพัดเลยหลงทางไปถึงเมืองหิรัญบรรพตซึ่งเป็นเมืองยักษ์ เจ้าเมืองยักษ์ ชื่อท้าวเมฆทะเลยามีลูกสาวสวยชื่อนางแก่นจัน เจ้าสุวรรณวงศ์อยากเห็นนางแก่นจันจึงแปลงกายเป็นนกไปหานางแล้วก็กลายเป็นคนจนลอบได้นางแก่นจัน

การชุบชีวิต (K^9)
ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
ตัวเอกแปลงร่างเป็นสัตว์ พืช และก้อนหิน (Rs^6)
การลักลอบเข้าหา (Wn)
- ตอนกลับเมือง**
- หลังจากนั้นอีกปีกว่าเจ้าสุวรรณวงศ์จึงพานางแก่นจันไปยังเมืองเมรุลาซึ่งเป็นเมืองของเจ้าสุวรรณวงศ์ ได้พบกับท้าวมาตตุลี นางตะเพียนทอง และนางมาลา คนทั้งสี่ถึงกับสลบไปด้วยความดีใจ นางแก่นจันเป็นผู้แก้ไขให้ทุกคนฟื้นขึ้น

ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)
ผู้วิเศษช่วยตัวเอกฟื้นคืนสติ (D^{11})
 - แล้วท้าวมาตตุลีกับนางตะเพียนทองก็ให้จัดงานอภิเษก เจ้าสุวรรณวงศ์ให้ครองเมืองเมรุลา และจัดงานอภิเษกสมรสระหว่างเจ้าสุวรรณวงศ์กับนางแก่นจันด้วย

การอภิเษกสมรส และการก้าวสู่ราชบัลลังก์ (W^{**})

๔. เรื่องบวระวงศ์หงส์อำมาตย์

ตอนวัยเด็ก

- มีเมืองๆ หนึ่งชื่อเมืองจำปา เจ้าเมืองชื่อพญากาลัย(กาลัย) ความเป็นมาของตัวละคร พญากาลัยมีมเหสีสองคน มเหสีคนที่หนึ่งชื่อนางจันทา เหตุการณ์เริ่มต้น (α) (จันทรา) มเหสีคนที่สองชื่อกำไว (กาไว) นางจันทรมี โอรส ๒ คน คนโตชื่อสุรียา คนน้องชื่อบวระวงศ์หงส์ อำมาตย์ นางกาไวมียุโอรสชื่อ ไชยทัต พญากาลัยเห็นว่าลูก ของนางจันทราทั้งสองมีความประพฤติดีก็คิดจะยกทรัพย์ สมบัติให้โอรสคนโตเมื่ออายุครบ ๑๖ ปี
- นางกาไวจึงได้แก่ล้งเชิญเจ้าสุรียากับเจ้าบวระวงศ์ไป การอิจจาริษา (ฉ) รับประทานอาหารที่ปราสาทของนาง แล้วนางก็ใส่โทษ ตัวโกงทำให้ตัวเอกถูกผู้อื่น กุมารทั้งสองว่าปลุกปล้ำจะทำบัดสีกับนาง พญากาลัย เกลียดซัง (A^{24}) โกรธรับสั่งให้เอากุมารทั้งสองไปประหารชีวิตเสีย ตัวโกงสั่งฆ่าตัวเอก (A^{14})
- นางจันทราสงสารลูกจึงติดสินบนเพชรฆาตให้ปล่อยลูก ผู้วิเศษช่วยให้ตัวเอกรอดชีวิต ของนางไปเสีย นางก็แอบให้ทรัพย์สินแก่ลูกและให้แก้วคู่ (D^{31}) เมืองไปด้วย เจ้าสุรียากับบวระวงศ์ก็ออกเดินทางไปในป่า ตัวเอกได้ของขวัญ (F) ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)

ตอนได้นาง

- เทวดาเนรมิตของกินให้ ตัวเอกได้ของขวัญ (F)
- พระอินทร์แปลงกายเป็นไก่ ๒ ตัว ตัวหนึ่งขันว่าถ้ากินเนื้อ ของวิเศษถูกตีหรือกิน (F^7) เราก็จะได้ครองเมืองในไม่ช้า ไก่อีกตัวขันว่าใครกินเนื้อ เรามีสโคงเศร้ายแต่เป็นสุขที่หลัง เจ้าสุรียากินเนื้อไก่ตัว แรกเจ้าบวระวงศ์กินเนื้อไก่ตัวหลัง
- แล้วทั้งสองคนก็เดินทางมาถึงเมืองปัญจรา ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (\uparrow)
- ในเมืองนี้ไม่มีกษัตริย์ครอง มีแต่ราชธิดาชื่อปทุมมา พวกเขา เสนาได้ทำพิธีเสี่ยงทายหาคู่ให้นางปทุมมา โดยให้ม้า การเลือกคู่ (Wn^3) เสี่ยงทาย ม้าก็พาไปหาสุรียา เสนาก็อุ้มเอาสุรียา ส่วนบว ระวงศ์นั้นเทวดาบังไว้ไม่เห็น เจ้าสุรียาเลยได้เป็นเจ้า ครองเมืองนี้

- เจ้าบัวระวงค์นั้นเมื่อตื่นขึ้นไม่พบพี่ชายก็ออกเดินทางไปจนถึงเมืองพาราณสี เจ้าเมืองมีราชธิดาชื่อนางปทุมมา ในเมืองนี้มีครอบครัวเศรษฐีครอบครัวหนึ่งมีลูกสาวชื่อชาระวี เจ้าบัวระวงค์เดินทางมาขอพักอาศัยอยู่กับตายายซึ่งเป็นคนของเศรษฐี เพราะขณะนั้นเป็นเวลาค่ำแล้ว ตายายก็ให้อยู่ที่ใต้ถุนบ้าน เจ้าบัวระวงค์ขอไฟเพื่อส่องดูตอนจะรับประทานอาหารมือเย็น ตายายก็ไม่ให้ เจ้าบัวระวงค์จึงนึกถึงแก้วที่แม่ให้มานั้นมีรัศมีเรืองเรือง ตายายแอบดูและวิ่งไปบอกเศรษฐี เศรษฐีก็โก่งแก้วเจ้าบัวระวงค์โดยกล่าวหาว่าเจ้าบัวระวงค์ขโมยแก้วของตน เจ้าบัวระวงค์จึงต้องโทษถูกคุมขัง

ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (↑)
ตัวโกงต้องการทรัพย์สินของตัวเอก (A^{23})
ตัวโกงกักขังตัวเอก (A^{15})
- นางพิมพาธิดาเจ้าเมืองเห็นเข้าก็สงสารจึงลอบให้คนสนิทนำข้าวปลามาส่งให้เสมอ และนางชาระวีก็มีใจรักเจ้าบัวระวงค์ นางได้ติดสินบนคนคุมในเวลากลางคืนให้ปล่อยเจ้าบัวระวงค์เป็นอิสระ เจ้าบัวระวงค์ได้พบนางชาระวีและได้เสียกัน

การลักลอบเข้าหา (Wn)
- ต่อมาเศรษฐีจะไปค้าขายและพานางชาระวีไปด้วย นางอธิษฐานขอให้สำเภาย่าเล่นจนกว่าจะมีเจ้าบัวระวงค์ไปด้วย ครั้นแล้วชบวนเรือสำเภาก็ไปถึงเมืองสุวรรณพรหมมา เศรษฐีเอาแก้วไปขายแก่เจ้าเมือง

ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (↑)
- เจ้าเมืองตอบเศรษฐีว่าตอนนี้กำลังมีความทุกข์ เนื่องจากมียักษ์มากินคนทุกวัน เศรษฐีได้ถวายเจ้าบัวระวงค์ให้เป็นอาหารของยักษ์

ตัวโกงทำให้ตัวเอกได้รับความยากลำบาก (A^{25})
- เจ้าเมืองได้ซักถามประวัติเจ้าบัวระวงค์ เมื่อได้ยินแล้วเจ้าเมืองก็ตำหนิเศรษฐีมากมาย เจ้าเมืองรับสั่งให้เจ้าบัวระวงค์ไปรบยักษ์ ถ้าฆ่ายักษ์ได้พระองค์จะมอบสมบัติให้ครอบครอง เจ้าบัวระวงค์ได้ฆ่ายักษ์ตาย

งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำ (M)
ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)
- เจ้าเมืองจึงจัดงานมอบราชสมบัติบ้านเมืองให้เจ้าบัวระวงค์พร้อมทั้งราชธิดาองค์หนึ่งชื่อนางปทุมมา

การแต่งงานที่ต้องผ่านการทดสอบความสามารถ (Wm)
- วันหนึ่งเจ้าบัวระวงค์คิดถึงพี่ชาย จึงลานางปทุมมาและนางชาระวีจะไปติดตามหาพี่ชาย นางชาระวีขอติดตามไปด้วย ทั้งสองคนเหาะไปด้วยฤทธิ์ของแก้ว

ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (↑)

- จนล่วงถึงแดนยักษ ยักษ์ทั้งหลายก็รุมกันมาจะกินคนทั้งสอง เจ้าบัวระวงศ์จึงพาเทหะหนีไปจนถึงอาศรมพระฤๅษี ฤๅษีขอทดลองอมแก้วทิพย์ แก้วพาฤๅษีเหาะขึ้นสูงมาก ถูกลมมีดตัดคอตกลงมา มีคนเก็บหัวฤๅษีไปถวายเจ้าสุริยา เจ้าบัวระวงศ์กับนางฆราวาสต้องเดินทางต่อไป ไปถึงฝั่งน้ำแห่งหนึ่ง ทั้งสองคนได้เกาะขอนไม้ลอยไป เกิดมีพายุพัดกลางน้ำทำให้ท่อนไม้ขาดเป็นสองท่อน
- เจ้าบัวระวงศ์ไปขึ้นฝั่งที่เมืองปัญจราไปรับของบริจาคทานที่ศาลาโรงทานก็เลยร้องไห้ เพราะเห็นภาพประวัติของตน แต่ทนมหลัง ส่วนนางฆราวาสขึ้นฝั่งไปพบพรานปลาคนหนึ่ง บัวระวงศ์กับสุริยาได้พบกันแล้ว บัวระวงศ์ก็ให้สร้างศาลาโรงทานอีกแห่งหนึ่งและได้ให้ช่างเขียนภาพประวัติของตนเองครั้งยังเป็นนักโทษ จนได้นางฆราวาสและพลัดพรากจากกัน นางฆราวาสเอาผ้าขาวม้าผูกต้นไม้ทำเป็นแปลแล้วเอาลูกวางไว้ในแปลผ้านั้นแล้วนางก็ไปยังศาลา ไปเห็นรูปเรื่องราวตนเองนางจึงร้องไห้ ส่วนเจ้าบัวระวงศ์ได้มาพบลูกเข้าก็จำได้เพราะมีผ้าขาวม้าเป็นที่สังเกต เจ้าบัวระวงศ์และนางฆราวาสจึงได้พบกัน

ตอนกลับเมือง

- ต่อมาเจ้าสุริยากับเจ้าบัวระวงศ์กลับไปยังบ้านเมืองของตนที่เมืองจำปา ได้ผ่านเมืองพาราณสีเพราะนางฆราวาสจะไปเยี่ยมพ่อแม่ พญาพาราณสีได้ยกนางพิมพาให้เจ้าบัวระวงศ์
- เจ้าบัวระวงศ์จึงชวนนางพิมพานางฆราวาสไปด้วยกัน เดินทางไปถึงเมืองสุวรรณพรหมมา แวะรับนางปทุมมาอีกคนหนึ่ง เมื่อถึงเมืองจำปา นางกาไวและไชยทัตได้ยุยงพญากาโลว่า อย่าได้ต้อนรับลูกทั้งสองเลย น่าสงสัยว่าลูกทั้งสองจะยกทัพมารบกับพญากาโลเพราะมีไพร่พลมากเหลือเกิน ไชยทัตเกณฑ์คนไปรบกับเจ้าสุริยากับเจ้าบัวระวงศ์ให้คนยิงเจ้าสุริยากับเจ้าบัวระวงศ์ก็ยิงไม่ถูก ไชยทัต นางกาไว และพ่อของนางกาไวถูกแผ่นดินสูบ เจ้าสุริยากับเจ้าบัวระวงศ์จึงเข้าเมืองได้แล้วให้เสนาไปรับนางจันทรามมาอยู่ในวันตามเดิม เจ้าบัวระวงศ์ได้ครองเมืองจำปาสืบไป

ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (↑)

ตัวเอกพลัดพรากจากคนรัก (ค)
หลังจากพลัดพรากก็ได้พบกัน (ง)

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (Wก^๒)

ตัวโกงหรือคนที่ปลอมเป็นตัวเอกถูกลงโทษ (U)
การอภิเษกสมรส และการก้าวสู่ราชบัลลังก์ (W**))

๕. เรื่องสุวรรณเมกษะมหาชนค้ำ

ตอนวัยเด็ก

- ที่เมืองพาราณสี มีเจ้าเมืองชื่อท้าวสุตัสศา(สุทศศา)ท้าว
สุทศศามีมเหสี ๒ คน มเหสีที่หนึ่งชื่อปทุมมา มเหสีที่สอง
ชื่อภคิยา ท้าวสุทศศายากได้บุตร จึงให้นางทั้งสอง
ภาวนาชบุตร นางปทุมมาได้โอรสชื่อ สุวรรณเมกษะ
กับมหาชนค้ำ (มหาชนทอง) ๑ ตัว นางภคิยามีธิดาชื่อ
จันทาเกษิ (จันทราเกษิ) กับโอรสชื่อไชยา เมื่อเจ้า
สุวรรณเมกษะ อายุได้ ๓ ขวบ นางปทุมมาก็ตาย
- นางภคิยาได้เป็นมเหสีเอก นางคิดฆ่าเจ้าสุวรรณเมกษะ
กับมหาชนทอง นางภคิยาให้พ่อของนางทำเสน่ห์ให้ท้าว
สุทศศาลุ่มหลงนางแล้วนางก็ยุยงให้ท้าวสุทศศารับสั่งให้
เสนาพาสุวรรณเมกษะ กับมหาชนทองไปปล่อยไว้ในป่า
มหาชนทองได้พาน้องกลับมาอยู่ในปราสาทของพระ
มารดาตามเดิม
- วันหนึ่งมหาชนทองไปเที่ยว นางภคิยาให้คนมาเอาเจ้า
กุมารไปทิ้งลงเหว
- เทวดาเอาผ้าทิพย์มารับไว้
- ส่วนมหาชนทองกลับมาไม่พบน้อง ก็ตามกลิ่นไปจนพบ
และพาน้องขึ้นเหว ทั้งสองได้อาศัยอยู่ในป่านั้นเอง

ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)

ตัวโกงใช้เวทมนต์คาถา (A^2)
ตัวโกงขับไล่ตัวเอก (A^9)

ตัวโกงร่วมเดินทางไปกับตัวเอก
และโยนตัวเอกลงไปในเหว ($*A$)
พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
(D)

ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(↑)

ตอนได้นาง

- ในป่านั้นมีฤๅษีชื่อพรหมะรังษิ ได้เด็กหญิงจากดอกบัวจึง
นำมาเลี้ยงไว้ให้ชื่อว่ากันธมาลา (คันธมาลา) ครั้นนาง
เติบโตใหญ่ขึ้น ฤๅษีก็สร้างที่อยู่ให้นางอยู่ใหม่ ส่วนเจ้า
สุวรรณเมกษะได้ไปพบนางกันธมาลา และถามปัญหา
นาง นางตอบได้เจ้าสุวรรณเมกษะจึงขอนางกันธมาลา
จากพระฤๅษีได้แต่งงานกันในป่า
- พระอินทร์ให้ดาบกัญชั้กับธนูทิพย์แก่เจ้ากุมาร
- มหาชนทองกับเจ้าสุวรรณเมกษะจะไปรบยักษ์ ฤๅษีได้
สอนเวทมนต์คาถาให้มหาชนทองและเจ้ากุมาร ครั้นแล้ว
ทั้งสองก็ไปยังเมืองพาราณสี วันนั้นผจญนางจันทราเกษิ
ถูกนำไปไว้บนศาลาคอยยักษ์มากิน

การแต่งงาน (W^*)

ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)

ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(↑)

- หมาชนทองและเจ้าสุวรรณะเมกษะรบชนะยักษ์ ยักษ์
ถวายเป็นทานที่สามารถชื้อคนตายให้ฟื้นได้ ชื้อคนเป็นให้ตาย
ได้เรียกว่าไม้เท้าตันชื้อตายปลายชื้อเป็น เจ้าสุวรรณะเมกษะ
จึงได้แต่งงานกับนางจันทราเกษี ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ก็ได้ภรรยา (Wk^2)

ตอนกลับเมือง

- ส่วนนางจันทราเกษี พาเสนามาถึงปราสาทเจ้าสุวรรณะ
เมกษะ เจ้าสุวรรณะเมกษะกับนางจันทราเกษีได้พบกันก็
สลับไป ส่วนเจ้าสุวรรณะรางวัลกับนางคันทมาลาเห็น
สุวรรณะเมกษะสลับไปทั้งสองก็สลับไปอีก บรรดาลูกสาว
เสนาได้พบพ่อต่างพากันสลับไปด้วยความดีใจ พระอินทร์
จึงบันดาลให้ฝนตกลงมาทุกคนจึงฟื้นขึ้น ตัวเอกที่ไม่มีใครรู้จักกลับบ้าน
หรือไปยังเมืองอื่น (o)
- เสนาได้เชิญเจ้าสุวรรณะเมกษะไปครองเมืองพร้อมทั้งนาง
คันทมาลา และเจ้าสุวรรณะรางวัล เมืองที่พระอินทร์
เนรมิตให้ก็หายไป ทั้งหมดจึงเข้าไปอยู่ในเมืองพาราณสี ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)

๖. เรื่องกำก่ำดำ

ตอนวัยเด็ก

- มีเมือง ๗ แห่ง ชื่อเมืองพรหมทัต ท้าวพรหมทัตมีมเหสี
ที่หนึ่งชื่อนางจันทรา มเหสีที่สองชื่อนางสิงกี ท้าว
พรหมทัตอยากได้โอรสจึงให้มเหสีทั้งสองภวานารักษา
ศีลของบุตรจากเทวดา ต่อมามเหสีทั้งสองก็ตั้งครรภ์
ท้าวพรหมทัตนั้นรักและเอาใจใส่นางจันทรามาก ความเป็นมาของตัวละคร เหตุ
การณ์เริ่มต้น (α)
- นางสิงกีก็ฉลาดก็ให้คนทำเสน่ห์ให้ท้าวพรหมทัตหลงรัก
นาง แล้วนางสิงกีก็ยุยงว่านางจันทราไปคบชู้จนตั้งครรภ์
ท้าวพรหมทัตจึงให้ขับไล่นางจันทราไป นางจันทราได้
ไปอาศัยอยู่กับตายายในสวน ต่อมานางจันทราคลอด
โอรสมิผิวพรรณดำมาก จึงตั้งชื่อว่า กำก่ำดำ การอิจฉาริษยา (α)
ตัวโกงทำให้ตัวเอกถูกผู้อื่น
เกลียดชัง (A^{24})
ตัวโกงขับไล่ตัวเอง (A^9)
- นางสิงกีก็ยุท้าวพรหมทัตให้โกรธว่ามีโอรสประหลาด
เป็นที่ขายหน้า ท้าวพรหมทัตจึงสั่งให้พานางจันทรากับ
ลูกใส่แพลอยน้ำไป ตัวโกงเหวี่ยงตัวเอกลงทะเลหรือ
ลอยแพ (A^{10})
ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)

ตอนได้นาง

- เมืองอีกเมืองหนึ่งชื่อเมืองพาราณสี พญาพาราณสีมีธิดาเจ็ดนาง มีชื่อว่า นางปิมมะลา ลิกา มาลา นันดา สุวิมาลา สุจิมา เทพกัญญา ทั้งเจ็ดนางมีอุทยานให้ยายแก่ชื่อปักษิกาเป็นคนเฝ้า กำก้ำดำขึ้นบกได้ก็หลงทางมาถึงสวนอุทยาน และได้อาศัยอยู่กับยายแก่ปักษิกา
- พญาพาราณสีให้ข่าวประกาศแก่บรรดาชายหนุ่มให้มาตอบปัญหาของนางพิมพา เจ้ากำก้ำดำมาตอบปัญหาด้วย และตอบได้จะได้แต่งงานกับนางพิมพาและนางเทพกัญญา เทวดาจึงมาชุมนุมกันเนรมิตแทนแก้วแห่แทนเจ้ากำก้ำดำ แล้วเทวดาไปอุ้มนางจันทร์ามาให้พบกับเจ้ากำก้ำดำ เมื่อแต่งงานแล้วเจ้ากำก้ำดำได้ชื่อใหม่ว่า บัณฑิตราชา

ตัวเอกซึ่งไม่มีใครรู้จักกลับบ้านหรือไปยังเมืองอื่น (๐)

งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำ (M)

ตัวเองทำงานสำเร็จ (N)

การแต่งงานที่ต้องผ่านการทดสอบความสามารถ (Wm)

ตอนกลับเมือง

- บัณฑิตราชาได้ครองเมืองพาราณสี และได้รับยายปักษิกามาเลี้ยงดูในวัง
- ต่อมาบัณฑิตราชากับนางจันทร์าไปเยี่ยมท้าวพรหมทัต ละครเสนาพ่อของนางสิงกี และนางสิงกีก็วิ่งลงไปดูก็ถูกแผ่นดินสูบตายไป เพราะได้ยุยงท้าวพรหมทัตว่าลูกจะยกทัพมารบ ท้าวพรหมทัตขอมาที่ใต้ภูเขาไป แล้วเชิญนางจันทร์ากับบัณฑิตราชาเข้าเมือง แล้วบัณฑิตราชาก็กลับไปอยู่กับนางพิมพาและนางเทพกัญญาในเมืองพาราณสี

การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่บัลลังก์ (W**)

ตัวเอกกลับบ้าน (↓)

ตัวโกงหรือคนที่ปลอมเป็นตัวเอกถูกลงโทษ (U)

๓.๓.๒ การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๑ ของวรรณกรรมนิทานภาคเหนือ

๑. ตอนวัยเด็ก	α	ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น
	ฉ	การอิจฉาริษยา
	A	พฤติกรรมของตัวโกง
	D	พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
	F	ตัวเอกได้ของวิเศษ
	↑	ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)

พฤติกรรม α ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น เราจะพบพฤติกรรมนี้ในนิทานทั้ง ๖ เรื่อง พฤติกรรมนี้จะช่วยทำให้ผู้อ่านทราบถึงภูมิหลังของตัวละคร และนำไปสู่พฤติกรรมลำดับอื่น ๆ ต่อไป ในโครงเรื่องแบบที่ ๑ นี้ มีเรื่องที่มีตัวละครเอกเป็นผู้หญิง คือ เรื่อง ช่างโพงนางผมหอม และเรื่องปลาตะเพียนทอง สำหรับเรื่องนี้ในตอนวัยเด็ก จะเห็นพฤติกรรมของนางตะเพียนทองเป็นหลัก แต่พฤติกรรมที่พบจากทั้งสองเรื่องก็มีลักษณะไม่ต่างจากนิทานเรื่องอื่นที่มีตัวละครเอกเป็นชายา

พฤติกรรม ฉ การอิจฉาริษยา พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๔ เรื่อง คือ หงส์หิน ปลาตะเพียนทอง บั้วระวงศ์หงส์อำมาตย์ และกำก้ำดำ พฤติกรรมนี้เกิดขึ้นต่อจากพฤติกรรม α ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น การอิจฉาริษยานี้มักเกิดขึ้นกับแม่ของตัวเอก แต่ก็ส่งผลมายังตัวเอก ทำให้ตัวเอกต้องได้รับความยากลำบาก

พฤติกรรม A พฤติกรรมของตัวโกง พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๔ เรื่อง คือ หงส์หิน บั้วระวงศ์หงส์อำมาตย์ สุวรรณเมฆะหมาขนคำ และกำก้ำดำ และในแต่ละเรื่องจะพบมากกว่า ๑ ครั้งขึ้นไป เช่น เรื่องหงส์หิน พบ ๓ ครั้ง คือ A^{20} ตัวโกงนำตัวเอกไปฝังที่โคนต้นไม้ A^{26} ตัวโกงสับเปลี่ยนลูกของตัวเอก A^9 ตัวโกงขับไล่ตัวเอก พฤติกรรมนี้เกิดขึ้นต่อจากพฤติกรรมการอิจฉาริษยา ทำให้ตัวเอกได้รับความยากลำบาก จึงทำให้เกิดพฤติกรรม D พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือเป็นลำดับต่อไป

พฤติกรรม D พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๔ เรื่อง คือ หงส์หิน ปลาตะเพียนทอง บั้วระวงศ์หงส์อำมาตย์ และสุวรรณเมฆะหมาขนคำ เมื่อตัวเอก

ถูกตัวโกงกลั่นแกล้งหรือทำร้ายจนได้รับความลำบาก จะมีผู้วิเศษมาช่วยเหลือและผู้ช่วยเหลือที่พบในนิทานไทยมักจะเป็นพระอินทร์ เช่น เรื่องหงส์หิน หลังจากที่เมียน้อยทิ้งทวงหงส์หิน (ตัวเอก) ไปทิ้งใต้ถุนปราสาท และนำสุนัขมาเปลี่ยนแทน พระอินทร์ก็มารับหงส์หินไปเลี้ยงไว้บนสวรรค์ แต่ก็มึนิทานบางเรื่องที่ผู้ช่วยเหลือไม่ใช่พระอินทร์ แต่เป็นแม่ของตัวเอก คือ เรื่อง บั้วระวงศ์หงส์อำมาตย์ นางจันทร์แม่ของบั้วระวงศ์หงส์อำมาตย์ และสุรียาพี่ชาย กล่าวว่าคุณทั้งสองของนางจะถูกเพชฌฆาตประหารชีวิตเพราะถูกใส่ความ จึงติดสินบนเพชฌฆาตให้ปล่อยลูกชายไป ทำให้ตัวเอกไม่ต้องถูกประหารชีวิต

พฤติกรรม F ตัวเอกได้ของวิเศษ พบพฤติกรรมนี้ในนิทานเรื่อง หงส์หิน ปลาตะเพียนทอง และบั้วระวงศ์หงส์อำมาตย์ พฤติกรรมนี้เกิดขึ้นเป็นลำดับต่อมาจากพฤติกรรม D พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ พฤติกรรมนี้จะช่วยเตรียมความพร้อมให้ตัวเอกเมื่อต้องเผชิญอุปสรรคต่าง ๆ หลังจากที่ตัวเอกต้องออกเดินทางจากบ้านเมือง

พฤติกรรม ↑ ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๕ เรื่อง คือ หงส์หิน ช้างโพงนางผมหอม บั้วระวงศ์หงส์อำมาตย์ สุวรรณเมกะหามาชนคำ และกำก้าดำ เมื่อตัวเอกได้ของวิเศษจากผู้ช่วยเหลือ ทำให้พร้อมที่จะเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ

๒. ตอนได้นาง

- F ตัวเอกได้ของวิเศษ
- ↑ ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
- H ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง
- I ตัวเอกชนะตัวโกง
- W การแต่งงาน
- ↑ ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
- W การแต่งงาน
- ↑ ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)

พฤติกรรม F ตัวเอกได้ของวิเศษ พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๓ เรื่อง คือ ปลาตะเพียนทอง และบั้วระวงศ์หงส์อำมาตย์ และสุวรรณเมกะหามาชนคำ เมื่อตัวเอกออกเดินทางจากบ้านพร้อมที่จะเผชิญภัย จะมีผู้วิเศษมอบของวิเศษให้ ซึ่งของวิเศษนั้นอาจไม่ใช่วัตถุสิ่งของ แต่เป็นอาหารที่ทำให้ตัวเอกได้รับความสะดวกสบาย ไม่ต้องหาอาหารกินเองอย่างยาก

ลำบาก อาหารจึงถือเป็นของวิเศษประเภทหนึ่ง เช่น เรื่องบัวระวงค์หงส์อำมาตย์ ขณะที่เจ้าสุรียากับบัวระวงค์ เดินทางอยู่ในป่า เทวดาเนรมิตของกินให้

พฤติกรรม \uparrow ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๔ เรื่อง คือ หงส์หิน ปลาตะเพียนทอง บัวระวงค์หงส์อำมาตย์ และสุวรรณะเมกษะหมาชนคำ ในตอนได้นาง พฤติกรรม \uparrow หมายถึง พฤติกรรมการเดินทางของตัวเอง ไม่ใช่การออกเดินทางจากบ้านเหมือนในตอนวัยเด็ก แต่เป็นการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ในนิทานไทยจะพบพฤติกรรมนี้มากกว่า ๑ ครั้งเสมอ เพราะตัวเอกของเรื่องจะต้องเดินทางหลายครั้งกว่าที่เรื่องจะคลี่คลาย เช่น เดินทางไปเรียนวิชากับพระฤาษี เรียนวิชาจบก็จะลาพระฤาษีออกเดินทางกลับบ้าน ในระหว่างเดินทาง จะผ่านบ้านเมืองต่าง ๆ ที่มีปัญหาที่จะช่วยแก้ไข หรืออาจพบหญิงที่ถูกใจก็ได้นางมาเป็นชายา จากนั้นก็ออกเดินทางต่อไปจนกระทั่งถึงบ้านเมืองของตน

พฤติกรรม H - I ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง - ตัวเอกชนะตัวโกง พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๒ เรื่อง คือ ปลาตะเพียนทอง และสุวรรณะเมกษะหมาชนคำ พฤติกรรมทั้งสองนี้จะเกิดคู่กันเสมอ และเกิดขึ้นเป็นลำดับต่อมาจากพฤติกรรม \uparrow ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)

พฤติกรรม W การแต่งงาน พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๕ เรื่อง คือ หงส์หิน ช้างโพงนางผมหอม ปลาตะเพียนทอง บัวระวงค์หงส์อำมาตย์ และสุวรรณะเมกษะหมาชนคำ ยกเว้น กำก้ำดำ พฤติกรรม W การแต่งงานมีหลายประเภท แต่ทั้งหมดจัดอยู่ในพฤติกรรม W การแต่งงาน เช่น พฤติกรรม Wk^2 เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา พบในเรื่องหงส์หิน และสุวรรณะเมกษะหมาชนคำ พฤติกรรม Wk^3 การเลือกคู่ พบในเรื่อง ช้างโพงนางผมหอม และบัวระวงค์หงส์อำมาตย์

พฤติกรรม \uparrow ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๓ เรื่อง คือ หงส์หิน ปลาตะเพียนทอง และบัวระวงค์หงส์อำมาตย์ เราพบพฤติกรรมนี้เป็นครั้งที่ ๒ ดังที่กล่าวแล้วว่า จะพบพฤติกรรม \uparrow ตัวเอกออกเดินทางนี้มากกว่า ๑ ครั้ง หลังจากที่ตัวเอกได้พบนางแล้วก็จะออกเดินทางต่อไป เช่น เรื่องหงส์หิน เมื่อหงส์หินเดินทางไปถึงเมืองยักษ หลังจากที่ยักษยกลูกสาวให้แล้ว หงส์หินก็ลายักษ์ แล้วออกเดินทางต่อไปจนไปได้นางอีกคนหนึ่ง

พฤติกรรม W การแต่งงาน พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๓ เรื่อง หงส์หิน ช้างโพงนางผมหอม และบัวระวงค์หงส์อำมาตย์ พบพฤติกรรมนี้เป็นครั้งที่ ๒ เพราะตัวเอกของเรื่องมักจะได

ภรรยาหลายคน เมื่อเดินทางผ่านบ้านเมืองก็มักจะไต้หวัน และพฤติกรรม W การแต่งงานที่พบก็มีหลายประเภท เช่น พฤติกรรม Wk การลักลอบเข้าหา พบในเรื่อง บั๊วะวงค์หงส์อำมาตย์ เป็นต้น

พฤติกรรม ↑ ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๓ เรื่อง คือ หงส์หิน ช้างโพงนางผมหอม และบั๊วะวงค์หงส์อำมาตย์ เราพบพฤติกรรมนี้เป็นครั้งที่ ๓ แล้ว หลังจากที่ตัวเอกได้พบกับนางก็ออกเดินทางต่อไปอีก

- ๒.๑ H ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง
I ตัวเอกชนะตัวโกง
A พฤติกรรมของตัวโกง

เราพบพฤติกรรม ๓ พฤติกรรมนี้ เกิดเรียงลำดับกัน ๒ เรื่อง คือ หงส์หิน ปลาตะเพียนทอง เมื่อตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง ตัวเอกชนะตัวโกงแล้ว ก็จะไปพบกับตัวโกงตัวใหม่ เช่น เรื่องหงส์หิน เมื่อหงส์หินรบชนะพวกยักษ์ ก็ถูกหกกุมารฆ่าตาย แต่ในบางเรื่องระหว่างการเดินทางตัวเอกอาจไม่ต้องต่อสู้กับตัวโกง แต่ได้รับมอบหมายให้ทำงานที่ยากแทน จึงเกิดพฤติกรรมแบบข้อ ๒.๒

- ๒.๒ M งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบเป็นทำ
N ตัวเอกทำงานสำเร็จ
W การแต่งงาน

เราพบพฤติกรรม ๓ พฤติกรรมนี้ เกิดเรียงลำดับกัน ๒ เรื่องเช่นกัน คือ บั๊วะวงค์หงส์อำมาตย์ และกำก้าดำ เมื่อตัวเอกได้ถูกทดสอบให้ทำงานที่ยากลำบาก และทำงานนั้นสำเร็จก็ได้แต่งงานกับนางอันเป็นที่รัก ดังนั้นประเภทของพฤติกรรม W การแต่งงาน จึงเป็น Wm การแต่งงานที่ต้องผ่านการทดสอบความสามารถ เช่น เรื่อง บั๊วะวงค์หงส์อำมาตย์ เจ้าเมืองรับสั่งให้บั๊วะวงค์ไปรบกับยักษ์ หากฆ่ายักษ์ตายพระองค์จะมอบสมบัติให้ครอบครอง และเมื่อบั๊วะวงค์ฆ่ายักษ์ตาย เจ้าเมืองจึงมอบราชสมบัติพร้อมทั้งราชธิดาให้บั๊วะวงค์

๓. ตอนกลับเมือง

- ๓.๑ U ตัวโกงหรือคนที่หลอมเป็นตัวเอกถูกลงโทษ

- ↓ ตัวเอกกลับบ้าน
 D พุทธิกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
 W** การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่บัลลังก์
- ๓.๒ ↓ ตัวเอกกลับบ้าน
 D พุทธิกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
 W** การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่บัลลังก์
 U ตัวโง่หรือคนที่ปลอมเป็นตัวเอกถูกลงโทษ

พุทธิกรรม U ตัวโง่หรือคนที่ปลอมเป็นตัวเอกถูกลงโทษ จะพบพุทธิกรรมนี้ใน ๒ รูปแบบด้วยกัน คือ รูปแบบที่ ๓.๑ พบพุทธิกรรมนี้เป็นลำดับแรก ส่วนรูปแบบที่ ๓.๒ พบพุทธิกรรมนี้เป็นลำดับสุดท้าย รูปแบบที่ ๓.๑ เมื่อเหตุการณ์ต่าง ๆ คลี่คลาย ตัวโง่ถูกลงโทษ ตัวเอกจึงเดินทางกลับบ้าน ได้พบกับผู้ช่วยเหลือหรือผู้วิเศษ จึงมีการอภิเษกสมรสและขึ้นครองราชย์ รูปแบบที่ ๓.๒ ตัวเอกกลับบ้าน ได้พบกับผู้ช่วยเหลือมีการอภิเษกสมรส มีการอภิเษกสมรสจึงพิจารณาลงโทษตัวโง่เป็นลำดับสุดท้าย

๓.๓.๓ โครงเรื่องแบบที่ ๒ มีทั้งหมด ๘ เรื่อง คือ เจ้าสุวัตร วรรณพราหม เจ้าแสง เมืองหลงถ้ำ สุวรรณหอยสังข์ ชิวหาลิ้นคำ ช่างงาเดี่ยว วงศ์สุวรรณค์และจันต๊ะมา แบ่งออกได้เป็น ๓ ตอน ดังนี้ ตอนได้นาง ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง และตอนกลับบ้านเมือง

๑. เรื่องเจ้าสุวัตร

ตอนได้นาง

- มีเมืองๆ หนึ่งชื่อพาราณสี เจ้าเมืองชื่อท้าวอาทิตย์ ความเป็นมาของตัวละคร
 มเหสีชื่อนางจันต๊ะเทวี (จันทเทวี) นางอยากได้โอรสจึง เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
 ถือศีลอย่างเคร่งครัด คินหนึ่งนางฝันว่าพระอินทร์ให้
 หมากกับทอง (มะพลับทอง) แก่นาง นางกินเข้าไปแล้ว
 เอาเมล็ดทิ้งลงดิน แม่ม้าก็กินเม็दनั้น แล้วนางก็ตั้งครรภ์
 ได้ราชโอรสชื่อว่าเจ้าสุวัตร แม่ม้าก็ตั้งท้องคลอดลูก
 เป็นม้ากัณฐัก ส่วนเจ้าสุวัตรนั้นมีลักษณะดีคือมีลายเท้า
 เป็นรูปจักรวาล รูปกงจักร รูปสัตตภณท์ และรูป
 ดอกบัว ในวันที่เจ้าสุวัตรคลอดก็ปรากฏว่ามีกุมารอื่นๆ

ตลอดวันเดียวกันถึงแสนคน กุมารพวกนี้จึงเป็นเพื่อน
เล่นของเจ้าสุวัตร

- จนกระทั่งเจ้าสุวัตรอายุได้ ๑๖ ปี ซึ่งเป็นปีที่โทรทนาย
ว่าเจ้าสุวัตรจะพลัดพรากจากบ้านเมือง ท้าวอาทิตย์จึง
ให้เสนาไปเกณฑ์สาวในเมืองมาให้เจ้าสุวัตรเลือกคู่ แต่
เจ้าสุวัตรก็ไม่ได้เลือกหญิงสาวเหล่านั้นเป็นคู่ครอง
การไม่มีเจ้าสาว (a¹)
- กล่าวถึงฤๅษีคนหนึ่งจำศีลอยู่ในป่าหิมะวัน ได้เด็กหญิง
ในดอกบัวจึงเลี้ยงไว้ ตั้งชื่อว่าบัวคำ ฤๅษีก็เลี้ยงมาจน
เติบโตได้สร้างศาลาให้อยู่ต่างหาก วันหนึ่งนางบัวคำ
ร้อยดอกไม้เป็นพวงมาลัยแล้วอธิษฐานขอให้มาลัยลอย
ไปหาเนื้อคู่ของนาง มาลัยลอยไปสวมมือเจ้าสุวัตรซึ่ง
เล่นน้ำอยู่
การเลือกคู่ (wk³)
- เจ้าสุวัตรจึงลาพระราชบิดาและพระราชมารดาซึ่งมั่งคั่งรัก
ตามหานางเจ้าของมาลัย ได้พบนางบัวคำ
ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)
- ฤๅษียกนางบัวคำให้เป็นคู่ครองของเจ้าสุวัตร เจ้าสุวัตรก็
อาศัยอยู่ในป่านั้น
ตัวเอกชี้(มา)ไป เดินทาง ทาง
บกหรือทางน้ำ (G²)
เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ก็ได้ภรรยา (wk²)

ตอนผจญภัย – ใต้น้ำครั้งที่สอง

- เจ้าสุวัตรและนางบัวคำซึ่งปรนนิบัติฤๅษีอยู่ทุกวัน วัน
หนึ่งทั้งสองคนไปหาผลไม้
ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)
- ขณะนั้นมีพรานป่าคนหนึ่งได้เห็นนางบัวคำก็อยากได้
นาง จึงใช้ธนูยิงเจ้าสุวัตร เจ้าสุวัตรสลบไป
ตัวโกงต้องการภรรยาของตัวเอก
(A^{16.1})
ตัวโกงทำร้ายตัวเอกจนบาดเจ็บ
หรือพิการ (A⁶)
- พรานก็พานางบัวคำเดินทางไปถึงที่แห่งหนึ่ง พราน
นอนหลับ นางบัวคำจึงฆ่าพรานเสีย แล้วนางก็เดินตาม
หาเจ้าสุวัตร
ตัวเอกพลัดพรากจากคนรัก (ค)
- ส่วนเจ้าสุวัตรนั้นพระฤๅษีบิดานางบัวคำมาพบเข้าได้
รักษาให้ฟื้นขึ้น แล้วฤๅษีก็สอนมนต์คาถามากมาย สอน
ผู้วิเศษช่วยให้ตัวเอกฟื้นคืนสติ
(D¹¹)

- ยิงธนูสิงห์ และให้ดาบภัยชัยแก่เจ้าสุวัตร
- เจ้าสุวัตรลาฤกษ์เดินทางไปพบนางสมุดตะจา (สมุทซา) ซึ่งตาย เพราะนางได้แปลงตัวเป็นจระเข้แล้วถูกพรานยิงตาย เจ้าสุวัตรรักษาจระเข้กลับกลายเป็นนางงาม เจ้าสุวัตรจึงได้นางสมุทซาเป็นภรรยาอีกคนหนึ่ง
 - นางสมุทซาพาเจ้าสุวัตรข้ามน้ำไปจนถึงเมืองยักษ์เวรามติที่จับม้ากัณฐักขังไว้ เจ้าสุวัตรได้ไปพบนางงามหลายคนกำลังเล่นน้ำอยู่ นางหนึ่งชื่อสิวดี เป็นทาสใช้ของนางศุภลักษณ์ลูกสาวยักษ์ นางสิวดีเชิญเจ้าสุวัตรเข้าปราสาทนางศุภลักษณ์ เจ้าสุวัตรจึงได้นางศุภลักษณ์เป็นภรรยาอีกคนหนึ่ง
 - วันหนึ่งเจ้าสุวัตรได้ไปพบม้ากัณฐักจึงควมม้าหนี พญายักษ์ตามมาพร้อมทั้งบริวารมากมาย เจ้าสุวัตรจึงฆ่ายักษ์และพญายักษ์ตาย แล้วหนีไปได้
 - เจ้าสุวัตรกับม้ากัณฐักเดินทางมาพักได้ร่มไม้ เห็นครุฑคาบนาครเข้ามา เจ้าสุวัตรจึงยิงครุฑนาครก็ตกลงมา เจ้าสุวัตรรักษานาครให้ฟื้นขึ้นกลายเป็นคน นาคนั้นคือพญานาค และพญานาคก็ชวนเจ้าสุวัตรไปเมืองนาคทั้งยังยกลูกสาวชื่อสุคันธาให้เจ้าสุวัตรอีกด้วย

ตอนกลับเมือง

- ครั้นอยู่เมืองนาคนานพอสมควร เจ้าสุวัตรก็ออกตามหา นางบัวคำต่อไป จนมาถึงเกาะทรายแห่งหนึ่งซึ่งเป็นที่อยู่ของนางกินรี ได้นางกินรีเป็นภรรยาอีก
- เดินทางต่อไปพบช้างเผือกชื่อมงคลหัดถีนอนตายอยู่ เจ้าสุวัตรรักษาให้คืนชีวิต ช้างเผือกเล่าให้ฟังว่ามีพลาย

ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)

เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ก็ได้ภรรยา (Wn²)

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)

เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ก็ได้ภรรยา (Wn²)

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)

ตัวเอกขี่(ม้า)ไป เดินทางทางบก
หรือทางน้ำ (G²)

ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)

ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)

ตัวเอกขี่(ม้า)ไป เดินทางทางบก
หรือทางน้ำ (G²)

เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ก็ได้ภรรยา (Wn²)

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)

เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ก็ได้ภรรยา (Wn²)

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)

นิลดำ ชื่อคิริห้วยฟ้า มาชนกัน จึงถูกพลายคิริห้วยฟ้า
แทงถึงตาย เจ้าสุวัตน์ให้พลายมงคลหัตถ์ไปสู้กับพลาย
คิริห้วยฟ้าใหม่ คราวนี้พลายมงคลหัตถ์ชนะ ช้างเผือก
ถวายนางเทพธิดา (เทพธิดา) แก่เจ้าสุวัตน์ นาง
เทพธิดานี้คือผู้ที่อยู่รักษานางศุภลักษณ์นั่นเอง

- แล้วเจ้าสุวัตน์ก็ตามหานางบัวคำต่อไป จนถึงเมืองจำปา
ได้พบนางบัวคำ พานางบัวคำมารับนางเทพธิดา นาง
ศุภลักษณ์ กุมารทั้งสอง แล้วไปรับนางสมุทชา นาง
สุคันธา นางกินรี และพระฤๅษีที่อยู่ไกลเมืองนางเทพธิดา
ก็สร้างม้าวิเศษทำจากม้าให้เหมาะได้ ทั้งหมดจึงกลับ
เข้าเมืองพาราณสีสืบมา

เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ก็ได้ภรรยา (Wk^2)

หลังจากพลัดพรากก็ได้พบกัน
(ง)
ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)

๒. เรื่องวรรณพราหม

ตอนได้นาง

- มีเมือง ๆ หนึ่งชื่อเมืองปันจะระ กษัตริย์ครองเมืองชื่อ
พรหมะตัต (พรหมทัต) มีมเหสีชื่อ ญัสสะวัตติ ทั้งสองมี
ธิดาชื่อ ปิมปา (พิมพา) นางพิมพามีรูปงามมาก ท้าว
พรหมทัตจึงสร้างปราสาทเพื่อให้นางพิมพาอยู่ต่างหาก
เพราะกิตติศัพท์ความงามของนางพิมพาเป็นที่เล่าลือไป
ไกลมาก ท้าวพรหมทัตจึงหวงยิ่งนัก ในเมืองเดียวกันนี้
มีครอบครัวพราหมณ์ครอบครัวหนึ่ง หัวหน้าครอบครัว
ชื่อพราหมณ์มหาสาละ ภรรยาชื่อนางพรหมณี มีลูก
ชายชื่อวรรณพราหม
- วรรณพราหมได้ยืมคำเล่าลือเกี่ยวกับความงามของนาง
พิมพา ก็อยากได้นาง ขอร้องให้พ่อไปขอนาง
- แต่พราหมณ์มหาสาละไม่ได้ไปขอ เพราะเห็นว่าเป็น
การอาจเอื้อมเกินไป วรรณพราหมจึงคิดทำทงส์ เรียก
ทงส์ยนต์ มีเชือกชักให้บินได้ แล้วขี่ทงส์ยนต์ไปหานาง
พิมพาที่ปราสาท และอยู่ในปราสาทกับนางพิมพา
- ต่อมาท้าวพรหมทัตทราบเรื่องจึงรับสั่งให้ประหาร
ชีวิตวรรณพราหมเสีย แต่วรรณพราหมทำอุบายอาสา

ความเป็นมาของตัวละคร เหตุ
การณ์เริ่มต้น (α)

การไม่มีเจ้าสาว (a^1)

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(\uparrow)

พระเอกเหาะไป (G^1)

การลักลอบเข้ามา (Wk)

ตัวโกงสั่งฆ่าตัวเอก (A^{13})

เอาหงส์ย่นต์ลงจากยอดยางให้ แล้วก็ขี่หงส์ไปรับนาง
พิมพาหนีออกจากเมืองป็นจะระ

ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

- มาถึงฝั่งแม่น้ำแห่งหนึ่ง นางพิมพาจะคลอดบุตรจึงหยุด
พักริมฝั่งน้ำ ตอนกลางคืนอากาศหนาวมาก วรรณพรหม
ไปขอไฟจากพ่อค้าสำเภายี่อยู่คนละฝั่ง วรรณพรหม
ได้ไฟแล้วก็พามา ไฟไหม้หงส์ตกลงกลางน้ำ หงส์กับ
วรรณพรหมลอยไปคนละทาง
- วรรณพรหมไปค้างอยู่ที่เกาะแห่งหนึ่ง นางพิมพา
คลอดบุตรชาย และนางก็ผูกผ้าสไบเป็นเปลแขวนบุตร
ชายไว้กับกิ่งไม้ แล้วตนเองก็ออกตามหาวรรณพรหม
แต่ไม่พบ
- ขณะนั้น เจ้าเมืองกาสิชื่อโพธิสารและข้าราชการมา
ล่าสัตว์ พบกุมารเลยนำไปเลี้ยงเป็นลูกบุญธรรม และตั้ง
ชื่อกุมารว่า สุวรรณ

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)

(↑)

ตัวเอกเหาะไป (G')

ตัวเอกพลัดพรากจากคนรัก (ค)

ผู้วิเศษช่วยเหลือลูกของตัวเอก

(D¹²)

ตอนกลับเมือง

- กล่าวถึงหงส์ย่นต์ของวรรณพรหมนั้นมีพ่อค้ามาพบเข้า
จึงนำไปถวายท้าวโพธิสาร
- มีพ่อค้าอีกพวกหนึ่งช่วยพาวรรณพรหมออกจากเกาะ
แล้วพามาถวายตัวให้เป็นคนใช้ของท้าวโพธิสาร
- วรรณพรหมได้พบหงส์ย่นต์ของตนก็ร้องไห้ ท้าวโพธิ
สารจึงซักถามประวัติของวรรณพรหม แล้วทั้งวรรณ
พรหม พิมพา และสุวรรณาจึงได้รู้จักกัน
- ท้าวโพธิสารได้จัดพิธีวิวาห์ให้วรรณพรหมกับนาง
พิมพา
- วรรณพรหมกับนางพิมพาลาท้าวโพธิสารกลับไปยัง
เมืองป็นจะระ ได้พบแต่พระมารดาของนางพิมพาเท่านั้น
ส่วนท้าวพรหมทัดสิ้นชีวิตแล้ว พ่อแม่ของวรรณพรหม
ก็ตายหมด ทั้งสองคนพักอยู่ในเมืองป็นจะระเพียงเจ็ด

ของวิเศษถูกนำไปขายหรือเป็น
สินค้า (F⁴)

ช่วยให้ได้รับอิสรภาพ (D⁴)

หลังจากพลัดพรากก็ได้พบกัน
(ง)

การอภิเษกสมรส และก้าวสู่
บัลลังก์ (W^{**})

ตัวเอกกลับบ้าน (↓)

เดือนก็กลับไปอยู่เมืองกาสิ

๓. เรื่องเจ้าแสงเมืองหลงถ้ำ

ตอนได้นาง

- ที่เมืองเจียงตอง (เชียงของ) เจ้าเมืองชื่อท้าวมันทะมเหสีชื่อสุมิลา ทั้งสองมีโอรสชื่อแสงเมือง เพราะตอนที่แสงเมืองกำเนิดนั้น พระอาทิตย์นำแสงแก้วมาให้ มีคนเกิดวันเดียวกับเจ้าเมืองอีกพันคน ในจำนวนนี้ลูกเสนาคนหนึ่งชื่อสุริยาวงศ์ เป็นคนสนิทของเจ้าแสงเมือง และยังมีลูกหงส์ที่เกิดวันเดียวกันกับเจ้าเมืองสองตัว
 - เมื่อเจ้าแสงเมืองอายุได้สิบหกปี ท้าวมันทะก็ประกาศให้บรรดาสาวงามเดินทางมาให้เจ้าแสงเมืองเลือกคู่ครอง แต่เจ้าแสงเมืองไม่เลือกใครเลย คืนหนึ่งเจ้าแสงเมืองฝันถึงหญิงสาวคนหนึ่ง จึงให้ช่างเขียนรูปนางตามความฝัน แล้วให้หงส์ทั้งสองคู่ นำรูปไปเสาะแสวงหาตัวจริง มีเมืองอีกเมืองหนึ่งชื่อเมืองขอม ท้าวปู้ริวงเป็นเจ้าเมืองมเหสีชื่อมาตาสี ทั้งสองมีธิดาชื่อนางเกียงคำ และนางกุมมะรังสี หงส์ของเจ้าแสงเมืองมาถึงเมืองนี้ได้เห็นนางเกียงคำ หงส์ก็ถวายเป็นภพวาดและคำฝากรักของเจ้าแสงเมืองให้แก่ชายเกียงคำ ทางเมืองเชียงของนั้น เคยมียักษ์มากินคนในเมืองเชียงของทุกเจ็ดวัน แต่ยักษ์คนนี้ถูกนายพรานคนหนึ่งฆ่าตาย ในเมืองนี้จึงมีพิธีบูชาผีในป่า
 - ครั้งหนึ่งมีพิธีบูชาผี เจ้าแสงเมืองพาบริวารเที่ยวเล่น ได้เข้าไปในถ้ำแล้วปรากฏว่าไฟดับ คนทั้งหลายต่างก็ออกจากถ้ำไม่ได้ บริวารของเจ้าแสงเมืองก็ตายไปทีละคนจนเกือบหมด เหลืออยู่แต่เสนาหกคนกับเจ้าแสงเมือง ท้าวมันทะให้คนออกติดตามหาเจ้าแสงเมืองและส่งข่าวให้ท้าวปู้ริวงทราบด้วย
 - ส่วนเจ้าแสงเมืองอยู่ในถ้ำปีกว่าก็ออกจากถ้ำได้ พระอินทร์แปลงกายเป็นพรานมานำทางและสอนเวทมนต์
- ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- การไม่มีเจ้าสาว (a')
- ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- ช่วยให้ได้รับอิสรภาพ (D^4)
ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)

คาถาให้เจ้าแสงเมือง จึงเสกมนต์ให้บรรดาลูกน้องที่
ตายไปฟื้นคืนชีพขึ้น

ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

- แล้วเดินทางไปพบฤๅษี ฤๅษีบอกทางให้ ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)
- เจ้าแสงเมืองก็พาบริวารทั้งหมดลาฤๅษีเดินทางมาถึง หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)
- นายบ้านชื่อโพธิกาออกมาต้อนรับพร้อมทั้งลูกสาวสอง คน ชื่อ นางสุนันตา (สุนันทา) กับสุลีลา เจ้าแสงเมือง เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ชอบนางสุนันทา ก็ได้ภรรยา (Wk^2)
- ต่อจากนั้นทั้งหมดก็เดินทางไปถึงเมืองขอม เจ้าแสง เมืองได้อภิเษกสมรสกับนางเกียงคำ และให้คนมารับ ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)
นางสุนันทาไปร่วมอภิเษกสมรสกับเจ้าแสงเมืองด้วย การอภิเษกสมรส และการก้าวสู่
บัลลังก์ (W^{**})

ตอนกลับเมือง

- วันหนึ่งเจ้าแสงเมืองเดินทางกลับไปเยี่ยมพระราชบิดา ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)
มารดาในเมืองเชียงของ จึงแต่งตั้งนายโพธิกานายบ้าน ให้เป็นเจ้าเมืองครองอาณาบริเวณที่นายบ้านอยู่
- กล่าวถึงเจ้าเมืองจำปาซึ่งมีใจรักใคร่นางเกียงคำได้มาขอ ตัวเอกต่อสู้กับตัวขโมย (H)
ถึงสามหน ท้าวปรีวังก็ไม่ยกให้ ท้าวจำปาโกรธยิ่งนักจึง
รวมพลกับเศรษฐีแก่ที่เคยมาชอนางเกียงคำเหมือนกัน
ยกทัพมารบกับเมืองขอม ท้าวปรีวังให้คนส่งข่าวไปให้
เจ้าแสงเมือง
- เจ้าแสงเมืองมารบได้ชัยชนะ ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- ท้าวจำปาถึงถวายเป็นเมืองและถวายเป็นลูกสาว ชื่อปทุมมาให้ เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
แก่เจ้าแสงเมือง ก็ได้ภรรยา (Wk^2)
- เจ้าแสงเมืองจึงพานางเกียงคำ นางสุนันทา และนาง ตัวเอกกลับบ้าน (↓)
ปทุมมาไปเมืองเชียงของ แล้วก็ให้นางทั้งสามแยกย้าย
กันอยู่ยังบ้านเมืองของตน

๔. เรื่องสุวรรณหอยสังข์

ตอนได้นาง

- มีเมือง ๗ แห่ง ชื่อเมืองพาราณสี มีเจ้าเมืองชื่อท้าวสามล มเหสีชื่อนางมณฑา ทั้งสองมีลูกสาวเจ็ดคน คนสุดท้องชื่ออรณา เมื่อลูกสาวทั้งเจ็ดมีอายุสมควรจะมีคู่ ท้าวสามลจึงให้ป่าวประกาศลูกชายเมืองใหญ่น้อยทั้งหลายมาให้ลูกสาวเลือกคู่ครอง ลูกสาวทุกคนก็เลือกได้ คู่ทุกคน แต่นางอรณาไม่ได้เลือกใคร
- ท้าวสามลให้ป่าวประกาศใหม่ ให้ชายทุกคนในเมืองพาราณสีมาให้นางอรณาเลือก นางอรณาก็ยังเลือกไม่ได้ ท้าวสามลก็ให้หาเจ้าเงาะมาให้นางอรณาเลือก เพราะผู้ชายในเมืองเหลืออยู่แต่เจ้าเงาะคนเดียว นางอรณาก็เสี่ยงพวงมาลัยให้เจ้าเงาะเพราะเห็นรูปทองอยู่ชั้นใน
- ท้าวสามลโกรธมาก ชับไล่เจ้าเงาะและนางอรณาให้ไปทำไร่อยู่ปลายนา เจ้าเงาะไปอยู่ปลายนาก็ถอดรูปเงาะในตอนกลางคืน ตอนกลางวันก็สวมรูปเงาะดั้งเดิม

ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)

การเลือกคู่ (Wn^3)

ตัวโกงขับไล่ตัวเอก (A°)
ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)
ตัวเอกในโฉมหน้าใหม่ (T)

ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

- ส่วนท้าวสามลมีใจคิดฆ่าเจ้าเงาะ จึงรับสั่งให้ลูกเขยทั้งเจ็ดไปหาปลาถวายคนละร้อยตัว ใครหาไม่ได้ก็จะฆ่าเสีย เจ้าเงาะก็รำยมนต์เรียกปลาให้มาอยู่รวมกัน หกเขยหาปลาไม่ได้ ก็ไปอ้อนวอนขอจากพระสังข์ซึ่งอ้างตัวว่าเป็นเทพารักษ์ พระสังข์ก็ขอแลกปลากับจุมูกของหกเขย หกเขยก็ยอมให้พระสังข์ตัดปลายจุมูก แล้วพระสังข์ก็พานางอรณาเอาปลาไปส่งพ่อตา
- ท้าวสามลคิดฆ่าเจ้าเงาะอีก จึงรับสั่งให้ลูกเขยทั้งเจ็ดหาเนื้อมาถวาย เจ้าเงาะก็ไปรำยมนต์เรียกเนื้อมารวมกัน หกเขยหาเนื้อไม่ได้ก็มาขอจากพระสังข์ พระสังข์แลกเนื้อกับใบหูของหกเขยคนละน้อย

งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้
ทำ (M)
ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)

งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้
ทำ (M)
ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)

- พระอินทร์ร้อนใจสงสารนางรจนาเพราะพระสังข์ไม่ยอม ถอดรูปเงาะ จึงลงมาช่วยโดยแปลงกายเป็นคนยกพล เทวดามาจะรบกับท้าวสามล โดยจะตีคลีกัน ถ้าพระอินทร์ชนะก็จะเอาบ้านเมือง ข้าทาสบริวารของท้าวสามล ถ้าแพ้จะยกทัพกลับไป ท้าวสามลให้ทกเขยออกไปรบก็แพ้กกลับมาจึงคิดถึงเจ้าเงาะ นางมณฑาออกไปอ้อนวอนเจ้าเงาะ ให้มาตีคลี เจ้าเงาะหรือพระสังข์ขอเครื่องแต่งตัว ท้าวสามลก็ส่งเครื่องทรงเก่า ๆ ไปให้ พระสังข์ไม่ยอมรับบอกว่าเครื่องทรงเก่าไป ร้อนถึงพระอินทร์ พระอินทร์จึงให้พระวิสสุกรรมเชิญเครื่องทรงมาให้ พระสังข์จึงถอดรูปเงาะ แล้วแต่งเครื่องทรงที่เทวดานำมาให้

เครื่องนุ่งห่มใหม่ (T^3)

ตอนกลับเมือง

- ท้าวสามลและนางมณฑาก็รักใคร่ชมเชยพระสังข์ พระสังข์ขอให้คนไปจับม้าตัวหนึ่ง ซึ่งเป็นม้าที่เทวดาส่งมาให้ แล้วพระสังข์กับพระอินทร์ก็ได้ตีคลีสู้กัน พระอินทร์แกล้งแพ้
- พระสังข์จึงได้ครองเมืองพาราณสีสืบมา

งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำ (M)

ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)

การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่บัลลังก์ (W^{**})

๕. เรื่องชีวหาลิ้นคำ

ตอนได้นาง

- มีเมืองๆ หนึ่งชื่อเมืองปารา มีเจ้าเมืองชื่อผัสสะวดี มเหสีชื่อจันทราเทวี ทั้งสองมีโอรสชื่อ สุวรรณชีวหา หรือเจ้าลิ้นคำ (เจ้าลิ้นทอง) เมื่อเจ้าลิ้นทองอายุได้ ๑๖ ปี ท้าวผัสสะวดีได้จัดงานอภิเษกให้ ครั้งนั้นมีบุตรเศรษฐีคนหนึ่ง เกิดวันเดือนปีเดียวกับเจ้าลิ้นทอง ชื่อ บุตตะมาร ท้าวผัสสะก็อนุญาตบูตตะมารให้เป็นสหายของเจ้าลิ้นทอง แล้วบูตตะมารก็ลากลับมายังบ้านของตน ต่อมาโทรทำนายว่า เมืองปาราจะมีเคราะห์ ๗ วัน

ความเป็นมาของตัวละคร

เหตุการณ์เริ่มต้น (α)

ควรให้ทำพิธีในเมืองโดยให้ปิดประตูเมืองไม่ให้คนเข้าออก บุตตะมารมาหาเจ้าลันทองไม่ได้ก็โกรธแค้นจึงหนีไปในป่าเรียนวิชากับพระฤาษี วันหนึ่งบุตตะมารไปพบยักษ์ชื่อ วิชาทอน เกิดรบกันขึ้นต่างก็ไม่แพ้ชนะแก่กันทั้งสองจึงได้เป็นเพื่อนน้ำสาบานกัน ตั้งแต่นั้น บุตตะมารดื่มน้ำสาบานแล้วตัวก็กลายเป็นยักษ์ บุตตะมารได้ชวนวิชาทอนยักษ์ไปรบกับเจ้าลันทองคำในเมืองปาราคินนั้นเทวดามาอุ้มเอาเจ้าลันทองไปไว้ยังสำนักฤาษีในป่าหิมวันต์

- บุตตะมารกับวิชาทอนยักษ์เข้าเมืองปาราได้จับพญา
ผัสสะวดีกิน นางจันทราเทวีหนีไปอยู่กับยายในสวน
แห่งหนึ่ง ความตายของพ่อหรือแม่ (β^2)
- กล่าวถึงเจ้าลันทองเทวดาได้นำเอาเครื่องทิพย์มาให้ พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D)
- เจ้าลันทองก็เรียนวิชากับฤาษี และได้แต่งงานกับนางวิ
มาลา ซึ่งเป็นนางที่เกิดจากดอกบัว ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี (ข)
เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ก็ได้ภรรยา (wk^2)

ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

- เมื่ออยู่กับฤาษีได้ ๑๐ เดือน เจ้าลันทองก็ลาพระฤาษี
กลับไปบ้านเมืองพร้อมทั้งนางวิมาลา ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- ระหว่างเดินทางทั้งสองคนมาพักนอนอยู่ที่แห่งหนึ่ง ก็มี
นางกินรี ๒ นาง ชื่อปิมมะลา (พิมลา) กับนาลิกา มา
ลักเอาเจ้าลันทองไปยังเขาไกรลาส ตัวโง่ลักพาตัวเอก (A^1)
- ฝ่ายนางกินรีทั้งสองที่ลักเจ้าลันทองไปนั้น พ่อของนาง
กินรีโกรธลูกสาวมากจึงสั่งให้พาเจ้าลันทองไปส่งที่เดิม
แต่ก็ไม่พบนางวิมาลา เจ้าลันทองจึงเดินทางไปถึงปารา
ได้พบพระมารดา เจ้าลันทองไปเอากระดูกพระบิดามา
เสกด้วยมนต์คาถา กลับเป็นท้าวผัสสะวดีตามเดิม เจ้า

ล้นทองจึงพาพระบิดาพระมารดาไปซ่อนไว้ในถ้ำแห่งหนึ่ง

- เจ้าล้นทองจะตอบแทนบุญคุณของคุณนายที่เลี้ยงนางจันทราเทวีไว้ โดยแปลงตัวเป็นไก่แก้วให้ยายพาไปขายในราคา ๔ พันบาท ยายก็ได้ขายให้แก่นางจันทราเกษร ซึ่งเป็นลูกสาวเศรษฐี
- พอตกลงกลางคืนเจ้าล้นทองก็กลายร่างเป็นคนไฉนางเป็นภรรยา
- แล้วลานางไปหาขายอีก
- เจ้าล้นทองแปลงกายเป็นนกสาริกา ยายเอาไปขายแก่นางกับสมุท ลูกสาวเศรษฐีอีกคนหนึ่ง เจ้าล้นทองก็ไฉนางเป็นภรรยา
- วันต่อมาเจ้าล้นทองแปลงกายเป็นม้า ยายพาไปขายให้แก่บุตรตะมาร
- บุตรตะมารรู้ว่าเป็นเจ้าล้นทองจึงบังคับม้าให้เหาะขึ้นอากาศ และจับม้ายกขึ้นเสียไม่ให้มีอะไรเหลือเลย เพราะถ้ามีอะไรเหลือเจ้าล้นทองจะเสกมนต์กลายเป็นตัวคนขึ้นมาได้ แต่เมื่อกินม้าแล้วบุตรตะมารก็อาเจียนลงในสระ เจ้าล้นทองจึงเสกมนต์กลายเป็นปลาตะเพียนทอง
- ขณะนั้นนางวรรณะคำฟูธิดาเจ้าเมืองพาราณสีได้มาที่สระและเก็บปลาไปเลี้ยงไว้ เจ้าล้นทองจึงไฉนางเป็นชายอีกคนหนึ่ง

ตอนกลับเมือง

- ต่อมานางวรรณะคำฟูตั้งครรภ์ พญาพาราณสีก็รีบมารับสั่งให้บรรดาเจ้าเมืองมาจับตัวผู้ที่เป็นชู้กับนางวรรณะคำฟู บุตรตะมารกับวิชาทอนยักษ์มาด้วยได้รับกัน
- เจ้าล้นทองชนะได้ฆ่าบุตรตะมารและวิชาทอนยักษ์ตาย
- แล้วเจ้าล้นทองก็พานางมายังเมืองปารา และในที่สุดก็

มีรูปร่างใหม่ (T^1)

เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไฉนก็ได้ภรรยา (Wk^2)

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)

ตัวเอกในโฉมหน้าใหม่ (T)

เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไฉนก็ได้ภรรยา (Wk^2)

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)

ของวิเศษถูกตีหรือกิน (F^7)

เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไฉนก็ได้ภรรยา (Wk^2)

ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)

ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

ตัวเอกกลับบ้าน (↓)

ได้ครองเมืองพาราณสีด้วย

การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่
บัลลังก์ (W^{**})

๖. เรื่องข้างงาเดียว

ตอนได้นาง

- ที่เมืองพาราณสี มีกษัตริย์ปกครองชื่อท้าวพรหมทัต
มเหสีชื่อนางจันทราเทวี ในเมืองนี้มีเศรษฐีนี้หม้ายคน
หนึ่ง นางมีลูกชายชื่อสุดันตะพุทธรวงค์ วันหนึ่งสุดันตะ
ไปค้าขายทางเรือสำเภา เผอิญเรือแตกมีสุดันตะคน
เดียวที่รอดตาย ไปขึ้นฝั่งในเมืองพาราณสีนั่นเอง ต้อง
ขอทานเขากิน
 - ยังมีข้างเผือกเขือกหนึ่งมีงาเดียวพาบบริวารมาหากิน
พวกบริวารพากันเหยียบย่ำข้าวกล้าในนาโดยเข้าทาง
เขตแดนของสุดันตะ ท้าวพรหมทัตโกรธรับสั่งให้จับ
สุดันตะมัดไว้ตรงปากทางที่ข้างมาเพื่อจะให้ข้างเหยียบ
 - แม่ของสุดันตะที่เป็นรุกขเทวดาก็มาเข้าฝันให้ของข้าง
เผือกไว้และได้มาก้มัดให้สุดันตะ
 - เมื่อพญาข้างเผือกมาอีกครั้งหนึ่ง สุดันตะก็กล่าวโทษ
พญาข้างเผือกว่าได้ทำความเดือดร้อนให้แก่ตน
พญาข้างเผือกต้องให้งาข้างแก่ตนเพื่อชำระโทษ พญา
ข้างก็ยอมให้งาข้างแก่สุดันตะ แล้วข้างก็ตาย
 - โงงาข้างเผือกนั้นมีเมืองๆ หนึ่งชื่อเมืองนุบปะการี
(นุบการี) มีไพร่พลมาก และมีนางเทพธิดาชื่อสุภาดา
(สุภาดา) เป็นเจ้าเมือง นางสุภาดาได้เนรมิตปราสาท
ให้สุดันตะอยู่ และบางเทพธิดาก็ได้แต่งงานกับสุดันตะ
- ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง**
- นายพรานได้ไปเล่าให้ท้าวพรหมทัตฟังว่า สุดันตะมี
ภรรยาสวยเหลือเกิน ท้าวพรหมทัตนึกอยากเห็นนาง
จึงปลอมตัวเป็นพรานไปพบนาง เกิดติดใจนางสุภาดา

ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)

ตัวโกงกักขังตัวเอง (A^{15})

พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
(D)

ตัวเองได้ของวิเศษ (F)

เมื่อตัวเองเดินทางไปเมืองไหน
ก็ได้ภรรยา (Wn^2)

ตัวโกงต้องการภรรยาของตัวเอง
($A^{16.1}$)

- ท้าวพรหมทัตคิดจะกำจัดสุตันตะจึงได้รับสั่งให้สุตันตะหาไก่มาชนกับไก่ของพระองค์ ถ้าไก่ของสุตันตะแพ้ก็จะริบภรรยาของสุตันตะ งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำ (M)
- สุตันตะก็แสดงความทุกข์ใจไม่รู้จะหาไก่ที่ไหนมาชนนางสุภาดาไปเรียกนางเห็นในป่ามาแปลงกายเป็นไก่ชน ได้ชนกับไก่ของท้าวพรหมทัต และในที่สุดก็ชนะไก่ของท้าวพรหมทัต ได้รับการช่วยเหลือโดยตัวละครอื่น (K^2)
ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)
- ท้าวพรหมทัตคิดหาอุบายใหม่โดยท้าวจ้าง นางสุภาดาไปเรียกสื่อมาแปลงเป็นวัวชน ก็ชนะวัวของท้าวพรหมทัตอีก งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำ (M)
ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)
- ท้าวพรหมทัตท้าชนช้าง นางสุภาดาไปเรียกราชสีห์มาแปลงเป็นช้าง ให้สุตันตะนำมาชนก็ชนะช้างของท้าวพรหมทัต งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำ (M)
ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)
- ต่อมาท้าวพรหมทัตให้สุตันตะมาชกมวย เสนาของนางสุภาดาอาสาชกแทนโดยปลอมแปลงตัวเป็นสุตันตะชกมวยก็ชนะอีก งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำ (M)
ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)
- ท้าวพรหมทัตคิดฆ่าสุตันตะอย่างไรก็ฆ่าไม่ได้ จึงสั่งให้เสนาไปจับตัวสุตันตะใส่หีบเอาไปถ่วงน้ำ ตัวโกงเหวี่ยงตัวเอกลงทะเลหรือลอยแพ (A^{10})
- เสนาในเมืองงาช้างก็ไปแก้เอาสุตันตะกลับคืนมาและจับเอาอุปราชซึ่งเป็นน้องชายของท้าวพรหมทัตใส่หีบแทน ความโชคร้ายหมดไปเพราะการใช้ของวิเศษ (K^5)
- ท้าวพรหมทัตให้คนจับสุตันตะอีก แล้วให้ฆ่าฟันให้ตายเสีย ตัวโกงสั่งฆ่าตัวเอก (A^{13})
- เสนาเมืองงาช้างก็กำบังตาเปลี่ยนตัวสุตันตะกับราชบุตร ท้าวพรหมทัตราชบุตรก็ต้องตายแทน ความโชคร้ายหมดไปเพราะการใช้ของวิเศษ (K^5)
- ท้าวพรหมทัตโกรธมากจึงยกทัพมารบกับสุตันตะ แต่แพ้สุตันตะ ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- ท้าวพรหมทัตถูกฆ่าตาย แผ่นดินก็สงบลงไป ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

ตอนกลับเมือง

- ชาวเมืองจึงเชิญสุตันตะเป็นเจ้าเมืองพาราณสี ครั้งนั้น พระอินทร์ได้นำเครื่องใช้ อาวุธวิเศษมาให้ มีดาบวิเศษ เกือก (รองเท้า) วิเศษ และธนูแก้ววิเศษ และปืนวิเศษ ๓ เล่ม พระอินทร์ยังได้สอนคาถาให้ พร้อมทั้งบันดาล แก้วแหวนเงินทองให้ตกลงมาเหมือนฝน เมืองพาราณสี จึงเป็นที่เลื่องลือไปไกลถึงเมืองเวสาลีว่าเป็นเมืองอุดม สมบูรณ์เหลือเกิน
 - ท้าวอโนมัตตะเจ้าเมืองเวสาลีก็อยากได้เมืองพาราณสีไว้ในครอบครองจึงยกทัพมารบ แต่ก็แพ้เจ้าสุตันตะ
 - เมืองอินตะสาเกตซึ่งมีท้าวอินตะสาเกตเป็นเจ้าเมือง ได้ยกทัพมารบอีกเมืองหนึ่ง แต่ก็แพ้สุตันตะอีกเหมือนกัน
 - ยังมีเมืองสิวิราชะ (สิวิราช) มีท้าวสิวิราชเป็นกษัตริย์ยกทัพมารบก็แพ้
 - ท้าวทั้งสามเมืองจึงยอมอ่อนน้อมเป็นเมืองขึ้นสุตันตะก็ปกครองเมืองต่อมา
- ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
- ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่บัลลังก์ (W**)

๗. เรื่องวงศ์สุวรรณค์

ตอนได้นาง

- มีเมืองๆ หนึ่ง ชื่อเมืองเหมมราช เจ้าเมืองชื่อท้าวพรหมทัต มเหสีชื่ออำพร ทั้งสององค์มีโอรสชื่อ วงศ์สุวรรณค์ เมื่อเจ้าวงศ์สุวรรณค์อายุได้ ๑๐ ปี ก็ขออนุญาตพระบิดา พระมารดาจะไปเรียนวิชา แต่กษัตริย์ทั้งสองห้ามไว้
 - ต่อมามีลูกคนหนึ่งเป็นชาวเมืองดักสีลา คิดทำทาสยนต์ บินได้มากวายนางท้าวพรหมทัต ท้าวพรหมทัตได้ยกให้เจ้าวงศ์สุวรรณค์ขี่เล่นตามใจ จนกระทั่งอายุเจ้าวงศ์สุวรรณค์ได้ ๑๖ ปี ก็มีความคิดอยากเห็นดวงจันทร์ว่าจะมีกระต่ายอยู่ข้างในหรือไม่ เจ้าวงศ์สุวรรณค์จึงแอบขี่ทาสยนต์ไปดูในคืนหนึ่ง เลยถูกลมพัดหงส์ตกลงมา เจ้าวงศ์สุวรรณค์ ลื่นชีวิตในป่าแห่งหนึ่ง
- ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- การพาตัวเอกไปยังจุดหมาย (G)

- พระอินทร์มาชุบชีวิตให้และประทานสายเพชรให้อีกด้วย การชุบชีวิต (H^0)
- เจ้าวงศ์สุวรรณศรีก็เดินทางไปถึงคูหาแห่งหนึ่ง เป็นสถานที่ที่พระอินทร์บอกให้มา ได้พบยักษ์เฝ้าคูหาอยู่ เจ้าวงศ์สุวรรณศรีก็ฆ่ายักษ์ตายแล้วเข้าไปในคูหาพบพระฤาษี ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
- พระฤาษีสอนวิชาอาคมพร้อมทั้งให้ดาบทิพย์ เจ้าวงศ์สุวรรณศรียังได้ลงอาบน้ำในบ่อทิพย์อีกด้วย ทั้งดาบทิพย์และบ่อทิพย์นี้เป็นของที่พระพรหมฝากแก่พระฤาษีให้ยกให้เจ้าวงศ์สุวรรณศรี เจ้าวงศ์สุวรรณศรีก็เหาะได้เพราะอาบน้ำทิพย์ ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- ยังมีพระฤาษีอีกคนหนึ่งชื่อสมมิตร เป็นฤาษีที่บูชาไฟ วันหนึ่งได้เก็บดอกจันมา ในดอกจันนั้นมีเด็กผู้หญิงคนหนึ่ง ฤาษีได้เลี้ยงเด็กหญิงนั้นไว้ และตั้งชื่อว่า ระชีทอน เมื่อนางระชีทอนเติบโตขึ้นสมควรมีคู่ พระฤาษีก็ป่าวประกาศให้ชาวหนุ่มทุกคนทั้งยักษ์ นาค ครุฑ พากันมา ยกก็ยกไม่ขึ้น ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี (ช)
- เจ้าวงศ์สุวรรณศรีเดินทางจะกลับบ้านเมืองผ่านมาจึงแปลงกายเป็นคนแก่ยกไม้เท้าขึ้นได้อย่างง่ายดาย จึงได้แต่งงานกับนางระชีทอน ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
- งานที่ยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้ทำ (M)
- ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- ตัวเอกในโฉมหน้าใหม่ (T)
- ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)
- การแต่งงานที่ต้องผ่านการทดสอบความสามารถ (Wm)

ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

- พวกยักษ์เสียใจพากันรุมฆ่าเจ้าวงศ์สุวรรณศรี เจ้าวงศ์สุวรรณศรีก็ปราบพวกยักษ์ได้ แล้วก็อยู่กับนางระชีทอน เป็นเวลานานถึงหกปี ก็อยากกลับบ้านเมือง เจ้าวงศ์สุวรรณศรีจึงชวนนางระชีทอนไปด้วย ทั้งสองมาถึงที่แห่งหนึ่ง ก็พักนอนหลับ ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- มียักษ์ตนหนึ่งชื่อปินธุมาร มีหน้าที่รักษาป่าไม้ ได้เห็นคนทั้งสองนอนหลับ ก็ลึกลงนางระชีทอนไป นางได้ฆ่า ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
- ตัวโกงต้องการภรรยาของตัวเอก ($A^{16.1}$)

- ยักษ์ตายแล้วก็ติดตามหาเจ้าวงศ์สุวรรณค์ พระอินทร์ได้
ลงมาบอกว่าเจ้าวงศ์สุวรรณค์ยังมีชีวิตอยู่และได้ให้แหวน
แก่นาง ถ้าสวมแหวนมือขวาจะกลายเป็นชาย นางก็
สวมแหวนมือขวา กลายเป็นชาย พระอินทร์ตั้งชื่อว่า
จักรธนูสิงห์
- เจ้าวงศ์สุวรรณค์ตื่นขึ้นมาไม่พบนางก็ออกเดินทางตามหา
นาง จนถึงเมืองจันทะบุรี (จันทบุรี) มีเจ้าเมืองชื่อ สุริยะ
วงศ์ มเหสีชื่อสุวรรณบุปผา ทั้งสองมีโอรสชื่อจันทะवाद
(จันทवाद) ในเมืองนี้ได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากมี
เสาคินแห่งหนึ่งมียักษ์สิงอยู่ ยักษ์ตนนี้จะปรากฏตัวปีละ
ครั้ง แล้วก็จับผู้คนไปกินเป็นอันมาก เจ้าวงศ์สุวรรณค์ได้
อาสาฆ่ายักษ์ตาย
 - ในเสาคินมีดาบดีของพระพรหม เจ้าวงศ์สุวรรณค์ได้ยกดาบ
นี้ให้จันทवाद และได้ควักแก้วตาของยักษ์ให้จันทवाद
แก้วตานี้ถ้าใครได้ก็จะมีฤทธิ์เหาะได้
 - เจ้าวงศ์สุวรรณค์ได้พักอยู่เมืองนี้เป็นเวลา ๓ ปี ก็ขอลาไป
ตามหานางระชีทอน
 - เจ้าวงศ์สุวรรณค์และจันทवादเหาะมาถึงเมือง ๆ หนึ่ง ชื่อ
เมืองไกลาศ ซึ่งมีเจ้าเมืองชื่อ สุพรรณยักษ์ มเหสีชื่อ
นางแจ่มจันทร์ มีธิดาชื่อ สุกันธา (สุคันธา)
 - วันหนึ่งนางสุคันธาไปชมสวน เจ้าวงศ์สุวรรณค์กับจันทवाद
ผ่านมา เจ้าวงศ์สุวรรณค์ได้แปลงกายเป็นนกสาริกา บิน
ไปหานางสุคันธาได้พูดจากับนาง
 - ครั้นเวลากลางคืนก็บินไปหานางแล้วแปลงร่างเป็นคน
ได้อยู่กับนางสุคันธา ครั้นเวลากลางวันก็กลับเป็นนก
บินหนีไป
 - สุพรรณยักษ์สงสัยจึงให้นางชะกะนาแปลงกายเป็นนาง
สุคันธาไปอยู่ในห้องแทนนางสุคันธา
- ตัวเอกพลัดพรากจากคนรัก (ค)
ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)
ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
ของวิเศษถูกค้นพบ (F_4^3)
ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)
(↑)
ตัวเอกเหาะไป (G^1)
มีรูปร่างใหม่ (T^1)
การลักลอบเข้าหา (Wn)
ตัวโกงพยายามสืบหาข้อมูลของ
ตัวเอก (E^1)
ตัวโกงได้รับข้อมูลของตัวเอก
(ζ^1)

- ครั้นถึงเวลาเจ้าวงศ์สุวรรณค์มาหานางชะกะนาก็กลับกลายเป็นยักษ์ได้สู้รบกัน ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- นางยักษ์แพ้ได้นำความไปบอกท้าวสุพรรณยักษ์ ทำให้สุพรรณยักษ์โกรธมากรับสั่งให้จัดกองทัพไปรบกับเจ้าวงศ์สุวรรณค์ รบกันจนเหนื่อยอ่อน แล้วเจ้าวงศ์สุวรรณค์กับจันทวาดก็หนีไป ได้พบนางระชีทอนที่แปลงกายเป็นชายชื่อจักรธนูสิงห์ ทั้งสามคนก็กลับมารบยักษ์ใหม่ จักรธนูสิงห์ฆ่าท้าวสุพรรณยักษ์ตาย นางแจ่มจันทร์ถวายเมืองแก่เจ้าวงศ์สุวรรณค์ปกครองสืบไป

ตอนกลับเมือง

- เจ้าวงศ์สุวรรณค์ตื่นขึ้นก็รู้ว่านางระชีทอนซึ่งปลอมเป็นชายได้หนีไปแล้ว ก็ออกติดตามพร้อมด้วยจันทวาด ทั้งสองคนตามมาถึงที่ยักษ์กุมมิมเฝ้าป่าอยู่ได้รับกัน ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
- ยักษ์ยอมแพ้ได้พาเจ้าวงศ์สุวรรณค์และจันทวาดไปหาจักรธนูสิงห์ เจ้าวงศ์สุวรรณค์อ่อนวอนนางระชีทอนแต่นางไม่ยอมออกจากอาศรม เจ้าวงศ์สุวรรณค์จึงแกล้งสลบไป นางระชีทอนจึงได้ออกมารำพันความทุกข์ที่เจ้าวงศ์สุวรรณค์สลบไป เจ้าวงศ์สุวรรณค์จึงได้ตัวนาง ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
- ทั้งสามคนก็ลาพระอินทร์เหาะกลับเมืองมาถึงฝั่งแม่น้ำแห่งหนึ่งได้พักนอน ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
- ขณะนั้นมีนกยักษ์ตัวหนึ่งบินผ่านมาเห็นนางระชีทอน ก็อยากได้นางจึงคิดฆ่าเจ้าวงศ์สุวรรณค์ แต่ผู้เจ้าวงศ์สุวรรณค์ไม่ได้ นกยักษ์ยอมตัวเป็นข้ารับใช้ กล่าวถึงนางยักษ์ตนหนึ่งซึ่งรักษามหาสมุทรชื่อว่า พรายกะสินธุ์ (พรายกะสินธุ์) นางยักษ์ได้เห็นคนทั้งสามก็ลักเอาจันทวาดไปอยู่ในถ้ำของนาง ส่วนเจ้าวงศ์สุวรรณค์กับนางระชีทอนก็ตามหาเจ้าจันทวาดจนกระทั่งไปถึงเมืองเหมราช ทางเมืองเหมราชก็จัดพิธีอภิเษกรับขวัญเจ้าวงศ์สุวรรณค์และนางระชีทอน ตัวเอกหนี(ฆ่า)ไป เดินทางทางบกหรือทางน้ำ (G²)
- ตัวเอกกลับบ้าน (↓)
- การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่บัลลังก์ (W^{**})

๘. เรื่องจันตะมา

ตอนได้นาง

- ที่หมู่บ้านนวมคามในเมืองจำปา มีสองผู้เมียยากจนมาก ทั้งสองมีบุตรชาย ๒ คน คนที่เกิดมาในที่มีสุริยคราส จึงได้ชื่อว่าสุริยา คนน้องเกิดตอนที่มิจันทรคราส จึงได้ชื่อว่าจันตะมา (จันทมา) เมื่อสุริยาอายุได้ ๑๑ ปี และจันทมาอายุได้ ๖ ปี บ้านเมืองเกิดทุพภิกขภัย อดอยากแห่งแล้งกันทั่ว พ่อแม่ไม่อาจเลี้ยงดูบุตรได้จนต้องกินอะไรก็แอบซ่อนกินกันเอง

ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น (W**)
- วันหนึ่งสุริยาได้ปูมา ๔ ตัว เมื่อปิ้งไฟแล้ว จันทมาก็ร้องจะกินจนหมดทั้ง ๔ ตัว พ่อแม่รู้เข้าก็โกรธขับไล่ลูกออกจากบ้าน

ตัวโกงขับไล่ตัวเอก (A^๑)
- ทั้งสองคนต้องเดินทางไปกลางป่าพบกับพังพอนต่อสู้กัน

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
- ฐและพังพอนนั้นคือพระอินทร์และพระวิสุกรรมแปลงมา พังพอนก็ตงตายแล้วก็ไปหายามารักษา ฐนั้นก็กลับมีชีวิตขึ้นมาใหม่ สองพี่น้องเห็นเหตุการณ์เลยเก็บเปลือกไม้ซึ่งเป็นยาวิเศษนั้นไว้

พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D)
ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
- เดินทางไปพาทายก็ทดลองรักษา กาก็กลับมีชีวิตขึ้น กายอมเป็นลูกน้อยหาผลไม้มาให้กิน จนเดินทางไปถึงที่อยู่ของยักษ์ ๒ ผู้เมีย เมียยักษ์ตายคาได้ขโมยเนื้ออย่างของยักษ์ ยักษ์ตามมาพบ ๒ กุมาร ยักษ์จับกานินและจับสองกุมารไปบ้านสุริยาให้ยักษ์ที่ตายกินยา

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
ของวิเศษถูกแสดงให้เห็น (F^๒)
- ยักษ์ก็ฟื้นขึ้น แล้วทั้งสองผู้เมียยักษ์จึงพาสองพี่น้องเหาะหนีพวกยักษ์อื่น ๆ มาถึงเมืองกาสิ ที่เมืองนี้ธิดาเจ้าเมืองชื่อ สุจาติงสา (สุจาติงสา) ถูกงูเห่ากัดตาย สุริยาและจันตะมาไปอาศัยอยู่กับเศรษฐีคนหนึ่งที่มีเลี้ยงดู ๒ พี่น้องเหมือนลูก เศรษฐีพาสองพี่น้องไปรักษาธิดาเจ้าเมือง เจ้าเมืองกาสิจะให้สุริยาแต่งงานกับนางสุจาติงสา แต่สุริยาขอกลับไปเยี่ยมบ้านก่อน แล้วจะกลับมาแต่ง

ตัวเอกถูกอุ้มเหาะหนีไปอย่างรวดเร็ว (RS¹)
ตัวเอกซึ่งไม่มีใครรู้จักกลับบ้านหรือไปยังเมืองอื่น (๐)
ตัวเอกกลับบ้าน (↓)

งานด้วย สุรียาได้ขอเงินทองจากท้าวกาสีใส่ในกระบอก
ไม่ไปตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ และผู้ที่เคยอนุเคราะห์มา
ครั้งอยู่ในเมืองจำปา

- กล่าวถึงในเมืองจำปา ยังมีพญาช้างเชือกหนึ่งได้ปีสวาระ
รดรอยเท้าตนเอง ครั้งนั้นมีนางเหมะรังษี ชาวเมือง
จำปาได้กินน้ำนั้น เมื่อกลับไปบ้านนางก็ตั้งครุฑ เมื่อ
คลอดลูกแล้วปรากฏว่าเป็นเด็กชาย ตั้งชื่อว่า กุญจีโน
(กุญชีโน) บุตรคนนี้เป็นคนขยันขันแข็ง คนในหมู่บ้าน
เห็นนางเหมะรังษีตั้งครุฑโดยไม่มีพ่อเด็ก ก็ประพฤติ
ผิดประเวณีกันมาก บ้านเมืองเกิดวิปริต พญาจำปาจึง
สั่งลงโทษผู้หญิงที่ตั้งครุฑโดยเล่นซู้ให้จับเผาไฟ และให้
ผสมพันธุ์กับม้า แต่นั้นมาชาวเมืองก็กลัวบาปจึงรักษา
ศีลกันทุกคน สุรียากับจันทมาก็นำกระบอกไม้มาให้พ่อ
แม่และผู้มีพระคุณ มีคนจำสองพี่น้องได้ไม่กี่คน แม้แต่
พ่อแม่ยังจำลูกของตนไม่ได้ แล้วสองพี่น้องก็กลับมายัง
เมืองกาสี ต่อมาอีกหลายปีสุรียาก็แต่งงานกับนางสุจา
ดิงสา และได้ครองเมืองกาสี ส่วนจันทมาอาศัยอยู่กับ
เศรษฐีนั้นต่อมา

ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

- ครั้งหนึ่งมีพ่อค้าสำเภาแล่นเรือมาค้าขายในเมืองกาสี
ลูกชายพ่อค้าถูกเสือกัดตาย จันทมาได้รักษาจนฟื้นขึ้น
พ่อค้าก็แล่นเรือจากไปถึงเมืองอิตตะปะณะ (อินทปัต) ที่
เมืองนี้เจ้าเมืองชื่อพรหมจักร พระมเหสีชื่อวิมาลา ทั้งสอง
มีธิดาชื่อ เหวะธิสังกา (เทวธิสังกา) นางเทวธิสังกา เอา
เชียวเสื่อมาเล่น ทำหล่นถูกหัวแม่เท้าของตนเอง เลย
ป่วยไข้ใกล้จะตาย พ่อค้าที่จันทมาเคยรักษาลูกชาย
ทราบข่าวนางเทวธิสังกาป่วยมาก ก็อาสาพาจันทมา
รักษา เมื่อจันทมาเดินทางมานั้นนางได้ตายเสียแล้ว แต่
จันทมาก็รักษาจนฟื้นคืนชีวิต ท้าวพรหมจักรจึงให้จันทมา
อภิเษกกับนาง เทวธิสังกา

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)

(↑)

การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่
บัลลังก์ (W**)

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน)

(↑)

เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ก็ได้ภรรยา (Wn²)

- วันหนึ่งจันทมาชานางเทวีสั่งกลางเรือไปเยี่ยมเศรษฐี ผู้เป็นพ่อเลี้ยงและพี่ชายในเมืองกาสิ เกิดเรือแตกต้อง พลัดพรากกันไปคนละทาง ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑) ตัวเอกพลัดพรากจากคนรัก (ค)
- จันทมาชานบงได้พบรุ่งฆ่างู ก็รักษาจนคืนชีพ ปรากฏ ว่างูนั้นกลายเป็นชายหนุ่ม ชายหนุ่มให้แก้ทิพย์ซึ่งแก้ นี้ถ้าอมแล้วจะมองเห็นเหตุการณ์ทั่ว ๆ ไป ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
- เดินทางต่อไปพบตีบพญาทอน (วิทยากร) กำลังรบกัน มีคนหนึ่งใกล้จะตาย วิทยากรคนนี้ก็มอบดาบกายสิทธิ์ และรองเท้าทิพย์ที่สวมแล้วเหาะได้แก่จันทมา ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑) ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)
- ครั้งนั้นมีลูกสาวเศรษฐีแห่งเมืองสังกัสสะเดินทางหลง ป่ามา ๓ คน นางทั้งสามชื่อ ปทุมมา สุคันธา และตีบ ปะโสตา (ทิพโสตา) จันทมาพานางทั้งสามไปส่ง ระหว่างทางได้พบกับชาวเมืองปาตะริบุตร ได้ติดตาม ช่างเชือกหนึ่งที่ย้ายไป ชายคนนั้นขอให้จันทมาทำนาย ว่าช่างอยู่ที่ไหน จันทมาก็บอกได้อย่างแม่นยำเพราะมี แก้วทิพย์ แล้วก็เดินทางต่อไป พบโจร ผ่านโจร ผ่านแม่น้ำ ยักษ์ต่อสู้ยักษ์ในที่สุดก็ถึงเมืองสังกัสสะ ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H) ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- ทั้งสามเศรษฐีผู้เป็นพ่อของนางทั้งสามก็ยกลูกสาวให้ แต่งงานกับจันทมา เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน ก็ได้ภรรยา (Wn²)

ตอนกลับเมือง

- วันหนึ่งจันทมาก็ลาเมียไปตามหานางเทวีสังกา ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
- จันทมาพบนางพรมาจารีที่ถูกลอยแพก็ช่วยนางให้พ้น จากแม่น้ำกว้าง และพานางไปยังเมืองปัญจะ ได้อาศัย อยู่กับย่าสุละโยธา ซึ่งเคยเลี้ยงนางมาก่อน ย่าสุละโยธา สอนวิชาการป้องกันตัวแก่นางพรมาจารี ต่อมานาง พรมาจารีกับจันทมาก็เข้าไปยังเมืองอนูราช ระหว่างนี้มี พญากำวินตะ (กาวินตะ) ให้คนมาขนางพรมาจารีไป เป็นมเหสี ท้าวธัมมะชิตติยกนางให้ แต่เมื่อนางเล่า เรื่องจันทมาได้ช่วยเหลือนางมา ท้าวธัมมะชิตติก็ให้นาง พรมาจารีเป็นคู่ครองของจันทมา ท้าวกาวินตะส่งคนมา

ขอนางพรมาจารีอีก ท้าวธัมมะชิตีหลงคำสรรเสริญก็ยกนางให้ท้าวภาวินทะ นางพรมาจารีโกรธพระบิดามาก และได้ประกาศว่าจะไม่ขอแต่งงานกับใครอีก พวกเขา ก็กลับไปบอกพญาภาวินทะ พญาภาวินทะขัดเคืองจึงยกทัพมารบกับนางพรมาจารี ปรากฏว่าแพ้นางพรมาจารี ต้องยอมยกเมืองให้นาง และต้องยอมถวายตัวเป็นข้ารับใช้

- ต่อมานางพรมาจารีจะกลับไปแก้แค้นท้าวสุทัศน์ จันทมา ก็ไปด้วย จึงได้พบกับนางเทวธิงกา หลังจากพลัดพรากก็ได้พบกัน (ง)
- ท้าวสุทัศน์ให้คนไปขอนางอุตตมะธานี (อุตมธานี) การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่บัลลังก์ (W**)
ธิดาเจ้าเมืองกันธะรัฐระ ส่วนทางเมืองของท้าวสุทัศน์ นั้น นางพรมาจารีกับท้าวธัมมะชิตีก็ยกกองทัพมารบชนะ ท้าวสุทัศน์ ได้ประหารชีวิตท้าวสุทัศน์เสีย จันทมากับนางเทวธิงกาก็ได้ครองเมืองแทนท้าวสุทัศน์ ส่วนนางอุตมธานีเดินทางมาถึงจึงได้อภิเษกสมรสกับจันทมา
- กล่าวถึงท้าวจุกกะสีป้า(จุกกะสีป้า) ครองเมืองชั้นธุมมดี เคยมาสู่ขอนางอุตมธานี แต่ท้าวกันธะรัฐระไม่ยอมยกให้ก็มีความโกรธแค้นเพราะกลับไปยกให้จันทมา จึงยกทัพมารบกันท้าวกันธะรัฐระ ท้าวกันธะรัฐระ ขอกำลังเมืองนุปะมะ จันทมาก็ยกกำลังมาช่วยรบ จุกกะสีป้าแพ้จันทมา จันทมาอยู่ในเมืองกันธะรัฐระ นานแล้วก็ลากลับไปยังเมืองนุปะมะ ต่อมานางพรมาจารีก็ลาจันทมากลับไปหาพระบิดามารดาที่เมืองอนุราช นางอุตมธานีมีโอรสชื่อตูกะชัตติ (ทุกชัตติ) เป็นคนลักษณะดีมีบุญ แล้วจันทมาก็พานางเทวธิงกาไปเยี่ยมบ้านเมืองที่เมืองอินทะปะถ มาถึงเมืองกาสิพบพ่อเลี้ยงที่เป็นเศรษฐี และพี่ชายคือเจ้าสุริยา แล้วก็ไปครองเมืองอินทะปะถแทนท้าวพรมาจารีที่สิ้นชีวิตไป

หลังจากพลัดพรากก็ได้พบกัน (ง)

การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่บัลลังก์ (W**)

ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)

ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

ตัวเอกกลับบ้าน (↓)

๓.๓.๔ การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๒ ของวรรณกรรม นิทานภาคเหนือ

๑. ตอนไต้นาง	α	ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น
	a'	การไม่มีเจ้าสาว
	A	พฤติกรรมของตัวโกง
	\uparrow	ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
	D	พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
	F	ตัวเอกได้ของวิเศษ
	W	การแต่งงาน

พฤติกรรม α ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น เราจะพบพฤติกรรมนี้ในนิทานทั้ง ๘ เรื่อง พฤติกรรมนี้ถือเป็นการกล่าวนำเพื่อให้ผู้อ่านทราบภูมิหลังของตัวละคร เช่น เรื่องเจ้าแสงเมืองหลงถ้า กล่าวถึงการกำเนิดของเจ้าแสงเมืองที่มีผู้นำของวิเศษมาให้ พร้อมทั้งยังมีผู้เกิดพร้อมกันในวันนั้นอีกถึง ๑,๐๐๐ คน

พฤติกรรม a' การไม่มีเจ้าสาว พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๓ เรื่อง คือ เจ้าสุวัตร วรรณพรหม และเจ้าแสงเมืองหลงถ้า พฤติกรรมนี้หมายถึง ตัวเอกยังไม่มีภรรยา ทำให้ต้องมีการค้นหาหญิงงาม เพื่อที่จะมาเป็นภรรยาของตัวเอก เช่น เรื่องเจ้าสุวัตรเมื่อเจ้าสุวัตรอายุได้ ๑๒ ปี พระบิดาได้ให้เกณฑ์สาวงามมาให้เจ้าสุวัตรเลือก แต่เจ้าสุวัตรก็ไม่ได้เลือกใคร

พฤติกรรม A พฤติกรรมของตัวโกง พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๓ เรื่อง คือ สุวรรณหอยสังข์ ช้างงาเดียว และจันต๊ะมา พฤติกรรมนี้เป็นอีกพฤติกรรมหนึ่งที่ทำให้ตัวเอกได้รับความลำบากจนต้องออกเดินทาง ถ้านิทานเรื่องนั้นไม่มีพฤติกรรม a' การไม่มีเจ้าสาว ตัวโกงจะทำให้ตัวเองได้รับความลำบาก เช่น เรื่องช้างงาเดียว สุนัขตะกุกหัวพรหมกัดสิ่งจับมัดไว้ตรงปากทางให้ช้างเหยียบ

พฤติกรรม \uparrow ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๖ เรื่อง คือ เจ้าสุวัตร วรรณพรหม เจ้าแสงเมืองหลงถ้า สุวรรณหอยสังข์ วงศ์สวรรค์ และจันต๊ะมา พฤติกรรมนี้เกิดขึ้นเป็นลำดับต่อจากพฤติกรรม A ตัวโกง พฤติกรรมนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการผจญภัยของตัวเอก ตัวโกงจะกลั่นแกล้งทำให้ตัวเอกต้องออกเดินทาง เช่น เรื่องสุวรรณหอยสังข์ ท้าวสามลโกรธนางรจนามากที่เสียงพวงมาลัยให้เจ้าเงาะ จึงขับไล่ทั้งสองคนให้ไปทำไร่อยู่ปลายนา จะเห็นว่ามีการเดินทางจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง นอกจากนี้ตัวเอกอาจเดินทางเพื่อไปหาคู่ครอง เช่น เรื่องเจ้าสุวัตร เจ้าสุวัตรสาพระบิดาและพระมารดาไปหานางบัวคำ เจ้าของมาลัยที่ลอยไปสวมมือเจ้าสุวัตรขณะเล่นน้ำอยู่

พฤติกรรม D พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๔ เรื่อง คือ เจ้าแสงเมืองหลงถ้ำ ชิวหาลิ้นคำ ช่างงาเดียว และจันตะมา พฤติกรรมนี้มีบทบาทไม่แพ้พฤติกรรม A ตัวโกง ถือเป็นพฤติกรรมที่ช่วยให้ตัวเอกรอดพ้นจากอุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างดี เพราะเมื่อตัวเอกได้รับความเดือดร้อนจากตัวโกง จะมีผู้มาช่วยเหลือให้สถานการณ์ต่าง ๆ ดีขึ้น เช่น เรื่องช่างงาเดียว ขณะที่สุตันตะถูกมัดไว้ตรงปากทางเพื่อให้ช่างเหยียบ แม่ของสุตันตะซึ่งเป็นรุกขเทวดาก็มาเข้าฝันให้สุตันตะของางของช่างเผือกไว้ และได้ช่วยแก้มัดให้สุตันตะด้วย

พฤติกรรม F ตัวเอกได้ของวิเศษ พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๔ เรื่อง คือ เจ้าแสงเมืองหลงถ้ำ ช่างงาเดียว วงศ์สุวรรณค์ และจันตะมา พฤติกรรมนี้เกิดเป็นลำดับต่อจากพฤติกรรม D พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ ในนิทานของไทยผู้ช่วยเหลือส่วนมากมักจะเป็นพระอินทร์ และเมื่อได้ช่วยเหลือตัวเอกให้รอดพ้นจากอันตรายแล้วก็ไม่มีสิ่งที่จะให้ของวิเศษแก่ตัวเอกด้วย เพื่อติดตัวเอาไว้ใช้ในยามที่มีอันตราย เช่น เรื่องเจ้าแสงเมืองหลงถ้ำ เมื่อเจ้าแสงเมืองออกจากถ้ำได้หลังจากที่ติดอยู่ในถ้ำปีกว่า พระอินทร์ได้แปลงกายเป็นพรานมานำทาง และสอนเวทมนต์คาถาให้ พร้อมทั้งเสกมนต์ให้ลูกน้องของเจ้าแสงเมืองที่ตายไปฟื้นขึ้นมา

พฤติกรรม W การแต่งงาน พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๖ เรื่อง ยกเว้น เรื่องเจ้าแสงเมืองหลงถ้ำ และ สุวรรณหอยสังข์ การแต่งงานมีหลายประเภท เช่น เรื่องเจ้าสุวัตรพบพฤติกรรม Wk2 เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา เรื่องวรรณพราหม พบพฤติกรรม Wk การลักลอบเข้าหา

๒. ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง	↑	ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
	A	พฤติกรรมของตัวโกง
	ค	ตัวเอกพลัดพรากจากคนรัก
	D	พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ
	F	ตัวเอกได้ของวิเศษ
	↑	ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
	W	การแต่งงาน
	↑	ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
	W	การแต่งงาน

พฤติกรรม ↑ ตัวเอกออกเดินทางจากบ้าน พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๖ เรื่อง คือ เรื่องเจ้าสุวัตร วรรณพราหม เจ้าแสงเมืองหลงถ้ำ ชิวหาลิ้นคำ วงศ์สุวรรณค์ และจันตะมา เมื่อตัวเอก

ได้นางครั้งแรกแล้วตัวเอกจะออกเดินทางต่อไป ซึ่งการเดินทางนี้หมายถึงการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ไม่ใช่การเดินทางจากบ้านเพียงประการเดียว เช่น เรื่องเจ้าสุวัตร หลังจากที่เจ้าสุวัตรได้นางบัวคำเป็นภรรยาแล้ว ต่อมาวันหนึ่งทั้งสองก็ออกไปหาผลไม้ เพื่อมาปรนนิบัติถวาย จะเห็นว่าตัวละครมีการเคลื่อนไหวจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่ง

พฤติกรรม A พฤติกรรมของตัวโกง พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๔ เรื่อง คือ เรื่องเจ้าสุวัตร ชิวหาลิ้นคำ ช้างงาเดียว และวงศ์สุวรรณ ระหว่างที่ตัวเอกเดินทางมักจะพบตัวโกงซึ่งถือว่าเป็นอุปสรรคอีกประการหนึ่งที่ตัวเอกต้องเผชิญ เช่นเรื่องวงศ์สุวรรณ ขณะที่เจ้าวงศ์สุวรรณเดินทางพร้อมกับนางระยษีทอนชานแล้ว หยุดพักนอนอยู่ ณ ที่แห่งหนึ่ง ได้มียักษ์ตนหนึ่งมาลักนางระยษีทอนไป

พฤติกรรม ค ตัวเอกพลัดพรากจากคนรัก พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๔ เรื่อง คือ เรื่องเจ้าสุวัตร วรรณพราหม วงศ์สุวรรณ และจันท๊ะมา ผู้ที่ทำให้ตัวเอกต้องพลัดพรากจากคนรักมักจะเป็นตัวโกง เช่น เรื่องเจ้าสุวัตร เจ้าสุวัตรพลัดพรากจากนางบัวคำเนื่องจากพรานป่าคนหนึ่งเห็นนางบัวคำ อยากได้นางมาเป็นภรรยาจึงใช้ธนูยิงเจ้าสุวัตรจนสลบไป

พฤติกรรม D พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๒ เรื่อง คือ เรื่องเจ้าสุวัตร และวรรณพราหม พฤติกรรมนี้มักจะเกิดขึ้นต่อจากพฤติกรรม ค ตัวเอกพลัดพรากจากคนรัก ผู้วิเศษจะมาช่วยแก้ไขให้เหตุการณ์ดีขึ้น เช่น เรื่องเจ้าสุวัตร หลังจากที่เจ้าสุวัตรสลบไปเพราะถูกพรานทำร้าย พระยาธิบดีนางบัวคำได้มาพบเข้าจึงได้รักษาให้ฟื้นขึ้น

พฤติกรรม F ตัวเอกได้ของขวัญพิเศษ พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๔ เรื่อง คือ เรื่องเจ้าสุวัตร ชิวหาลิ้นคำ วงศ์สุวรรณ และจันท๊ะมา แต่มักจะพบพฤติกรรมนี้หลังจากพฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ ผู้ช่วยเหลือมักจะมอบของขวัญพิเศษให้ตัวเอกด้วย หลังจากที่ได้อุปการะช่วยเหลือตัวเอก เช่น เรื่องเจ้าสุวัตร เมื่อพระยาธิบดีช่วยให้เจ้าสุวัตรฟื้นขึ้น พระยาธิบดีก็ได้สอนเวทมนต์คาถาต่างๆ พร้อมทั้งมอบดาบกำภูชัยให้แก่เจ้าสุวัตรอีกด้วย

พฤติกรรม ↑ ตัวเอกเดินทางออก (จากบ้าน) พบพฤติกรรมนี้ทั้ง ๕ เรื่อง คือ เรื่องเจ้าสุวัตร เจ้าแสงเมืองหลวงดำ ชิวหาลิ้นคำ วงศ์สุวรรณ และจันท๊ะมา จะเห็นได้ว่าตัวเอกจะออกเดินทางอีกครั้ง ซึ่งพฤติกรรมนี้มักจะเกิดขึ้นเมื่อตัวเอกได้ของขวัญพิเศษแล้ว กล่าวคือเมื่อตัวเอกมีความพร้อมที่จะสามารถเผชิญกับอุปสรรคได้ ตัวเอกจะเดินทางต่อไปเพื่อไปตามหานางที่พลัดพรากจากกัน

พฤติกรรม W การแต่งงาน พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๓ เรื่อง คือ เรื่องเจ้าสุวัตร เจ้าแสงเมืองหลงดำ และชีวหาลิ้นคำ พฤติกรรมนี้จะเกิดขึ้นต่อจากพฤติกรรมตัวเอกออกเดินทางจากบ้านและเป็นที่น่าสังเกตว่า วิธีการที่ตัวเอกได้นางนั้น ตัวเอกจะได้นางระหว่างการเดินทาง คือ เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (Wn^2)

พฤติกรรม \uparrow ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๔ เรื่อง คือ เรื่องเจ้าสุวัตร เจ้าแสงเมืองหลงดำ ชิวหาลิ้นคำ และวงศ์สุวรรณค์ เมื่อตัวเอกได้นางแล้ว ตัวเอกก็จะออกเดินทางอีกครั้ง นับว่าเป็นการเดินทางครั้งที่สามสำหรับในตอนนี้

พฤติกรรม W การแต่งงาน พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๕ เรื่อง เรื่อง คือ เรื่องเจ้าสุวัตร เจ้าแสงเมืองหลงดำ ชิวหาลิ้นคำ วงศ์สุวรรณค์ และจันตะมา มักจะพบพฤติกรรมนี้ต่อจากพฤติกรรมตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) ตัวเอกจะได้นางอีกครั้ง ซึ่งมักเป็นการได้นางระหว่างการเดินทาง

๓. ตอนกลับเมือง	\uparrow	ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
	H	ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง
	I	ตัวเอกชนะตัวโกง
	W	การแต่งงาน
	\downarrow	ตัวเอกกลับบ้าน

พฤติกรรม \uparrow ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) พบพฤติกรรมในนิทาน ๔ เรื่องคือ เรื่องเจ้าสุวัตร เจ้าแสงเมืองหลงดำ วงศ์สุวรรณค์ และจันตะมา จะเห็นได้ว่าแม้จะเป็นตอนกลับเมือง แต่ตัวเอกจะออกเดินทางอีกครั้งหลังจากที่ได้นางแล้ว เช่น เรื่องวงศ์สุวรรณค์ เจ้าวงศ์สุวรรณค์ได้ออกติดตามนางระษีทอนต่อหลังจากที่นางได้หนีไป

พฤติกรรม H - I ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง และตัวเอกชนะตัวโกง พฤติกรรมทั้งสองมักจะเกิดคู่กันเสมอ และพบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๕ เรื่อง คือ เจ้าแสงเมืองหลงดำ ชิวหาลิ้นคำ ช้างงาเดียว วงศ์สุวรรณค์ และจันตะมา พฤติกรรมนี้เกิดสืบเนื่องจากตัวเอกออกเดินทางจากบ้าน การเดินทางเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ตัวเอกได้พบกับตัวโกง แต่เมื่อมีการสู้รบกับตัวโกง ตัวเอกจะเป็นผู้ได้รับชัยชนะเสมอ เช่น เรื่องวงศ์สุวรรณค์ เดินทางติดตามนางระษีทอนได้สู้รบกับยักษ์ แต่ในที่สุดยักษ์ยอมแพ้ และได้พาเจ้าวงศ์สุวรรณค์ไปทางนางระษีทอน

พฤติกรรม W การแต่งงาน พบพฤติกรรมนี้ในนิทานทุกเรื่อง ซึ่งรูปแบบของการแต่งงานก็มักจะเป็นพฤติกรรม W^{**} การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่บัลลังก์ กล่าวคือเมื่อเรื่องราวต่างๆ คลี่คลายตัวเอกจะจัดพิธีอภิเษกสมรส ซึ่งอาจจะจัดที่บ้านเมืองของนางหรือของตนก็ได้

พฤติกรรม \downarrow ตัวเอกกลับบ้าน พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๒ เรื่อง เมื่อเรื่องราวต่างๆ ยุติลง ตัวเอกจะพานางทั้งหลายที่ได้พบระหว่างการเดินทาง รวมทั้งแม่เหลื้กลับบ้านเมืองของตน

สรุป

เราอาจสรุปสูตรโครงสร้างของวรรณกรรมนิทานภาคเหนือได้ ๓ แบบ ตามประเภทของโครงเรื่อง ดังนี้

๑. โครงสร้างแบบที่ ๑ ของวรรณกรรมนิทานภาคเหนือ นำมาเขียนเป็นสูตรโครงสร้างหลักได้ ดังนี้

$$\alpha \text{ ฉ A D F } \uparrow \text{ F } \uparrow \text{ H I W } \uparrow \text{ W } \uparrow \left\{ \begin{array}{c} \text{H I A} \\ \text{M N W} \end{array} \right\} \uparrow \{U\} \downarrow \text{ D W}^* \{U\}$$

โครงสร้างแบบนี้เป็นโครงสร้างวรรณกรรมนิทานภาคเหนือที่มีเนื้อเรื่องจัดอยู่ในโครงเรื่องแบบที่ ๑ เรื่องเริ่มที่ตอนวัยเด็ก พฤติกรรมหลักที่ได้จากโครงเรื่องที่ ๑ นี้ จะพบว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำกัน เช่น พฤติกรรม \uparrow การออกเดินทาง (จากบ้าน) ตัวเอกจะมีการเดินทางหลายครั้ง พฤติกรรม W การแต่งงานก็เกิดขึ้นมากกว่า ๑ ครั้งเช่นกัน เพราะเมื่อตัวเอกเดินทางหลายครั้ง ระหว่างทางผ่านบ้านเมืองต่าง ๆ ทำให้ตัวเอกได้พบนางหลายคน จึงทำให้เกิดพฤติกรรม W การแต่งงานมากขึ้นเป็นลำดับ

๒. โครงสร้างแบบที่ ๒ ของวรรณกรรมนิทานภาคเหนือ นำมาเขียนเป็นสูตรโครงสร้างหลักได้ ดังนี้

$$\alpha \text{ a' A } \uparrow \text{ D F W } \uparrow \text{ A ค D F } \uparrow \text{ W } \uparrow \text{ W } \uparrow \text{ H I W } \downarrow$$

โครงสร้างแบบนี้เป็นโครงสร้างวรรณกรรมนิทานภาคเหนือที่มีเนื้อเรื่องจัดอยู่ในโครงเรื่องแบบที่ ๒ เรื่องเริ่มที่ตอนวัยหนุ่ม พฤติกรรมหลักที่ได้จากโครงเรื่องแบบที่ ๒ นี้ พบว่าตัวเอกจะออกเดินทาง และมีการได้นางหลายครั้ง รวมถึงได้พบผู้ช่วยเหลือและได้ของวิเศษถึงสองช่วง สำหรับการต่อสู้กับตัวโกงนั้นจะพบในตอนหลัง แล้วจะได้นางอีก จะเห็นว่าในโครงเรื่องแบบที่ ๒ พฤติกรรมทดสอบความสามารถของตัวเอก (M - N) ไม่ถือเป็นพฤติกรรมหลักของโครงเรื่องนี้

๓.๔ วรรณกรรมนิทานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วรรณกรรมนิทานภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่นำมาศึกษามีทั้งหมด ๑๒ เรื่อง คือ ท้าวหมาหุย สังข์ศิลป์ชัย ท้าวเต่าคำ ท้าวกำกาดำ จำปาสีตัน ท้าวบัวสม บัวสอง บัวเขียว ท้าวสิงห์ กาโลกระต่ายคำ นางผมหอม สุริวงศ์ นางแดงอ่อน กาละเกต และท้าวจักร์ษณพรหมริน สามารถจำแนกโครงเรื่องออกได้เป็น ๒ โครงเรื่อง ดังนี้

๓.๔.๑ โครงเรื่องแบบที่ ๑ ซึ่งเริ่มที่ตัวละครวัยเด็ก มีทั้งหมด ๔ เรื่อง คือ ท้าวหมาหุย สินไซ ท้าวเต่าคำ ท้าวกำกาดำ จำปาสีตัน ท้าวบัวสม บัวสอง บัวเขียว ท้าวสิงห์กาโลกระต่ายคำ นางผมหอม สุริวงศ์ แบ่งได้เป็น ๓ ตอน คือ ตอนวัยเด็ก ตอนได้นาง และตอนกลับเมือง

๑. เรื่องท้าวหมาหุย

ตอนวัยเด็ก

- ณ เมืองจันโต เจ้าเมืองชื่อพระยาจันโต มีมเหสีฝ่ายขวา ความเป็นมาของตัวละคร ชื่อจันแดง ฝ่ายซ้ายชื่อแพงสี มเหสีฝ่ายขวาประสูติโอรส เหตุการณ์เริ่มต้น (α) องค์แรกเป็นหมาหุย องค์ที่สองเป็นมนุษย์ชื่อจันท์ พอ ประสูติโอรสองค์ที่สองได้ ๗ วัน มารดาก็สวรรคต มเหสี ฝ่ายซ้ายประสูติเป็นธิดา ชื่อคำฟอง
- เมื่อโอรสเจริญวัย นางแพงสีเกรงว่าพระราชสมบัติจะตก ตัวโอรสร่วมเดินทางไปกับตัวเอง แก่ท้าวจันท์ จึงชวนท้าวจันท์ไปเที่ยวชมสวน แล้วผลัก และโยนตัวเองลงไปในเหว (*A) ท้าวจันท์ตกลงไปในเหว
- เมื่อหมาหุยไม่เห็นน้องกลับมา จึงวิ่งตามหา ไปพบน้อง ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) ชายในเหว พี่กับน้องพากันไปอยู่กับฤๅษี นางแพงสีกลับ (↑) มาปิดเรื่องนี้ไว้มิให้ใครรู้

ตอนได้นาง

- พระฤๅษีมีลูกเลี้ยงเป็นหญิงชื่อบัวคำ นางเกิดจากดอกบัว เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน ก็ได้ภรรยา (Wn^2) เมื่อท้าวจันท์ไปอยู่ ท้าวรักใคร่ในนาง จึงขอเอานางเป็น มเหสี พระฤๅษียินดียกให้ นิรมิตปราสาทให้ท้าว และนาง อยู่อย่างเป็นส่วนตัว

- พระยาจันไตผู้บิดา เมื่อไม่เห็นโอรสทั้งสองกลับมาก็จัดไพร่พลออกตามหา เผอิญไปพบยักษ์แปลงเพศเป็นกวางทอง จึงตีวงล้อมกวางทองวิ่งออกไปทางพระราชธา พระองค์ควบตามกวางไป แล้วกวางกลับเพศเป็นยักษ์ ชูจะกินพระราชธาเป็นอาหาร พระองค์ทำสัญญากับยักษ์ว่าจะส่งหญิงสาวไปให้กินวันละคน แล้วกลับคืนที่พัก เล่าเหตุการณ์ให้ไพร่พลฟังแล้วพาไพร่พลกลับคืนนครให้นำหญิงสาวชาวเมืองจันไตส่งให้ยักษ์กินวันละคนจนหญิงสาวชาวเมืองหมด เหลือนางคำฟองเพียงคนเดียว จึงส่งนางคำฟองไปให้ยักษ์กินในคืนนั้น
- หมาหุยที่ไปอยู่กับพระฤาษี รุ่งเช้าออกไปไล่เนื้อ พบกองกระดูกใหญ่โตจึงถามยักษ์ ยักษ์บอกว่ากองกระดูกหญิงสาวชาวเมืองจันไต หมาหุยจึงวิ่งมาบอกน้องชาย น้องชายรบกับยักษ์ได้ชัยชนะ
- ยักษ์มอมไม้เท้ากบซีตายปลายซีเป็นไม้ เมื่อท้าวจันทร์ได้ไม้เท้ามา ก็เอาไม้เท้าไปชี้ที่กองกระดูก ผู้ที่ตายไปทั้งหมดกลับคืนมาแล้วพากันพักอาศัยอยู่กับท้าวจันทร์ในป่า
- ท้าวจันทร์เกิดความรักใคร่ในนางคำฟอง จึงเอนางคำฟองมาเป็นมเหสี ทั้งหมดพากันอาศัยอยู่ในป่า

ความโศคร้ายในรูปแบบต่างๆ (B⁴)

ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

ตัวเอกได้ของวิเศษ (F)

เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (Wk²)

ตอนกลับเมือง

- บิดาได้ทราบข่าวจากพรานป่าว่า พระโอรส ธิดา และหญิงสาวชาวเมืองจันไตที่ส่งไปให้ยักษ์กินทั้งหมดยังอยู่ในป่า พระองค์จึงจัดไพร่พลออกไปเชื้อเชิญพระโอรส ธิดา ให้มาเป็นเจ้าเมือง
- พระยาปัญญาสราชเจ้าเมืองมิลิสลา มเหสีสวรรคตจึงแต่งชุดให้มาขอเอนางคำฟองไปเป็นมเหสี เจ้าเมืองจันไตผู้เป็นบิดาไม่ยอมจึงเกิดรบราฆ่าฟันกัน
- เจ้าเมืองมิลิสลาแพ้ ขอเป็นเมืองขึ้น ส่งส่วยให้เจ้าเมืองจันไตตลอดมา

ตัวเอกกลับบ้าน (↓)

ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)

ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

๒. เรื่องสังข์ศิลป์ชัย

ตอนวัยเด็ก

- ท้าวฤๅษราชครองเมืองปัญจาล มีมเหสีชื่อ นางจันทาเทวี
น้องสาวท้าวฤๅษราช ชื่อนางสุมณฑา ถูกยักษ์ลักตัวไป
ท้าวฤๅษราชติดตามมาถึงเมืองจำปา และได้ธิดาทังเจ็ดของ
เศรษฐีเป็นภรรยา ภายหลังกลับมาเมืองปัญจาล มเหสีทั้ง
แปดคนมีครรภ์ มเหสีองค์สุดท้ายคลอดบุตรมาเป็นสังข์
ชื่อสังข์ศิลป์ชัย นางจันทาเทวีคลอดบุตรเป็นราชสีห์ ชื่อ
ท้าวสีโท พี่สาวคลอดบุตรชายมาอีกหกคน
 - พี่สาวทั้งหกอีกฉาน้องสุดท้าย ร่วมมือกับหมอบุชา (โหร)
ทำนายว่ากลั่นแกล้ง
 - ท้าวฤๅษราชจึงเนรเทศนางพร้อมกับ สังข์ศิลป์ชัยออกนอก
เมือง ท้าวสีโทขอติดตามไปด้วย
- ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- การอิจฉาริษยา (ω)
- ตัวโกงขับไล่ตัวเอง (A^0)
ตัวเองออกเดินทาง(จากบ้าน)(\uparrow)

ตอนได้นาง

- ต่อมาโอรสทั้งหกเติบโต ท้าวฤๅษราชให้ไปตามอา คือ นาง
สุมณฑา กุมารทั้งหกได้ไปพบสังข์ศิลป์ชัย หลอกว่าพ่อให้
มารับไปช่วยกันตามอา
 - สังข์ศิลป์ชัย ท้าวสีโท และหกกุมารก็เดินทางไปจนถึง
ทะเล สังข์ศิลป์ชัยให้ท้าวสีโทอยู่เฝ้ากุมารทั้งหก ตนเดิน
ทางข้ามทะเลไปกับหอยสังข์ถึงเมืองอินราช พบอาและ
อ้อนวอนให้กลับเมือง เมื่อยักษ์กลับมาพบเข้ารบกับยักษ์
ชนะ
 - แต่นางสุมณฑายังไม่ยอมกลับเมืองมนุษย์ เพราะลูกสาว
ชื่อสุดาจันทร์ตกไปเป็นเมียท้าววรรณนครราช เนื่องจาก
ยักษ์แพ้สกา
 - สังข์ศิลป์ชัยจึงไปเล่นสกาชนะท้าววรรณนครราช และได้พา
นาง สุมณฑา นางสุดาจันทร์กลับมายังเมืองมนุษย์
 - ระหว่างทางที่ทั้งหกพยายามทำร้ายสังข์ศิลป์ชัย และผลึก
ตกเหว แต่นางสุมณฑาไม่เชื่อว่าสังข์ศิลป์ชัยตายจึง
อธิษฐานโดยเอาเครื่องแต่งตัวของนางแขวนทิ้งไว้ เมื่อ
กลับมาถึงเมืองไม่นาน พ่อค้าก็นำเครื่องแต่งกายของนาง
มาถวายท้าวฤๅษราช นางจึงทราบทุลเรื่องราวทั้งหมดให้
ท้าวฤๅษราชทราบ
- รูปแบบต่างๆ ของการโกหก
หลอกหลวง (η^3)
- ตัวเองมีปฏิกริยาตอบสนองการ
โกหกหลอกหลวงของตัวเอง(θ^3)
ตัวเองต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเองชนะตัวโกง (I)
- ความโชคร้ายในรูปแบบต่างๆ
(B^4)
- ต่อสู้กันด้วยการแข่งขัน (H^2)
ชัยชนะจากการแข่งขัน (I^2)
- ตัวโกงร่วมเดินทางไปกับตัวเอง
และโยนตัวเองลงไปในเหว ($*A$)

ตอนกลับเมือง

- ฝ่ายสังข์ศิลป์ชัยเมื่อถูกผลักตกเหว พระอินทร์มาช่วยพา ผู้วิเศษมาช่วยเหลือโดย ไปอยู่กับแม่ที่นอกเมือง ปราศจากการร้องขอ (d')
- ท้าวฤศราชทราบความจริง จึงสั่งลงโทษหมอหุษา (โหร) ตัวโงงหรือคนที่ปลอมเป็นตัว เอกอุกหลงโทษ (U)
- ท้าวฤศราชได้เชิญสังข์ศิลป์ชัยเข้าเมือง และยกราชสมบัติ การอภิเษกสมรส และการก้าวสู่ ราชบัลลังก์ (W^{**}) ให้ ส่วนท้าววรุณนคราก็มาสู่ขอนางสุดาจันทร์กลับไป เป็นมเหสีตามเดิม

๓. เรื่องท้าวเต่าคำ

ตอนวัยเด็ก

- เจ้าเมืองจำปา พระนามว่านันทา พระองค์มีธิดาเจ็ดองค์ ความเป็นมาของตัวละคร องค์เล็กนามว่าโกษร คนเฝ้าสวนชื่อยายจำสวน ยายจำ เหตุการณ์เริ่มต้น (α) สวนมีลูกคนหนึ่งชื่อกองแพง ยายเจ็บป่วยอยากกินอาหาร พื้นบ้าน จึงใช้ลูกสาวให้ไปหาปลาที่ทุ่งนา ขณะที่นางดัก กุ้งปลา เวสสุกรรมเทพบุตรได้มาเกิดในท้องนาง เมื่อได้ ปลาพอสสมควรแล้ว นางรีบกลับบ้าน ทำอาหารให้มารดา กิน พอกินอาหารแล้วโรคก็หาย นางมีครรภ์ครบกำหนด แล้วก็คลอดเป็นเต่า
- เมื่อเต่าเจริญวัย เต่าอยากได้คนขายก็ซื้อคนให้ เสียง การแต่งงาน (W^*) คนของเต่าไฟเรายังนัก เต่าอยากได้พริ้วและชวานยาย ชื่อพริ้วและชวานให้ เต่าทำสวนปลูกแตง ให้ยายเอาแตง ไปสู่ขอนางโกษรลูกเจ้าเมืองจำปา ได้นางโกษรมาเป็น ภรรยา
- เมื่อได้ภรรยาแล้วก็พาภรรยาไปอยู่ทุ่งนาเพื่อทำนา ถึงฤดู ของวิเศษถูกแสดงให้เห็น (F^2) เก็บเกี่ยวให้ภรรยาไปขอคนมาช่วยเกี่ยวข้าว ขณะที่ภรรยา ไปขอคนมาเกี่ยวข้าว เต่านิรมิตทุ่งนาทั้งหมดให้เป็น ปราสาทราชวังใหญ่โตกว้างขวาง ดุจเมืองฟ้าเมืองสวรรค์
- พ่อตาและไพร่พลเมืองจำปา มาเห็นเมืองที่เต่าสร้างขึ้น การอภิเษกสมรส และการก้าวสู่ ราชบัลลังก์ (W^{**}) เกิดความพิศวงงงงวย จึงมอบเมืองจำปาให้เต่าปกครอง เต่าปกครองบ้านเมืองโดยทศพิศราชธรรมจนตลอด อายุชัย

๔. เรื่องท้าวกำกาดำ

ตอนวัยเด็ก

- ท้าวกำกาดำมีรูปร่างอัปลักษณ์เป็นที่รังเกียจของคนทั่วไป
แม้กระทั่งแม่ของตนเองก็นำเอาไปลอยแพล่องน้ำ
ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
ตัวโกงเหี้ยมตัวเอกลงทะเลหรือ
ลอยแพ (A^{10})
- พระอินทร์ร่อนอาสน์ส่งกาดำมาเป็นแม่่มคอยเลี้ยงจน
เติบโตใหญ่จึงได้ชื่อว่า ก่ำกาดำ
ผู้เฒ่ามาช่วยเหลือโดย
ปราศจากการร้องขอ (d^7)
- เมื่อท้าวกำกาดำเติบโตขึ้นได้อาศัยอยู่กับย่าจำสวนคนเฝ้า
สวนของกษัตริย์ วันหนึ่งธิดาทิ้งเจ็ดของกษัตริย์มาชมสวน
ท้าวกำกาดำแอบดูนางทั้งเจ็ด แล้วเกิดผูกใจรักใคร่นางสุน
ธิดาคนสุดท้าย ท้าวกำกาดำมีความสามารถพิเศษในทาง
เป่าแคนและร้อยดอกไม้ จึงร้อยดอกไม้เป็นรูปหนุ่มเซยชม
สาวฝากไปให้นางสุน ครั้นถึงเวลากลางคืน ท้าวกำกาดำ
เป่าแคนไปเที่ยวในเมือง เสียงแคนแสนไพเราะของท้าว
กำกาดำได้ยินไปถึงหูเจ้าเมืองและนางสุน เกิดความพอใจ
จึงรับสั่งให้เป่าแคนถวาย ท้าวกำกาดำจึงถือโอกาสลัก
ลอบได้เสียกับนางสุน
การลักลอบเข้าหา (Wk)
- ตอนหลังพระอินทร์มีความเมตตาช่วยให้ท้าวกำกาดำมีรูป
กายที่งดงาม ท้าวกำกาดำจึงส่งย่าจำสวนไปขอนางสุน
ธิดาเจ้าเมืองมาเป็นคู่ชีวิต เจ้าเมืองขอลินสอดมากมาย
และขอให้สร้างสะพานเงินสะพานทองจากบ้านย่าไปถึงวัง
พระอินทร์จึงลงมาช่วยให้ท้าวกำกาดำมีความสุขในชีวิต
ความโชคร้ายหมดไปเพราะการ
ใช้ของวิเศษ (K^5)

๕. เรื่องจำปาสีตัน

ตอนวัยเด็ก

- มีเมืองใหญ่แห่งหนึ่งชื่อเมืองจ๊กซิ่น เจ้าเมืองมีธิดาสวยชื่อนางปัดทุมมา ต่อมาเกิดภัยใหญ่ภายในพระนคร ฮั่งใหญ่หรือเหยี่ยวใหญ่สองตัวฉวีเมียมมาจับประชาชนในเมืองกินเป็นอาหาร เจ้าเมืองหมดทางสู้จึงนำธิดาสาวไปซ่อนไว้ในกลองใบใหญ่แขวนไว้ในพระราชวังเพื่อหลบภัย ในที่สุดฮั่งใหญ่จับคนในเมืองกินเป็นอาหารหมด ท้าวจูลละนี่แห่งปัญจานครเดินทางมาล่าสัตว์หลงเข้าไปในเมืองจ๊กซิ่น ซึ่งกลายเป็นเมืองร้างเต็มไปด้วยกระดูกและซากศพ พระองค์พบกลองใบใหญ่แขวนอยู่ด้วยความแปลกใจจึงตีกลองนางปัดทุมมาร้องส่งเสียงออกมา ท้าวจูลละนี่แหงหน้ากลองออกพบนางงามอยู่ในกลองจึงเรียกนางอีกนามหนึ่งว่านางคำกลอง ท้าวจูลละนี่มีมเหสีอยู่แล้วชื่อนางอัคคี นางปัดทุมมาจึงเป็นมเหสีองค์ที่สอง
- เมื่อถึงคราวนางประสูติโอรส ถูกลูกอัคคีเอาผ้าผูกปิดตาแล้วนำลูกสุนัขมาเปลี่ยนลูกของนาง ซึ่งคลอดออกมาถึงสี่คน พร้อมทั้งใส่ร้ายว่านางผูกพักรักใคร่กับสุนัข ท้าวจูลละนี่จึงเนรเทศนางไปจากวัง
- กุมารทั้งสี่ถูกลูกอัคคีใส่ไห่ถ่วงน้ำลอยไปค้างที่สวนดอกไม้ของกษัตริย์

ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)

การอิจฉาริษยา (Ω)
ตัวโกงลับเปลี่ยนลูกของตัวเอง (A^{26})
ตัวโกงทำให้ตัวเองถูกผู้อื่นเกลียดชัง (A^{24})
ตัวโกงเหวี่ยงตัวเองลงทะเลหรือลอยแพ (A^{10})

ตอนได้นาง

- ย่าจำสวณมาพบเข้าจึงนำไปเลี้ยงไว้จนกุมารทั้งสี่เติบโต นางอัคคีสืบรู้ว่ากุมารทั้งสี่ยังมีชีวิตอยู่ จึงนำยาพิษใส่อาหารมาให้กินถึงแก่ชีวิตไป
- ย่าจำสวณได้นำศพของกุมารทั้งสี่ไปเผา แต่เป็นที่น่าประหลาดใจอย่างยิ่งที่เชิงตะกอนเผาศพกุมารทั้งสี่มีต้นจำปาเกิดขึ้นสี่ต้น ย่าจำสวณเฝ้าดูแลเป็นอย่างดี จำปาสีตันจึงออกดอกแตกกิ่งงดงามผิดไปจากต้นไม้อื่นๆ
- นางอัคคีทราบความจริงจึงให้เสนามาโค่นจำปาสีตันแล้วปล่อยให้ลอยน้ำไป

พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D)
ตัวเองถูกตามล่า (Pr)
มีรูปร่างใหม่ (T^1)
พยายามทำลายต้นไม้ที่พระเอกหลบอยู่ (Pr^7)

- บังเอิญจำปาสี่ต้นลอยไปติดอยู่ที่ชายหาด ตอนเช้าฤๅษีมา
ตักน้ำพบต้นไม้ทั้งสี่ถูกตัดถูกฟันตามลำต้นมีเลือดไหลไม่
หยุด ฤๅษีหยั่งรู้เบื้องหลังด้วยญาณวิเศษจึงนำจำปาสี่ต้น
ไปชุบเป็นมนุษย์ ได้นามแตกต่างกันตามลักษณะของ
จำปา

ช่วยเหลือตัวเองให้มีชีวิตอีกครั้ง
(D³)

ตอนกลับเมือง

- ในจำนวนกุมารทั้งสี่นั้น เพชรราชน้องคนสุดท้องมีฤทธิ์
เดชมากเพราะมีนิ้วเพชร สามารถชี้ให้คนตายก็ได้ หรือชี้
คนที่ตายให้กลับฟื้นขึ้นมาก็ได้ ฤๅษีได้ประสาทวิชาให้
กุมารทั้งสี่จนเก่งกล้าสามารถรบชนะยักษ์และมนุษย์ด้วย
กัน ได้เมืองขึ้นและบาทบริจาริกามากมาย
- กุมารทั้งสี่เดินทางกลับไปหายายจำสวนที่เคยเลี้ยงดูตน
และออกเดินทางติดตามหามารดาจนพบ ได้เข้าเฝ้าพระ
บิดาและเล่าความจริงให้ทราบ ทุกฝ่ายที่ประกอบกรรมดี
จึงเริ่มต้นชีวิตอย่างมีความสุข ฝ่ายชั้วเช่นนางอัคคีถูกลง
โทษไปเป็นทาสเลี้ยงหมู

ตัวเองเรียนวิชากับพระฤๅษี (ข)
ตัวเองต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเองชนะตัวโกง (I)

ตัวเองกลับบ้าน (↓)

๖. เรื่องท้าวบัวสม บัวสอง บัวเหี่ยว

ตอนวัยเด็ก

- ท้าวบัวสม บัวสอง บัวเหี่ยว โอรสของเจ้าเมืองจำปา ในวัย
เด็กกุมารทั้งสามชอบออกไปเล่นสนุกกับลูกชาวบ้าน ทำ
ให้พระบิดาไม่พอพระทัย จึงห้ามกุมารทั้งสามออกไปเล่น
สนุกกับลูกชาวบ้าน
- กุมารน้อยทนไม่ได้หนีออกไปเล่นกับเพื่อน พระบิดาโกรธ
สั่งให้นำไปประหารชีวิต
- พระมารดาทูลขอร้องไว้

ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
การห้าม (γ^1)

ข้อห้ามนั้นถูกละเมิด (δ^1)
ตัวโกงสั่งฆ่าตัวเอง (A^{13})
ร้องขอความเมตตา (D^5)

ตอนได้นาง

- แล้วสั่งให้โอรสทั้งสามไปเรียนวิชากับพระฤๅษี

ตัวเองออกเดินทาง (จากบ้าน)
(↑)

ตัวเองเรียนวิชากับพระฤๅษี (ข)

- โอรสทั้งสามซาบซึ้งในพระคุณของมารดาจึงบวชเณรทดแทน เมื่อบวชครบพรรษาจึงลาสิกขาบท เดินพนเจรเข้าไปในป่าพบนางยักษ์แม่ม่ายซึ่งแปลงเป็นคน นางยักษ์แปลงเอ็นดูก็รับเลี้ยงไว้เป็นบุตรบุญธรรมสอนวิชาอาคมให้จนหมดสิ้น
- วันหนึ่งนางยักษ์แปลงไปเที่ยวป่า กุมารทั้งสามไปพบซากโครงกระดูกที่นางยักษ์จับกินเป็นอาหารจึงหนีไป นางยักษ์กลับมาไม่พบจึงออกติดตาม เมื่อทราบเจตนาของบุตรบุญธรรมว่าจะไม่อยู่ด้วยแล้ว จึงมอบอาวุธและเครื่องรางคือเส้นไหมใช้ผูกคอป้องกันสัตว์ร้าย ภูตผีได้ และสามารถแปลงร่างเป็นนกได้หากต้องการจะเป็น

ตอนกลับเมือง

- กุมารหนุ่มทั้งสามจึงแปลงเป็นนกบินไปเที่ยวผจญภัยและพบกับเนื้อคู่ทุกคนสามารถเอาตัวรอดได้ โดยใช้อาวุธวิเศษของแม่ยักษ์

๗. เรื่องท้าวสิงห์กาโลกระต่ายคำ

ตอนวัยเด็ก

- พญากาสิและนางปทุมมา ทรงมีโอรสที่เมื่อถือกำเนิดมีรูปร่างคล้ายกระต่ายมากกว่ามนุษย์ จึงให้แม่เสี้นำบุตรไปทิ้งเสีย ด้วยความรักลูกนางจึงไม่ยอม จึงถูกเนรเทศให้ไปอยู่ในป่าพร้อมกับโอรสที่ได้นามว่าท้าวสิงห์โลกระต่ายคำ มีนางหล้ามเหสีอีกองค์ตามเสด็จด้วย
- ทั้งสามได้ใช้ชีวิตอยู่กลางป่าสัตว์ป่าทั้งหลายต่างก็เป็นมิตรกับท้าวสิงห์กาโลกระต่ายคำ โดยเหตุที่เป็นคนดี ต่อมาไม่นานนางหล้าก็คลอดโอรสได้นามว่า สุวรรณคีรี เมื่อทั้งสองกุมารเติบโตเป็นหนุ่มก็คอยปฏิบัติหุงหาอาหารเลี้ยงดูมารดา วันหนึ่งสองกุมารเดินป่าไปพบกับนางไภษร ลูกสาวฤาษี

ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (↑)

ผู้วิเศษมาช่วยเหลือโดยปราศจากการร้องขอ (d^7)

ตัวเอกมีปฏิกริยาต่อผู้วิเศษ (ในด้านบวกหรือด้านลบ) (E)
ตัวเอกได้ของขวัญวิเศษ (F)

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
มีรูปร่างใหม่ (T^1)
การอภิเษกสมรส และการก้าวสู่ราชบัลลังก์ (W^{**})

ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
ตัวโกงขับไล่ตัวเอก (A^0)

ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (↑)

- สุวรรณศิริผู้น้องได้นางโกษรเป็นภรรยา ต่อมากิตติศัพท์ การอภิเษกสมรส และการก้าวสู่ ราชบัลลังก์ (W^{**}) ความดีของท้าวสิงห์กาโลกระต่ายคำได้ยื่นไปถึงหูพระบิดา ทรงคิดถึงมเหสีและโอรสจึงสร้างถนนมารับโอรสกลับไป แคลนนั้นหมดไป (K) ครอบเมือง ตัวเอกกลับบ้าน (\downarrow)

๘. เรื่องนางผมหอม

ตอนวัยเด็ก

- นางผมหอมเป็นธิดาของนางสีดา เหตุที่นางผมหอมจะถือ ความเป็นมาของตัวละคร กำเนิดนั้นนางสีดาไปเที่ยวป่าพร้อมด้วยเสนาอำมาตย์ เหตุการณ์เริ่มต้น (α) บังเอิญนางหลงทางอยู่กลางป่าใหญ่หลายวันหลายคืน นางสีดาหัวหน้าเป็นกำลัง จึงดื่มน้ำในรอยเท้าช้างใหญ่ เป็น เหตุให้นางตั้งท้องบุตรในครรภ์เป็นหญิงทั้งสองคน คน แรกเกิดมาแล้วผมหอมจึงได้ชื่อว่านางผมหอม อีกคนหนึ่ง ได้ชื่อว่านางสุน
- เมื่อกุมารทั้งสองโตขึ้นถูกเพื่อนล้อว่าเป็นลูกสัตว์ นางผมหอมน้อยใจจึงชวนน้องออกเดินทางตามหาช้างผู้เป็นพ่อ ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) จนพบ ช้างพิสูจน์ว่ากุมารทั้งสองเป็นลูกจริงหรือไม่โดยให้ (\uparrow) ไต่วงช้างซึ่งยาวมาก นางผมหอมไต่ได้แต่นางสุนไต่ไม่ได้ จึงถูกช้างจับกินเสีย

ตอนได้นาง

- ช้างได้เลี้ยงดูนางผมหอมเป็นอย่างดี จนนางเติบโตใหญ่เป็น การเลือกคู่ (Wk^3) สาวได้ ๑๖ ปี จึงเขียนสารใส่กระออบแก้วพร้อมกับผมหอม การลักลอบเข้าหา (Wk) เสี่ยงทายหาคู่ ชุนไทยกษัตริย์หนุ่มได้รับสารแล้วเกิดหลง ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) ไทลในกลืนผม จึงออกตามหานางจนพบแอบลักลอบอยู่ (\uparrow) กินกันจนได้บุตรและธิดา ๒ คน จึงคิดจะหนีพ่อซึ่งเป็น ช้างไปอยู่เมืองมนุษย์
- ช้างตามมาหาได้รู้ว่าสาหัสเสียนางผมหอมแล้วขาดใจตาย ตัวโง่งต้องการภรรยาของตัว เอก ($A^{16.1}$) ด้วยความรักลูก นางผมหอม ชุนไทย บุตรและธิดาเดิน ตัวโง่งเหวี่ยงตัวเอกลงทะเล ผลักให้จมน้ำ เพื่อหวังจะแย่งสามี หรือลอยแพ (A^{10})

ตอนกลับเมือง

- แต่ในตอนสุดท้าย นางผมหอมและขุนไทยก็ได้ครองรักกันอย่างมีความสุข ตัวเอกกลับบ้าน (↓) การอภิเษกสมรส และการก้าวสู่วราชบัลลังก์ (W^{**})

๙. เรื่องสุริวงศ์

ตอนวัยเด็ก

- ท้าวพรหมทัตและนางพิมพาภคินีแห่งนครเป็งจาน ออกประพาสเพื่อล่าสัตว์ ท้าวพรหมทัตติดตามกวางทองซึ่งยักษ์แม่ม่ายแปลงมาล่อให้นางพิมพาติดใจ ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น (α) ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)
- นางจึงขอร้องท้าวพรหมทัตให้ล่ากวางมาให้นาง กวางทองจึงกลายเป็นหญิงสาว ทำให้ท้าวพรหมทัตหลงใหลจนรับเป็นนมहेสีอีกองค์ นางยักษ์แปลงแสร้งเท็จหลอใส่ร้ายนางพิมพา ตัวโกงปลอมเป็นตัวเอก หรือปลอมเป็นอย่างอื่นเพื่อหลอกหลวงตัวเอก (A^{12}) การอิจฉาริษยา (ζ)
- ท้าวพรหมทัตสั่งให้นางและโอรส คือสุริวงศ์ไปประหารชีวิต ตัวโกงสั่งฆ่าตัวเอก (A^{13})
- บังเอิญพระอินทร์ลงมาช่วยไว้ นางพิมพาและสุริวงศ์จึงต้องพลัดพรากจากบ้านเมืองไปอยู่ป่า พฤติกรรมแรกของผู้ช่วยเหลือ (D) ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (↑)

ตอนได้นาง

- ขณะที่สองแม่ลูกนอนอยู่กลางป่า ยักษ์แม่ม่ายทศกัณฐ์เดินทางผ่านมาพบเกิดรักใคร่นางพิมพา จึงคิดจะลักพานางไปเป็นนมहेสี อุ่มนางหนีจากลูกไปไว้ในเมืองยักษ์ ตัวโกงลักพาตัวเอก (A^1)
- สุริวงศ์ตื่นนอนขึ้นมาไม่พบแม่จึงออกตามหาไปเรื่อยๆ จนถึงอาศรมพระฤาษี ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (↑)
- ได้ร่ำเรียนวิทยาการจนจบ ได้ลูกสาวบุญธรรมของพระฤาษีคือนางบัวแก้วไซ้สร หรือนางไกรสรเป็นภรรยา ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี (ข) เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา (Wn^2)

ตอนกลับเมือง

- แล้วจึงออกเดินทางตามหามารดา ได้รับกับยักษ์และเชื้อ
พระวงศ์ของยักษ์จนชนะ พามารดากลับคืนสู่เป็งจ่านนคร
ขับไล่นางยักษ์แปลงให้กลับคืนเมืองไป
ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
ตัวโกงหรือคนที่ปลอมเป็นตัว
เอกถูกลงโทษ (U)
- พระฤาษีป่วย ท้าวสุริวงศพานางไกรสรกลับไปเยี่ยมพระ
ฤาษี ได้กินรีเป็นภรรยาเพิ่มอีกหกคนแต่ต้องพลัดพราก
จากนางไกรสร นางไกรสรต้องเดินป่าแปลงเพศเป็น
พราหมณ์ และต้องได้รับความสะเทือนใจมาก เพราะท้าว
สุริวงศมีรักใหม่สั่งให้ประหารชีวิตนางไกรสร ต้องเดียด
ร้อนถึงพระอินทร์ลักเอาซากศพนางไกรสรหนีไป
ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ก็ได้ภรรยา (Wk^2)
ตัวเอกพลัดพรากจากคนรัก (ค)
หลังจากพลัดพรากก็ได้พบกัน
(ง)

๓.๕.๒ การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๑ ของวรรณกรรมนิทาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- | | | |
|---------------|------------|--|
| ๑. ตอนวัยเด็ก | α | ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น |
| | ฉ | การอิจฉาริษยา |
| | A | พฤติกรรมของตัวโกง |
| | \uparrow | ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) |

พฤติกรรม α ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น เราจะพบพฤติกรรมนี้ใน
นิทานทั้ง ๙ เรื่อง พฤติกรรมนี้จะเล่าถึงภูมิหลังของตัวละครว่าเป็นใคร มีกำเนิดที่แปลก
ประหลาดอย่างไร เพื่อนำไปสู่เหตุการณ์ต่างๆ ของเรื่อง เช่น เรื่องท้าวหมาหุย ตั้งชื่อนิทาน
ตามชื่อตัวเอกของเรื่อง คือ ท้าวหมาหุย ที่พระมารดาประสูติมาเป็นหมาหุย เรื่องท้าวเต่าคำ
เหตุที่ตัวเอกได้ชื่อเช่นนี้ เพราะแม่คลอดออกมาเป็นเต่า

พฤติกรรม ฉ การอิจฉาริษยา พบในนิทาน ๒ เรื่อง คือ สังข์ศิลป์ชัย และจำปาสีตัน
พฤติกรรมนี้เกิดขึ้นต่อจากพฤติกรรม α ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น การอิจฉา
ริษยาเป็นปมความขัดแย้งที่ทำให้ตัวเอกต้องพบกับความลำบาก แม้เกิดขึ้นกับตัวละครที่เป็นแม่
ของตัวเอก แต่ก็ส่งผลมายังตัวเอกด้วย เช่น เรื่องจำปาสีตัน นางปัดทุมแม่ของโอรสทั้งสี่ (หมายถึง
ตัวเอก) ถูกนางอัคคีเอาผ้าผูกปิดตาในขณะที่ประสูติโอรส และนำลูกสุนัขมาเปลี่ยนแปทน
โอรสทั้งสี่ นั่นก็เพราะนางอัคคีมีความอิจฉาริษยาทำให้ตัวเอกต้องได้รับความยากลำบาก

พฤติกรรม A พฤติกรรมของตัวโกง พบในนิทาน ๗ เรื่องจาก ๙ เรื่อง และในตอนวัยเด็กนี้ พบพฤติกรรมตัวโกงในบางเรื่องมากกว่า ๑ ครั้ง เช่น เรื่องจำปาสี่ต้นพบ ๓ ครั้ง คือ A^{26} ตัวโกงลับเปลี่ยนลูกของตัวเอก A^{24} ตัวโกงทำให้ผู้อื่นถูกเกลียดชัง A^{10} ตัวโกงเหวี่ยงตัวเอกลงทะเลหรือลอยแพ

พฤติกรรม \uparrow ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) พบพฤติกรรมนี้ในนิทาน ๗ เรื่อง พฤติกรรมนี้จะเกิดขึ้นหลังจากที่ตัวโกงใส่ร้าย กลั่นแกล้งตัวเอก ทำให้ตัวเอกต้องถูกขับไล่ออกจากบ้านเมือง เป็นจุดต้นที่ทำให้ตัวเอกต้องออกผจญภัย และได้พบกับนางอันเป็นที่รัก

๒. ตอนได้นาง	W	การแต่งงาน
	H	ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง
	I	ตัวเอกชนะตัวโกง

พฤติกรรม W การแต่งงาน พบในนิทาน ๓ เรื่อง คือ ท้าวหมาหุย นางผมหอม และ สุริวงศ์ เมื่อตัวเอกออกเดินทางจากบ้านเมืองมา ระหว่างเดินทางในป่า ก็มักจะได้พบกับนาง ทำให้หลงรักนางผู้นั้น และได้นางในที่สุด แต่พฤติกรรม W การแต่งงานนี้ก็มีหลากหลายรูปแบบ เช่น เรื่องท้าวหมาหุย W^{**} ตัวเอกได้นางเพราะดาบเขี่ยกให้ตามคำขอ รวมถึงสร้างปราสาทราชวังให้อยู่ เรื่องนางผมหอม W^3 ตัวเอกซึ่งเป็นผู้หญิง ได้สามีจากการเสี่ยงทายหาคู่

พฤติกรรม H ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง พบในนิทาน ๒ เรื่อง คือ ท้าวหมาหุยและสังข์ศิลป์ชัย เมื่อได้นางแล้ว ตัวเอกต้องผจญภัย ทำให้พบกับตัวโกง จึงต้องแสดงความสามารถในการรบ

พฤติกรรม I ตัวเอกชนะตัวโกง เมื่อพฤติกรรมการต่อสู้เกิดขึ้น ก็จะมีพฤติกรรม I ซึ่งหมายถึง ตัวเอกได้รับชัยชนะจากการต่อสู้กับตัวโกงเสมอ

๓. ตอนกลับเมือง	\downarrow	ตัวเอกกลับเมือง
	H	ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง
	I	ตัวเอกชนะตัวโกง
	W^{**}	การอภิเษกสมรส และการก้าวสู่ราชบัลลังก์

พฤติกรรม \downarrow ตัวเอกกลับบ้าน พบในนิทาน ๔ เรื่อง คือ ท้าวหมาหุย จำปาสี่ต้น นางผมหอม และสุริวงศ์ เมื่อตัวเอกได้นางแล้ว และความยากลำบากต่างๆ ลึ้นสุดลง ตัวเอกจะเดินทางกลับบ้าน

พฤติกรรม H ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง พบในนิทาน ๓ เรื่อง คือ ท้าวมหาหุยุ จำปาลีตัน และสุริวงศ์ เมื่อตัวเอกเดินทางกลับถึงบ้าน มีศัตรูมาบุกรุกฐานเมืองก็ทำให้ตัวเอกต้องแสดงความสามารถอีกครั้ง เช่น เรื่องท้าวมหาหุยุ เมื่อท้าวมหาหุยุ ท้าวจันทร์ และนางคำฟองกลับมาถึงเมือง พระยาปัญญาจลาธราชมาขอนางคำฟองไปเป็นมเหสี ทำให้เกิดการรบราฆ่าฟันขึ้น

พฤติกรรม I ตัวเอกชนะตัวโกง พฤติกรรมนี้จะเกิดเป็นลำดับต่อจากพฤติกรรม H เมื่อมีการต่อสู้ ตัวเอกจะได้รับชัยชนะเสมอ

พฤติกรรม W** การอภิเษกสมรสและการก้าวสู่ราชบัลลังก์ พบในนิทาน ๓ เรื่อง คือ สินไซ ท้าวบัวสม บัวฮอง บัวเฮียว และนางผมหอม เมื่อเรื่องคลี่คลาย ตัวเอกก็จะได้รับการยกย่อง ได้อภิเษกสมรสและขึ้นครองราชย์

๓.๔.๓ โครงเรื่องแบบที่ ๒ ซึ่งเริ่มต้นที่ตัวละครวัยหนุ่มไปเรียนวิชากับพระฤาษี จนกระทั่งได้นาง พบในวรรณกรรมนิทานภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด ๓ เรื่อง คือ นางแดงอ่อน กาละเกต และท้าวจักร์ฉิมพรหมริน แบ่งออกได้เป็น ๓ ตอน คือ ตอนได้นาง ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง และตอนกลับเมือง

๑. เรื่องนางแดงอ่อน

ตอนได้นาง

- | | |
|--|---|
| - ณ ที่เมืองนครศรี เจ้าเมืองนามว่าพระยาโกศรี มเหษีนามว่าทองแดง มีโอรสองค์หนึ่งนามว่ามหาวงศ์ | ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น (α) |
| - มหาวงศ์ชอบกีฬาไก่ วันหนึ่งออกไปต้อนไก่ในป่ากับขุนสีคน คือ ขุนเครือ ขุนคาบ ขุนเค่ง และขุนท่มภู ได้ธิดาจระเข้ชื่อนางแดงอ่อน ซึ่งนางเป็นมนุษย์มาเป็นมเหสี | ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow) เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา ($W\alpha^2$) |

ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

- | | |
|--|---|
| - นางแดงอ่อน เวลาประสูติโอรส มหาวงศ์ไปคล้องช้างในป่า จึงถูกมเหสีร่วมกันใช้เล่ห์กลเปลี่ยนโอรสของนางเป็นจระเข้ โอรสจริงเอาใส่ไหไปทิ้งไว้ใกล้แม่น้ำ | ตัวโกงลับเปลี่ยนลูกของตัวเอก (A^{26})
ตัวโกงเหี้ยมตัวเอกลงทะเลหรือลอยแพ (A^{10}) |
| - นางเทพธิดาเอาไปเลี้ยงไว้บนสวรรค์ ตั้งชื่อให้ว่าสุริยง นางแดงอ่อนถูกสามีขับไล่ออกจากเมือง เพราะประสูติโอรสเป็นจระเข้ | ผู้เศษช่วยเหลือลูกของตัวเอก (D^{12})
ตัวโกงขับไล่ตัวเอก (A^9) |

ตอนกลับเมือง

- นางกลับไปเมืองนาค พบกุมพาที่ชาย ซึ่งปกครองเมือง นาคสืบต่อจากบิดา กุมพามอบเมืองให้กอรระกันผู้น้องชาย ปกครองต่อ ส่วนตนกับแดงอ่อนได้บวชเป็นฤาษี เพื่อ เรียนศิลปศาสตร์แก่แค้นมหาวงศ์ ซึ่งขับไล่น้องสาวของตน คินมา

ตัวเอกกลับบ้าน (↓)
ตัวเอกเรียนวิชากับพระฤาษี (ข)
- สุริยงเจริญวัยได้ศึกษาศิลปศาสตร์จนเชี่ยวชาญ ขณะที่ มารดาถูกหัตถจักรลักเอาไป ได้ติดตามมารดาไปถึงเมือง ยักษ์สาละวันและหัชชะคีน ได้รับกับยักษ์ทั้งสองจนได้ชัยชนะ แล้วรบกับหัตถจักรเจ้าเมืองนันทะพานฆ่าหัตถจักร ตายได้ครองเมืองนันทะพานเป็นเวลาสามปี

ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- สุริวงศ์ขณะที่เป็นเจ้าเมืองนันทะพานได้นางปทุมมา นาง อินทะวงศ์ นางหยาดคำ และนางคำไหลเป็นภรรยา เมื่อ สุริยงตามเอามารดาได้จากเมืองนันทะพานแล้ว จึงกลับ คินยังเมืองนครศรีพร้อมด้วยภรรยาทั้งสี่คน ถึงเมืองนคร ศรีแล้ว บิดาได้อภิเษกให้เป็นเจ้าเมืองนครศรีสืบไป

การอภิเษกสมรส และการก้าวสู่ ราชบัลลังก์ (W**)

๒. เรื่องกาละเกด

ตอนได้นาง

- ท้าวสุริวงศ์เกษมราชครองเมืองพาราณสี มีมเหสีชื่อ นาง กาละ มีโอรสชื่อท้าวกาละเกด เมื่อโตได้ม้ามณีกาบมี อำนาจมากสามารถเหาะเหินเดินอากาศได้

ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)
- ต่อมาท้าวกาละเกดขี่ม้ามณีกาบไปเที่ยวประพาสป่า

ตัวเอกออกเดินทาง(จากบ้าน) (\uparrow)
ตัวเอกขี่ (ม้า) ไป เดินทางทาง บกหรือทางน้ำ (G^2)
- ในที่สุดมาถึงเมืองของท้าวผิมนต์ (ยักษ์) มเหสีชื่อนาง มาลีทอง มีธิดาชื่อนางมาลีจันทร์ ซึ่งพระอินทร์ส่งมาเกิด เพื่อเป็นเนื้อคู่ของท้าวกาละเกด

ตัวเอกซึ่งไม่มีใครรู้จักกลับบ้าน หรือไปยังเมืองอื่น (o)
- ท้าวกาละเกดพบนางในสวนหลวง จึงกำบังกายมาพร้อมกับนางเข้าสู่ปราสาท และปรากฏให้นางเห็นตัว

การลักลอบเข้าหา (Wk)

- ท้าวกาละเกดแอบเข้ามาหานางทุกวัน พวกนางสนมเห็นผิดสังเกตจึงแอบดูพบว่าพระธิดามีชายมาสมสู่ด้วย จึงนำความมากราบทูลท้าวฝีมือ ท้าวฝีมือโกรธจึงให้ผูกยันต์ไว้ที่ประตู พอท้าวกาละเกดเสด็จเข้ามาหานางมาลีจันทร์จึงถูกยันต์ตายพร้อมกับม้ามณีกาบ ก่อนตายท้าวกาละเกดได้ขอร้องให้นางนำศพของตน และม้ามณีกาบลอยแพไป นางก็ทำตามที่ท้าวกาละเกดร้องขอไว้ก่อนตาย
- ตอนเฉลยภัย-ได้นางครั้งที่สอง**
- ท้าวสุบรรณเจ้าเมืองครุฑบินมาพบศพในแพเห็นว่าเป็นผู้มีบุญ จึงคาบศพและม้ามณีกาบไปไว้ที่อาศรมฤาษี ร้อนถึงพระอินทร์ พระอินทร์จึงนำสรพระขรรค์แก้วมาให้ฤาษีถวายแก่ท้าวกาละเกด และบอกมนต์ในการชุบชีวิตท้าวกาละเกด เมื่อชุบชีวิตท้าวกาละเกดแล้วพญาครุฑก็ชวนให้ไปอยู่ด้วย
 - แต่ท้าวกาละเกดยังอยากไปรับนางมาลีจันทร์ก่อน จึงลาฤาษีและพญาครุฑมายังเมืองท้าวฝีมือ เข้าหานางมาลีจันทร์ เล่าเรื่องหนหลังกันฟัง
 - ท้าวกาละเกดยังแค้นใจท้าวฝีมือที่ประทุษร้ายตนจึงปรากฏตัว ต่อสู้กัน พวกยักษ์ตายหมด ท้าวกาละเกดจึงแผลงสรพระขรรค์แก้วชุบชีวิตยักษ์ทั้งหมด ท้าวฝีมือกลัวยกเมืองให้ครอง แต่ท้าวกาละเกดอยากกลับเมืองพาราณสีก่อน ส่วนนางมาลีจันทร์ขอติดตามมาด้วย
 - ทั้งสามเดินทางรอนแรมกันมา มาพักอยู่ในป่าแห่งหนึ่ง นางกินรีสามพี่น้องพบเข้าจึงลักพาตัวกาละเกดไปเป็นสามี
 - เมื่อนางมาลีจันทร์และม้ามณีกาบตื่นขึ้น ม้ามณีกาบให้นางคอยอยู่และตนก็ติดตามหาท้าวกาละเกด เทวดาบันดาลให้พลัดพรากกันตามเวรกรรมเมื่อชาติปางก่อน ทั้งสามจึงพลัดพรากกัน
 - ม้ามณีกาบหลงทางทั้งนางไว้แต่ผู้เดียว นางจึงออกเดินทางติดตามสามี ร้อนถึงอิศูรย์จึงรับนางมาไว้ในเมืองแล้วบอกให้คอยสามีอยู่ที่นั่นอีกไม่นานก็จะพบกัน ม้ามณีกาบมาอาศัยอยู่กับฤาษี เมื่อเท้ากาละเกดจากนางกินรีทั้งสาม
- ตัวโกงฆ่าตัวเอก (A¹⁴)
- ช่วยเหลือตัวเอกให้มีชีวิตอีกครั้ง (D³)
- ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (↑)
- ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)
- ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) (↑)
ตัวโกงลักพาตัวเอก (A¹)
- ตัวเอกพลัดพรากจากคนรัก (ค)
- หลังจากพลัดพรากก็ได้พบกัน (ง)

ไปแล้ว นางก็หลบมาหาฤๅษีซึ่งเป็นบิดาเล่าเรื่องให้ฟัง ม้ามณีกาบทราบเรื่องจึงออกติดตามท้าวกาละเกต เมื่อพบกันแล้วจึงติดตามนางมาลีจันทน์ต่อไปจนถึงเมืองอิศรย์เสนาท้าวอิศรย์บอกว่านางมาลีจันทน์คอยอยู่ในเมือง ท้าวกาละเกตจึงพบกับนาง

- แล้วทั้งสามก็ลาไปเมืองพาราณสี ระหว่างทางพยัคฆ์โซ โนรบกัน ต่างฝ่ายต่างได้มีคาถาเวทย์มนต์ไม่แพ้ไม่ชนะกันจนสมุนย์กษัตริย์ตายเกือบหมด ยักษ์โซโนจึงบอกยักษ์พานสวงผู้เป็นเพื่อนยกทัพมาช่วย ในที่สุดท้าวกาละเกตจึงแผลงศรพระขรรค์แก้วฆ่าตายหมด แล้วชุบชีวิตขึ้นมาใหม่ยักษ์ทราบว่าเป็นพระโพธิสัตว์มาเกิดก็ขอโทษแล้วให้ครองเมือง ท้าวกาละเกตไม่รับแล้วสอนให้ยักษ์เลิกประพฤติเป็นคนพาล ครองเมืองให้เห็นแก่ไพร่ฟ้าประชาชน

ตอนกลับเมือง

- ทั้งสามเดินทางต่อถึงเมืองท้าวกุมพล (ยักษ์) พักผ่อนอยู่ในสวนหลวงท้าวกุมพลพบเข้าจึงเป่ามนต์สะกดท้าวกาละเกตและม้ามณีกาบ อุ้มนางมาลีจันทน์ไปสู่ปราสาท
- ท้าวกาละเกตกับม้ามณีกาบติดตามมาทันรบกันด้วยอิทธิฤทธิ์ คาถาเวทย์มนต์ ท้าวกุมพลสู้ไม่ได้จึงบอกเพื่อนมาช่วย ท้าวอิศรยกทัพมาช่วยรบกันจนไพร่พลเกือบหมด ท้าวกุมพลจึงขอร้องท้าวสุบรรณยกทัพมาช่วยอีก เมื่อท้าวสุบรรณมาถึงทราบท้าวกาละเกต จึงบอกเพื่อนถึงท้าวกาละเกตเป็นพระสรพัญญูมาเกิด พวกยักษ์จึงอ่อนน้อม ท้าวกาละเกตจึงแผลงศรพระขรรค์แก้วชุบชีวิตสมุนย์กษัตริย์ทั้งสิ้นคืนมายักษ์ทั้งหลายจึงขอเป็นทาสยกเมืองให้ครอง แต่ท้าวกาละเกตไม่ยอมรับ แล้วสอนสั่งให้ครองเมืองตามยึดตามคองอยู่ในศีลธรรม
- ท้าวกุมพลสร้างพลับพลาให้ท้าวกาละเกต กษัตริย์เมืองต่าง ๆ พวกนั้นมาเฝ้าท้าวกาละเกต และท้าวกาละเกตได้สอนให้กษัตริย์เหล่านั้นครองเมืองให้อยู่ในยึดคอง และท้าวกุมพลได้ถวายลูกสาวชื่อนางกาภิแก่ท้าวกาละเกตด้วย

ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)

ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(↑)

ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)

ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหน
ก็ได้ภรรยา (Wk²)

- ในที่สุดท้าวกาละเกตนางมาลีจันทน์และม้ามณีกาบก็เข้าเมืองพาราณสี โดยมีกษัตริย์เมืองต่างๆ รวมทั้งครุฑ นาค ยักษ์ ท้าวจักรวาล ตามแห่เข้าเมือง ท้าวเกสรราชมอบเมืองให้ท้าวกาละเกตครอง ท้าวกาละเกตครองเมืองอย่างมีความสุข

ตัวเอกกลับบ้าน (↓)

๓. ท้าวจักรีฉิมพรหมริน

ตอนได้นาง

- ท้าวพรหมรินโอรสของพระเจ้าพรหมทัตแห่งอินทปัตถนคร ได้เดินทางไปเรียนเวทมนต์จากพระฤาษี ได้รู้จักสนิทสนมกับท้าวจักรีฉิมโอรสของเจ้าพระยาจักรีฉิมศิษย์ร่วมสำนักเดียวกัน
- หลังจากร่ำเรียนอาคมจนจบพระฤาษีผู้เป็นอาจารย์คิดจะยกลูกสาวบุญธรรมคนเดียวให้กับลูกศิษย์คนใดคนหนึ่งจึงใช้วิธีเสี่ยงบุญว่าใครจะเป็นเนื้อคู่โดยให้ไปถอนดอกบัวในสระ เนื่องจากนางปทุมโกษรมีกำเนิดมาจากดอกบัวนั้น ผลปรากฏว่าท้าวพรหมรินเป็นผู้ถอนดอกบัวนั้นได้ พระฤาษีจึงมอบนางปทุมโกษรให้เป็นคู่ครอง

ความเป็นมาของตัวละคร
เหตุการณ์เริ่มต้น (α)

งานยากที่ตัวเอกถูกทดสอบให้
ทำ (M)
ตัวเอกทำงานสำเร็จ (N)
การแต่งงานที่ต้องผ่านการ
ทดสอบความสามารถ (Wm)

ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

- ในระหว่างเดินทางกลับบ้านเมือง ท้าวจักรีฉิมริษยาเพื่อนจึงถอดดวงจิตของนางปทุมโกษรใส่ไว้ในดอกบัวแล้วนำดอกบัวกลับบ้านเมืองไป เมื่อไปถึงบ้านเมืองของตนก็นำดอกบัวซึ่งพูดได้ไปอวดชาวเมืองก็แตกตื่นไปชมด้วยความประหลาดใจ
- เมื่อท้าวพรหมรินตื่นนอน ปลุกนางปทุมโกษรลุกขึ้นนางก็มีอาการคล้ายคนไข้มีไข้ ไม่มีชีวิตจิตใจ ท้าวพรหมรินทราบสาเหตุโกรธเพื่อนมาก รีบนำนางโกษรไปฝากไว้กับบิดามารดา แล้วตามไปต่อสู้เอาดวงจิตนางกลับคืนมา ท้าวพรหมรินฆ่าท้าวจักรีฉิมตาย

ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
(↑)
การอิจฉาริษยา (ω)
ตัวโกงต้องการภรรยาของตัว
เอก ($A^{16.1}$)

ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง (H)
ตัวเอกชนะตัวโกง (I)

ตอนกลับบ้านเมือง

- เมื่อกลับมายังบ้านเมืองกลับไม่พบนางปทุมโกษร เพราะ

ตัวเอกกลับบ้านเมือง (↓)

เมื่อท้าวพรหมรินไม่อยู่นั้น บิดามารดาไม่ยากได้ลูก การอภิเษกสมรส และการก้าวสู่
 สะเก็ดซึ่งมีอาการคล้ายคนไข้จึงนำนางไปถ่วงน้ำ เทวดา ราชบัลลังก์ (W**)
 ช่วยให้นางได้พบกับยาจำสวน ยาจำสวนนำไปเลี้ยงไว้
 แล้วนำไปมอบให้ท้าวพรหมริน ทั้งสองจึงครองราชย์ครอง
 รักกันอย่างมีความสุข

๓.๔.๔ การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๒ ของวรรณกรรมนิทาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. ตอนได้นาง	α	ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น
	\uparrow	ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน)
	W	การแต่งงาน

พฤติกรรม α ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น ปรากฏในนิทานทั้ง ๓ เรื่อง
 เป็นพฤติกรรมที่เล่าถึงความเป็นมาของตัวละคร และเกริ่นนำผู้อ่านเข้าสู่เรื่อง

พฤติกรรม \uparrow ตัวเอกออกเดินทาง (จากบ้าน) พฤติกรรมนี้ปรากฏในนิทานทั้ง ๓ เรื่อง
 เกิดเป็นลำดับต่อมาจากพฤติกรรม α ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์เริ่มต้น ซึ่งวัตถุประสงค์
 ประสงค์ของการเดินทางของตัวเอกแต่ละเรื่องอาจแตกต่างกันออกไป เช่น เรื่องกาละเกิด ตัว
 เอกคือท้าวกาละเกิดออกเดินทางจากบ้านเมืองเพื่อไปประพาสป่า เรื่องท้าวจักรีนิพนพรหมริน
 ตัวเอกคือท้าวพรหมริน ออกเดินทางจากบ้านเมืองเพื่อไปเรียนวิชากับพระฤาษี

พฤติกรรม W การแต่งงาน ปรากฏในนิทานทั้ง ๓ เรื่องเช่นกัน และมีรูปแบบที่แตกต่าง
 กัน เช่น เรื่องกาละเกิด กาละเกิดตัวเอกของเรื่องได้นางด้วยวิธีแอบเข้าหานางมาลีจันทร์ จึงแทน
 ค่าพฤติกรรมนี้ด้วย Wk การลักลอบเข้าหา เรื่องท้าวจักรีนิพนพรหมริน ท้าวพรหมรินตัวเอกของ
 เรื่องได้นางปทุมโกษา เพราะสามารถถอนดอกบัวที่ฤาษีเสี่ยงบุญไว้ได้ จึงแทนค่าพฤติกรรมนี้
 ด้วย Wm การแต่งงานที่ต้องผ่านการทดสอบความสามารถ

๒. ตอนผจญภัย-ได้นางครั้งที่สอง

A	พฤติกรรมของตัวโกง
H	ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง
I	ตัวเอกชนะตัวโกง

พฤติกรรม A พฤติกรรมของตัวโกง พฤติกรรมนี้ปรากฏในนิทานทุกเรื่อง ตัวโกงทำให้
 ตัวเอกต้องได้รับความยากลำบาก แต่ในที่สุดตัวเอกก็สามารถผ่านพ้นอุปสรรคนั้นไปได้ ในเรื่อง

นางแดงอ่อน จะพบพฤติกรรมนี้ถึง ๓ ครั้ง คือ พฤติกรรม A^{26} ตัวโก่งสับเปลี่ยนลูกของตัวเอก พฤติกรรม A^{10} ตัวโก่งเหวี่ยงตัวเอกลงทะเล หรือลอยแพ และพฤติกรรม A^9 ตัวโก่งซบไล้ตัวเอก

พฤติกรรม H ตัวเอกต่อสู้กับตัวโก่ง พฤติกรรมนี้ปรากฏในนิทาน ๒ เรื่อง คือ กาละเกต และท้าวจักร์ฉิมพรหมริน เมื่อตัวเอกได้นางมักถูกพ่อหรือพี่ชายของนางลอบทำร้าย เมื่อมีโอกาสเหมาะตัวเอกก็จะไปแก้แค้นจึงเกิดการต่อสู้กัน เช่น ในเรื่องกาละเกต มีพฤติกรรม H ตัวเอกต่อสู้กับตัวโก่งถึง ๓ ครั้งด้วยกันคือ ครั้งที่ ๑ ท้าวกาละเกตต่อสู้กับท้าวผิมนต์บิดาของนาง มาลีจันทร์ ครั้งที่ ๒ ต่อสู้กับยักษ์โซโน ครั้งที่ ๓ ต่อสู้กับท้าวกุมพล ซึ่งในครั้งนี้อยู่ในตอนกลับเมือง

พฤติกรรม I ตัวเอกชนะตัวโก่ง พฤติกรรมนี้เกิดขึ้นเป็นลำดับจากพฤติกรรม H ตัวเอกต่อสู้กับตัวโก่ง เมื่อมีการสู้รบกันตัวเอกจะเป็นฝ่ายชนะเสมอ

จะเห็นได้ว่า แม้ในตอนนี้เป็นตอนผจญภัย-ได้นาง แต่ไม่พบพฤติกรรม W การแต่งงาน ซึ่งหมายถึงการได้นางอยู่ก็ตาม ทั้งนี้เพราะพฤติกรรม W การแต่งงาน จะไปปรากฏอยู่ในตอนที่ ๓ คือ ตอนกลับเมือง เนื่องจากในระหว่างทางที่ตัวเอกเดินทางกลับเมืองได้รบกับตัวโก่ง เมื่อตัวโก่งแพก็ยกลูกสาวให้ เช่น เรื่องกาละเกต ท้าวกุมพลหลังจากรบแพ้กาละเกตได้ถวายลูกสาวชื่อนางกาภิแก่ท้าวกาละเกต แทนค่าด้วยพฤติกรรม W^2 เมื่อตัวเอกเดินทางไปเมืองไหนก็ได้ภรรยา

๓. ตอนกลับเมือง ↓ ตัวเอกกลับบ้าน

พฤติกรรม ↓ ตัวเอกกลับบ้าน พฤติกรรมนี้ปรากฏในนิทานทั้ง ๓ เรื่องหลังจากที่ตัวเอกผจญภัยอยู่กลางป่าฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ตัวเอกจะกลับบ้านเมืองของตน พร้อมด้วยนางอันเป็นที่รัก เรื่องก็จบลงอย่างมีความสุข

สรุป

เราอาจสรุปสูตรโครงสร้างของวรรณกรรมนิทานภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ ๒ แบบตามประเภทของโครงเรื่อง ดังนี้

๑. โครงสร้างแบบที่ ๑ ของวรรณกรรมนิทานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำมาเขียนเป็นสูตรโครงสร้างหลักได้ ดังนี้

α ฉ A ↑ W H I ↓ H I W**

โครงสร้างแบบนี้เป็นโครงสร้างวรรณกรรมนิทานภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีเนื้อเรื่องจัดอยู่ในโครงเรื่องแบบที่ ๑ เช่นเดียวกับนิทานภาคกลาง และนิทานภาคเหนือ เรื่องเริ่มที่ตอนวัยเด็ก ตอนไต้หวัน และตอนกลับบ้านเมือง พฤติกรรมหลักที่ได้ จึงมีพฤติกรรม ฉ การอิจฉาริษยาที่เกิดกับแม่ของตัวเอง ไม่ได้เกิดกับตัวเองโดยตรง แต่ก็ส่งผลมายังตัวเองด้วย คือ ทำให้ตัวเองต้องได้รับความยากลำบาก เพราะเมื่อตัวโกงกระทำกับแม่ของตัวเองแล้ว ก็จะมากกระทำกับตัวเองเป็นรายต่อไป ทำให้เกิดพฤติกรรม A ตัวโกง และทำให้ตัวเองต้องออกเดินทางจากบ้าน พฤติกรรม \uparrow ทำให้ได้พบกับนางอันเป็นที่รัก และแต่งงานกัน แต่ระหว่างทางที่เดินทางกลับบ้านเมือง ก็จะพบกับอุปสรรค คือ พบกับตัวโกงอีก ทำให้เกิดการต่อสู้กันระหว่างตัวเองกับตัวโกง พฤติกรรม H ตัวเอกต่อสู้กับตัวโกง แต่ตัวเอกก็ได้รับชัยชนะในที่สุด และเมื่อเดินทางกลับถึงบ้านเมืองก็ได้อภิเษกสมรส และขึ้นครองราชย์อย่างผาสุก

๒. โครงสร้างแบบที่ ๒ ของวรรณกรรมนิทานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำมาเขียนเป็นสูตรโครงสร้างหลักได้ ดังนี้

α \uparrow W A H I \downarrow

โครงสร้างแบบนี้เป็นโครงสร้างวรรณกรรมนิทานภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีเนื้อเรื่องจัดอยู่ในโครงเรื่องแบบที่ ๒ จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมที่พบในโครงเรื่องแบบที่ ๒ นี้ตัวเอกจะได้นางหลังจากที่ออกเดินทางจากบ้านมาแล้ว จากนั้นก็จะพบกับตัวโกงแล้วจึงต่อสู้กับตัวโกง เมื่อได้รับชัยชนะตัวเอกจึงเดินทางกลับบ้านเมืองของตน